

ทุนทางสังคมกับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์: กรณีศึกษา
ตลาดคลองสวนร้อยปี อำเภอบางบัว จังหวัดสมุทรปราการ

เบญญาภา เศรษฐทัตต์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (การบริหารการพัฒนาสังคม)
คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม
สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

ทุนทางสังคมกับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์: กรณีศึกษา
ตลาดคลองสวนร้อยปี อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ
เบญญาภา เศรษฐ์ทัตต์
คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(ดร. อาเว มะเส)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ได้พิจารณาแล้วเห็นสมควรอนุมัติให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (การบริหารการพัฒนาสังคม)

รองศาสตราจารย์ ประธานกรรมการ
(ดร. พิชาย รัตนคิลก ณ ภูเก็ต)

รองศาสตราจารย์ กรรมการ
(ดร. สุพรรณิ ไชยอำพร)

รองศาสตราจารย์ กรรมการ
(ดร. สมศักดิ์ สามัคคีธรรม)

รองศาสตราจารย์ คณบดี
(ดร. สุรสิทธิ์ วชิรขจร)

๒๒ สิงหาคม ๒๕๕๕

บทคัดย่อ

ชื่อวิทยานิพนธ์	ทุนทางสังคมกับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์: กรณีศึกษา ตลาดคลองสวนร้อยปี อำเภอบางปะอิน จังหวัดสมุทรปราการ
ชื่อผู้เขียน	นางสาวเบญญาภา เศรษฐศาสตร์
ชื่อปริญญา	ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (การบริหารการพัฒนาสังคม)
ปีการศึกษา	2554

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาทุนทางสังคมที่ปรากฏในชุมชน (2) ศึกษากระบวนการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และ (3) ศึกษาบทบาทของทุนทางสังคมในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ในชุมชนตลาดคลองสวนร้อยปี อำเภอบางปะอิน จังหวัดสมุทรปราการ วิธีการศึกษาใช้แนวทางการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกกับผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ (Key-informant) จำนวน 15 คน และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participant Observation)

ผลการวิจัยพบว่า ชุมชนตลาดคลองสวนร้อยปีมีทุนทางสังคมที่เด่นชัดที่สุด คือ “ความไว้วางใจ” ช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน เนื่องจากคนในชุมชนตลาดคลองสวนมีความสนิทสนมคุ้นเคยกันเป็นอย่างดี เหมือนพี่เหมือนน้อง เนื่องจากอาศัยอยู่ในชุมชนมาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษ รองลงมา คือ “การรักษากฎ ระเบียบข้อบังคับ” ร่วมกันของคนในชุมชนเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เช่น การอนุรักษ์สถาปัตยกรรมของชุมชน อันดับ 3 คือ “การมีทรัพยากรบุคคลที่เข้มแข็ง” ซึ่งมีส่วนสำคัญในการผลักดันให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ขึ้นในชุมชน

กระบวนการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในชุมชนตลาดคลองสวนนั้น อาศัยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนเข้ามาช่วยในการดำเนินการ ได้แก่ (1) วางแผนและตัดสินใจให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ขึ้นในชุมชน อันเกิดขึ้นจากการที่ผู้นำชุมชนต้องการแก้ไขปัญหาความชบเซาของตลาดคลองสวน (2) ดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในชุมชนตลาดคลองสวน โดยเริ่มต้นจากการแต่งตั้งคณะกรรมการเพื่อเป็นตัวแทนของกลุ่มในการดำเนินกิจกรรม มีการประชุมหารือร่วมกันระหว่างคนในชุมชน เดือนละ 2 ครั้ง และสร้างความร่วมมือแบบเครือข่ายกับกลุ่มและองค์กร ทั้งภายในและภายนอกชุมชน (3) คนในชุมชนได้รับผลประโยชน์หลังจากการท่องเที่ยวเชิง

(4)

อนุรักษ์ ทั้งทางตรงและทางอ้อม และ (4) มีการแบ่งปันแลกเปลี่ยนประสบการณ์และถอดบทเรียนที่ผ่านมาระหว่างสมาชิกชุมชน การประชุมที่จัดขึ้นในชุมชนมีรูปแบบที่เรียบง่าย ไม่เป็นทางการ และร่วมลงมติในประเด็นที่จะต้องตัดสินใจร่วมกัน ทูทางสังคมมีบทบาทต่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในชุมชน 3 ลักษณะ คือ (1) ส่งเสริมให้เกิดการแบ่งปันข้อมูลที่แท้จริงระหว่างสมาชิกชุมชน (2) ส่งเสริมให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และ (3) สมาชิกชุมชนเห็นประโยชน์ของการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมการพัฒนาต่างๆที่เกิดขึ้นในชุมชน

ข้อเสนอแนะสำคัญจากการศึกษา คือ ควรพัฒนาศักยภาพผู้นำท้องถิ่น โดยเฉพาะคนรุ่นใหม่ที่มีแววความเป็นผู้นำ ให้ตระหนักถึงความสำคัญของทุนทางสังคมที่มีอยู่ในชุมชน เพื่อรับช่วงการพัฒนาการท่องเที่ยวในชุมชนแห่งนี้ให้ดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง

ABSTRACT

Title of Thesis	Social Capital and Eco-tourism Management: A Case Study of Klong Suan Old Market, Bang Bo District, Samut Prakan Province
Author	Miss Benyapa Seatatat
Degree	Master of Arts (Social Development Administration)
Year	2011

The social capital was applied in three levels: 1) the realization of a real information between people in the community, 2) people have participate in decision-making, and 3) People in community realize in a benefits of participation in activities in the community.

It is recommended that local leadership capacity should be developed, especially among new generation members who have leadership potential to increase their awareness of the important of existing social capitals in order to continue eco-tourism operation in this community.

This research aimed at investigating (1) existing social capital in the community, (2) eco-tourism management process, and (3) the role of social capital in the management of eco-tourism at Klong Suan Old market, Bang Bo district, Samut Prakan province. The study followed a qualitative research approach in which data collection was done by means of in-depth interview with 15 key-informants, together with non-participant observation.

The research findings reveal that the most outstanding social capital of Klong Suan Old market is "trust". People in the community are intimately familiar with each other like relatives, as they have lived together for a long time since their ancestors. Secondly, "keeping the rules" strictly which people in the community well cooperated, especially with regard to eco-tourism, such as a joint conservation in community's architecture, etc. Thirdly, the availability of strong human resource, who plays an important role in driving the eco-tourism in this community.

(6)

Eco-tourism management process in Klong Suan Old market involves participation of people in the community in assisting the eco-tourism operation which includes: (1) planning and making decision to initiate eco-tourism in the community as a result of the need of community leaders to resolve the recession of Klon Suan market; (2) operating eco-tourism in the community by selecting the committee represent community members, organize regular meeting twice a month, together with creating networking relations with organizations and groups both within and outside the community; (3) people in the community receive benefits from eco-tourism, both directly and indirectly ; and (4) experiences and lessons learned are shared among community members. the community will have a meeting twice a month, Simple and resolution of the issues will be decided together.

It is recommended that local leadership capacity should be developed, especially among new generation members who have leadership potential to increase their awareness of the important of existing social capitals in order to continue eco-tourism operation in this community.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เล่มนี้ สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดีเนื่องจากบุคคลหลายท่านที่ได้กรุณาและให้ความช่วยเหลือในการให้ข้อมูล คำปรึกษา ข้อเสนอแนะและกำลังใจต่างๆที่สำคัญและมีคุณค่ายิ่ง

ขอขอบคุณสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ที่ให้การสนับสนุนทุนในการทำวิทยานิพนธ์ กราบขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อาแว มะเส ที่กรุณารับเป็นที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ พร้อมทั้งให้ความเมตตา และกรุณาเสียสละเวลาอันมีค่ายิ่งในการให้คำแนะนำ ให้คำปรึกษา และชี้แนะแนวทางในการศึกษาครั้งนี้ ตลอดจนของศาสตราจารย์ ดร. พิชาย รัตนดิถก ฅ ฎุเกีต, รองศาสตราจารย์ ดร. สุพรรณิ ไชยอำพร และรองศาสตราจารย์ ดร. สมศักดิ์ สามัคคีธรรมซึ่งเป็นกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ที่กรุณาให้คำแนะนำ คำปรึกษา จนวิทยานิพนธ์นี้ สำเร็จลงได้ด้วยดี ขอขอบพระคุณคณาจารย์หลักสูตรพัฒนาสังคมทุกท่านที่ได้ถ่ายทอดวิชาความรู้ และขอขอบคุณเจ้าหน้าที่ คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อมทุกท่านที่ให้ความช่วยเหลือติดต่อประสานงานเป็นอย่างดี

ขอขอบคุณผู้นำชุมชน ประธานชุมชน และสมาชิกชุมชนตลาดคลองสวนร้อยปี อำเภอบางบ่อ จังหวัด สมุทรปราการ และภาคส่วนต่างๆ ที่ได้ให้ความอนุเคราะห์ในการให้ความร่วมมือ ตลอดจนอำนวยความสะดวกขณะทำการศึกษาและให้ความช่วยเหลือในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นอย่างดี

ขอขอบคุณเพื่อน ๆ พี่ ๆ คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม สถาบันพัฒนบริหารศาสตร์ เพื่อน ๆ จากมหาวิทยาลัยศิลปากร และเพื่อน ๆ พี่ ๆ ที่บริษัท เอก-ชัย ดิสทริบิวชั่น ซิสเทม จำกัด สำนักงานใหญ่(เทสโก้ โลตัส) ทุกท่านที่ให้กำลังใจให้ความช่วยเหลือ และคำแนะนำตลอดเวลาที่ข้าพเจ้าทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้

กราบขอบพระคุณบุคคลที่ข้าพเจ้ารักและเคารพยิ่ง คือ คุณพ่อชยยุทธ ศุภพานิชย์ คุณแม่บุญยวีร์ เศรษฐทัตต์ และคุณลุงบุญญ เมฆอรุณ ที่ได้อบรมเลี้ยงดูส่งเสริม สนับสนุนทุนทรัพย์ และเป็นกำลังใจให้แก่ข้าพเจ้าเสมอ จนวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงด้วยดี

ท้ายสุดนี้ ขอขอบพระคุณผู้มีพระคุณทุกท่าน แม้จะเอ่ยนามไม่ได้ทั้งหมด แต่พระคุณของทุกท่านจะติดตรึงอยู่ในใจของข้าพเจ้าตราบนานเท่านาน

เบญญาภา เศรษฐทัตต์

30 เมษายน 2555

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	(3)
ABSTRACT	(4)
กิตติกรรมประกาศ	(7)
สารบัญ	(8)
สารบัญตาราง	(10)
สารบัญภาพ	(11)
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย	4
1.3 ขอบเขตของการวิจัย	4
1.4 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	5
บทที่ 2 ทบทวนวรรณกรรม	6
2.1 แนวคิดเกี่ยวกับทุนทางสังคม	7
2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์	25
2.3 แนวคิดการมีส่วนร่วม	34
2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	39
บทที่ 3 กรอบแนวคิดและวิธีการวิจัย	43
3.1 กรอบแนวคิดในการศึกษา	43
3.2 นิยามศัพท์ที่ใช้ในการศึกษา	45
3.3 วิธีการศึกษา	47
3.4 กลุ่มเป้าหมายและผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ	48
3.5 แนวทางการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก	48
3.6 การเก็บรวบรวมข้อมูล	51

3.7 การวิเคราะห์ข้อมูล	51
บทที่ 4 ผลการศึกษา	52
4.1 บริบทของชุมชน	53
4.2 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ	65
4.3 ตัวอย่างการสัมภาษณ์เจาะลึก	68
4.4 ลักษณะทุนทางสังคมที่ปรากฏในชุมชน	82
4.5 กระบวนการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในชุมชน	101
4.6 การสนับสนุนของหน่วยงานภาครัฐและหน่วยงานภาคเอกชน	115
4.7 ผลของทุนทางสังคมต่อกระบวนการจัดการการท่องเที่ยว	118
4.8 ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากกระบวนการจัดการการท่องเที่ยว	124
บทที่ 5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	129
5.1 สรุปผลการศึกษา	130
5.2 บทบาทของทุนทางสังคมในกระบวนการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์	138
5.3 สรุปผลการอภิปราย	139
5.4 ปัญหาและอุปสรรคที่มีต่อการเสริมสร้างทุนทางสังคมที่ส่งผลต่อกระบวนการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชนตลาดคลองสวน	141
5.3 ข้อเสนอแนะ	142
บรรณานุกรม	143
ภาคผนวก	150
ภาคผนวก ก แนวคำถามที่ใช้ในการสนทนาหรือการสัมภาษณ์	151
ภาคผนวก ข พระราชบัญญัติห้ามเปลี่ยนแปลงพื้นที่	198
ประวัติผู้เขียน	204

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
4.1	ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	66
4.2	วิเคราะห์ทรัพยากรบุคคลในชุมชน	85
4.3	ความไว้วางใจในชุมชน	87
4.4	ความเชื่อค่านิยมและบรรทัดฐาน	92
4.5	กลุ่ม/องค์กรภายในชุมชน	96
4.6	วิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงเครือข่าย	100
4.7	รูปแบบการมีส่วนร่วมและกระบวนการจัดการการท่องเที่ยวในชุมชน	112
4.8	รูปแบบทุนทางสังคมที่มีผลต่อการท่องเที่ยว	123
4.9	ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากกระบวนการจัดการการท่องเที่ยว	128

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
3.1 กรอบแนวคิดในการศึกษา	44
4.1 ที่ตั้งของตลาดคลองสวนร้อยปี	54
4.2 นายสุธีร์ อัสวานิชย์ เจ้าของตลาดคลองสวน เข้าเฝ้าเพื่อรับรางวัลสถาปัตยกรรมดีเด่นประเภทชุมชนพื้นถิ่น จากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เมื่อวันที่ 16 พฤศจิกายน พ.ศ. 2547	59
4.3 กระบวนการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในชุมชน	114

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

คำว่าทุน ได้ถูกใช้ในความหมายที่หลากหลาย โดยอาจจะถูกมองไปในเชิงมูลค่าที่เกี่ยวกับ วัตถุ เงินทอง หรือในเชิงคุณค่าที่เกี่ยวข้องกับจิตใจและความดีงาม แต่อาจเป็นเพราะคนส่วนใหญ่มีความคุ้นเคยกับคำว่าทุนในเชิงเศรษฐศาสตร์ ทำให้ความเข้าใจเกี่ยวกับทุนที่ผ่านมา จึงเป็นเรื่องเกี่ยวกับวัตถุดิบของ ทรัพย์สินเงินทอง ตลอดจนวัตถุดิบแรงงานหรือปัจจัยต่าง ๆ ที่นำมาใช้ในการผลิตเป็นสำคัญ จนกระทั่งเมื่อไม่นานมานี้ ได้มีการนำคำว่า“ทุนทางสังคม” มาใช้ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อกระตุ้นเตือนให้สังคมได้หันกลับมาพิจารณาถึงสิ่งต่างๆ ที่ไม่ใช่ตัวเงิน แต่เป็นเรื่องของการมีคุณค่าที่ช่วยจรรโลงให้สังคมสามารถดำรงอยู่ได้อย่างปกติสุข

ทุนทางสังคมเป็นทุนประเภทหนึ่ง ที่มาจากความร่วมมือร่วมใจของคนในสังคมหรือชุมชน อันส่งผลให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างคนหรือสถาบันขึ้น ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความไว้วางใจ ความเอื้ออาทรต่อกันและความช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ทุนทางสังคมจึงเป็นเสมือนสมบัติสาธารณะที่สมาชิกทุกคนในชุมชนสามารถเข้าถึง และใช้ประโยชน์ได้ตลอดเวลา และที่สำคัญคือ เป็นทุนที่มีคุณลักษณะพิเศษที่ยิ่งใช้จะยิ่งมีเพิ่มมากขึ้น (วรวิภา โธมรัตน์พันธ์, 2548: 176-177)

ในปัจจุบัน ได้มีการกล่าวถึงและศึกษาวิจัยเกี่ยวกับทุนทางสังคมในประเทศไทยอย่างแพร่หลายและเป็นรูปธรรมมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลังจากได้เกิดวิกฤติทางเศรษฐกิจของประเทศในปี พ.ศ. 2540 เมื่อสภาพเศรษฐกิจย่ำแย่ บริษัทหลายแห่งต้องปิดตัวลง ส่งผลให้จำนวนคนว่างงานมีมากขึ้น สภาพจิตใจของคนกลุ่มนี้ยิ่งแย่ลงและบอบช้ำ จนคนจำนวนหนึ่งหันหลังให้กับเมืองใหญ่พากันเดินทางกลับสู่ชนบทถิ่นฐานบ้านเกิดของตน อันเป็นการแสดงให้เห็นถึงบทบาทของทุนทางสังคมที่มีอยู่สูงในชุมชนชนบท ที่พร้อมจะรองรับและช่วยเหลือเยียวยาให้คนเหล่านี้ มีพลังที่จะลุกขึ้นสู้อีกครั้ง ต่อมาได้มีการจัดตั้งกองทุนเพื่อสังคม (Social Investment Fund) หรือเป็นที่รู้จักในชื่อย่อว่า SIF ขึ้นในประเทศไทยเมื่อปี พ.ศ.2540 โดยมีจุดประสงค์เพื่อกระตุ้นขับเคลื่อนสังคมไทยในระดับล่าง โดยเฉพาะชุมชนหมู่บ้านในชนบท ให้หันกลับไปมองคุณค่าที่เคยมีอยู่ใน

สังคม ที่เป็นทุนเดิมแต่อาจถูกมองข้ามไปในปัจจุบัน รวมทั้งสิ่งที่มีอยู่ในตัวบุคคล เช่น ความมีน้ำใจ ความเอื้ออาทร และการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน รวมไปถึงสิ่งที่ได้รับการถ่ายทอดมาจากบรรพชน เช่น ภูมิปัญญา ประเพณี ความเชื่อ และวัฒนธรรม ที่มีอยู่ในชุมชน และสิ่งที่สะท้อนถึงศักยภาพในการพัฒนาของชุมชน เช่น ผู้นำ กลุ่ม องค์กรประชาชน เครือข่าย เป็นต้น (วรวุฒิ โรมรัตน์พันธุ์, 2548: 26)

ในระยะเวลาต่อมาได้เกิดภัยพิบัติธรรมชาติครั้งรุนแรงมาครั้งหนึ่งในประวัติศาสตร์ของไทยที่ได้คร่าชีวิตผู้คนมากมาย อีกทั้งได้สูญเสียทรัพย์สินเงินทอง จากคลื่นยักษ์สึนามิเมื่อปี พ.ศ. 2547 ทำให้เราได้เห็นธารน้ำใจของคนไทยจากทั่วทุกสารทิศที่หลั่งไหลบริจาคข้าวของเงินทองเพื่อช่วยช้บน้ำตาผู้ประสบภัยซึ่งคนจากหลายสถาบัน หลายองค์กรต่างเสียสละเวลา และปันน้ำใจลงไปช่วยเหลือกันอย่างเต็มที่ อันแสดงให้เห็นว่า ทุกครั้งที่มิวิฤทธิภัยพิบัติเกิดขึ้น คนไทยสามารถรวมพลังลุกขึ้นมาต่อสู้ ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เสมือนหนึ่งเป็นคนในครอบครัวเดียวกันหรือเป็นที่พี่น้องกัน (สำนักพัฒนาสังคมและคุณภาพชีวิต 2548: 22) ปราบฏุกการณ์ลักษณะนี้ยังเป็นการตอกย้ำให้เห็นถึงพลังอันยิ่งใหญ่ของทุนทางสังคมที่ช่วยทำให้สังคมไทยผ่านพ้นวิกฤตการณ์ต่างๆ และมีความเข้มแข็งได้ หากรู้จักนำทุนทางสังคมที่มีอยู่ในกลุ่มหรือชุมชนของตนมาใช้ให้เกิดประโยชน์ นอกจากนี้ ยังมีปรากฏการณ์ในระดับชุมชนที่เป็นกรณีตัวอย่าง เช่น ชุมชนบ้านสามขา จังหวัดลำปาง ที่ได้นำเอาทุนทางสังคมด้านต่างๆ ทั้งในด้านความร่วมมือและเครือข่ายความสัมพันธ์ มาเป็นพลังขับเคลื่อนของชุมชนในการแก้ปัญหาหนี้สินของชาวบ้านด้วยการร่วมกันจัดตั้งกองทุนหมู่บ้าน (สุเทพ วงศ์สุภา, 2548: 4) และชุมชนบางเจ้าฉ่า จังหวัดอ่างทอง ที่ได้ใช้ทุนทางสังคมเป็นพลังขับเคลื่อนชุมชนให้พัฒนาไปสู่ความเข้มแข็งและสามารถดำรงอยู่ตลอดจนมีพลังในการจัดการปัญหาต่างๆ โดยใช้แผนชุมชน อันนำไปสู่การพลิกฟื้นทุนทางสังคม ซึ่งเป็นเรื่องของการนำเอาภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการจักสานมาพัฒนาต่อยอดในรูปแบบของการรวมกลุ่ม ที่ส่งผลให้คนในชุมชนสามารถดำรงชีพอยู่ได้อย่างยั่งยืน ท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงในยุคโลกาภิวัตน์ อีกทั้งยังดีการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์มาบูรณาการกับการดำรงชีพของคนในชุมชนให้เข้ามาอยู่ในบริบทของชุมชน (โกสินทร์ ดอกบัว, 2551: 2)

ในปัจจุบัน กระแสของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์กำลังได้รับความนิยมสูงขึ้น จะเห็นได้จากที่ชุมชนหลายแห่งพยายามที่จะผลักดันชุมชนของตนให้กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยว ทำให้เกิดกระแสการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในด้านต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง หลายชุมชนประสบความสำเร็จในความพยายามดังกล่าว ทำให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่ก่อเกิดผลประโยชน์ด้านเศรษฐกิจแก่ชุมชนอย่างมหาศาล ในขณะที่เดียวกันบางชุมชนกลับพบกับอุปสรรคและความล้มเหลว ท่ามกลางความผันผวนนี้ มีชุมชนๆ หนึ่งที่ตั้งอยู่ในเขตเทศบาลตำบลคลองสวน อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ และในเขตเทศบาลตำบลเทพราช อำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา ซึ่งเป็นพื้นที่ติดต่อกัน 2

จังหวัด โดยมีลำคลองกั้นเขต เป็นตลาดเก่าแก่ที่เริ่มมีมาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ ๕ ตั้งอยู่ริมคลองประเวศบุรีรมย์ อีกทั้งยังเป็นแหล่งชุมชนขนาดใหญ่ที่มีตลาดตั้งอยู่มาอย่างยาวนาน หรือที่เรียกกันว่า“ตลาดคลองสวนร้อยปี” หรือเรียกย่อ ๆ ว่า “ตลาดคลองสวน” ได้มีความพยายามพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ จนเป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลาย

ในอดีต ตลาดคลองสวนเต็มไปด้วยบรรยากาศของความคึกคักเนื่องจากเป็นแหล่งค้าขายทางน้ำที่สำคัญในชุมชนและในละแวกใกล้เคียงก็ยังคงเป็นเส้นทางคมนาคมที่สำคัญและสะดวกที่สุดเส้นทางหนึ่งในละแวกนี้วิถีชีวิตดั้งเดิมของชาวคลองสวนประกอบด้วยผู้คนอาศัยอยู่ร่วมกันหลายเชื้อชาติ เช่น ชาวไทยเชื้อสายจีน ชาวไทยพุทธและชาวไทยมุสลิม ส่งผลให้เกิดการผสมผสานวัฒนธรรมได้อย่างลงตัว โดยพบว่าในชุมชนมีสถานที่สำคัญทางวัฒนธรรมของกลุ่มชนต่าง ๆ ที่อาศัยอยู่ในชุมชนนี้คือโรงเรียน วัดและสุเหร่าอยู่บริเวณใกล้เคียงกันโดยผู้คนต่างกลุ่มชาติพันธุ์นี้อยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข หากมีงานกุศลหรือกิจกรรมส่วนรวมของชุมชน เช่น การขุดคลอง ทำถนนต่าง ๆ หรือกิจกรรมสาธารณะอื่นๆ ก็จะมาร่วมแรงร่วมใจพัฒนาขึ้น นอกจากนี้ยังพบว่า แม้นักที่นับถือต่างศาสนา ก็สามารถเข้ามาที่จุดนัดพบแห่งนี้ได้ มาแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ประสบการณ์การดำเนินชีวิต พูดคุยเรื่องราวข่าวสาร เหตุบ้านการเมือง ฯลฯ โดยมีร้านร้านกาแฟเป็นสถานที่พบปะที่นิยมกันมาก ร้านกาแฟ จึงเป็นเสมือนศูนย์กลางของผู้คนในชุมชนต้องมาพบกันเป็นประจำ เพื่อปฏิสัมพันธ์กันในลักษณะของประชาคม(Civil Society) รูปแบบหนึ่ง

ปัจจุบันนี้ ตลาดคลองสวนยังคงเป็นตลาดที่มีชีวิตชีวาน่าสนใจ โดยเฉพาะสำหรับคนที่ชอบบรรยากาศเก่า ๆ และต้องการจะย้อนอดีตที่ผ่านมา ด้วยตลาดแห่งนี้ยังคงสภาพของอาคารไม้เก่าๆ เป็นเรือนไม้โบราณริมน้ำ ที่มีอายุกว่าร้อยปีแต่ด้วยความร่วมมือของประชาชนในท้องถิ่นที่ช่วยกันดูแล ปกป้องและรักษาอย่างดี ทำให้ได้รับรางวัลสถาปัตยกรรมดีเด่นจากสมาคมสถาปนิกสยาม ในพระบรมราชูปถัมภ์ ประเภทชุมชนพื้นถิ่นดีเด่น ในปี พ.ศ. 2547 ความน่าสนใจอีกประการหนึ่งของชุมชนตลาดคลองสวน คือ วิถีชีวิตของผู้คนที่ยังคงรวมตัวกันค้าขายสินค้าประเภทต่างๆ และเปิดร้านค้าเป็นประจำทุกวัน เป็นชุมชนที่เข้มแข็งด้วยความโอบอ้อมอารีย์ เอื้ออาทรซึ่งกันและกัน ไม่เฉพาะสำหรับคนในชุมชนเท่านั้น แต่ยังคงเอื้ออาทรสำหรับทุกคนที่มาเยี่ยมชมเยือน แม้จะเพียงแค่มาดูเดินเพื่อเที่ยวชมบรรยากาศเก่า ๆ ที่สะท้อนอดีต หรือ จะมาเพื่อหาซื้อสินค้าอาหารและขนมอันลือชื่อของตลาดคลองสวนก็ตาม ทุกท่านจะได้รับการต้อนรับอย่างอบอุ่นด้วยอัธยาศัยไมตรีอันดี และความยิ้มแย้มของผู้คนชาวตลาดคลองสวน ที่ยินดีพูดคุยถึงความหลังอันเจริญรุ่งเรืองของตลาดคลองสวน และตอบคำถามทุกคำถามของผู้คนที่มาเยือนด้วยความเต็มใจ อันเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนชาวตลาดคลองสวนที่หาไม่ได้ง่าย ๆ ในสังคมยุคปัจจุบันซึ่งเต็มไปด้วยการแข่งขัน

จากสภาพการณ์ดังกล่าว ทำให้ผู้ศึกษาสนใจที่จะศึกษาทุนทางสังคมกับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในตลาดคลองสวนร้อยปี อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการโดยมีคำถามวิจัยว่าทุนทางสังคมที่ปรากฏในชุมชนมีลักษณะเป็นอย่างไรและทุนทางสังคมนี้ส่งผลต่อกระบวนการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์หรือไม่ อย่างไร รวมถึงศึกษาถึงกระบวนการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในตลาดคลองสวนที่ทำให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่ประสบความสำเร็จ ผลที่ได้จากการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เชื่อว่าจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการเสริมสร้างทุนทางสังคมในระดับชุมชนและสามารถประยุกต์ใช้ในการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชนให้เหมาะสมและยั่งยืนในอนาคต

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาทุนทางสังคมที่ปรากฏในชุมชนตลาดคลองสวนร้อยปี
- 2) เพื่อศึกษากระบวนการจัดการการท่องเที่ยวในตลาดคลองสวนร้อยปี
- 3) เพื่อศึกษาบทบาทของทุนทางสังคมในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

1.3 ขอบเขตของการวิจัย

ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ได้แบ่งขอบเขตการศึกษาออกเป็น 4 ด้าน คือ

1.3.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

เนื้อหาของการศึกษาครอบคลุมบริบทด้านต่าง ๆ ของชุมชนตลาดคลองสวนร้อยปี ได้แก่ ความเป็นมาของชุมชน สภาพทางกายภาพของชุมชน สภาพทางสังคม เศรษฐกิจ วิถีชีวิตและวัฒนธรรมของสมาชิกชุมชน การสนับสนุนของหน่วยงานภาครัฐและหน่วยงานเอกชน และการประสานเชื่อมโยงกับองค์กรภายนอกชุมชน โดยเน้นประเด็นของทุนทางสังคม ที่หมายความถึงความสัมพันธ์ของสมาชิกชุมชนที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความไว้วางใจ (Trust) และบรรทัดฐานในการปฏิบัติต่อกัน (Norms) โดยพิจารณาจากทรัพยากรบุคคล (Human Resources) กลุ่มองค์กรในชุมชน (Groups) และเครือข่าย (Networks) ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชน

1.3.2 ขอบเขตด้านพื้นที่

การเลือกพื้นที่ในการศึกษา เป็นการเลือกแบบเจาะจง โดยเลือกตลาดคลองสวนร้อยปี เน้นเฉพาะในส่วนที่ตั้งอยู่ในเขตของอำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการเป็นพื้นที่เป้าหมาย เนื่องจาก

เป็นพื้นที่ที่การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ซึ่งกำลังเป็นที่นิยมอย่างมาก ท่ามกลางกระแสความเจริญและยังใกล้กับกรุงเทพมหานคร แต่คนในชุมชนส่วนใหญ่ยังคงไว้ซึ่งวิถีชีวิตที่เรียบง่าย มีความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกซึ่งมาจากหลายเชื้อชาติ ทั้งไทย จีน และมุสลิม อีกทั้งยังคงไว้ซึ่งความงดงามของสถาปัตยกรรมแบบดั้งเดิมตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ห้า

1.3.3 ขอบเขตด้านกลุ่มเป้าหมาย

ผู้ศึกษาจะทำการศึกษา กลุ่มผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ทั้งแกนนำ ประชาชนชุมชน และกลุ่มกิจกรรมในชุมชนตลาดคลองสวน หมู่ 1 ตำบลคลองสวน อำเภอบางปะอิน จังหวัดสมุทรปราการ

1.3.4 ขอบเขตด้านเวลา

การศึกษานี้ เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพที่ต้องการข้อมูลในเชิงลึก ในเรื่องที่คุณศึกษาสนใจมีลักษณะเป็นระบบความสัมพันธ์ของคนในชุมชน ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่ผู้ศึกษาต้องใช้เวลาปรับตัวและสร้างความสัมพันธ์กับคนในชุมชน และกลุ่มตัวอย่างเพื่อให้เกิดความคุ้นเคยและสร้างความไว้วางใจที่จะให้ข้อมูลในเชิงลึก โดยช่วงของการสร้างความสัมพันธ์นี้ ผู้ศึกษาจะทำการค้นหาผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ไปพร้อมกับการเก็บข้อมูลเกี่ยวกับความเป็นมาของชุมชน สภาพทั่วไป และลักษณะชุมชน ผู้ศึกษาโดยใช้ระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นเวลา 6 เดือน คือ ตั้งแต่เดือนธันวาคม 2553-พฤษภาคม 2554

1.4 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 1) ทำให้ทราบถึงลักษณะทุนทางสังคมที่ปรากฏในชุมชนตลาดคลองสวนร้อยปี
- 2) ทำให้ทราบถึงกระบวนการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในตลาดคลองสวนร้อยปี
- 3) ทำให้ทราบถึงบทบาทและผลของทุนทางสังคมต่อกระบวนการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในตลาดคลองสวนร้อยปี
- 4) ทำให้เข้าใจถึงบทบาทของหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องในการสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในตลาดคลองสวนร้อยปี
- 5) ผลจากการศึกษาสามารถเป็นแนวทางปฏิบัติในการดำเนินการพัฒนาหรือการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ให้กับชุมชนอื่น ๆ ที่มีบริบทคล้ายคลึงกัน

บทที่ 2

ทบทวนวรรณกรรม

การศึกษาเรื่องทุนทางสังคมกับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ กรณีศึกษาตลาดคลองสวนร้อยปี อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ ผู้ศึกษาทบทวนวรรณกรรมและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้เป็นพื้นฐานและแนวทางในการศึกษา โดยจำแนกออกเป็นหัวข้อดังนี้

- 2.1 แนวคิดเกี่ยวกับทุนทางสังคม
 - 2.1.1 ความเป็นมาของทุนทางสังคม
 - 2.1.2 ความหมายของทุนทางสังคม
 - 2.1.3 องค์ประกอบทุนทางสังคม
 - 2.1.4 ผลกระทบของทุนทางสังคม
- 2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์
 - 2.2.1 ความเป็นมาและความหมายของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์
 - 2.2.2 หลักการของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์
 - 2.2.3 องค์ประกอบหลักของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์
 - 2.2.4 หลักการจัดการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์
- 2.3 แนวคิดการมีส่วนร่วม
 - 2.3.1 ความหมายของการมีส่วนร่วม
 - 2.3.2 ลักษณะของการมีส่วนร่วม
 - 2.3.3 กระบวนการมีส่วนร่วม
- 2.4 ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับทุนทางสังคม

2.1.1 ที่มาของทุนทางสังคม

จากการศึกษาที่ผ่านมาพบว่า “ทุนทางสังคม” ได้ปรากฏครั้งแรกในการอภิปรายของ Hanifan (1920 อ้างถึงใน วารุณี โรมรัตน์พันธ์, 2548: 16) ในหนังสือ Rural School Community ซึ่งได้อธิบายถึงสิ่งต่างๆ ที่สามารถพบเห็นได้ในชีวิตประจำวันของคน อาทิ สิ่งที่เกี่ยวข้องกับการสร้างภาพลักษณ์ที่ดี (Good Will) การสร้างมิตรภาพ (Fellowship) ความเห็นอกเห็นใจ (Sympathy) และการติดต่อสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างบุคคลหรือครอบครัวที่ทำให้เกิดหน่วยทางสังคมขึ้นมา โดย Hanifan ได้กล่าวไว้ว่า การสร้างทุนทางสังคมในชุมชนนั้น จะต้องมีการสะสมทุนก่อน โดยต้องอาศัยการสร้างมิตรภาพจากคนในชุมชนด้วยกันเอง ซึ่งจะต้องร่วมเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มโดยที่กลุ่มจะมีขนาดใหญ่กว่าครอบครัว พร้อมทั้งภายในกลุ่มจะต้องมีการติดต่อสื่อสารกันจนเกิดเป็นความสัมพันธ์ระหว่างกันกับเพื่อนบ้าน ทั้งนี้ จะก่อให้เกิดการสะสมทุนทางสังคมขึ้นมา ความสัมพันธ์ทางสังคมที่เกิดขึ้นนี้จะช่วยให้คนภายในชุมชนสามารถบรรลุถึงสิ่งที่ตนต้องการ และยังสามารถปรับปรุงการดำเนินชีวิตของคนในชุมชนให้ดีขึ้นมาได้ โดยชุมชนจะได้รับประโยชน์จากความร่วมมือของสมาชิกในชุมชน ในขณะที่ด้วยกันสมาชิกเองก็จะได้รับผลประโยชน์จากการคบหาสมาคมกันนั้น อันจะนำมาซึ่งมิตรภาพ ความช่วยเหลือเกื้อกูลกัน และความเห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกัน (กวิพัฒน์ สุขแจ่ม, 2547: 53)

ในเวลาต่อมา Putnam (2000) ซึ่งเป็นนักวิชาการจากซีกโลกตะวันตกคนแรกๆ ที่มีความสนใจในเรื่องทุนทางสังคมและได้ทุ่มเทเวลาในการศึกษาติดตามการเปลี่ยนแปลงยาวนานถึง 20 ปี โดยศึกษาปรากฏการณ์ระหว่างแคว้น Emilia-Romagna และ Tuscany ของอิตาลี พบว่า ทุนทางสังคมก่อให้เกิดการปกครองระบอบประชาธิปไตยที่ดี โดยทำให้เกิดการตั้งกลุ่มต่างๆ ในชุมชน อันมีผลให้ประชาชนมีความไว้วางใจกันปฏิบัติต่อกันอย่างตรงไปตรงมา ผู้นำชุมชนมีความซื่อสัตย์ เกิดเครือข่ายทางสังคมและการมีส่วนร่วม จากการศึกษาทำให้เห็นถึงความแตกต่างระหว่างรัฐที่มีทุนทางสังคมสูงว่า สามารถดำเนินกิจกรรมการพัฒนาให้ประสบผลสำเร็จมากกว่ารัฐที่มีทุนทางสังคมต่ำ อีกทั้งยังส่งผลให้ทุนทางสังคมได้รับความสนใจในหมู่นักวิชาการเป็นอย่างมาก ซึ่งในระยะเวลาต่อมาได้มีนักวิชาการทำการศึกษาและกล่าวถึงประเด็นทุนทางสังคมกันอย่างแพร่หลาย ไม่ว่าจะเป็น (Fukuyama, 2010: ย่อหน้าที่ 1) ที่ได้เขียนผลงานเรื่อง Social Capital and Civil Society โดยเขาได้ให้ความหมายและบทบาทของคำว่า ทุนทางสังคม ที่มีต่อตลาดเสรีและประชาธิปไตย ในแง่ของความหมาย เขาได้ชี้ให้เห็นถึงรูปธรรมของขนบธรรมเนียมที่ไม่

เป็นทางการว่า สามารถสนับสนุนให้เกิดความร่วมมือระหว่างบุคคลสองคนหรือมากกว่าได้ นับตั้งแต่เรื่องของธรรมเนียมต่างตอบแทนระหว่างพวกพ้องไปจนถึงเรื่องที่มีความซับซ้อน

นอกจากนี้ องค์กรที่สำคัญระดับโลกอย่างธนาคาร โลกหรือ World Bank (1999 อ้างถึงใน วรุฒิ โรมรัตน์พันธ์, 2548: 19) ก็ได้กล่าวถึง ทูทางสังคมและนำแนวคิดทูทางสังคม ไปใช้อย่างกว้างขวางในด้านเศรษฐกิจและการพัฒนาสังคม รวมทั้งการบริหารจัดการที่เป็นแนวทางการพัฒนา องค์กรโดยให้เป็นทุนแบบหนึ่งที่สำคัญต่อการพัฒนา โดยพยายามที่จะตอบคำถามว่า อะไรเป็นทูทางสังคม และจะทำอย่างไรเพื่อที่จะให้การพัฒนาที่ยั่งยืนสูงสุดต่อประเทศหรือชุมชน ความเคลื่อนไหวของนักวิชาการเหล่านี้ได้ปลุกกระแสและเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้คำว่าทูทางสังคม หรือ “Social Capital” ได้รับความสนใจและแพร่หลายไปมากยิ่งขึ้น

สำหรับการศึกษาเกี่ยวกับทูทางสังคมในประเทศไทยนั้น ในระยะแรกยังไม่ชัดเจนมากนัก เชื่อกันว่าทูทางสังคมมีพื้นฐานมาจากแนวคิดวัฒนธรรมชุมชน ที่ได้จากการศึกษาประเด็นด้านโครงสร้างของสังคมไทยในแง่มุมต่าง ๆ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงลักษณะความสัมพันธ์บางประการในสังคมไทย ที่แสดงออกในเรื่องของความมีน้ำใจและการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ซึ่งถึงเหล่านี้ ล้วนแล้วแต่มีความใกล้เคียงกับประเด็นทูทางสังคมที่ได้มีการศึกษากันอย่างแพร่หลายในปัจจุบัน ผู้ที่ได้กล่าวถึงและถือได้ว่าเป็นผู้บุกเบิกเรื่องความสำคัญของความสัมพันธ์ของประชาชนในชุมชนหรือสังคม คือ ท่านปรีดี พนมยงค์ อดีตนายกรัฐมนตรี (วรุฒิ โรมรัตน์พันธ์, 2548: 21) โดยท่านได้อธิบายไว้ในกฎหมายปกครองเกี่ยวกับลัทธิสหกรณ์ที่จัดตั้งขึ้นเป็นชุมชนขนาดเล็กซึ่งมีรากฐานอยู่บนความช่วยเหลือซึ่งกันและกันโดยไม่ต้องมีรูปแบบการปกครองมากแต่กลับใช้หลักความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน โดยอาศัยความสมัครใจในกิจกรรมต่างๆ ของสมาชิก ที่เรียกว่า “สามัคคีธรรม” ต่อมา ท่านปรีดี พนมยงค์ ยังได้เขียนหนังสือ “ความเป็นอนิจจังของสังคม” โดยเป็นหนังสือที่ถ่ายทอดให้เห็นถึงความเป็นอยู่ของชาวนา ที่มีความร่วมมือช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ภายในสังคมชนบทแห่งหนึ่ง ไม่ว่าจะเป็นการลงแขก ไถนา ดำนา เกี่ยวข้าว ฯลฯ ซึ่งถือได้ว่าสิ่งเหล่านี้ เป็นการสะท้อนให้เห็นถึงปรากฏการณ์ของทูทางสังคมที่มีอยู่ในสังคมไทยที่มีมาตั้งแต่อดีต

ต่อมาในช่วง พ.ศ. 2520 ได้เกิด “สำนักวัฒนธรรมชุมชน” ขึ้นในสังคมไทย โดยสำนักคิดนี้ได้วิพากษ์วิจารณ์แนวทางการพัฒนาของประเทศในระยะเวลาที่ผ่านมาว่าได้พยายามดึงให้สังคมไทยต้องผ่านพบประสบการณ์ที่ขัดแย้งกับคุณค่าของสังคมทางออกของการพัฒนา โดยแท้ที่จริงแล้วควรให้การสนับสนุนคนในท้องถิ่นให้ได้ศึกษาประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมชุมชนของตนเอง เพื่อสร้างจิตสำนึกและช่วยให้ตระหนักถึงคุณค่าของส่วนรวม ถึงแม้ว่าแนวคิดวัฒนธรรมชุมชนจะยังมีได้กล่าวถึงคำว่าทูทางสังคมโดยตรง แต่ก็ได้สะท้อนให้เห็นถึงปรากฏการณ์ของทูทางสังคมที่

มีอยู่ในประเทศไทย โดยชี้ให้เห็นถึงระบบคิดที่อยู่ในรูปคุณค่า วัฒนธรรม ประเพณีของชุมชน โดยระบบคิดดังกล่าวจะส่งผลถึงความสัมพันธ์ของสมาชิกในรูปแบบของความร่วมมือระหว่างกัน ในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น (วรวิฑูรี โธมรัตน์พันธ์, 2548: 22)

แนวคิดเรื่องทุนทางสังคมได้เริ่มเป็นที่แพร่หลายมากขึ้น สืบเนื่องจากวิกฤตทางเศรษฐกิจของประเทศไทยในปี 2540 ที่ส่งผลให้ภาคธุรกิจในเมืองใหญ่ ๆ ประสบปัญหาอย่างกว้างขวาง จนกลายเป็นวิกฤติที่กระทบคนชั้นแรงงานจำนวนมาก จากปรากฏการณ์นี้ ทำให้นักวิชาการกลุ่มหนึ่งได้ให้ความสนใจที่จะศึกษาประเด็นของทุนทางสังคม เพื่อหวังจะใช้ทุนทางสังคมมาช่วยพลิกวิกฤติให้เป็นโอกาส หน่วยงานที่ทำให้คำว่า ทุนทางสังคมแพร่หลายมากที่สุดคือ สำนักงานกองทุนเพื่อสังคม (Social Investment Fund) ซึ่งก่อตั้งขึ้นในปี 2540 เป็นองค์กรที่บริหารงานอย่างอิสระภายใต้ข้อตกลงร่วมกันระหว่างธนาคารโลก กระทรวงการคลัง และธนาคารออมสิน เพื่อมุ่งหวังจะแก้ไขปัญหาวิกฤติเศรษฐกิจที่เกิดขึ้น (ปิ่นวดี ศรีสุพรรณ, 2547: 54) โครงการของกองทุนเพื่อการลงทุนทางสังคมดังกล่าว ได้พยายามทำให้สังคมไทยหันกลับไปมองคุณค่าซึ่งมีอยู่ที่เป็นทุนเดิม แต่อาจถูกมองข้ามไป รวมทั้งให้หันกลับมามองถึงสิ่งที่มีอยู่ในตัวบุคคล เช่น ความมีน้ำใจ ความเอื้ออาทร การช่วยเหลือเกื้อกูล รวมไปถึงสิ่งที่ได้รับการถ่ายทอดมาจากบรรพชน เช่น ภูมิปัญญา ประเพณี ความเชื่อ และวัฒนธรรมที่มีอยู่ในชุมชน และสิ่งที่เป็นศักยภาพในการพัฒนาของชุมชน เช่น ผู้นำ กลุ่ม องค์กรประชาชน เครือข่าย เป็นต้น การดำเนินการดังกล่าวได้กระตุ้นให้เกิดการฟื้นฟูทุนทางสังคมที่มีอยู่และเริ่มสูญหาย ให้มีการนำกลับมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาในระดับชุมชน อย่างกว้างขวางและกระจายทั่วประเทศ หลังจากนั้น คำว่าทุนทางสังคมในประเทศไทย ก็ได้ถูกนำมาใช้อย่างต่อเนื่อง (วรวิฑูรี โธมรัตน์พันธ์, 2548: 26)

จะเห็นได้ว่า แนวคิดทุนทางสังคมได้เริ่มมีการศึกษาระยะหนึ่ง และเริ่มมีความแพร่หลายมากขึ้นในปัจจุบัน โดยนักวิชาการซีกโลกตะวันตกได้มองประเด็นของทุนทางสังคมว่า เป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับความเอื้ออาทร ความเห็นอกเห็นใจกัน การช่วยเหลือซึ่งกันและกันโดยมีความสัมพันธ์กันทั้งแนวราบและแนวตั้งซึ่งอาจจะเป็นความสัมพันธ์ระดับปัจเจก ระดับองค์กร สถาบันชุมชน หรือเครือข่ายก็ได้ ส่วนทุนทางสังคมในประเทศไทยนั้น เชื่อกันว่ามีวิวัฒนาการมาจากแนวคิดวัฒนธรรมชุมชนที่ก่อตัวประมาณ 30 ปีที่แล้ว ซึ่งจากการศึกษาทำให้เชื่อว่า ทุนทางสังคมเป็นสิ่งที่มีความสำคัญมาช้านานแล้วในสังคมไทย แต่ถูกมองข้ามไปภายใต้กระบวนการพัฒนาสมัยใหม่ที่เน้นความสำคัญของทุนเงินตราเป็นหลัก ต่อมาประเด็นทุนทางสังคมได้ถูกนำมาศึกษาอย่างแพร่หลายมากขึ้นในแวดวงวิชาการ หลังจากที่ประเทศไทยประสบกับวิกฤติทางเศรษฐกิจในปี พ.ศ. 2540 ในภาวะที่สังคมไทยกำลังตามหาทางเลือกที่เหมาะสมสำหรับการพัฒนา มีนักวิชาการหลายคนเชื่อว่า ในท้ายที่สุดทุนทางสังคมจะก่อให้เกิดพลังและช่วยขับเคลื่อนชุมชนให้รอดพ้นจากวิกฤติและสามารถพัฒนาชุมชนไปสู่ความเข้มแข็งได้

2.1.2 ความหมายของทุนทางสังคม

ทุนทางสังคม (Social Capital) เป็นคำที่ได้รับความสนใจในปัจจุบันทั้งในประเทศและต่างประเทศเป็นอย่างมาก การแพร่กระจายของการศึกษาประเด็นด้านทุนทางสังคมนี้ ส่งผลให้มีการให้ความหมายทุนทางสังคมที่หลากหลาย แตกต่างกันไปตามแต่สาขาของผู้ศึกษา และบริบทที่ทำการศึกษา ดังนั้น ผู้ศึกษาจึงได้รวบรวมนิยามของคำว่าทุนทางสังคมไว้พอสังเขป ดังต่อไปนี้

Putnam (1993: 167) ได้ให้คำนิยามของทุนทางสังคมว่า เป็นลักษณะของเครือข่ายทางสังคม ที่มีชีวิตเชื่อมโยงกัน (Social Life-Networks) บรรทัดฐาน (Norms) และความไว้วางใจ (Trust) ซึ่งมีผลทำให้กิจกรรมที่ทำร่วมกันมีประสิทธิภาพ

Coleman and Fukuyama (1999 อ้างถึงใน วรวิทย์ โรมรัตน์พันธ์, 2548: 31) ได้ให้ความหมายของคำว่าทุนทางสังคมว่า เป็นชุดของความสัมพันธ์ที่อยู่บนความคาดหวังและค่านิยมร่วมกัน รวมทั้งการมีสำนึกในความไว้วางใจระหว่างกัน สิ่งเหล่านี้ถือเป็นโครงสร้างของความสัมพันธ์ระหว่างคนสองคนหรือมากกว่า ที่ได้แสดงออกมาและส่งผลต่อกิจกรรมที่กระทำนอกเหนือไปจากนี้ Coleman ยังได้มองทุนทางสังคมเพิ่มเติมในมิติของวิถีชีวิตในสังคม คือ การมีเครือข่าย สถาบัน และจารีต

The World Bank Group (1998: ย่อหน้าที่ 1) ได้กล่าวไว้ว่าทุนทางสังคม หมายถึง สถาบัน ความสัมพันธ์และบรรทัดฐาน ที่มีลักษณะทั้งด้านคุณภาพและปริมาณของปฏิสัมพันธ์ทางสังคม และอาจจะมองได้ว่าทุนทางสังคมเป็นกาวที่จะประสานสังคม สำหรับสังคมที่ต้องมีความเจริญทางเศรษฐกิจและการพัฒนาอย่างยั่งยืนควบคู่กันไป นอกจากนี้ World Bank ยังได้เสนอต่อไปว่า ถึงแม้ว่าบางองค์กรหรือบางสถาบันจะไม่มีทุนทางสังคมเกิดขึ้น แต่ทุนทางสังคมอาจจะมาจากภายนอกสถาบันหรือองค์กรนั้นๆ ที่ทำหน้าที่เชื่อมโยงให้เกิดความสัมพันธ์ หรือความร่วมมือระหว่างกันขององค์กรหรือสถาบันดังกล่าวได้

Pretty and Ward (2001 อ้างถึงใน ไพพาลี เหลืองภัทรเชวง, 2547: 4) ได้อธิบายเกี่ยวกับทุนทางสังคม ซึ่งมีความสอดคล้องกับนักวิชาการท่านอื่นๆ ที่ได้กล่าวมา และได้แบ่งออกเป็นประเด็นหลักอยู่ 4 ประเด็นเพื่อความชัดเจนยิ่งขึ้นคือ

- 1) ความสัมพันธ์ของความไว้วางใจ (Relations of Trust)
- 2) ความสัมพันธ์ต่างตอบแทนและการแลกเปลี่ยน (Reciprocity and Exchanges)
- 3) กฎระเบียบของส่วนรวม จารีต และการลงโทษ (Common Rules, Norms and Sanction)
- 4) การติดต่อเครือข่าย และกลุ่ม (Connectedness, Networks and Group)

Uphoff (2000: 218) ได้อธิบายทุนทางสังคมว่า สามารถทำความเข้าใจได้ใน 2 ลักษณะปรากฏการณ์ คือ

1) ในความเป็นโครงสร้างที่เป็นการรวมตัวเข้ามารวมกันเป็นสังคม จะหมายถึงการมีบทบาทเฉพาะ (Particular Roles) ข้อบังคับหรือกฎระเบียบ (Roles) ลำดับชั้นในสังคม (Precedents) และระเบียบการประพฤติกฎปฏิบัติ (Procedures) ซึ่งเป็นเสมือนกับการมารวมกันเป็นเครือข่ายที่ก่อให้เกิดความร่วมมือกันและการปฏิบัติต่อกัน เพื่อสร้างผลประโยชน์ต่อส่วนรวมนับว่าเป็นผลมาจากทุนทางสังคม

2) ในความเป็นชุดความรู้ที่สืบเนื่องมาจากการผ่านขั้นตอนทางความนึกคิดที่ได้รับแรงผลักดันจากวัฒนธรรม สิทธิบรรทัดฐานที่พิเศษ คุณค่า ทักษะ และความเชื่อที่ก่อให้เกิดการมีพฤติกรรมและผลประโยชน์ร่วมกันในชุมชน

ชาติชาย ณ เชียงใหม่ (2543: 286) อธิบายทุนทางสังคมและทุนทางองค์การว่า หมายถึงสถาบันทางสังคมและรูปแบบความสัมพันธ์ที่มีอยู่ในแต่ละชุมชนชนบท ที่ทำหน้าที่ในการจัดระเบียบความสัมพันธ์และให้ความชอบธรรมแก่แบบแผนของการจัดสรรแลกเปลี่ยนทรัพยากร อันเป็นการสร้างความผสมผสานกลมกลืนทางสังคม และการลดความขัดแย้งในชุมชน อีกนัยหนึ่ง ทุนทางสังคมและทุนทางองค์การ คือ วิธีการดำรงชีวิต วัฒนธรรม จารีต ประเพณีของชุมชน และความสามารถในการจัดองค์การของประชาชน รวมทั้งปราชญ์ชาวบ้าน ภูมิปัญญาชาวบ้าน ตลอดจนวัดและโรงเรียน

ประเวศ วะสี (2544: 26–30) ได้ให้ความหมายของคำว่าทุนทางสังคมว่า หมายถึง ความเป็นกลุ่มก้อนทางสังคม การมีการศึกษาดี การมีวัฒนธรรม การมีความซื่อสัตย์สุจริต การมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม การมีประสิทธิภาพในการทำงาน การมีการเมืองและระบบราชการที่ดี โดยสรุปว่า ทุนทางสังคมมีความหมายที่เชื่อมโยงกับสังคมเข้มแข็ง เพราะลักษณะที่สำคัญของสังคมเข้มแข็งประกอบด้วย การรวมกลุ่มหรือความเป็นกลุ่มก้อนทางสังคม การรวมกลุ่มมีผลทำให้เกิดความมั่นคง มีความสุข ปลอดภัย และทำอะไรก็สำเร็จโดยง่าย จึงเกิดเป็นชุมชนหรือความเป็นประชาคม เป็นเครือข่ายเชื่อมโยงกันทั้งโลก โดยอาศัยทุนทางสังคม ซึ่งมีความสำคัญและต้องทะนุบำรุงให้เข้มแข็ง เพราะจะเป็นฐานให้เศรษฐกิจดี การเมืองดี และศีลธรรมดี ตลอดจนเป็นฐานของการพัฒนาอื่นๆ

อมรา พงศาพิชญ์ (2543: 125) มองว่า ทุนทางสังคม คือ ความสัมพันธ์ทางสังคมในแนวราบ และแนวตั้ง ระหว่างบุคคลสถาบันและ/หรือองค์การ ทั้งในรูปแบบปัจเจก กลุ่ม และเครือข่าย ทั้งนี้ รวมทั้งค่านิยม และบรรทัดฐานที่สังคมยึดถือ ซึ่งมีผลต่อวิถีชีวิตและวิถีการผลิตในระดับครอบครัว ชุมชน และประชาสังคม

สุพรรณิ ไชยอำพร (2546: 48-59) ได้อธิบายว่า ทูตทางสังคม หมายถึง สัมพันธภาพที่ดี เอื้ออาทร ร่วมมือและช่วยเหลือกันบนพื้นฐานจิตสาธารณะ ที่ผูกพันกับกลุ่มท้องถิ่นคนและพลังกลุ่ม หรือสัมพันธภาพอันเป็นกระบวนการบนสังคมพื้นฐาน ที่ออกมาในทิศทางบวก คือ ช่วยเหลือ บูรณาการ ผสมผสานกัน

สถาบันวิจัยและพัฒนามหาวิทยาลัยขอนแก่น (2547: 83) ได้กล่าวถึงทูตทางสังคมในบริบทของสังคมไทยว่า เป็นสิ่งที่มีอยู่ในสังคม ชุมชน ของปัจเจกบุคคล กลุ่มหรือองค์กร เป็นปัจจัยภายในที่มีอยู่ในวิถีชีวิตของคนไทยในชุมชน สามารถนำมาใช้ในกระบวนการพัฒนาได้

สำนักมาตรฐานการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์(2548: 5) ได้ให้คำอธิบายความหมายทูตทางสังคมว่า เป็นลักษณะทางสังคมที่ปัจเจกชนและองค์กรทางสังคมมีเครือข่ายความไว้วางใจและมีบรรทัดฐานในการปฏิบัติ เพื่อการส่งเสริม เกื้อหนุน และร่วมมือในการดำเนินงานซึ่งกันและกัน ก่อให้เกิดความสามารถในการปรับปรุงสถานะของสังคม องค์กร และตนเองให้บรรลุเป้าประสงค์ที่กำหนดร่วมกัน

วรวิทย์ โรมรัตนพันธ์(2548: 46) ได้รวบรวมและสรุปความหมายของคำว่าทูตทางสังคมที่นักวิชาการไทยได้นำเสนอในมิติที่หลากหลายว่า ทูตทางสังคมเป็นสิ่งที่อยู่แล้วในสังคมไทยและถูกใช้ในมิติที่หลากหลาย ซึ่งครอบคลุมทั้งสิ่งที่เป็นรูปธรรม อันได้แก่ เรื่องของการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และมิติที่เป็นนามธรรมอันได้แก่ เรื่องของวัฒนธรรม ความรู้ สติปัญญาและจิตใจ นอกจากนี้ ทูตทางสังคมอาจจะมองในมิติของระบบคิดและวิถีปฏิบัติที่เป็นกระบวนการ ส่วนระบบความสัมพันธ์ของคนที่ถูกมองว่าเป็นเรื่องของทูตทางสังคมนั้น อาจจะมีความสัมพันธ์ในแนวราบหรือแนวดิ่งก็ได้ รวมความสัมพันธ์จะมีทั้งระดับปัจเจก กลุ่มองค์กร สถาบัน ชุมชนหรือเครือข่ายก็ได้ การมีอยู่ของทูตทางสังคมในชุมชน อาจจะได้จากสถิติตัวเลขที่แสดงถึงความมีคุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชน ไม่ว่าจะเป็นทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง หรือสิ่งแวดล้อม หรือการเติบโตเข้มแข็งของเครือข่ายทางสังคม โดยมีความเชื่อว่า ทูตทางสังคมสามารถก่อให้เกิดพลังเพื่อใช้ขับเคลื่อนชุมชนให้สามารถพัฒนาไปสู่ความเข้มแข็งได้

จะเห็นได้ว่าทูตทางสังคมถูกนำมาใช้ในหลายมิติ เมื่อพิจารณาจากทัศนคติต่าง ๆ ของนักวิชาการแล้วสามารถสรุปได้ว่า ทูตทางสังคมหมายถึงรวมถึง ระบบคิด หรือค่านิยมความเชื่อในสิ่งที่ดีงาม โดยเป็นความสัมพันธ์ที่อยู่บนพื้นฐานของความไว้วางใจ ความมีน้ำใจ ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ระดับปัจเจกบุคคล ระดับองค์กรและสถาบันชุมชน ที่ซึ่งอยู่บนบรรทัดฐานของสังคมที่มีการยอมรับระเบียบ กฎเกณฑ์หรือกติกา ที่มีการตกลงร่วมกันและการช่วยเหลือกันในสังคม จนนำไปสู่การสร้างเครือข่ายที่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและบุคคลอื่นในชุมชน ประโยชน์ของทูตทางสังคมคือ จะก่อให้เกิดพลังและขับเคลื่อนชุมชน ให้สามารถพัฒนาไปสู่ความเข้มแข็งและสามารถฝ่าวิกฤตปัญหาต่าง ๆ ที่ชุมชนเผชิญอยู่ได้

2.1.3 องค์ประกอบทุนทางสังคม

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการ เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ(2549: ย่อหน้าที่1) ได้กล่าวว่า ทุนทางสังคมเกิดจากการรวมตัวกันของคนในสังคมเพื่อ ร่วมคิด ร่วมทำ บนฐานของความไว้วางใจ สายใยความผูกพัน และวัฒนธรรมที่ดึงมาของสังคม ผ่านระบบความสัมพันธ์ในองค์ประกอบหลัก ได้แก่ คน สถาบัน วัฒนธรรม และ องค์ความรู้ อย่างไรก็ตาม เมื่อศึกษาในประเด็นองค์ประกอบของทุนทางสังคม ยังพบมุมมองที่แตกต่างของนักวิชาการ ซึ่งได้แบ่งองค์ประกอบของทุนทางสังคมตามบริบทที่ได้ทำ การศึกษาโดยส่วนใหญ่มักจะกล่าวถึงองค์ประกอบของทุนทางสังคมอย่างสอดคล้องกันใน 5 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ ทรัพยากรบุคคลในชุมชน ความไว้วางใจ บรรทัดฐานทางสังคม กลุ่มองค์กรในชุมชน และเครือข่าย องค์ประกอบเหล่านี้ จะยึดโยงให้เกิดทุนทางสังคมขึ้น ดังนั้น ผู้ศึกษาจึงได้สรุปสาระสำคัญขององค์ประกอบทุนทางสังคมในประเด็นข้างต้นตามลำดับดังนี้

2.1.3.1 ทรัพยากรบุคคล (Human Resource)

อากุท เนติชนากุล และ โยธิน แสงวดี (2547: 60-61) ได้กล่าวว่า ในการที่จะประยุกต์ใช้แนวคิดด้านทุนทางสังคมในการพัฒนาชุมชน สิ่งที่จะต้องพิจารณาจะประกอบไปด้วย ทรัพยากรบุคคล โดยแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ บุคคลทั่วไปและกลุ่มผู้นำชุมชน อาทิ พระ ผู้อาวุโส ปราชญ์ชาวบ้าน และอาสาสมัคร ซึ่งท่านเหล่านี้ เป็นผู้ที่มีความสำคัญในกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน โดยสำนักพัฒนาสังคมและคุณภาพชีวิต(2548: 12-13) ได้ชี้ให้เห็นถึงลักษณะของทรัพยากรบุคคลที่จะก่อให้เกิดทุนทางสังคมในชุมชนว่า จะต้องเป็นผู้ที่มีค่านิยมและระบบคิดที่ดี มีความไว้วางใจซึ่งกันและกัน มีน้ำใจเอื้ออาทรต่อกัน เคารพต่อกฎหมาย มีความสามัคคี มีจิตสาธารณะ รู้จักทำประโยชน์ต่อส่วนร่วม และมีผู้นำที่ซื่อสัตย์ โปร่งใส เป็นต้น นอกจากนี้ Putnam (2000) ได้อธิบายเพิ่มเติมว่า ทุนทางสังคมจะเกิดขึ้นจากคนรุ่นหนึ่งที่มีการสืบสานไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง ที่สั่งสมผ่านรุ่นสู่รุ่น ทำให้คนในแต่ละรุ่นยังสามารถนำทุนทางสังคมที่เป็นของดั้งเดิม มาปรับเปลี่ยน ต่อยอด พัฒนา หรือสร้างขึ้นมาใหม่ เพื่อให้เหมาะสมกับยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไป

2.1.3.2 ความไว้วางใจ(Trust)

ความไว้วางใจ เป็นบริบทของบุคคลหนึ่ง ซึ่งสร้างความคาดหวังต่อการกระทำของบุคคลอื่น และความคาดหวังนี้ จะมีผลต่อทางเลือกในการกระทำของเขา เมื่อการกระทำหนึ่งต้องถูกเลือกก่อนที่เขาจะสามารถสังเกตถึงการกระทำอื่น ๆ ความไว้วางใจจะมีผลต่อการตัดสินใจเลือกว่าเราจะทำอะไรหรือเราสามารถจะทำอะไร ซึ่งเป็นการคิดไตร่ตรองอย่างมีเหตุมีผล การที่เราจะไว้วางใจใครบางคนเป็นเพราะเรารู้ว่าทางเลือกของเขาคืออะไร และเขาจะมีการกระทำอย่างไร โดยข้อมูลข่าวสารที่เราได้รับและ เกียรติยศชื่อเสียง (Reputation) ของบุคคลเหล่านี้ จะมีผลต่อความไว้วางใจของเรา(Sinad Treevanchai, 2003: 10-20)

ความไว้วางใจสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ประเภทหลักๆ คือ 1) ความไว้วางใจจากความสนิทคุ้นเคย (The Trust of Familiar) หรือบางครั้งเรียกว่า ความไว้วางใจระหว่างบุคคล (Personalized Trust) ซึ่งมีอยู่ในความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นและในเครือข่ายในสังคม) ความไว้วางใจโดยทั่วไป (Generalized Trust) ซึ่งขยายออกไปสู่คนแปลกหน้า (Strangers) ในพฤติกรรมโดยปกติทั่วไป หรือกับคนที่มิบรรทัดฐานร่วมกัน 3) ความไว้วางใจชุมชนหรือความไว้วางใจเชิงสถาบัน (Civic or Institutional Trust) ซึ่งหมายถึงความไว้วางใจพื้นฐานในสถาบันทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ความไว้วางใจพื้นฐานเชิงสถาบันต่างจากความไว้วางใจชุมชนตรงที่มีความสัมพันธ์กับระบบที่เป็นทางการ ในขณะที่ความไว้วางใจในชุมชนนั้นจะสัมพันธ์กับความสนิทสนมคุ้นเคย

2.1.3.3 บรรทัดฐาน (Norms)

Coleman (1990: 241) ได้อธิบายว่า บรรทัดฐาน หมายถึง คุณสมบัติหนึ่งของระบบสังคม และไม่ได้เป็นของคนใดคนหนึ่งภายใน บรรทัดฐานสังคมยังเป็นลักษณะเฉพาะของการปฏิบัติที่ได้รับการยอมรับว่ามีความเหมาะสมและถูกต้อง หรือไม่เหมาะสมและไม่ถูกต้อง ในกลุ่มของบุคคล

พิทยา สายหู (2544: 109) ได้อธิบายว่า บรรทัดฐานทางสังคมเป็นมาตรฐานการปฏิบัติตามบทบาทและสถานภาพที่บุคคลมีในการกระทำต่างๆ ของชีวิต สังคมจะคาดหวังให้ประพฤติตามบรรทัดฐานที่มีอยู่ และคนอื่นจะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นตามความคาดหวังในแนวบรรทัดฐานของบทบาทนั้น ด้วยเหตุนี้คนจึงมีการกระทำทางสังคมต่อกันได้ เพราะสามารถคาดหวังลักษณะของการกระทำซึ่งกันและกันได้ นอกจากนี้ Sinad Treevanchai (2003: 10-20) ได้กล่าวอธิบายเพิ่มเติมว่า บรรทัดฐานทางสังคมจะเป็นตัวเพิ่มความมั่นคงให้กับความคาดหวังในภาวะการกระทำของบุคคลอื่น เช่นเดียวกับเกียรติยศ/ชื่อเสียง (Reputation) ซึ่งเป็นตัวสร้างพฤติกรรมที่ซื่อสัตย์ ถ้าหากมีการกระทำที่ซื่อๆ กัน และได้พิจารณาถึงพฤติกรรมที่ผ่านมา

Halpern (2005) ชี้ว่า บรรทัดฐานทางสังคมเป็นองค์ประกอบหนึ่งของทุนทางสังคมที่เป็นกฎ ค่านิยม และความคาดหวัง ที่แสดงลักษณะเฉพาะของสมาชิกหรือเครือข่ายนั้น การอยู่ร่วมกับผู้อื่นและการดำรงความสัมพันธ์จำเป็นจะต้องมีกฎหรือบรรทัดฐานทางสังคม กฎบางอย่างอาจจะไม่มีการจดบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร บางกฎเป็นส่วนหนึ่งของพฤติกรรมของบุคคล และบางกฎก็ส่งผลต่อธรรมชาติที่เป็นอยู่ อีกทั้งบรรทัดฐานยังรวมถึงการช่วยเหลือเพื่อนบ้านเท่าที่เราจะสามารถทำได้ การมีความรู้สึกที่ดีและสนับสนุนท้องถิ่นของตนเอง และการมีนิสัยที่ตอบแทนซึ่งกันและกัน

จากที่ได้กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่า บรรทัดฐานที่เกิดขึ้นในสังคมล้วนมีความเชื่อมโยงกับค่านิยมของคนในสังคมอันส่งผลไปสู่การกระทำต่างๆ ดังนั้น ผู้ศึกษาจึงรวบรวม

ความหมาย หน้าที่และ ระดับของค่านิยม ความเชื่อที่มีผลต่อรูปแบบของทุนทางสังคมในชุมชน
ดังนี้

1) ความหมายของค่านิยม

Fairchild (1968: 33) ได้ให้ความหมายว่า ค่านิยม คือ ความเชื่อใน
ความสามารถของสิ่งหนึ่งสิ่งใด ซึ่งเป็นที่พอใจตามที่พึงปรารถนาของตน คุณภาพของสิ่งนั้น ทำให้
เป็นที่สนใจของบุคคลหรือกลุ่มคน

สุพานี สฤกษ์วานิช(2549: 81) ได้เพิ่มเติมความหมายของค่านิยมไว้อย่าง
สอดคล้องว่า ค่านิยมอาจหมายถึงสิ่งที่มีคุณค่าแล้วคนยอมรับไว้เป็นความเชื่อหรือรับไว้เป็น
ความรู้สึกนึกคิดของตนเอง เช่น ค่านิยมในเรื่องศาสนา ความดี ความสงบสุขในชีวิต หรือเป็นความ
เชื่อที่ยาวนาน และค่อนข้างถาวรในเรื่องที่สำคัญต่อคนๆ นั้นเช่น ทำความดี ต้องได้ ทำชั่วต้องได้
ชั่วเป็นต้น และค่านิยม เป็นความเชื่อพื้นฐานของบุคคลหรือของคนในสังคมในเรื่องค่อนข้างกว้าง
และเป็นนามธรรม เช่น การนิยมความรวย ความดี ความถูกต้อง โดยมีนัยที่เกี่ยวข้องกับตนเองหรือ
สังคมในสิ่งที่น่านิยมทำ เช่นเด็กต้องมีสัมมาคารวะต่อผู้ใหญ่ ผู้หญิงควรรักนวลสงวนตัว ผู้ชายควร
เป็นช้างเท้าหน้า ผู้หญิงควรเป็นช้างเท้าหลัง เป็นต้น

พิชาย รัตนดิลก ณ ภูเก็ต (2553: 226) กล่าวว่า ค่านิยมคือแกนกลางของ
วัฒนธรรม เป็นแนวโน้มกว้างๆ เกี่ยวกับความชอบสภาวะบางอย่างมากกว่าสภาวะอื่น ค่านิยมเป็น
ความรู้สึกที่มีทั้งด้านบวกและลบ และเป็นสิ่งที่เกี่ยวกับความชั่วกับความดีที่มนุษย์เรียนรู้มา
ตั้งแต่เด็ก และมนุษย์มีค่านิยมพื้นฐานที่แน่นอนเมื่ออายุ 0 ปี หลังจากนั้น ก็ยากที่จะเปลี่ยนแปลง
ค่านิยมหลายอย่างดำรงอยู่ในระดับจิตใต้สำนึก ดังนั้นจึงเป็นสิ่งที่ยากในการอภิปรายในเรื่องเหล่านี้
และไม่สามารถสังเกตโดยตรงได้จากบุคคลภายนอก แต่มนุษย์สามารถตีความค่านิยมจากวิธีที่ผู้คน
ปฏิบัติภายใต้สถานการณ์ที่หลากหลาย

2) หน้าที่ของค่านิยม

สุนทรী โคมิน และสนิท สมักรการ (2522: 12) ได้กล่าวถึงหน้าที่ของ
ค่านิยมไว้ดังนี้

(1) ค่านิยมเป็นมาตรฐาน (Standards) ที่ใช้้นำการกระทำพฤติกรรม
การปฏิบัติในหลายทาง ได้แก่

(1.1) ค่านิยมนำ (Lead) เราให้แสดงจุดยืนของเรา (Positions) ใน
เรื่องต่าง ๆ เกี่ยวกับสังคม (Social Issues) ออกมาให้ชัดเจน

(1.2) ค่านิยมเป็นตัวช่วยกำหนด (Predispose) ให้เราเลือกนิยม
อุดมการณ์ทางการเมืองบางอุดมการณ์ (Particular Political Ideology) มากกว่าอุดมการณ์อื่น

(1.3) ค่านิยมเป็นบรรทัดฐานที่ช่วยนำ(Guide) การกระทำให้เราประพฤติและแสดงตัวต่อผู้อื่นตามที่ประพฤติเป็นปกติอยู่ทุกวัน

(1.4) ค่านิยมเป็นบรรทัดฐานที่ใช้ในการประเมิน (Evaluate) ตัดสิน(Judge) การชื่นชมยกย่อง(Praise) และการตำหนิติเตียน(Blame) ตัวเอง และการกระทำของผู้อื่น

(1.5) ค่านิยมเป็นจุดกลางของการศึกษากระบวนการเปรียบเทียบ (Study of Comparison Process) กล่าวคือ เราใช้ค่านิยมเป็นบรรทัดฐานในการเปรียบเทียบว่า เรามีจริยธรรมและความสามารถเท่ากับผู้อื่นมากน้อยแค่ไหน

(1.6) ค่านิยมเป็นบรรทัดฐานที่ใช้ช่วยในการชักชวน(Persuade) หรือสร้างประสิทธิผลต่อคนอื่น โดยสามารถบอกเราได้ว่าความเชื่อ ทศนคติ ค่านิยม หรือการกระทำใดที่จะมีค่าพอที่เราจะทำหาย(Challenge) คัดค้าน (Protest) และถกเถียงหรือพยายามที่จะเปลี่ยน

(1.7) ค่านิยมเป็นบรรทัดฐานที่ถูกใช้เป็นฐาน (Base) สำหรับกระบวนการให้เหตุผลต่อความนึกคิดและการกระทำของตนเพื่อรักษารังไว้ซึ่งศักดิ์ศรีแห่งตน

(2) ระบบค่านิยมเป็นแบบแผนสำหรับการตัดสินใจและแก้ไขความขัดแย้ง โดยเหตุการณ์ในสถานการณ์หนึ่งไม่ได้ถูกกระตุ้น (Activate) ได้เพียงค่านิยมเดียว แต่มาจากหลายค่านิยมในระบบค่านิยมของคน ๆ หนึ่ง ฉะนั้น จินตนาการที่จะคาดว่าการกระทำของคน ๆ นั้น จะสอดคล้องกับทุกค่านิยมในระบบค่านิยมของเขา เป็นไปได้ที่สถานการณ์หนึ่งจะกระตุ้นให้เกิดความขัดแย้งขึ้นระหว่างสองค่านิยม เช่นการต้องเลือกพฤติกรรมระหว่างการเป็นตัวของตัวเอง (Independent) กับความอ่อนน้อมเชื่อฟัง (Obedient) หรือระหว่างการประพฤติอย่างสุภาพ กับประพฤติอย่างจริงจัง ฉะนั้นระบบค่านิยมจึงเป็นที่รวมของหลักการและกฎเกณฑ์ต่างๆ ที่ได้เรียนรู้มาที่ช่วยให้คนสามารถตัดสินใจเลือกระหว่างทางเลือกต่างๆ และเป็นการช่วยแก้ปัญหาความขัดแย้งด้วย ในการนี้ก็ไม่ได้หมายความว่า ระบบค่านิยมทั้งระบบจะถูกกระตุ้นไปสู่การกระทำทั้งหมด ค่านิยมเพียงบางส่วนก็อาจจะทำหน้าที่นี้ได้การมีโครงสร้างที่สลับซับซ้อนจะเปรียบเสมือนแผนที่ (Map) ที่แตกต่างกัน และจะถูกกระตุ้นให้เกิดการกระทำขึ้นในสถานการณ์สังคมที่แตกต่างกัน

(3) ค่านิยมเป็นแรงจูงใจ (Motivational Component) อยู่ในตัว เช่นเดียวกับองค์ประกอบทางด้านความระลึกรู้ อารมณ์ และพฤติกรรม ค่านิยมวิถีปฏิบัติเป็นแรงจูงใจก็เพราะวิถีปฏิบัติที่คิดว่าดีที่สุดเป็นวิถีทางหรือเป็นเครื่องมือที่ช่วยนำไปสู่เป้าหมายปลายทางที่ปรารถนาในค่านิยมจุดหมายปลายทาง ซึ่งเป็นแรงจูงใจในแง่ที่เป้าหมายที่เหนือกว่า (Super Goal) เป้าหมายเร่งด่วนเฉพาะหน้า (Urgent Immediate Goals)

(4) ระดับความเชื่อและค่านิยม (Beliefs and Values)

พิชาย รัตนคิดถ ก ภูเก็ท (2553: 230) ได้อธิบายถึงระดับความเชื่อและค่านิยม (Beliefs and Values) ไว้ว่า ระดับความเชื่อและค่านิยม ได้แก่ เป้าประสงค์ ความคิด บรรทัดฐาน มาตรฐานและหลักการเชิงคุณธรรม ทั้งนี้เนื่องจากความเชื่อและค่านิยมของกลุ่มเกิดจากการเรียนรู้จากความเชื่อและค่านิยมของคนบางคนในกลุ่มที่เกี่ยวกับว่าอะไรคือสิ่งที่ควรจะเป็น ซึ่งแตกต่างจากสิ่งที่เป็นจริง เมื่อกลุ่มเผชิญหน้ากับงานใหม่ ประเด็นใหม่ หรือปัญหาใหม่ ใครบางคนอาจจะนำเสนอแนวทางเพื่อจัดการกับสิ่งเหล่านั้น ซึ่งสะท้อนฐานคติของผู้ นั้นเกี่ยวกับการมองว่าสิ่งใดถูกสิ่งใดผิด อะไรที่ดำเนินการได้ผลและอะไรที่ดำเนินการไม่ได้ผล ปัจเจกบุคคลที่สามารถมีอิทธิพลต่อกลุ่มให้ยอมรับแนวทางแก้ปัญหาก็เขาเสนอ ต่อมาได้รับการระบุว่า เป็นผู้นำหรือผู้ก่อตั้งกลุ่ม แต่กลุ่มยังไม่มี “ความรู้ร่วมกัน” ในฐานะที่เป็นกลุ่ม เพราะว่าการกลุ่มยังไม่ได้รับเอาแนวทางนั้น เป็นการกระทำร่วมของกลุ่มในการอ้างถึงว่าสิ่งใดควรทำ ดังนั้น แนวทางที่เสนอโดยผู้นำจะได้รับการมองว่าเป็นเพียงความต้องการของผู้นำ แต่หากแนวทางนั้นปฏิบัติได้จริง และสร้างผลลัพธ์ที่พึงปรารถนา จนกระทั่งกลุ่มได้รับแนวทางเอามากระทำร่วมกันและใช้แนวทางนั้นเป็นบรรทัดฐานเมื่อเผชิญหน้ากับสถานการณ์ที่เหมือนกันหรือคล้ายกัน เมื่อแนวทางนั้นได้รับการทดสอบหลายครั้ง จนสมาชิกกลุ่มเชื่อว่าแนวทางนั้นใช้ได้จริง เป็นแนวทางที่ดี แนวทางนั้นก็จะกลายเป็นความเชื่อและค่านิยมของกลุ่ม

นอกจากนี้ สุพานิ สฤษฏ์วานิช (2549: 83) ได้อธิบายเพิ่มเติมเกี่ยวกับระดับค่านิยมว่าแบ่งเป็น 2 ระดับ คือ ค่านิยมส่วนบุคคลและค่านิยมทางสังคม ค่านิยมส่วนบุคคล (Personal Values) จะเป็นค่านิยมเฉพาะตัวของคนใดคนหนึ่ง เช่น นางสาวสุนิษฐ์มีค่านิยมเรื่องศาสนา เชื่อในหลักศาสนา สนใจในศาสนาเป็นต้นค่านิยมส่วนบุคคล อาจแบ่งได้เป็น 2 ส่วนคือ (1) ค่านิยมหลัก (Core Value) ซึ่งจะเปลี่ยนแปลงได้ยาก ซึ่งมักได้มาจากการอบรมเลี้ยงดูของครอบครัวและหลักศาสนา ซึ่งมักจะสั่งสมมายาวนาน (2) ค่านิยมรอง (Peripheral Values) จะเป็นค่านิยมที่อาจไม่ใช่เรื่องที่สำคัญในชีวิตมากนัก อาจได้รับอิทธิพลมาจากสภาพแวดล้อมและองค์การ สำหรับค่านิยมทางสังคม (Social Values) เป็นค่านิยมของคนในสังคม ที่มีความนิยมเหมือน ๆ กันในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เช่น ในสังคมตะวันตกมักจะมีค่านิยมเน้นความเป็นปัจเจกบุคคล ในขณะที่สังคมตะวันออกจะมีค่านิยมที่เน้นความเป็นกลุ่ม หรือในสังคมไทยก็จะมีค่านิยมของคนในสังคมเมืองที่เน้นความหรูหราฟุ่มเฟือย ในขณะที่สังคมชนบทคนมักจะมีค่านิยมที่เรียบง่าย เช่นการช่วยเหลือกัน ยกย่องและนับถือผู้ที่มีคุณงามความดี เป็นต้น

แนวทางที่อยู่บนพื้นฐานของค่านิยมอาจไม่ได้ผลเสมอไปหรือขาดความน่าเชื่อถือนั่นเอง เฉพาะความเชื่อและค่านิยมที่ผ่านการทดสอบเชิงประจักษ์และได้ผลลัพธ์ที่

พึงปรารถนาอย่างต่อเนื่องในการแก้ปัญหาของกลุ่มเท่านั้น จึงสามารถเปลี่ยนผ่านเป็นฐานคติได้ ยิ่งกว่านั้นค่านิยมบางประการที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบด้านสิ่งแวดล้อมที่ไม่สามารถควบคุมได้ หรือที่เกี่ยวกับคุณธรรมและสุนทรียภาพ อาจไม่สามารถทดสอบได้อย่างสิ้นเชิง ในกรณีเช่นนี้ ความ เป็นเอกฉันท์เกิดได้ โดยผ่านการยืนยันทางสังคม(Social Validation)

การยืนยันทางสังคม หมายถึง การที่ค่านิยมบางอย่างได้รับการยืนยัน ว่าเป็นสิ่งที่ทรงคุณค่าจากประสบการณ์ร่วมกันของกลุ่ม เช่น ไม่มีวัฒนธรรมใดที่สามารถพิสูจน์ได้ ว่า ศาสนาหรือระบบคุณธรรมของสังคมนั้น ดีกว่าหรือจริงกว่าศาสนาหรือระบบคุณธรรมอื่นๆ แต่ ถ้าหากสมาชิกกลุ่มเสริมแรงความเชื่อและค่านิยมให้แก่กันและกัน ความเชื่อและค่านิยมเหล่านั้น ก็ จะได้รับการยอมรับว่าเป็นจริงและเป็นสิ่งที่ดีสำหรับกลุ่มนั้น สมาชิกกลุ่มผู้ใดที่ไม่ยอมรับความเชื่อ และค่านิยมของกลุ่มจะมีความเสี่ยงต่อการได้รับการแทรกแซงทางสังคม จากกลุ่มในรูปแบบใด รูปแบบหนึ่ง เช่น การไม่สื่อสารด้วย หรือการเนรเทศออกจากกลุ่ม ความเชื่อและค่านิยมเหล่านี้ มัก เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ภายในกลุ่ม การทดสอบว่ามัน ได้ผลหรือไม่ คือการที่สมาชิกมี ความรู้สึกอย่างไรในการปฏิบัติตามความเชื่อและค่านิยมของกลุ่ม หากสมาชิกส่วนใหญ่มีความรู้สึก สบายใจ ภาคภูมิใจและไว้วางใจ ก็แสดงว่าค่านิยมเหล่านั้น ได้ผล แต่หากสมาชิกส่วนใหญ่มี ความรู้สึกไม่สบายใจ อึดอัด หวาดระแวง ก็แสดงว่าความเชื่อและค่านิยมเหล่านั้น ไม่ได้ผล

ความเชื่อและค่านิยมที่กลุ่มเรียนรู้ ซึ่งมักจะเริ่มต้นจากผู้นำหรือผู้ ก่อตั้งดำเนินไปอย่างได้ผลในแง่ที่ว่า เป็นการช่วยลดความไม่แน่นอนในบริบทของการปฏิบัติงาน และเมื่อความเชื่อและค่านิยมเหล่านี้ ดำเนินการอย่างได้ผลต่อไป ก็จะเปลี่ยนผ่านเป็นฐานคติที่ ปราศจากการโต้แย้งภายใต้กาสนับสนุนจากความชัดเจนของกลุ่มความเชื่อ บรรทัดฐานและกฎใน การปฏิบัติ กระนั้น หน้ก็ตาม สิ่งเหล่านี้ยังคงดำรงอยู่ในระดับ"จิตสำนึก" เพราะพวกมันรับใช้หน้าที่ การทำหน้าที่เชิงคุณธรรมและบรรทัดฐานของการเป็นแนวทางให้สมาชิกเดิมในกลุ่มปฏิบัติการ เพื่อจัดการกับสถานการณ์สำคัญบางอย่าง และใช้สำหรับการอบรมเป็นแนวทางการปฏิบัติแก่ สมาชิกใหม่ กลุ่มของความเชื่อและค่านิยมซึ่งผนึกเข้าไปเป็นอุดมการณ์และปรัชญาขององค์กร จึง สามารถรับใช้ในฐานะที่เป็นแนวทางและในฐานะที่เป็นวิธีการในการจัดการกับความไม่แน่นอน ปัญหาหรือเหตุการณ์ที่ควบคุมไม่ได้

ความเชื่อและค่านิยม ณ ระดับจิตสำนึกจะทำนายพฤติกรรม ซึ่ง สามารถสังเกตได้ในระดับสิ่งประดิษฐ์ แต่ถ้าความเชื่อและค่านิยมไม่มีรากฐานจากการเรียนรู้ ร่วมกันของสมาชิกกลุ่ม ความเชื่อและค่านิยมเหล่านี้ ก็เป็นเพียงหลักการเชิงนามธรรมที่ถูกนำมา แสดงหรือประกาศให้ผู้อื่นทราบ โดยปราศจากนัยในการปฏิบัติแต่ประการใด ยิ่งไปกว่านั้นสิ่งที่จะ ได้บ่อยครั้งในองค์กรคือ การปฏิบัติจริงกับความเชื่อและค่านิยมที่เขียนหรือประกาศเอาไว้ว่าจะ

เป็นสิ่งที่ตรงข้ามกัน เช่น โรงเรียนที่ประกาศว่าจะรับนักศึกษาอย่าง ๑ ไม่จำกัดจำนวนเพื่อเปิดโอกาสทางการศึกษา พร้อม ๆ กับการผลิตนักเรียนที่มีคุณภาพทั้งทางวิชาการและคุณธรรม เมื่อไปดูผลการดำเนินงานอาจตรงกันข้ามกับสิ่งที่ประกาศก็ได้(พิชาย รัตนดิลก ณ ภูเก็ต, 2553: 230-232)

2.1.3.4 กลุ่ม/องค์กรในชุมชน

จิตติ มงคลชัยอรัญญา (2540 อ้างถึงใน ปาริชาติ วลัยเสถียร, 2543: 257) ได้กล่าวถึง กลุ่ม อย่างสอดคล้องกันว่า กลุ่ม เกิดจากการที่ปัจเจกบุคคลมารวมตัวกันตั้งแต่สองคนขึ้นไป มีการพบปะสนทนากันเป็นประจำ เพื่อดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่ง ให้ได้รับผลประโยชน์ที่ตนและกลุ่มของตนปรารถนา โดยกลุ่มจะมีแบบแผนของการปฏิบัติต่อกัน มีการจัดตั้งและวิธีการดำเนินงานที่แน่นแฟ้น และเป็นที่ยอมรับในหมู่สมาชิกของกลุ่ม เนื่องจากมีแบบอย่างของพฤติกรรมร่วมโดยเฉพาะ

สำนักพัฒนาสังคมและคุณภาพชีวิต(2548: 15) ได้กล่าวว่ากลุ่มหรือองค์กรต่าง ๆ อาทิ องค์กรชุมชน องค์กรประชาชน หรือกลุ่มต่าง ๆ ที่จัดตั้งขึ้นในชุมชนจะมีบทบาทสนับสนุนให้เกิดเป็นพลังของคนในชุมชนและพลังในสังคม ซึ่งถือได้ว่าเป็นการสร้างทุนทางสังคม โดย Putnam (2000) ได้อธิบายว่า ในกระบวนการสร้างทุนทางสังคมในชุมชนนั้น ปัจเจกบุคคลจะต้องสร้างมิตรภาพ และจะต้องเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม ซึ่งมีขนาดใหญ่กว่าครอบครัว เพราะหากปัจเจกบุคคลอยู่โดยลำพัง อาจจะไม่ได้รับการช่วยเหลือทางสังคม จนกว่าเขาได้เริ่มติดต่อกับเพื่อนบ้าน ทุนทางสังคมก็จะมีกระแสสมขึ้น มา ซึ่งความสัมพันธ์ดังกล่าว จะช่วยให้ปัจเจกบุคคลสามารถบรรลุถึงความต้องการทางสังคมที่ตนเองต้องการได้ อาจกล่าวได้ว่าความสัมพันธ์นี้ สมาชิกที่เป็นปัจเจกบุคคลก็จะได้รับประโยชน์จากการคบค้าสมาคม อันจะนำมาซึ่งความช่วยเหลือ ความเห็นอกเห็นใจและมิตรภาพจากเพื่อนบ้าน ส่วนชุมชนเองก็ได้รับประโยชน์จากความเป็นปึกแผ่น และความสามัคคีของสมาชิกด้วยเช่นกัน

2.1.3.5 เครือข่าย (Networks)

ชาติชาย ณ เชียงใหม่ (2543: 209-214) ได้ให้ความหมายของเครือข่ายทางสังคมไว้ว่าเป็นความสัมพันธ์ของคนในสังคมที่มีต่อกัน โดยเครือข่ายทางสังคมประกอบขึ้นจากความสัมพันธ์ทางสังคมทั้งหมด ทั้งนี้การเรียนรู้ของบุคคลหรือกลุ่มองค์กรย่อมมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับเครือข่ายในรูปแบบต่าง ๆ

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์(2543: 28-43) กล่าวว่า เครือข่ายเกิดจากการที่ปัจเจกบุคคล องค์กร หน่วยงาน หรือสถาบันใด ๆ ได้ตกลงที่จะประสานเชื่อมโยงเข้าหากันภายใต้วัตถุประสงค์ หรือข้อตกลงอย่างใดอย่างหนึ่งร่วมกันอย่างเป็นระบบ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งเครือข่ายจะก่อให้เกิดทุนทางสังคมได้ เนื่องจากความสัมพันธ์แบบเครือข่ายเป็น

ความสัมพันธ์ที่อยู่เบื้องลึกในชีวิตและจิตใจของผู้คน จะทำให้เกิดความเห็นอกเห็นใจและช่วยเหลือเกื้อกูลกัน

Sinad Treevanchai (2003: 10–20) ได้กล่าวถึงโครงสร้างของเครือข่ายว่ามี 2 แบบ คือ เครือข่ายที่ไม่เป็นทางการ (Informal Networks) และเครือข่ายที่เป็นทางการ (Formal Networks) โดยที่เครือข่ายที่ไม่เป็นทางการ (Informal Networks) สามารถแบ่งออกเป็นเครือข่ายย่อยอีก ดังต่อไปนี้

1) ครอบครัวซึ่งเป็นหน่วยครัวเรือน (A Family Household) ครัวเรือนเป็นสถานที่ซึ่งความสัมพันธ์ทางสังคมถูกกำหนดขึ้น โดยความไว้วางใจและความสัมพันธ์แบบต่างตอบแทน และพ่อแม่สามารถที่จะถ่ายทอดวัฒนธรรม เช่น คุณค่าการดำรงชีวิต การปฏิบัติตน พิธีกรรม รวมถึงบรรทัดฐานให้กับเด็ก ซึ่งถือเป็นเนื้อหาสำคัญของทุนทางสังคมในครัวเรือน ดังที่ Coleman (1988) อธิบายว่าทุนทางสังคมดำรงอยู่ในหน่วยครอบครัว เช่นเดียวกับที่มีอยู่ในเครือข่ายทางสังคมอื่น ๆ งานวิจัยของเขามุ่งประเด็นไปที่ความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่กับลูก และการมีพ่อแม่ รวมทั้งการเอาใจใส่ดูแลของพ่อแม่ในครอบครัว เป็นตัวชี้วัดทุนทางสังคมในครัวเรือน โดยเขาพบว่าครอบครัวเป็นปัจจัยสำคัญในการลดอัตราการออกจากโรงเรียนของเด็ก

2) ในครอบครัวเหนือหน่วยครัวเรือน (A Family Beyond Household) เป็นความสัมพันธ์ระหว่างเครือญาติซึ่งถือว่าเป็นครอบครัวหรือตระกูล เช่น การเสียสละเวลาและเงินช่วยเหลือญาติ ๆ เมื่อมีเหตุฉุกเฉิน ซึ่งอาจตีความหมายได้ว่าเป็นทุนทางสังคมที่มีอยู่ระหว่างหน่วยครัวเรือนก็ได้

3) ในกลุ่มเพื่อนและเพื่อนบ้าน (Friends and Neighbor) หรือเครือข่ายของเพื่อนบ้าน (Neighborhood Network) เป็นตัวสำคัญในการส่งเสริมทุนทางสังคม ตัวอย่างของพฤติกรรมซึ่งส่งเสริมทุนทางสังคมระหว่างเพื่อนและเพื่อนบ้านที่พบเห็นได้ เช่น การใช้เวลาไปเยี่ยมเพื่อนหรือเพื่อนบ้าน หรือการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของกลุ่ม (Self-Help Group)

ในส่วน of เครือข่ายที่เป็นทางการ (Formal Networks) สามารถแบ่งออกได้เป็น 4 ประเภทดังต่อไปนี้ คือ เครือข่ายที่เป็นทางการที่

1) ไม่เป็นกลุ่มแต่มีฐานจากความสัมพันธ์ของประชาคม (Non-group Based Civic Relations) เป็นเครือข่ายที่เกิดขึ้นจากการรวมกลุ่มเข้าร่วมกิจกรรมโดยสมัครใจของปัจเจกบุคคล เช่น การไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง การเข้าร่วมการประท้วง การเขียนขั้วติดเห็นไปยังสื่อสาธารณะ ฯลฯ เครือข่ายในรูปแบบนี้ไม่ได้แสดงออกถึงเพียงความผูกพันในทางการเมือง หากแต่จะสามารถส่งเสริมทุนทางสังคมให้มีเพิ่มมากขึ้น

2) เครือข่ายที่มีความสัมพันธ์อยู่บนพื้นฐานของกลุ่ม (Association or Group Based Relations) เครือข่ายบนพื้นฐานของความสัมพันธ์นี้ เป็นประเด็นสำคัญในการศึกษาเกี่ยวกับทุนทางสังคม เพราะความสัมพันธ์ทางสังคมบางรูปแบบ อาทิ ความร่วมมือความสัมพันธ์ต่างตอบแทน มีบรรทัดฐานของความไว้วางใจที่คงอยู่และมีปฏิสัมพันธ์ ๆ กันในแต่ละเครือข่าย ช่วยเสริมสร้างและประกอบกันขึ้นเป็นทุนทางสังคม

3) เครือข่ายที่มีความสัมพันธ์บนพื้นฐานของการทำงาน (Work-Based Relations) สภาพแวดล้อมในการทำงานเป็นอีกปัจจัยหนึ่งซึ่งทุนทางสังคมสามารถเกิดขึ้นได้ในรูปของ ความเป็นเพื่อนและความสัมพันธ์อื่นๆ เช่น กิจกรรมกลุ่มในที่ทำงาน ก็เป็นตัวสร้างให้เกิดทุนทางสังคม อันนำไปสู่ความร่วมมือ การแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร การเรียนรู้ทักษะการทำงานของคนอื่น ๆ หรือการแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างกัน

4) เครือข่ายที่มีความสัมพันธ์เชิงสถาบัน (Institutional Relation) พระมหาอภิเดช เนตรวิลา (2549: 23) กล่าวว่า สถาบันเป็นเสมือนกลไก/สิ่งประดิษฐ์ของมนุษย์ ซึ่งบังคับและกำหนดรูปแบบการมีปฏิสัมพันธ์ของมนุษย์ เพื่อช่วยลดความไม่แน่นอน และเป็นแนวทางในการมีปฏิสัมพันธ์ สำหรับปัจเจกบุคคล หรือหน่วยครัวเรือน จะเกี่ยวข้องกับสถาบันทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ อาทิ องค์กรทางการปกครอง ศาล บรรทัดฐานซึ่งเป็นวัฒนธรรมทางสังคม ที่ล้วนเกี่ยวข้องโดยตรงกับความไว้วางใจในสถาบัน หากมีมากขึ้นเท่าใด ประชาชนสามารถคาดหวังถึงการกระทำของบุคคลอื่นได้มากเท่านั้น ด้วยเหตุนี้ การสร้างสถาบันจะช่วยทำให้สามารถลดต้นทุนทางธุรกรรม เกิดการอำนวยความสะดวกระหว่างกัน รวมถึงความสามารถในการเข้าถึงข้อมูลข้อเท็จจริง ฯลฯ

นอกจากนี้ พระมหาอภิเดช เนตรวิลา (2549: 24) ได้สรุปเรื่อง ขนาดหรือจำนวนของเครือข่ายว่ามีความสำคัญต่อการกำหนดปริมาณทุนทางสังคมของปัจเจกบุคคลและหน่วยครัวเรือน คือ หากมีจำนวนเครือข่ายทางสังคมมาก แสดงถึงการมีจำนวนทุนสำรอง (Stock) ของทุนทางสังคมมากด้วยเช่นกัน อย่างไรก็ตาม การที่มีจำนวนของเครือข่ายทางสังคมมาก ก็อาจทำให้สมาชิกต้องเสียสละเวลาและทรัพยากรที่มีอยู่ เพื่อรักษาเครือข่ายเหล่านั้นไว้ อีกทั้งจำนวนเครือข่ายก็อาจจะเป็นสิ่งที่ขัดขวางการพัฒนาได้อีกด้วย ในด้านความสามารถของเครือข่ายฉันทกได้ดังนี้

1) ทุนทางสังคมที่เป็นข้อผูกมัด คือ มีความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกัน เช่น ครอบครัว เพื่อนสนิท จะมีความไว้วางใจกันมากและจะช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

2) ทุนทางสังคมที่เป็นรูปแบบการต่อประสาน เป็นความสัมพันธ์กับเพื่อนที่อยู่ห่างไกลหรือ เพื่อนร่วมงาน ซึ่งเปลี่ยนแปลงได้ง่าย

3) ทูทางสังคมที่เป็นรูปแบบการเชื่อมโยง เป็นความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับกลุ่ม ทั้งนี้เพราะในสังคมมีการแบ่งลำดับชั้น สถานะทางสังคมการเข้าถึงทรัพยากรที่มีอยู่ของแต่ละกลุ่มอาจแตกต่างกัน โดยคนที่อยู่ในระดับเดียวกัน หรือมีสถานะคล้ายคลึงกันจะแบ่งปันทรัพยากรระหว่างกันมากกว่าต่างกลุ่มหรือต่างสถานะ

สำหรับเครือข่ายในแนวราบและแนวตั้ง Putnam (1993) ได้อธิบายว่า การมีปฏิสัมพันธ์ในแนวราบภายในชุมชนนั้น จะก่อให้เกิดความสัมพันธ์ที่แนบแน่น และทำให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีทางด้านจิตใจของสมาชิกในเครือข่ายเพิ่มขึ้นตามไปด้วยคือทำให้เกิดความไว้วางใจ ช่วยเหลือเกื้อกูลกันมากขึ้น อันจะส่งผลดีต่อการทำธุรกรรมหรือข้อผูกพันระหว่างกันในชุมชน การมีปฏิสัมพันธ์ในแนวราบนี้จะพบได้จาก สมาคมเพื่อนบ้าน สหกรณ์ สโมสรกีฬา ฯลฯ ในทางตรงกันข้าม เครือข่ายความสัมพันธ์ในแนวตั้งจะเป็นความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ ซึ่งความสัมพันธ์แบบนี้จะไม่ก่อให้เกิดความร่วมมือและความไว้วางใจในทางสังคมที่ยั่งยืน เพราะลักษณะของเครือข่ายในแนวตั้งนี้เต็มไปด้วยเรื่องของผลประโยชน์เสียเป็นส่วนใหญ่

2.1.4 ผลกระทบของทุนทางสังคม

ในปัจจุบัน ทุนทางสังคมได้เข้ามามีบทบาทต่อการพัฒนาเป็นอย่างมาก นักวิชาการและองค์กรต่าง ๆ ทั้งในและนอกประเทศต่างให้ความสนใจและตระหนักถึงคุณค่าของทุนทางสังคมว่ามีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการเติบโตทางเศรษฐกิจและการพัฒนาที่ยั่งยืน ผลกระทบของทุนทางสังคมนั้น มิได้มีเฉพาะผลกระทบทางด้านบวก แต่ยังพบผลกระทบของทุนทางสังคมที่ผ่านลบด้วยเช่นกัน ดังนั้น ผู้ศึกษาจึงนำเสนอผลกระทบของทุนทางสังคมในแง่มุม ดังต่อไปนี้

2.1.4.1 ผลกระทบของทุนทางสังคมในด้านบวก(Positive Impact of Social Capital)

Serageldin and Grootaert (2000) ได้แบ่งผลกระทบของทุนทางสังคมในด้านบวก (Positive Impact of Social Capital) ออกเป็น 3 ประการ คือ

1) ทุนทางสังคมทำให้เกิดการแบ่งปันข้อมูล(Sharing Information) โดยที่ความเป็นสถาบันทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการจะช่วยกระจายให้เกิดความเท่าเทียมกัน โดยอาศัยความไว้วางใจ ความเป็นพวกเดียวกันในการให้ข้อมูลที่ถูกต้องและแม่นยำ ทำให้ผู้เกี่ยวข้องสามารถตัดสินใจได้อย่างมีประสิทธิภาพเหมาะสม ในทางตรงกันข้ามหากไม่เกิดทุนทางสังคมขึ้น จะทำให้เกิดความผิดพลาดจากการขาดแคลนและความไม่เที่ยงตรงของข้อมูล หรือการหาประโยชน์จากความไม่ถูกต้องของข้อมูลในบางสถานการณ์

2) ทุนทางสังคมทำให้เกิดความร่วมมือในกิจกรรม (Coordinating Activities) การไม่ร่วมมือหรือพฤติกรรมฉวยโอกาสนั้น จะมีผลทำให้กิจกรรมที่กระทำไม่ประสบ

ความสำเร็จ แต่ทุนทางสังคมที่มีประสิทธิภาพจะทำให้ปัจเจกบุคคลเกิดการรวมกลุ่ม ซึ่งจะก่อให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีและสามารถลดพฤติกรรมการฉวยโอกาสด้วยการสร้างกรอบให้ปัจเจกบุคคลได้มีปฏิสัมพันธ์ที่ซื่อ ๆ กัน จนทำให้เกิดความไว้วางใจระหว่างสมาชิกด้วยกัน เป็นผลให้เกิดความร่วมมือในการทำกิจกรรมต่างๆ

3) ทุนทางสังคมก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Collective Decision Making) ทุนทางสังคมนอกจากจะก่อให้เกิดการแบ่งปันข้อมูลระหว่างกันแล้ว ยังส่งผลให้เกิดการรวมกลุ่ม ซึ่งการรวมกลุ่มนี้จะทำให้สมาชิกเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจทางเลือกของตนเอง ซึ่งจะส่งผลประโยชน์ให้เกิดทางเลือกที่หลากหลายจากความร่วมมือกันอย่างมีประสิทธิภาพ โดยผลจากการร่วมมือกันนี้จะก่อให้เกิดการกระจายทรัพย์สินต่างๆ อย่างเป็นธรรม และสมาชิกจะได้รับการจัดสรรผลประโยชน์ต่างๆ อย่างเท่ากันกันอีกด้วย

Putnam (2000) อธิบายถึงประโยชน์ของทุนทางสังคม ดังต่อไปนี้

1) ทุนทางสังคมสามารถเพิ่มศักยภาพในการทำงาน และช่วยลดต้นทุนในการทำงานได้มากกว่าที่ทำงานแบบต่างคนต่างทำของปัจเจกบุคคล อีกทั้งยังช่วยให้ข้อตกลงที่ต้องทำด้วยการบังคับและควบคุมลดความยุ่งยากลงอีกด้วย

2) ทุนทางสังคมทำให้เกิดจารีตประเพณีที่เกี่ยวกับการพึ่งพาอาศัยกันหรือต่างตอบแทน (Reciprocity) ซึ่งทำให้องค์กรชุมชนเข้มแข็งและมีพลังมากขึ้น ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับกระบวนการรักษาชื่อเสียง และการยอมรับจารีตประเพณีของชุมชนนั้นๆ ด้วยว่ามีมากเพียงใด

3) ทุนทางสังคมก่อให้เกิดความไว้วางใจระหว่างกันของคนในเครือข่าย ทำให้การติดต่อและระบบข้อมูลข่าวสารมีความสะดวกรวดเร็ว

4) ทุนทางสังคมทำให้คนในชุมชนมีการนำความสำเร็จร่วมกันในอดีตมาใช้ให้เป็นประโยชน์เพื่อสร้างความร่วมมือในอนาคต

2.1.4.2 ผลกระทบทุนทางสังคมในด้านลบ (Negative Impact of Social Capital)

ถึงแม้ว่าทุนทางสังคมจะก่อให้เกิดประโยชน์อย่างมหาศาลเพียงใด ในทางกลับกัน ทุนทางสังคมอาจจะก่อให้เกิดความเสี่ยงและผลกระทบทางลบเช่นเดียวกัน ซึ่ง Sinad Treevanchai (2003: 23–24) ได้กล่าวถึงผลกระทบด้านลบของทุนทางสังคมไว้ดังต่อไปนี้

1) ทุนทางสังคมก่อให้เกิดปัญหาการกีดกันคนนอก (Exclusion Problem) ความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นของคนกลุ่มหนึ่ง อาจก่อให้เกิดการกีดกันผู้อื่นที่ไม่ได้อยู่ในกลุ่ม ในการที่จะเข้ามาใช้ทรัพยากร หรือกล่าวอีกอย่างหนึ่งก็คือ การที่มีทุนทางสังคมอาจจะทำให้เกิดปัญหาการผูกขาดทรัพยากรบางอย่างให้เฉพาะคนที่อยู่ในกลุ่มเท่านั้น

2) ทูทางสังคมก่อให้เกิดปัญหาการจำกัดเสรีภาพ (Restriction on Individual Freedom) และการริเริ่มทางธุรกิจ (Business Initiative) ซึ่งเขาอธิบายว่า ในการเป็นสมาชิกของชุมชนโดยปกติแล้วจะต้องมีการปฏิบัติที่เหมือนกัน การเปลี่ยนแปลงซึ่งบางครั้งแม้จะก่อให้เกิดผลดีโดยรวม แต่อาจไม่เป็นที่ยอมรับก็ได้ ดังเช่น กรณีของเครือข่ายความสัมพันธ์ของชุมชนชาวจีนในเมืองซานฟรานซิสโก ซึ่งจะคอยปกป้องและคุ้มครองสมาชิก รวมทั้งให้ความช่วยเหลือในการจัดตั้งธุรกิจหรือการมีงานทำ หากมีผู้ที่ต้องการทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงใด ก็จะถูกขับออกจากชุมชนทันทีที่เสรีภาพของคนในกลุ่มลดลงจากอำนาจของผู้มีอิทธิพล

3) ทูทางสังคมก่อให้เกิดปัญหาการเข้าสู่วังวนของความเลวร้าย (Downward Leveling Pressures) กล่าวคือ การเข้าไปอยู่ในกลุ่มความสัมพันธ์บางรูปแบบ เช่น แก๊งวัยรุ่น แก๊งมาเฟีย แม้จะให้ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจหลายอย่างกับสมาชิก แต่การอยู่ในกลุ่มดังกล่าวมีทั้งแรงกดดันและวัฒนธรรมหลาย ๆ อย่างที่จุดดิ่งให้ลงสู่ห้วงแห่งความเลวร้าย เช่น วัฒนธรรมการใช้ความรุนแรง การเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด การเรียกค่าคุ้มครอง การคอร์รัปชัน เป็นต้น ซึ่งไม่เป็นผลดีแต่ประการใดต่อสังคมโดยรวม

ในการศึกษาทูทางสังคมกับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในครั้งนี้ ผู้ศึกษาพยายามที่จะศึกษาทูทางสังคมทั้งในมิติของกระบวนการ และบริบทของชุมชนซึ่งหมายถึง ระบบความสัมพันธ์ในองค์ประกอบหลักที่มีอยู่ในชุมชนตลาดคลองสวนที่มีบทบาทและยึดโยงให้เกิดทูทางสังคมขึ้น ได้แก่ ความเป็นมาของชุมชน การสนับสนุนของหน่วยงานภาครัฐหรือหน่วยงานเอกชนและวิถีชีวิต วัฒนธรรม อีกทั้งยังศึกษาถึงลักษณะของทูทางสังคมที่มีอยู่ในชุมชนทั้งในด้านทรัพยากรบุคคล ด้านความไว้วางใจ ด้านกลุ่ม ด้านบรรทัดฐานและด้านเครือข่าย รวมไปถึงได้ทำการศึกษาถึงประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากทูทางสังคม ในชุมชนแห่งมุมของความร่วมมือในกิจกรรม การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและการแบ่งปันข้อมูล

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

2.2.1 ความเป็นมาและความหมายของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (2540: 1-1) ได้อธิบายที่มาของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ว่า มีจุดเริ่มต้นมาจากแนวความคิดในการจัดการการท่องเที่ยวแนวใหม่ที่เป็นทางเลือก (Alternative Tourism) ซึ่งมีการกล่าวถึงกันมาในระยะสิบกว่าปีมานี้ โดยมีชื่อเรียกต่าง ๆ กัน เช่น Sustainable Tourism, Green Tourism, Bio-Tourism, Conservation Tourism, Ecotourism เป็นต้น ซึ่งเป็นการท่องเที่ยวที่ให้ความสำคัญกับสิ่งๆ ที่มีอยู่แล้วในท้องถิ่น โดยพยายามจัด

กิจกรรมให้เกิดการเรียนรู้ถึงสิ่งเหล่านี้ รวมทั้งอนุรักษ์ให้อยู่ในสภาพที่ดีโดยไม่ถูกทำลายหรือไม่ รับผิดชอบต่อทางลบ ที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายที่สุดคือ Ecotourism ซึ่งในปัจจุบันแนวความคิดเรื่อง Ecotourism ได้รับความสนใจอย่างดีจากทั้งภาครัฐและเอกชน โดยเฉพาะภาคเอกชน เช่น โรงแรม และบริษัทนำเที่ยว ฯลฯ ซึ่งได้ตระหนักเรื่องการพัฒนาให้มีการจัดนำเที่ยวเชิงอนุรักษ์มากขึ้น

ในต่างประเทศ แนวความคิดดังกล่าวได้มีการพัฒนาถึงขั้นเตรียมการและดำเนินการให้ สามารถรองรับการท่องเที่ยวอย่างมีประสิทธิภาพ ตามหลักปรัชญาสากลว่าด้วยการพัฒนา สิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน (Environmentally Sustainable Development) โดยให้ความสำคัญแก่การให้ การศึกษาหรือการเรียนรู้ ที่มุ่งเน้นให้เกิดการอนุรักษ์มากกว่าการจัดการให้นักท่องเที่ยวได้รับความ พึงพอใจเท่านั้น แต่การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์จะต้องเป็นการท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบในแหล่ง ท่องเที่ยวธรรมชาติ มีการจัดการรักษาสิ่งแวดล้อม และให้การศึกษาแก่นักท่องเที่ยว เกี่ยวกับคุณค่า ของสิ่งแวดล้อมและความจำเป็นที่จะต้องมีการจัดการอย่างเหมาะสม (มิตรา สามารถ, 2543: 23-24)

สำหรับความหมายของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ได้มีบุคคลหรือองค์กรต่าง ๆ ให้ ความหมายและคำจำกัดความไว้มากมาย ซึ่งขอเสนอในส่วนที่ได้รับการอ้างอิงอยู่เสมอ ดังต่อไปนี้

Ceballos (1988 อ้างถึงใน สมชัย เบญจฉาย, 2549: 1) อาจจะเป็นคนแรกที่ได้ให้คำจำกัด ความของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ว่า "เป็นการท่องเที่ยว รูปแบบหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับการเดินทางไป ยังแหล่งธรรมชาติ โดยไม่ให้เกิดการรบกวนหรือทำลายเสียหายแก่ธรรมชาติ แต่มีวัตถุประสงค์ เพื่อชื่นชม ศึกษาเรียนรู้ และเพลิดเพลินไปกับทัศนียภาพ พืชพรรณ และสัตว์ป่า ตลอดจนลักษณะ ทางวัฒนธรรมที่ปรากฏในแหล่งธรรมชาติเหล่านั้น"

The Ecotourism Society (1991 อ้างถึงใน ดร.ชนิ เอ็มพันธุ์ สุทัศน์ วรณะเลิศ และเรณูกา รัชโน, 2547: 2-1) ซึ่งเป็นองค์กรภาคเอกชนที่มีบทบาทโดยตรงเกี่ยวกับการศึกษาวางแผนและ เผยแพร่ความรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ นิยามการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ว่าเป็นการเดินทางไป เยือนแหล่งธรรมชาติ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการเรียนรู้ถึงวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ด้วยความ ระมัดระวังไม่ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหรือทำลายคุณค่าของระบบนิเวศ ในขณะที่เดียวกันยังช่วยสร้าง โอกาสทางเศรษฐกิจที่เกี่ยวเนื่องกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และเกิดประโยชน์ต่อประชาชน ที่ท้องถิ่น

สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (2542: 2-17) ได้ให้ความหมาย ของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ว่า เป็นการท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบ ในแหล่งธรรมชาติมี เอกลักษณะเฉพาะถิ่นและแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ โดยมีกระบวนการเรียนรู้

ร่วมกันของผู้เกี่ยวข้อง ภายใต้การจัดการสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของท้องถิ่น เพื่อมุ่งให้เกิดจิตสำนึกต่อการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืน

รำไพพรรณ แก้วสุริยะ (2545: 95) การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ หมายถึง การท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นและแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ โดยมีกระบวนการการเรียนรู้ร่วมกันของผู้เกี่ยวข้อง ภายใต้การจัดการสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของท้องถิ่น เพื่อมุ่งเน้นให้เกิดจิตสำนึกต่อการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืน

จากคำจำกัดความที่ได้กล่าวมาในข้างต้นอาจจะสรุปได้ว่า การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ หมายถึง การท่องเที่ยวรูปแบบหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับการเดินทางไปยังแหล่งธรรมชาติหรือแหล่งวัฒนธรรมอย่างมีความรับผิดชอบ โดยมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของผู้เกี่ยวข้อง ภายใต้การจัดการที่คำนึงถึงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและการมีส่วนร่วมของท้องถิ่น เพื่อมุ่งให้เกิดจิตสำนึกต่อการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืน โดยไม่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตลอดจนลักษณะทางวัฒนธรรมที่ปรากฏในแหล่งธรรมชาตินี้ ๓ ซึ่งการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ยังมีส่วนช่วยในการสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจให้กับชุมชนเป็นผลให้ชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

2.2.2 หลักการของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

มีนักวิชาการหลายท่านได้แสดงความคิดเห็นว่าการท่องเที่ยวในรูปแบบใหม่ในเชิงอนุรักษ์นั้นควรจะมีหลักการต่างๆ ดังต่อไปนี้

สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชนฯ เล่มที่ 27 (2546: ย่อหน้าที่ 1) ได้อธิบายถึงการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ (Conservation Tourism) ว่ามีหลักการที่สำคัญคือ

1) จะต้องมีการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ หรือทรัพยากรการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ให้คงสภาพเดิมไว้ให้มากที่สุด ไม่ถูกทำลายไป

2) กระตุ้นจิตสำนึกของคนในท้องถิ่นให้พยายามดูแลรักษาและปกป้องทรัพยากรการท่องเที่ยวเหล่านั้น โดยไม่กระทำการใดๆ ที่เป็นผลเสียต่อทรัพยากรการท่องเที่ยว เพียงเพื่อหวังผลประโยชน์ส่วนตน

3) ให้ความรู้ความเข้าใจแก่นักท่องเที่ยว เพื่อตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยวที่ตนเดินทางเข้าไปเยือน และให้ความร่วมมือแก่ชุมชนในท้องถิ่นในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม อันเป็นมรดกตกทอดของคนในท้องถิ่นนั้นๆ ให้คงสภาพที่ดีต่อไป

วรรณพร วณิชชานุกร (2540: 13) ได้อธิบายถึงหลักการของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ที่คล้ายคลึงกับสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน เล่มที่ 2 แต่มีรายละเอียดมากกว่า ดังต่อไปนี้

- 1) เป็นการท่องเที่ยวที่ไม่ก่อให้เกิดความเสื่อมโทรมทางสภาพแวดล้อม
- 2) ก่อให้เกิดประโยชน์ในระยะยาวแก่ชุมชนในท้องถิ่น และอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว โดยส่วนหนึ่งของรายได้ควรย้อนกลับไปสู่การอนุรักษ์
- 3) ควรมีการเสริมสร้างประสบการณ์ให้นักท่องเที่ยวด้านวิทยาศาสตร์ สิ่งแวดล้อม สภาพสังคมและวัฒนธรรมท้องถิ่น และควรสนับสนุนให้นักท่องเที่ยวมีความรับผิดชอบทั้งด้านคุณธรรม จริยธรรม และพฤติกรรมของตนเองที่มีต่อสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ และวัฒนธรรมในชุมชนที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว
- 4) การสร้างหรือการจัดการใดๆ ควรคำนึงถึงข้อจำกัดของสภาพแหล่งท่องเที่ยวตามลักษณะที่เป็นอยู่ หากมีการพัฒนาหรือเปลี่ยนแปลงควรเป็นไปเพื่อให้ทัศนียภาพท้องถิ่นดีขึ้น ตลอดจนการลงทุนทางด้านการท่องเที่ยวควรเป็นไปเพื่อสนับสนุนเศรษฐกิจและกิจกรรมต่างๆ ในท้องถิ่น ไม่พึ่งพาการลงทุนของต่างชาติ ซึ่งเป็นการลดการไหลออกของรายได้ไปยังต่างประเทศ
- 5) ในการวางแผน ตัดสินใจ และดำเนินงานตลอดจนการควบคุม ควรให้คนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมมากที่สุด มิใช่เป็นเพียงเป้าหมายของการท่องเที่ยว และให้บุคคลภายนอกมาคิดและตัดสินใจเพียงฝ่ายเดียว เพราะจะไม่เป็นไปตามความต้องการของคนในท้องถิ่นอย่างแท้จริง
- 6) ผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวมีบทบาทสำคัญในการอนุรักษ์การท่องเที่ยวให้มีคุณภาพยั่งยืนหรือไม่เพียงใด การทำธุรกิจโดยมุ่งทำกำไรสูงสุดในระยะสั้นเป็นการทรมานตัวเอง อย่างไรก็ตาม บริษัทนำเที่ยวก็สามารถเก็บเกี่ยวผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวได้ตราบนานเท่านานถ้ามีการจัดทำธุรกิจที่ถูกต้องเหมาะสม นับตั้งแต่การใช้วัสดุที่ไม่ทำลายสภาพแวดล้อมและสามารถนำมาใช้ใหม่ได้ การมีมัคคุเทศก์ที่มีความรู้ในระบบนิเวศ และวัฒนธรรมของแหล่งท่องเที่ยวอย่างแท้จริง ด้วยการให้การศึกษแก่นักท่องเที่ยวเกี่ยวกับวัฒนธรรม ประเพณีของท้องถิ่นที่เป็นจุดหมายปลายทางก่อนที่จะไปถึง ทั้งในรูปของเทปบันทึกเสียง และเอกสารเผยแพร่
- 7) มีการจัดการและควบคุมจำนวนของนักท่องเที่ยวให้อยู่ในระดับที่เหมาะสมและไม่เกินความสามารถของชุมชนในท้องถิ่นและระบบนิเวศของแหล่งท่องเที่ยวจะรองรับได้ อีกทั้งมีนักท่องเที่ยวสม่เสมอตลอดทั้งปีไม่ใช่มีเฉพาะฤดูกาล เพื่อสร้างความมั่นคงให้กับผู้ที่ทำงานในอุตสาหกรรมนี้

จากหลักการดังกล่าวข้างต้นนี้ อาจสรุปได้ว่าการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เป็นการท่องเที่ยวที่เน้นให้เกิดการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวต่างๆ ทั้งทรัพยากรทางธรรมชาติและทรัพยากรทางวัฒนธรรม ให้คงสภาพเดิมไว้ให้มากที่สุด รวมไปถึงเป็นการท่องเที่ยวที่ให้ความรู้ความเข้าใจแก่นักท่องเที่ยว เพื่อให้ตระหนักถึงคุณค่า และความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยวเหล่านั้นๆ รวมไปถึงต้องสร้างจิตสำนึกของคนในชุมชน ให้เกิดความรักและหวงแหนทรัพยากรการท่องเที่ยวในชุมชน ของตน พร้อมทั้งต้องให้คนในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ

2.2.3 องค์ประกอบหลักของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย(2542) ได้กล่าวว่า โดยทั่วไปแล้ว การวางแผนการท่องเที่ยว ซึ่งรวมไปถึงการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ด้วยนั้น จะเกี่ยวข้องกับ องค์ประกอบสำคัญ4 ประการดังนี้

1) ทรัพยากรการท่องเที่ยว (Natural Resource Tourism) การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เกี่ยวข้องกับธรรมชาติที่ยังดำรงไว้ซึ่งสภาพดั้งเดิมของระบบนิเวศ(First Hand Ecosystem) และ วัฒนธรรมท้องถิ่น ที่มีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น แหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ส่วนใหญ่จึงมัก ปรากฏอยู่ในพื้นที่อนุรักษ์ เช่น อุทยานแห่งชาติ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า และอุทยานประวัติศาสตร์ เป็นต้น สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย(2542) กล่าวถึงแหล่งท่องเที่ยว ธรรมชาติว่าเป็นแหล่งที่มีจุดเด่นเป็นสิ่งที่ดึงดูดใจนักท่องเที่ยว และมักจะตัดขาดจากโลกภายนอก ซึ่งนักท่องเที่ยวไม่มีโอกาสได้สัมผัสที่บ้าน ทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นจุดหมายของการ ท่องเที่ยว ซึ่งหมายถึงพื้นที่ที่รองรับนักท่องเที่ยว จะมีทรัพยากรที่เป็นสิ่งดึงดูดใจนักท่องเที่ยว ความ ดึงดูดใจ เหล่านั้น อาจเป็นความดึงดูดใจของนักท่องเที่ยวประเภทใดประเภทหนึ่ง แต่อาจไม่เป็ นสิ่ง ดึงดูดใจของนักท่องเที่ยวประเภทอื่น ดังนั้น สภาพทรัพยากรจึงมีความสัมพันธ์โดยตรงกับตลาดการ ท่องเที่ยว นอกจากความดึงดูดใจในทรัพยากรแล้ว ในบางพื้นที่ยังมีกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการ ท่องเที่ยว ดังนั้น ทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวจึงหมายรวมถึงศักยภาพในการประกอบกิจกรรมของ นักท่องเที่ยวด้วย โดยได้แบ่งแหล่งท่องเที่ยวออกเป็น 3 ประเภทใหญ่ ๆ คือแหล่งท่องเที่ยวทาง ธรรมชาติ แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ซึ่งรวมเอาแหล่งท่องเที่ยวศาสนา ประวัติศาสตร์และ โบราณคดีและแหล่งท่องเที่ยวศิลปวัฒนธรรมและประเพณีเข้าไว้ด้วยกัน

2) นักท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ สถาบันวิจัยเพื่อพัฒนาประเทศไทย(2540: 4-6) ระบุว่า นักท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์สามารถจำแนกได้เป็น4 ประเภทด้วยกันคือ

(1) นักท่องเที่ยวแบบหัวกะทิ (Hard-core Nature Tourists) เป็นนักท่องเที่ยว ที่เน้นความสำคัญในการศึกษาค้นคว้าขณะที่ชมธรรมชาติ

(2) นักท่องเที่ยวธรรมชาติแบบอุทิศตน (Dedicated Nature Tourists) เป็น นักท่องเที่ยวที่เน้นเจาะจงไปที่สถานี่ธรรมชาติโดยเฉพาะ เพื่อจะได้รู้ได้เข้าใจในธรรมชาติ หรือประเพณีท้องถิ่น

(3) นักท่องเที่ยวธรรมชาติกระแสหลัก (Mainstream Nature Tourists) เป็น นักท่องเที่ยวที่ชอบสถานที่แปลก ๆ ที่ไม่เคยไปมาก่อน เช่น ไปเยือนลุ่มน้ำ ออเมซอน(Amazon) อุทยานกอริลาในรวันดา(Rawanda Gorilla Park) หรือจุดหมายปลายทางอื่น ๆ ที่เป็นทางริเริ่ม สำหรับโปรแกรมท่องเที่ยวพิเศษ

(4) นักท่องเที่ยวธรรมชาติทั่วไป (General Nature Tourists) เป็นนักท่องเที่ยวที่บังเอิญต้องไปชมธรรมชาติ เพราะเป็นส่วนหนึ่งของโปรแกรมท่องเที่ยวที่ตนได้เลือกไป

3) การตลาด การตลาดนับเป็นองค์ประกอบสำคัญที่มีส่วนชักจูงนักท่องเที่ยวให้ไปท่องเที่ยว โดยเป็นสื่อกลางระหว่างนักท่องเที่ยว ผู้ประกอบการและแหล่งท่องเที่ยว ด้วยเหตุนี้ การให้ข้อมูลและสิ่งที่คาดหวังจากการท่องเที่ยว (Expectation) อย่างถูกต้องแก่นักท่องเที่ยว เพื่อเป็นการช่วยให้นักท่องเที่ยวตัดสินใจว่า รูปแบบของการท่องเที่ยวในลักษณะใดเหมาะสมกับความสนใจ และตรงความต้องการของนักท่องเที่ยว รวมทั้งกฎหรือกติกาของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์จึงมีความสำคัญมากต่อการจัดการ ดังนั้น การตลาดจึงเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการเลือกสรรประเภทและคุณภาพของนักท่องเที่ยว เพื่อส่งเสริมสนับสนุนการท่องเที่ยวในเชิงคุณภาพ (Qualitative Tourism) มากกว่าการท่องเที่ยวในเชิงปริมาณ (Quantitative Tourism) อันจะเป็นหนทางนำไปสู่การการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ส่วนใหญ่งานด้านการส่งเสริมการตลาดการท่องเที่ยวในประเทศไทย เป็นหน้าที่ของภาครัฐหรือการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

4) การบริการ การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ต้องการสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ที่จำเป็นต่อการสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว ในขณะที่มีกิจกรรมการท่องเที่ยวแต่การอนุรักษ์นั้นต้องการบริการที่เน้นการให้ข้อมูลข่าวสารและบริการเพื่อให้นักท่องเที่ยว ได้รับประสบการณ์ ความรู้ความเข้าใจอย่างลึกซึ้งเกี่ยวกับธรรมชาติและวัฒนธรรมท้องถิ่น เช่น บริการด้านสื่อความหมายธรรมชาติ การมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่นในภาคบริการ เป็นต้น

พงศ์สานต์ พิทักษ์มหาเกตุ (2538: 38) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ดังนี้

1) ต้องมีผลกระทบน้อยที่สุดต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ศิลปวัฒนธรรม ตลอดจนขนบธรรมเนียมและประเพณีของคนในท้องถิ่น

2) ต้องให้ความรู้ และความเข้าใจแก่นักท่องเที่ยวในรูปของสื่อต่าง ๆ เพื่อให้นักท่องเที่ยวมีความรู้ ความเข้าใจได้รับความเพลิดเพลิน รวมทั้งสร้างจิตสำนึกในด้านการอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และให้มีความตระหนักถึงคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยวของชุมชน รวมทั้งวัฒนธรรม ความเชื่อ ค่านิยม เป็นต้น เพื่อให้นักท่องเที่ยวมีความระมัดระวัง ช่วยกันป้องกันและลดผลกระทบในด้านต่าง ๆ ที่อาจจะมีต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหรือวิถีชีวิตของชุมชนนั้นๆ

3) ต้องก่อให้เกิดผลประโยชน์แก่ชาวบ้านในท้องถิ่น ในรูปของการจ้างงานทั้งทางตรงและทางอ้อม เช่น การบริการจัดนำเที่ยว การให้บริการนักท่องเที่ยวในด้านต่างๆ การขายอาหาร ขายของที่ระลึก เป็นต้น

4) ต้องให้ชาวบ้านในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการวางแผน การตัดสินใจ การจัดการ และการพัฒนาการท่องเที่ยวไปสู่ท้องถิ่น อันจะส่งผลให้เกิดความภาคภูมิใจมีความรู้สึกรู้ว่าเป็นเจ้าของทรัพยากรท่องเที่ยว ซึ่งได้แก่ ธรรมชาติ สังคมและชุมชนนั้นๆ แล้วผนึกกำลังร่วมแรงร่วมใจกันพัฒนาและอนุรักษ์ทรัพยากรนั้นไว้อย่างยั่งยืน

การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์นั้นเป็นการท่องเที่ยวในเชิงศึกษาวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของผู้คนที่อยู่ร่วมกันเป็นชุมชน ซึ่งในแต่ละพื้นที่จะมีเอกลักษณ์เฉพาะตัว อีกทั้งยังเป็นการท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบต่อในแหล่งธรรมชาติและแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศสิ่งแวดล้อม โดยเน้นกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้อง ในลักษณะของการให้ความรู้ และความเข้าใจแก่นักท่องเที่ยวในรูปของสื่อต่างๆ เพื่อให้ให้นักท่องเที่ยวมีความรู้ ความเข้าใจถึงคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยวและวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่น ตลอดจนความเชื่อและค่านิยมต่าง ๆ รวมทั้งสร้างจิตสำนึกในด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชน โดยกระบวนการในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ให้ความสำคัญกับการเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ตั้งแต่การวางแผน การตัดสินใจ การจัดการและร่วมรับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่เกิดขึ้นในชุมชน

2.2.4 หลักการจัดการจัดการการท่องเที่ยว

นักวิชาการหลายท่านได้อธิบายถึงความหมายของคำว่า การจัดการไว้ในทิศทางเดียวกันซึ่งสามารถสรุปออกมาได้ดังต่อไปนี้

อุดม ทุมโฆสิต (2554: 53) ได้อธิบายว่า การจัดการคือการทำสิ่งต่างๆ เพื่อให้สามารถบรรลุผลสำเร็จ ท่ามกลางกำลังแรงงานที่มีความหลากหลายและสิ่งแวดล้อมที่กำลังเปลี่ยนแปลง กระบวนการจัดการ (Management Process) ได้ถูกนิยามอย่างเป็นทางการคือ การวางแผน การนำ และการควบคุมการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรให้บรรลุเป้าหมายขององค์การผู้นำที่มีประสิทธิภาพจะต้องทำสิ่งเหล่านี้ให้บรรลุถึงผลผลิตที่สูงและความพึงพอใจที่สูง ในการทำงานที่ต้องการ เช่นเดียวกับ อานาจ ชีระวนิช(2547: 9) ที่ได้ให้ความหมายของการจัดการ คือกระบวนการที่ผู้นำทำงานร่วมกับและโดยอาศัยบุคลากรและทรัพยากรอื่นๆ โดยใช้การวางแผน การจัดองค์การ การนำและควบคุม เพื่อให้การดำเนินงานบรรลุเป้าหมายขององค์การภายใต้สภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลง

สุรพันธ์ ฉันทแดนสุวรรณ (2550: 6) และอานาจ ชีระวนิช (2547: 17-18) ยังได้กล่าวเพิ่มเติมอย่างสอดคล้องกันว่า การจัดการเป็นองค์ความรู้ที่มีประโยชน์ในการบริหารที่จะนำพาองค์การหรือชุมชนไปสู่ความสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้นจึงสรุปหน้าที่ของการจัดการ โดยแบ่งออกเป็น 5 ประเภท ดังนี้คือ

1) การวางแผน หมายถึง การกำหนด สิ่งที่จะต้องปฏิบัติหรือวิธีการปฏิบัติไว้ล่วงหน้า ซึ่งเป็นหน้าที่สำคัญอันดับแรกของการบริหารการจัดการ หากปราศจากการวางแผนแล้ว งานในหน้าที่อาจไม่เป็นไปตามวัตถุประสงค์

2) การจัดองค์การ หมายถึง การจัดโครงสร้างขององค์การด้วยการจัดกลุ่มงาน การกำหนดหน้าที่ให้เหมาะสมกับตำแหน่งงาน ซึ่งโครงสร้างของงานต้องมีขอบเขตที่ชัดเจน ว่าใครปฏิบัติหน้าที่อย่างไร เกี่ยวข้องกับใคร เพื่อให้การปฏิบัติงานเกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อย

3) การจัดคนเข้าทำงาน หมายถึง การจัดบุคคลที่มีคุณสมบัติเหมาะสมกับตำแหน่งงานที่ได้กำหนดไว้ หลักการที่สำคัญของการจัดบุคคลเข้าทำงาน ก็คือให้จัดบุคคลให้เหมาะสมกับงานจะทำให้งานสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

4) ผู้นำ (Leader) หมายถึง ผู้ที่ปฏิบัติตามบทบาท หรือผู้ที่ก่อให้เกิดการผสมกลมกลืน เพื่อให้สอดคล้องกับเป้าหมาย หรือวัตถุประสงค์ของกลุ่ม หรือองค์การที่ตั้งไว้ให้บรรลุความสำเร็จ

5) การควบคุม หมายถึง กิจกรรมต่าง ๆ ที่กำหนดขึ้นเพื่อให้เกิดความมั่นใจว่าการทำงานหรือการปฏิบัติงานต่างๆ ขององค์การจะทำสำเร็จตามแผนที่วางไว้

กล่าวโดยสรุปปัจจัยในการจัดการต่างๆ ไป ทั้ง 5 ตัวนี้เป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการจัดการกิจกรรมหรือการบริหารงาน เพื่อให้งานต่าง ๆ เหล่านี้บรรลุวัตถุประสงค์และประสบความสำเร็จ

ศาสตราจารย์ Adhikary (1995 อ้างถึงใน เดชา โต้งสูงเนิน, 2543: 23) ได้เสนอรูปแบบการจัดการท่องเที่ยว (7's Model) เพื่อมาปรับใช้กับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ไว้ดังนี้

1) Strategy หมายถึงกลยุทธ์ที่จะสะท้อนให้เห็นถึงความผสมผสานกลมกลืนกันระหว่างวัตถุประสงค์ การจัดลำดับความสำคัญ การควบคุม และขอบเขตของกิจกรรมต่างๆ ของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ โดยการเลือกกลยุทธ์ที่เหมาะสมที่สุด ซึ่งต้องประกอบไปด้วยกลยุทธ์ในการวางแผนการดำเนินงานที่สามารถปฏิบัติได้ และต้องเป็นไปตามนโยบายของการท่องเที่ยวแห่งชาติด้วย เช่น บริษัทที่ทำธุรกิจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวจะต้องมีเป้าหมายที่ชัดเจนซึ่งจะสามารถหากลยุทธ์ที่เหมาะสมที่นำไปสู่เป้าหมายนั้น

2) Structure หมายถึง โครงสร้างในองค์กรซึ่งควรจะต้องเกี่ยวข้องกับการจัดลำดับชั้นและการแบ่งหน้าที่ให้เหมาะสม เพราะการมีโครงสร้างที่ดีจะเป็นกุญแจที่สำคัญที่นำไปสู่ความสำเร็จในการจัดการท่องเที่ยว ในบางประเทศกระทรวงการท่องเที่ยวซึ่งจะเป็นผู้จัดกาและดูแลทุกอย่างที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ทั้งองค์กรการท่องเที่ยวระดับชาติ เจ้าของธุรกิจการนำเที่ยว ตัวแทนการท่องเที่ยวของภาคเอกชนที่มีส่วนเกี่ยวข้อง รวมทั้งกลุ่มเจ้าของโรงแรม ที่พัก

ยานพาหนะ มัคคุเทศก์ โดยแต่ละหน่วยจะทำงานในลักษณะ เชื่อมโยง มีเครือข่ายจัดการที่เหมาะสม เช่น ถ้ามีแนวคิดทางด้านระบบนิเวศ แนวคิดนี้ก็จะสามารถเข้าไปในนโยบายของกระทรวง และสามารถดำเนินงานได้อย่างต่อเนื่องในทุกระดับทั้งภาครัฐและเอกชน ดังนั้นการมีโครงสร้างที่ดีและเป็นรูปธรรมก็สามารถทำให้การพัฒนาการท่องเที่ยวประสบผลสำเร็จได้ อย่างไรก็ตาม โดยที่โครงสร้างองค์กรยังขึ้นอยู่กับรูปแบบของRASI ด้วย ซึ่งหมายถึง ความรับผิดชอบ (Responsibility) อำนาจหน้าที่ (Authority) การสนับสนุน (Support) และข่าวสารข้อมูล (Information) เพราะการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ก็เหมือนกับธุรกิจอื่น ๆ ที่จะต้องมีผู้มีอำนาจคอยควบคุมดูแลแบ่งหน้าที่รับผิดชอบไปตามลำดับชั้น มีผู้นำมีการจัดการกิจกรรมการท่องเที่ยวให้บริการแก่นักท่องเที่ยวในเรื่องต่าง ๆ และที่สำคัญคือทำให้ข่าวสารข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว ซึ่งควรเริ่มตั้งแต่จุดแรกที่นักท่องเที่ยวมาถึง เช่น ทำอากาศยาน สถานีรถไฟ และสถานีขนส่ง

3) System หมายถึง ระบบในการจัดการท่องเที่ยว ซึ่งมีความหมายที่ครอบคลุมไปถึงระบบการจัดการข้อมูล ระบบการดำเนินงาน การปฏิบัติการ การเงิน การจัดการทรัพยากรมนุษย์ การตลาดและระบบอื่น ๆ ด้วย โดยทุกระบบต้องมีการประสานความร่วมมือกันและมีความสัมพันธ์กันในทุกขั้นตอน

4) Staff บุคลากรนับเป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้การดำเนินการต่างๆ สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี โดยเฉพาะบุคคลที่ทำหน้าที่บริการนักท่องเที่ยวจะต้องพิจารณาอย่างรอบคอบ โดยคัดสรรบุคคลที่มีความละเอียดรอบคอบ มีความผูกพันกับงาน มีความรับผิดชอบ ให้ความช่วยเหลือ นักท่องเที่ยวด้วยความเต็มใจ มีความจริงใจ ซื่อสัตย์ ทำงานดีประสบผลสำเร็จและสามารถทำให้นักท่องเที่ยวพึงพอใจเป็นสำคัญ

5) Skill ในการทำงานทุกอย่างจะต้องอาศัยความชำนาญ งานจึงจะดีและมีประสิทธิภาพ โดยขึ้นอยู่กับปัจจัย 3 อย่างคือ ความรู้ ทักษะและทัศนคติต่องาน ตลอดจนความรู้ในงาน เป็นสิ่งจำเป็นอันดับแรกในการที่จะทำให้การทำงานต่างๆ มีประสิทธิภาพ ความรู้ไม่ได้หมายถึงเพียงแต่รู้ว่าจะทำอะไร แต่ต้องรู้ทุกอย่างว่าคืออะไร ที่ไหน อย่างไรและทำไม รวมทั้งเข้าใจ และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ซึ่งความรู้นี้อาจเป็นความรู้ที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ซึ่งได้มาจากประสบการณ์ในการทำงานก็ได้ ดังนั้นผู้ที่ทำงานด้านการท่องเที่ยวควรมีทั้งความรู้และทักษะในงานที่เกี่ยวข้องเฉพาะสาขาด้วย เพราะธุรกิจด้านการท่องเที่ยวต้องการผู้ที่มีความรู้และทักษะเฉพาะทางเป็นพิเศษ

6) Style หมายถึงรูปแบบในการดำเนินการซึ่งแต่ละพื้นที่จะมีรูปแบบในการดำเนินงานที่แตกต่างกัน ในการจัดการโดยปกติแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มคือ

(1) Autocratic style หรือ Top-Down Style หมายถึง การสั่งการจากส่วนบนลงสู่ส่วนล่างหรือจากผู้บังคับบัญชาลงสู่ผู้ใต้บังคับบัญชา รูปแบบนี้ นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ไม่พอใจ เพราะไม่ชอบถูกสั่งให้ทำตามแต่ก็จะชอบมีเหตุผลที่ที่มีส่วนร่วม พูดคุยให้คำแนะนำมากกว่า

(2) Democratic Style หรือ Bottom-up ซึ่งตรงกันข้ามกับรูปแบบแรก รูปแบบนี้จะเป็นการร่วมกันในการวางแผน การจัดการ ได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่าย จึงมักประสบผลสำเร็จในการจัดการ

7) Share หมายถึงการแบ่งปันการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ความคิดเห็นและความรู้ ซึ่งนำไปสู่การจัดการท่องเที่ยวได้ดีที่สุด นักท่องเที่ยวแต่ละประเทศจะมีความแตกต่างกันในหลาย ๆ ด้าน การแลกเปลี่ยนประสบการณ์จะทำให้ได้รับความรู้และประสบการณ์มากมายที่เป็นประโยชน์ นับว่าเป็นสิ่งที่สำคัญและจำเป็น โดยเฉพาะผู้ที่เริ่มจะทำธุรกิจทางการท่องเที่ยวได้นำข้อมูลต่าง ๆ มาวางแผนเพื่อนำไปสู่เป้าหมายที่ได้กำหนดไว้

ทองยูน บุตร โสภา (2547: 21) ยังได้เสนอถึงหลักการบริหารและการจัดการการท่องเที่ยวว่า ประกอบด้วย

1) ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการกำหนดศักยภาพ ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของแหล่งท่องเที่ยว ในพื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับชุมชน โดยพิจารณาจากที่ตั้งกิจกรรม ความพร้อม และความต้องการของชุมชน รวมทั้งมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในรูปของการเป็นคณะกรรมการ การรับผิดชอบดำเนินการ การสนับสนุนภาครัฐ เป็นต้น

2) องค์กรต่าง ๆ ในพื้นที่ สภาตำบล องค์กรบริหารส่วนตำบล กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และผู้นำท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการสนับสนุนแผนงาน โครงการ และกิจกรรม เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ รวมทั้งการสนับสนุนการดำเนินการขององค์กรประชาชนอื่นๆ

3) ภาคธุรกิจการท่องเที่ยว องค์กรท้องถิ่น องค์กรด้านสิ่งแวดล้อม และรัฐมีหน้าที่จะต้องทำงานร่วมกันอย่างเสมอภาคกัน

4) ประชาชนในท้องถิ่นจะต้องมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในโครงการต่างๆ ที่จะ มีผลกระทบต่อวิถีชีวิตของคนส่วนใหญ่ในพื้นที่

กล่าวโดยสรุป การจัดการการท่องเที่ยวจะต้องอาศัยการมีผู้นำที่มีความเข้มแข็ง มีความรู้และความสามารถในการบริหารจัดการ อันเริ่มตั้งแต่กระบวนการวางแผน การวางแผนกำลังคน รวมถึงการอาศัยความร่วมมือจากคนในชุมชนที่จะเข้ามาร่วมปฏิบัติให้เกิดการดำเนินงานไปในจุดมุ่งหมายเดียวกัน อย่างสอดคล้องกับหลักการ ทฤษฎี และแนวคิดที่เหมาะสม โดยคำนึงถึงสภาพแวดล้อมที่เป็นอยู่ภายในชุมชน รวมทั้งข้อจำกัดต่าง ๆ ของสังคมและสภาพแวดล้อม

2.3 แนวคิดการมีส่วนร่วม

แนวคิดการมีส่วนร่วม เน้นให้เห็นถึงความสำคัญของคนอื่นเป็นทรัพยากรที่มีค่าและมีความสำคัญอยู่ในการพัฒนาในด้านต่างๆ แนวคิดนี้ได้รับการยอมรับและใช้เป็นแนวทางปฏิบัติในงานพัฒนาอย่างแพร่หลาย ประเด็นการมีส่วนร่วมได้ถูกกำหนดไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 พ.ศ. 2525–พ.ศ. 2529 (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2525) ต่อเนื่องมาจนถึงในปัจจุบัน รวมทั้งแผนงานพัฒนาต่างๆ ของหน่วยงานระหว่างประเทศที่ให้เงินสนับสนุนงานพัฒนาในประเทศกำลังพัฒนาการนำไปใช้อย่างแพร่หลายนี้ทำให้มุมมองของนักวิชาการที่มีต่อแนวคิดนี้มีความหลากหลายไปด้วย เพื่อให้เกิดประโยชน์สำหรับการศึกษาในครั้งนี้ ผู้ศึกษาจึงได้เลือกนำเสนอเฉพาะบางมุมมองและประเด็นที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

2.3.1 ความหมายของการมีส่วนร่วม

ทวิทอง หงส์วิวัฒน์ (2527: 2) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมไว้ว่า หมายถึง การที่ประชาชนหรือชุมชนพัฒนาขีดความสามารถของตน ในการจัดการ ควบคุมการใช้และกระจายทรัพยากรที่มีอยู่ เพื่อประโยชน์ในการดำรงชีพทางเศรษฐกิจและสังคมตามความจำเป็นอย่างสมศักดิ์ศรีมีฐานะสมาชิกของสังคม ทั้งนี้เพราะในการมีส่วนร่วมประชาชนจะเกิดการพัฒนารับรู้และภูมิปัญญาของคนซึ่งแสดงออกในรูปการตัดสินใจในการกำหนดชีวิตของตนเองอย่างเป็นตัวของตัวเองมากยิ่งขึ้น

แสวง รัตนมงคลมาส (2536: 2) ได้อธิบายถึงการมีส่วนร่วมว่า มีความหมายดังต่อไปนี้

- 1) กระบวนการซึ่งมวลชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในขั้นตอนต่างๆ ของกิจกรรมส่วนรวม
- 2) มวลชนที่เข้าร่วมได้ใช้ความพยายามบางอย่างของตน เช่น ความคิด ความรู้ ความสามารถ แรงงาน ตลอดจนทรัพยากรที่ตนมีต่อกิจกรรมนั้นๆ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง การเกี่ยวข้องของมวลชนในกิจกรรมต่างๆ มีสองด้าน คือ (1) ด้านคิดหรือกำหนดนโยบาย โดยมวลชนเป็นผู้ให้ข้อมูลข่าวสาร และข้อคิดเห็น มีส่วนแบ่งในอำนาจตัดสินใจและเป็นผู้กำหนดนโยบาย (2) ด้านการกระทำหรือด้านการดำเนินการตามนโยบาย โดยร่วมกำหนดเป้าหมาย แผนการ ดำเนินงานในกระบวนการจัดการ และหนุนช่วยทรัพยากรต่าง ๆ ตลอดจนเข้าร่วมบริหาร โครงการหรือกิจกรรม

อรทัย ก๊กผล (2546: 2–2) ได้อธิบายว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน คือ กระบวนการซึ่งประชาชนหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้มีโอกาสแสดงทัศนะ แลกเปลี่ยนข้อมูลและความคิดเห็น เพื่อ

แสวงหาทางเลือก และการตัดสินใจต่าง ๆ เกี่ยวกับโครงการ ให้มีความเหมาะสมและเป็นที่ยอมรับร่วมกัน ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องจึงควรเข้าร่วมในกระบวนการนี้ ตั้งแต่เริ่มจนกระทั่งถึงการติดตามและประเมินผล เพื่อให้เกิดความเข้าใจ การรับรู้-เรียนรู้ และการปรับเปลี่ยน โครงการร่วมกัน ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อทุกฝ่าย

เสนห์ จามริก (2527: 22) ได้ให้ความหมายว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนไม่ได้หมายความว่า ดึงประชาชนเข้าร่วมกิจกรรมตามที่นักวิชาการหรือองค์กรพัฒนาตั้งขึ้น แต่ที่จริงแล้วต้องให้ชุมชนมีกิจกรรม และวิธีดำเนินการของเขาเองในชุมชน

จากคำนิยามความหมายที่ได้กล่าวมาในข้างต้น สามารถสรุปได้ว่าการมีส่วนร่วม หมายถึง การที่ประชาชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องอย่างเป็นทางการในการพัฒนาตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงสิ้นสุดโครงการหรือแผนงานการพัฒนา ซึ่งจะปรากฏออกมาในรูปของการกระทำในลักษณะของการคิดและการทำงานร่วมกัน อันจะแสดงออกให้เห็นถึงความต้องการร่วมกัน การดำเนินการพัฒนาในรูปแบบของการมีส่วนร่วมนี้เชื่อว่าจะทำให้เกิดการช่วยเหลือและแลกเปลี่ยนระหว่างกันและกันในชุมชน ทั้งทรัพย์สินที่เป็นตัวเงิน และทรัพย์สินจากภูมิปัญญา แรงงาน ตลอดจนทรัพยากรต่าง ๆ ต่อกิจกรรมนั้น ซึ่งท้ายที่สุดประชาชนจะได้รับประโยชน์จากการเข้าร่วมกิจกรรมนั้น ๆ อย่างเหมาะสมและทั่วถึง

2.3.2 ลักษณะของการมีส่วนร่วม

Cary (1976: 144) และยงยุทธ บุราสิทธิ์ (2533: 41-71) ได้แบ่งลักษณะการมีส่วนร่วมไว้ 5 ประการคือ

- 1) เป็นสมาชิก (Membership)
- 2) เป็นผู้เข้าประชุม (Attendance at Meeting)
- 3) เป็นผู้ออกเงิน (Financial Contribution)
- 4) เป็นกรรมการ (Membership on Committees)
- 5) เป็นประธานหรือผู้นำ (Position of Leadership)

มิศรา สามารถ (2543: 10-11) กล่าวถึงลักษณะของการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนว่า สามารถพิจารณาได้ในประเด็นต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1) พื้นฐานของการเข้าร่วม การที่ประชาชนจะเข้ามามีส่วนร่วมในโครงการคือกิจกรรมใดมักจะมาจากแรงจูงใจภายในเป็นแรงหนุนหรือช่วยให้ประชาชนมีความกระตือรือร้นที่จะเข้ามามีส่วนร่วม นอกจากนี้ อาจมาจากปัจจัยภายนอก ซึ่งอาจจะเป็นอำนาจบารมีหรือแรงบีบบังคับจากผู้มีอำนาจ ความเกรงใจ หรืออิทธิพลของผู้มีอำนาจในชุมชนเองที่ผลักดันให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วม จึงจะสามารถกระทำได้สำเร็จอย่างไรก็ตามอิทธิพลของปัจจัยเหล่านี้ ถ้าเกิดขึ้นโดยไม่มีผลผูกพันทางจิตใจ ความยั่งยืนต่อเนื่องของกิจกรรมหรือโครงการต่าง ๆ ก็จะลดลง เกิดขึ้นได้ยาก

2) รูปแบบของการเข้าร่วม การเข้าร่วมของประชาชนนี้ อาจจะเป็นการเข้าร่วมโดยผ่านองค์กรจัดตั้งของประชาชนเอง โดยเฉพาะกิจกรรมที่คำนึงถึงผลประโยชน์ที่ได้รับของประชาชน หรือเป็นการเข้าร่วมกิจกรรมโดยผ่านตัวแทนกลุ่ม เช่น กรรมการหมู่บ้าน เป็นต้น

3) ขอบเขตของการมีส่วนร่วม เป็นช่วงเวลาการมีส่วนร่วม การใช้เวลาเข้าร่วมในกิจกรรมหรือโครงการต่าง ๆ จะใช้เวลาอย่างน้อยต่างกัน ความถี่ห่าง จำนวนครั้งที่เข้าร่วม ความสม่ำเสมอ และฤดูกาลที่เหมาะสม ช่วงเวลาที่ใช้กิจกรรมแต่ละครั้ง

4) ผลของการเข้าร่วมและลักษณะการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนทำให้เกิดการรวมพลังที่จะสร้างอำนาจต่อรองให้ชุมชนมีศักยภาพเป็นตัวของตัวเอง สร้างปฏิสัมพันธ์อันดีระหว่างกันและมีความสามัคคีในมวลสมาชิกของชุมชน

ปาริชาติ วลัยเสถียร (2543: 145) สรุปลักษณะของการมีส่วนร่วมว่ามี 2 ลักษณะดังต่อไปนี้

1) การร่วมสนับสนุนทรัพยากร คือ การสนับสนุนเงิน วัสดุอุปกรณ์ แรงงาน หรือการช่วยทำกิจกรรมเช่น การเข้าร่วมในการวางแผน การประชุมแสดงความคิดเห็น การดำเนินการ การติดตามและการประเมินผล เป็นต้น

2) อำนาจหน้าที่ของผู้เข้าร่วม คือ เป็นผู้ นำ เป็นกรรมาธิการหรือเป็นสมาชิกลักษณะการมีส่วนร่วมนี้แสดงถึงลำดับอำนาจของผู้เข้าร่วม จึงมีการโต้แย้งว่าการมีส่วนร่วม โดยใช้วิธีการพัฒนาความสามารถของประชาชน เป็นเพียงการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าร่วมเพียงบางส่วน เพราะหลายกรณีประชาชนไม่มีโอกาสเข้าร่วมในการตัดสินใจ หาทางออกที่ควรเป็น ซึ่งเป็นการเสริมสร้างพลังอำนาจ(Empowerment) แก่ประชาชน

ลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนมีพื้นฐานมาจากแรงจูงใจภายในเป็นสิ่งสำคัญโดยเป็นแรงหนุนในการดำเนินการในขณะเดียวกันก็อาจมาจากแรงจูงใจภายนอก ซึ่งอาจเกิดจากบารมีหรือแรงบีบบังคับจากผู้มีอำนาจ การมีส่วนร่วมของประชาชนโดยส่วนใหญ่มักเป็นการเข้าร่วมผ่านองค์กรที่จัดตั้งขึ้นของประชาชนเอง หรือเข้าร่วมในบางกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม ทั้งนี้ประชาชนมักจะเข้ามามีส่วนร่วมในการสนับสนุนทรัพยากรต่าง ๆ เช่น แรงงาน วัสดุ เงิน ในกิจกรรมต่างๆ ซึ่งผลของการเข้ามามีส่วนร่วมจะทำให้เกิดการรวมพลังที่จะสร้างอำนาจต่อรอง และเกิดความสามัคคีระหว่างสมาชิกของชุมชน

2.3.3 กระบวนการมีส่วนร่วม

กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาสะท้อนให้เห็นปรากฏการณ์ของทรมมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีลักษณะเป็นขั้น ตอนต่อเนื่องกัน โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วม

ในทุกชั้นตอนที่สำคัญๆ ซึ่ง Cohen and Uphoff (1977 อ้างถึงใน พิชาয় รัตนดิลก ณ ภูเก็ต, 2553: 276-277) ได้จำแนกการมีส่วนร่วมออกโดยอิงชั้นตอนต่างๆ เป็น 4 ประเภท คือ

1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Participation in Decision-Making) หมายถึงการที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการคิดริเริ่มโครงการ โดยมีการอภิปรายถึงปัญหาและความต้องการ มีการจัดลำดับความสำคัญของปัญหา การกำหนดทางเลือกว่าควรจะทำโครงการหรือกิจกรรมใดบ้าง และการตัดสินใจว่าจะทำโครงการหรือกิจกรรมใด นอกจากนี้การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจยังครอบคลุมไปถึงการตัดสินใจในระหว่างการดำเนินงานโครงการด้วย

2) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ (Participation in Implementation) หมายถึงการที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการสนับสนุนทรัพยากรต่างๆ ให้กับโครงการ ทั้งในด้านเงิน แรงงาน วัสดุ อุปกรณ์ และการมีส่วนร่วมในการบริหารและประสานงานโครงการ ซึ่งแสดงถึงความตั้งใจของบุคคลที่ตอบสนองในเชิงบวกต่อโครงการย่อยที่แตกแขนงมาจากโครงการใหญ่ การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติเป็นเงื่อนไขสำคัญที่ทำให้โครงการประสบผลสำเร็จ เพราะจะสามารถทำให้เกิดการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

3) การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (Participation in Benefits) การมีส่วนร่วมประเภทนี้มีสองนัยคือ การมีส่วนร่วมรับประโยชน์และร่วมรับผลสืบเนื่องในทางลบจากโครงการพัฒนา ผลประโยชน์ที่ได้รับอาจจะเป็นผลประโยชน์ทางวัตถุ (เช่น การมีรายได้และทรัพย์สินเพิ่มขึ้นและมั่นคงมากขึ้น หรือการมีสาธารณูปโภคที่เพียงพอ มีประสิทธิภาพหรือคุณภาพดี ผลประโยชน์ทางสังคม (เช่น การได้รับการศึกษาหรือการรู้หนังสือมากขึ้น รวมทั้งการได้รับบริการด้านสังคมอื่นๆ มากขึ้นและมีคุณภาพดีขึ้น) และผลประโยชน์ระดับบุคคล ได้แก่การมีความนับถือตนเองเพิ่มขึ้น มีพลังอำนาจทางการเมืองมากขึ้น และมีความรู้สึกถึงความมีประสิทธิภาพของตนเอง ส่วนการได้รับผลทางลบมีหลายประการทั้งในด้านวัตถุเช่นการที่มีหนี้สินเพิ่มขึ้น ด้านสังคม เช่น ความแตกแยกและความขัดแย้งในชุมชนและด้านบุคคลเช่น การที่ประชาชนมีความรู้สึกว่าตนเองไร้อำนาจ ไร้ศักดิ์ศรี และได้รับความอยุติธรรม เป็นต้น

4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Participation in Evaluation) เป็นการที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการประเมินโครงการ ทั้งอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ รูปแบบการมีส่วนร่วมประเมินอย่างเป็นทางการ เช่น การเข้าร่วมประชุมเพื่อทบทวนและประเมินการดำเนินงานที่ผ่านมา การร่วมเป็นคณะกรรมการหรือคณะกรรมการในการประเมินผล หรือการเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการในการวิจัยประเมินผล สำหรับการมีส่วนร่วมในการประเมินผลอย่างไม่เป็นทางการ เช่น การประชุมกลุ่มย่อยอย่างไม่เป็นทางการ หรือการพบปะพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินงานของโครงการ เป็นต้น

อนงค์ พัฒนจักร(2535: 46) ได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมอย่างเป็นกระบวนการตามขั้นตอนในการพัฒนาออกเป็น 5 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่1 การมีส่วนร่วมในการริเริ่มการพัฒนา ซึ่งเป็นขั้นตอนที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาภายในชุมชน ตลอดจนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจกำหนดความต้องการของชุมชน และมีส่วนในการจัดลำดับความสำคัญของความต้องการของกลุ่มหรือชุมชนของคนในชุมชน

ขั้นตอนที่2 การมีส่วนร่วมในขั้นตอนการวางแผนในการพัฒนา เป็นการมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและวัตถุประสงค์ของโครงการ กำหนดวิธีการและแนวทางการดำเนินงาน ตลอดจนกำหนดทรัพยากรและแหล่งทรัพยากรที่จะใช้

ขั้นตอนที่3 การมีส่วนร่วมในขั้นการดำเนินการพัฒนา เป็นขั้นตอนที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการสร้างประโยชน์ โดยการสนับสนุนทรัพยากร เงินทอง วัสดุอุปกรณ์และแรงงาน หรือเข้าร่วมบริหารงาน ประสานงานและดำเนินการขอความช่วยเหลือจากภายนอกเป็นต้น

ขั้นตอนที่4 การมีส่วนร่วมในขั้นการรับผลประโยชน์จากการพัฒนา เป็นขั้นตอนที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ที่พึงได้รับจากการพัฒนา หรือยอมรับผลประโยชน์อันเกิดจากการพัฒนาทั้งด้านวัตถุและจิตใจ ซึ่งอาจจะแสดงออกมาในเชิงรูปธรรมและนามธรรมต่อสังคมหรือบุคคลก็ได้

ขั้นตอนที่5 การมีส่วนร่วมในขั้นประเมินผลการพัฒนา เป็นขั้นตอนที่ประชาชนเข้าร่วมประเมินว่า การพัฒนาที่ได้กระทำไปนั้น สอดคล้องตามวัตถุประสงค์เพียงใด ซึ่งในการประเมินอาจปรากฏในรูปของการประเมินย่อย (Formative Evaluation) อันเป็นการประเมินผลก้าวหน้าเป็นระยะ ๆ หรือกระทำในรูปของการประเมินผลรวม (Summative Evaluation) ซึ่งเป็นการประเมินผลสรุปรวบยอด

กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยส่วนใหญ่มักถูกกล่าวถึงในทิศทางเดียวกัน ซึ่งสามารถสรุปออกมาได้ 4 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนในการวางแผนและตัดสินใจของชุมชน ซึ่งเป็นการที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจกำหนดความต้องการของชุมชน มีการลำดับความต้องการ กำหนดวิธีการและแนวทางการดำเนินงาน ขั้นตอนในการดำเนินโครงการ/กิจกรรม คือการที่ประชาชนมีส่วนในการเข้าร่วมดำเนินโครงการหรือกิจกรรมต่าง ๆ ของโครงการทั้งในด้านการร่วมปฏิบัติ การประสานกิจกรรมและการสนับสนุน ทรัพยากร แรงงานและวัสดุต่างๆ ขั้นตอนการร่วมรับผลประโยชน์ คือ การที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ที่เกิดจากการดำเนินกิจกรรมในด้านวัตถุ สังคมและจิตใจ และขั้นตอนสุดท้าย คือการแบ่งปันแลกเปลี่ยนประสบการณ์ โดยการที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการประชุม แลกเปลี่ยนประสบการณ์และทบทวนกิจกรรมต่าง ๆ ที่ผ่านมาร่วมกันอันเป็นการร่วมเรียนรู้ที่ส่งผลต่อการพัฒนาศักยภาพของกลุ่มและบุคคลที่จะเป็นปัจจัยสำคัญในการขับเคลื่อนงานพัฒนาต่างๆ ในอนาคต

2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้ศึกษาได้ทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับทุนทางสังคมในประเด็นต่างๆ เพื่อนำมาใช้ทำความเข้าใจกับบริบทของชุมชนตลาดคลองสวนร้อยปี และศึกษาทบทวนเกี่ยวกับกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ โดยสามารถจัดหมวดหมู่งานวิจัยที่เกี่ยวข้องออกเป็น 2 ประเด็นดังต่อไปนี้

2.4.1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับทุนทางสังคม

2.4.1.1 ลักษณะของทุนทางสังคมกับการจัดการในชุมชน

ไพพาศน์ เหลืองภัทรเชวง (2547: บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ทุนทางสังคมกับการดำเนินงานของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ในจังหวัดสุพรรณบุรี พบว่า ทุนทางสังคมเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จหรือความล้มเหลวของกองทุนหมู่บ้าน ซึ่งลักษณะทุนทางสังคมในชุมชนที่ประสบความสำเร็จนั้นประกอบด้วยด้านเครือข่ายมีจำนวนเครือข่ายมากและมีความสนิทสนมเหนียวแน่น มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน และมีความสัมพันธ์ต่างตอบแทน นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมต่างๆ เพื่อรักษาระดับความสัมพันธ์ในชุมชน ด้านบรรทัดฐาน กองทุนหมู่บ้านมีข้อตกลงร่วมกันทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ด้านความเชื่อใจสมาชิกกองทุนหมู่บ้านให้การยอมรับคณะกรรมการ เนื่องจากมีความซื่อสัตย์ โปร่งใส อีกทั้งคณะกรรมการยังสามารถปฏิบัติงานตามที่สมาชิกกองทุนคาดหวังได้

สุเทพ วงศ์สุภา (2548: บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ทุนทางสังคมของชุมชนกับการจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง พบว่าลักษณะทุนทางสังคมที่มีในชุมชนคือ 1) ทุนทางวัฒนธรรมอยู่ในรูปแบบของความร่วมมือ การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน มีการพึ่งพาอาศัยกัน ความเอื้ออาทรจนก่อให้เกิดการจัดตั้งกลุ่ม องค์กรต่างๆ ในการแก้ไขปัญหา อีกทั้งยังมีทุนทางวัฒนธรรมในรูปแบบของความเชื่อและข้อห้ามต่างๆ ซึ่งเป็นทุนทางวัฒนธรรมที่มีมาแต่อดีตของชุมชน เช่น การทำบุญกลางบ้าน การเลี้ยงผีขุนน้ำ 2) ทุนกลุ่ม/องค์กรของชุมชน โดยที่ชุมชนมีการจัดตั้งกลุ่มโดยชุมชนเองและโดยการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก ซึ่งผลที่เกิดขึ้นทำให้ชุมชนได้เรียนรู้และได้ประสบการณ์ 3) ทุนเครือข่ายของชุมชน โดยที่ในชุมชนมีความสัมพันธ์ระบบเครือญาติค่อนข้างสูงซึ่งเป็นทุนทางสังคมที่ทำให้คนในชุมชนอยู่ด้วยกันอย่างปกติสุข 4) ทุนทางภูมิปัญญา มักจะเกี่ยวข้องกับวิถีการดำเนินชีวิตที่มีมาแต่อดีต เนื่องจากเป็นชุมชนชนบทที่มีทรัพยากรอุดมสมบูรณ์ ภูมิปัญญาในการดำรงชีวิตจึงเกิดจากการเรียนรู้และปรับตัว โดยพึ่งพิงธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และ 5) ทุนบุคคล ประกอบด้วยผู้อาวุโส เป็นคนที่ในชุมชนเคารพนับถือ เป็นผู้นำ เป็นผู้ดูแลรักษา

กฎระเบียบของชุมชน ดูแลความสงบของชุมชน และปราชญ์ชาวบ้านซึ่งเป็นผู้สืบทอดความรู้ต่างๆ จากอดีตจนถึงปัจจุบัน

พระมหาประสิทธิ์ ญาณปทีโร(2549: บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่องทุนทางสังคม และการนำทุนทางสังคมมาใช้เพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน ศึกษากรณีชุมชนบ้านห้วยแคร้ อำเภอเทิง จังหวัดเชียงราย พบลักษณะทุนทางสังคมของชุมชนด้านความไว้วางใจว่า ชุมชนมีวิถีแห่งความเอื้ออาทรต่อกันสูงมาก ด้านบรรทัดฐานชุมชนมีพื้นฐานการอยู่ร่วมกันด้วยจิตสำนึกต่อส่วนรวม รักษากฎกติกาของความเคารพและเกรงใจกัน ร่วมกันตัดสินใจ รักษาจารีตประเพณี ด้านเครือข่ายมีลักษณะความสัมพันธ์เชิงเครือญาติ มีกลุ่มที่เกิดขึ้นเพื่อการเรียนรู้ร่วมกันโดยไม่เน้นความสัมพันธ์เชิงธุรกิจ

จารุณี วงศ์สี (2549: บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่องทุนทางสังคมกับการจัดการขยะมูลฝอย กรณีศึกษาชุมชนวัดกลาง เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร จากการศึกษาพบว่า ความเชื่อมโยงระหว่างทุนทางสังคมกับความสำเร็จของการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชนวัดกลางนี้ อยู่ที่ชาวบ้านเกิดจิตสำนึกสาธารณะและมีความรู้สึกเป็นเจ้าของ ความเป็นเครือญาติเดียวกัน อันนำมาซึ่งความไว้วางใจ ความเห็นอกเห็นใจ คุณสมบัติหรือคุณลักษณะผู้นำที่มีความสามารถ มีระบบการจัดการที่ดี มีการนำเอาภูมิปัญญาที่มีอยู่มาประยุกต์ใช้ในการจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้นและการสนับสนุนจากภายนอก ทั้งด้านเวลา ทรัพยากรมีส่วนเอื้อให้การจัดการขยะมูลฝอยของชุมชนวัดกลางประสบความสำเร็จ

เทียน พงศ์วิริยะศิริ (2550: บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่องทุนทางสังคมมาใช้เพื่อการพึ่งตนเองในระดับชุมชน ในจังหวัดเชียงราย พบว่า ลักษณะทุนทางสังคมที่ทำให้ชุมชนพึ่งตนเองได้ มีด้านความไว้วางใจ ชุมชนมีความเอื้ออาทร ช่วยเหลือเกื้อกูล มีความรักผูกพันต่อกันสูงมาก ด้านบรรทัดฐานชุมชนยังรักษาจารีต วัฒนธรรมประเพณี กฎกติกากการอยู่ร่วมกัน และมีจิตสำนึกต่อส่วนรวม ด้านเครือข่ายมีลักษณะความสัมพันธ์ทางเครือญาติและมีกลุ่มสมาชิก กลุ่มการเรียนรู้ร่วมกัน เป็นความสัมพันธ์เชิงเครือข่ายที่เป็นแบบทางการและแบบไม่เป็นทางการ เป็นพลังขับเคลื่อนชุมชนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทางบวก และเกิดประโยชน์ต่อส่วนรวมมากกว่าผลประโยชน์ทางธุรกิจของกลุ่มหรือบุคคล

ณัฐภัทร สุนทรมีเสถียร (2552: บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่องทุนทางสังคมกับการจัดการวิสาหกิจชุมชน ในจังหวัดชุมพรพบว่าชุมชนมีระบบเครือญาติ วัฒนธรรมท้องถิ่น ศูนย์รวมจิตใจเป็นทุนทางสังคมที่ใช้เป็นตัวขับเคลื่อนให้ชาวบ้านอาศัยกันแบบช่วยเหลือแบ่งปัน อีกทั้งยังพบว่าการพัฒนาชุมชนต้องอาศัยองค์ประกอบภายในชุมชนที่เข้มแข็ง รวมทั้งหน่วยงานที่จะเข้ามาทำงานร่วมกับชุมชนควรมีระบบคิดและแนวทางการทำงานที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน เพื่อทำให้การพัฒนา

ประสิทธิผลและประสบความสำเร็จ นอกจากนี้ยังพบว่า หลักการบริหารจัดการองค์กรชุมชนที่สำคัญคือต้องสร้างความไว้วางใจให้เกิดขึ้นระหว่างสมาชิกด้วย ซึ่งจะทำให้การบริหารจัดการองค์กรสามารถจัดการได้ง่ายขึ้นโดยไม่ต้องอาศัยกลไกการจัดการที่ยุ่งยากนัก และการจัดการยังมีประสิทธิภาพอีกด้วย

2.4.1.2 กระบวนการของทุนทางสังคมกับการดำเนินการ

กนกวรรณ จินานุวัฒนา(2546: บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง กระบวนการทุนทางสังคมในการดำเนินงานธุรกิจชุมชน ศึกษาเฉพาะกรณีกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรชาวสวนคลองกระจง จังหวัดสุโขทัย พบว่าการที่กลุ่มมีผู้นำที่เข้มแข็ง เสียสละและเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม เป็นปัจจัยภายในที่ช่วยส่งเสริมให้เกิดกระบวนการทุนทางสังคมในชุมชน นอกจากนี้ การช่วยเหลือสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก ไม่ว่าจะเป็นเรื่องวิชาการ เทคโนโลยี เงินทุนและวัสดุ อุปกรณ์ต่าง ๆ ก็ถือว่าเป็นปัจจัยภายนอกที่ช่วยเสริมสร้างให้กระบวนการขับเคลื่อนทุนทางสังคมที่เกิดขึ้นสามารถดำเนินไปได้ด้วยดี และก่อให้เกิดพลังของชุมชนในการขับเคลื่อนธุรกิจชุมชนให้สามารถประสบความสำเร็จมากยิ่งขึ้น

สุวัฒน์ชัย สวัสดิผล(2552: บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาในประเด็นเรื่องทุนทางสังคมกับการจัดการศูนย์การเรียนรู้ในชุมชนมอญบางกระดี่พบว่า การนำทุนทางสังคมกลับมาใช้ มีปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกที่เข้ามาสนับสนุนให้ประสบความสำเร็จ โดยที่ปัจจัยภายในได้แก่ ผู้นำปราชญ์ชาวบ้านและพระสงฆ์เป็นผู้กล้าเปลี่ยนแปลงนวัตกรรมใหม่ และมีการทำงานอย่างจริงจังจนเกิดผลลัพธ์ที่ชุมชนยอมรับ อีกทั้งชุมชนมอญยังมีความเป็นเครือญาติ และมีความศรัทธาในพระพุทธศาสนา ซึ่งคนในชุมชนมีความผูกพันในฐานะเป็นแหล่งเรียนรู้ เป็นศูนย์รวมกิจกรรมของชุมชน นอกจากนี้ชุมชนมอญบางกระดี่ยังมีประเพณี ความเชื่อและภูมิปัญญา นับเป็นส่วนสำคัญที่หล่อหลอมให้คนในชุมชนให้ความสำคัญในอัตลักษณ์ของชุมชน ในด้านของปัจจัยภายนอกมีการสนับสนุนจากบุคคลและองค์กรต่าง ๆ ด้วย

2.4.2 การมีส่วนร่วมกับการจัดการการท่องเที่ยว

ศมา ณ ระนอง (2545: บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาในเรื่องการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนท้องถิ่นกรณีของชุมชนคีรีวงค์ ในจังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่าในการจัดการท่องเที่ยวในชุมชนนั้น ให้บวนการของชาวบ้าน ด้านการจัดโครงสร้างของกลุ่มยังไม่มีความซับซ้อนมากนัก เป็นเพียงโครงสร้างที่เกิดจากความคิดของชาวบ้าน ส่วนใหญ่จะประกอบไปด้วย ประธาน รองประธาน เลขา ขานุกรและคณะกรรมการ ด้านการวางแผนภายในชุมชนคีรีวงค์ยังขาดแคลนบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถอยู่เป็นจำนวนมาก จึงทำให้ต้องการบุคลากรที่มีความสามารถเข้ามาช่วยกัน โดยเน้น

ไปที่กลุ่มเยาวชนในชุมชนนั่นเอง ด้านการดำเนินงาน ยังอาศัยกลุ่มต่างๆ เข้ามาจัดการร่วมกันในเรื่องของการท่องเที่ยว โดยกลุ่มต่าง ๆ จะมีลักษณะแตกต่างกันไป สามารถแบ่งออกเป็นสามกลุ่มคือ กลุ่มทุน กลุ่มอาชีพและกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งแต่ละกลุ่มจะเน้นทำกิจกรรมภายในกลุ่มของตน และมีส่วนช่วยในด้านการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนร่วมกัน ด้านการประสานงานของชุมชน เกิดการประสานงานทั้งจากภายในและภายนอกชุมชน และด้านการจัดสรรรายได้และผลประโยชน์ของกลุ่มนั้น มิได้เป็นหน้าที่ของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง เพราะถือว่าเป็นเรื่องของกลุ่มทุกกลุ่มในชุมชนต้องช่วยกันจัดสรรให้ผลประโยชน์กระจายอย่างทั่วถึงพอสมควรระหว่างสมาชิกชุมชน

กนกวรรณ คุณศรีแก้ว (2549: บทคัดย่อ) ทำการศึกษาในเรื่องการจัดการการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืน กรณีศึกษา บ้านวังมอก จังหวัดหนองคาย พบว่าในการจัดการการท่องเที่ยวชุมชนมีการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าร่วมในการตัดสินใจ โดยจะเปิดโอกาสให้สมาชิกมีส่วนร่วมในการเข้าประชุมแสดงความคิดเห็น ซึ่งจะประชุมเป็นประจำอย่างน้อยเดือนละครั้ง เพื่อที่พูดคุยถึงการเตรียมงาน รูปแบบกิจกรรม การต้อนรับ ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้น นอกจากนี้ยังมีการร่วมกันคิด ในที่ประชุมเพื่อเตรียม โครงการจัดอบรมพัฒนาสมาชิกคณะกรรมการการท่องเที่ยวชุมชน หรือเตรียมแผนงานที่จะพัฒนาศักยภาพชาวบ้านในชุมชนโดยสมาชิกจะร่วมตัดสินใจและพิจารณาเลือกว่าโครงการใดควรทำก่อนหลัง สำหรับการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ นั้นจะแบ่งกลุ่มตามรูปแบบการบริการของกลุ่มเพื่อที่จะกระจายความรับผิดชอบและภาระงานให้เหมาะสมและไม่ให้เกิดความซ้ำซ้อนกันขึ้น ด้านการรับผลประโยชน์นั้น มีการเปิดโอกาสให้สมาชิกได้รับผลประโยชน์โดยตรงจากการบริการและอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว เช่น ค่าที่พัก ค่าอาหาร ค่าจัดสถานที่ ฯลฯ ซึ่งจะจัดสรรให้เฉพาะผู้ที่รับผิดชอบและร่วมดำเนินการ ส่วนรายได้ที่เหลือจากการหักค่าใช้จ่ายจะนำเข้ากลุ่มเพื่อเป็นงบประมาณในการบริหารครั้งต่อไป ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล จะใช้วิธีการพูดคุยหารือกันจากการประชุมประจำเดือน ตามที่ได้กล่าวมาในขั้นต้น

บทที่ 3

กรอบแนวคิดและวิธีการศึกษา

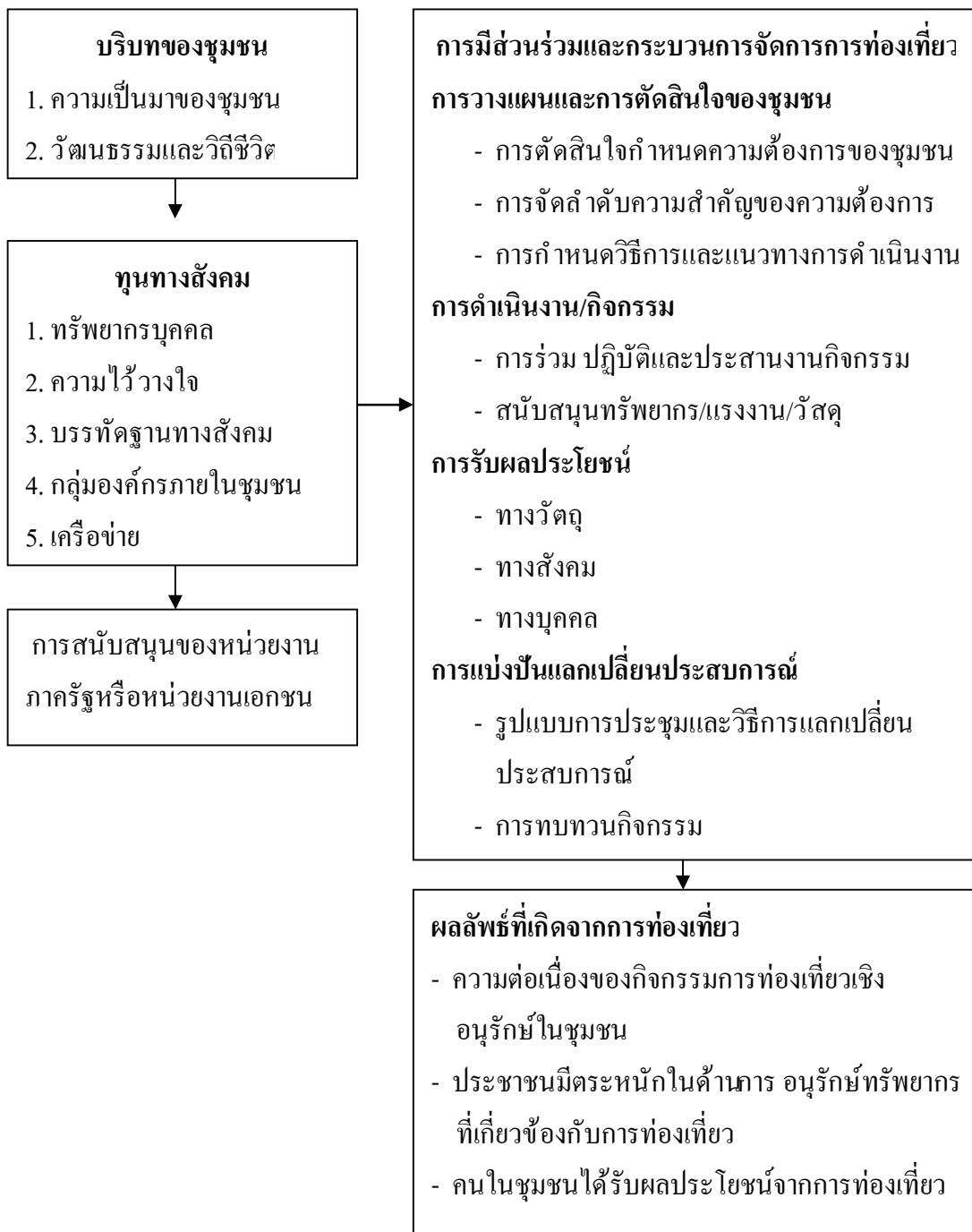
การศึกษาเรื่อง “ทุนทางสังคมกับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์: กรณีศึกษาตลาดคลองสวนร้อยปี อำเภอบางบัว จังหวัดสมุทรปราการ เป็นการศึกษาที่ดำเนินการตามแนวทางการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research Approach) โดยมีรายละเอียดและขั้นตอนในการดำเนินการศึกษาดังต่อไปนี้

- 3.1 กรอบแนวคิดในการศึกษา
- 3.2 นิยามศัพท์ที่ใช้ในการศึกษา
- 3.3 วิธีการศึกษา
- 3.4 กลุ่มเป้าหมายและผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ
- 3.5 แนวทางการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก
- 3.6 การเก็บรวบรวมข้อมูล
- 3.7 การวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 กรอบแนวคิดในการศึกษา

ผู้ศึกษาได้ทำการศึกษาบริบทของชุมชน ซึ่งครอบคลุมความเป็นมาของชุมชน สภาพทางกายภาพของชุมชน สภาพทางสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรมและวิถีชีวิตของคนในชุมชน ตลอดจนการสนับสนุนของหน่วยงานภาครัฐ/ภาคเอกชน ซึ่งเชื่อว่าจะส่งผลกระทบต่อทุนทางสังคมที่มีอยู่ภายในมีการขับเคลื่อนเพื่อพัฒนาชุมชน โดยได้ประยุกต์แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทของทุนทางสังคมในการพัฒนาชุมชนมาใช้ในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ที่เน้นการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนนำเป็นกรอบแนวคิดในการศึกษา ภายใต้กรอบแนวคิดนี้ ผู้ศึกษานำศึกษาทุนทางสังคมลักษณะต่าง ๆ ที่มีอยู่ในชุมชน ได้แก่ ทรัพยากรบุคคลในชุมชนหรือทุนมนุษย์ ความไว้วางใจระหว่างกัน ในชุมชน บรรทัดฐาน กลุ่มภายในชุมชนและเครือข่ายทั้งภายในและระหว่างชุมชน โดยเชื่อว่าทุนทางสังคมเหล่านี้ จะมีความเกี่ยวข้องอย่างสำคัญกับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ภายในชุมชนที่มีการขับเคลื่อนในชุมชนนี้ ในส่วนของการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ภายในชุมชน ได้พิจารณาครอบคลุมประเด็นของ การวางแผนและการตัดสินใจของชุมชน การดำเนินงาน

กิจกรรม การรับประโยชน์ และการแบ่งปันหรือแลกเปลี่ยนประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการ การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในชุมชน สำหรับผลลัพธ์ที่จะเกิดตามมา คือ เกิดกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อย่างต่อเนื่อง ประชาชนมีความตระหนักในการอนุรักษ์ทรัพยากรที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวและคนในชุมชนได้รับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยว ทั้งทางตรงและทางอ้อมตามภาพที่ 3.1

ภาพที่ 3.1 กรอบแนวคิดในการศึกษา

3.2 นิยามศัพท์ที่ใช้ในการศึกษา

สมาชิกชุมชนตลาดคลองสวนร้อยปี หมายถึง กลุ่มคนที่อาศัยอยู่ในตลาดคลองสวนชุมชน ม.1 ต.คลองสวน อ.บางบ่อ จ.สมุทรปราการ ที่เป็นคนในพื้นที่โดยกำเนิดและคนที่ย้ายเข้ามาอาศัยอยู่จากที่อื่น ๆ ไม่น้อยกว่า 1 ปี

บริบทของชุมชน หมายถึง ระบบความสัมพันธ์ขององค์ประกอบหลัก ที่มีบทบาทและยึดโยงให้เกิดทุนทางสังคมขึ้นในชุมชนคลองสวน ได้แก่ ประวัติความเป็นมาของชุมชน วิถีชีวิต วัฒนธรรมของคนในชุมชน

การสนับสนุนของหน่วยงานภาครัฐหรือหน่วยงานเอกชน ลักษณะของการช่วยเหลือจากภาครัฐ หรือภาคเอกชนต่อชุมชนในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นรูปแบบการช่วยเหลือในการให้ความรู้ การช่วยเหลือในรูปแบบของตัวเงิน

ทุนทางสังคม หมายถึง ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนตลาดคลองสวนบนพื้นฐานของความเอื้ออาทร ความไว้วางใจ ความเชื่อ ประเพณี และเคารพในกฎเกณฑ์ จารีต บรรทัดฐานของชุมชน อันส่งผลให้มีการรวมรวมกลุ่มหรือองค์กรต่าง ๆ ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการและเกิดการร่วมมือกันจนเกิดเป็นเครือข่ายต่าง ๆ มาเป็นพลังขับเคลื่อนชุมชนให้สามารถพัฒนาไปสู่ความเข้มแข็งของชุมชนได้

ทรัพยากรบุคคล หมายถึง สมาชิกชุมชนและผู้นำทางสังคมที่มีระบบคิดและค่านิยมที่ดี มีส่วนในกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนและดำเนินกิจกรรมสาธารณะที่เกิดขึ้นในชุมชนตลาดคลองสวน

ความไว้นื้อเชื่อใจ หมายถึง บริบทของบุคคลหนึ่งที่ตั้งสร้างความคาดหวังต่อการกระทำของบุคคลอื่น โดยความคาดหวังนี้จะมีผลต่อทางเลือกในการกระทำของเขา ความไว้นื้อเชื่อใจของประชาชนในชุมชนจะแสดงออกมาในรูปของความไว้วางใจในการดูแล/จัดการ ทั้งในส่วนที่เป็นคุณค่าและมูลค่า กล่าวคือ ในส่วนที่เป็นคุณค่าคนในชุมชนสามารถไว้วางใจให้ผู้อื่นเป็นธุระดำเนินการแทนในเรื่องเกี่ยวกับบุคคลที่เป็นที่รัก สิ่งมีชีวิตที่เป็นที่รักของตนเอง ฯลฯ ในด้านมูลค่าคนในชุมชนสามารถไว้วางใจในการดูแลจัดการทรัพย์สินที่มีไขเงินทอง เช่น บ้าน รถยนต์ ฯลฯ รวมไปถึงการเอาใจใส่ต่อส่วนรวมและการยอมรับกลุ่มผู้นำในชุมชน

บรรทัดฐาน หมายถึง จารีตหรือประเพณีปฏิบัติของชุมชนที่เป็นข้อตกลงระหว่างกันภายในชุมชน อันเป็นกฎเกณฑ์ทางสังคมที่ชุมชนยึดถือปฏิบัติ ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ซึ่งปรากฏให้เห็นในรูปของการปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของชุมชนที่มีร่วมกัน กระบวนการตัดสินใจ ลงโทษและการตัดสินใจของชุมชน

กลุ่มองค์กรภายในชุมชน หมายถึง การรวมพลังของสมาชิกในชุมชน เพื่อดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยมีการติดต่อสื่อสารแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างกัน มีการร่วมกิจกรรมของสมาชิกในกลุ่ม ซึ่งการรวมกลุ่มจะก่อให้เกิดผลประโยชน์ที่ตนและกลุ่มปรารถนา

เครือข่าย หมายถึง การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในชุมชน กับกลุ่มทางสังคมอื่นๆ เช่น หน่วยงานภาครัฐและหน่วยงานภาคเอกชน ภายใต้วัตถุประสงค์ หรือข้อตกลงอย่างใดอย่างหนึ่ง อันส่งผลให้เกิดการเรียนรู้และการใช้ทรัพยากรร่วมกันให้เกิดประโยชน์สูงสุด

การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ หมายถึง การท่องเที่ยวในตลาดคลองสวนร้อยปี ซึ่งนักท่องเที่ยวจะได้เข้ามาสัมผัสกับเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น และกิจกรรมที่ให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวเพื่อตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยว มีการกระตุ้นให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและจัดการการท่องเที่ยวในชุมชน

การมีส่วนร่วม หมายถึง การที่ประชาชนในตลาดคลองสวนได้เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในขั้นตอนกิจกรรมการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในตลาดคลองสวนร้อยปีอย่างเป็นกระบวนการ และกระทำในลักษณะของการทำงานร่วมกัน ซึ่งจะแสดงออกให้เห็นถึงความต้องการร่วมกัน เกิดการแลกเปลี่ยนระหว่างกันและกัน ในชุมชนทั้งทรัพย์สินที่เป็นตัวเงิน และทรัพย์สินจากภูมิปัญญา พลังความคิด ความรู้ ความสามารถ แรงงาน ตลอดจนทรัพยากรต่าง ๆ ในการทำกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

การวางแผนและการตัดสินใจของชุมชน หมายถึง การที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจกำหนดความต้องการของชุมชน มีการจัดลำดับความสำคัญของความต้องการและมีการกำหนดวิธีการและแนวทางในการดำเนินการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชนคลองสวน

การดำเนินงาน/กิจกรรม หมายถึง การที่ประชาชนในตลาดคลองสวนเข้าร่วมดำเนินงานประสานกิจกรรมและสนับสนุนทรัพยากรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ทั้งในด้านเงิน แรงงาน วัสดุ อุปกรณ์

การรับผลประโยชน์ หมายถึง การที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการร่วมรับผลประโยชน์ด้านบวกสืบเนื่องจากการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ได้แก่ 1) ผลประโยชน์ทางวัตถุ คือ การมีรายได้และทรัพย์สินเพิ่มขึ้นและมั่นคงมากขึ้น หรือการมีสาธารณูปโภคที่เพียงพอ มีประสิทธิภาพหรือคุณภาพดี 2) ผลประโยชน์ทางสังคม ได้แก่ การได้รับความรู้และข่าวสารต่าง ๆ มากขึ้น รวมทั้งการได้รับบริการด้านสังคมอื่นๆ มากขึ้นและมีคุณภาพดีขึ้น 3) ผลประโยชน์ระดับบุคคล ได้แก่ การมีความนับถือตนเองเพิ่มขึ้น และมีความรู้สึกถึงความมีประสิทธิภาพของตนเอง

การแบ่งปันแลกเปลี่ยนประสบการณ์ หมายถึง การที่สมาชิกชุมชนตลาดคลองสวนมีโอกาสในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และทบทวนกิจกรรมเกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ระหว่างสมาชิกของชุมชนด้วยกันและกับภายนอกชุมชน

3.3 วิธีการศึกษา

ในการศึกษาเรื่องทุนทางสังคมกับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ กรณีศึกษาตลาดคลองสวนร้อยปี อำเภอบางบัว จังหวัดสมุทรปราการ ผู้ศึกษาได้ยึดแนวทางการวิจัยคุณภาพ โดยได้กำหนดแนวทางศึกษาและวิธีการเก็บข้อมูลหลายวิธี ดังต่อไปนี้

3.2.1 การศึกษาจากเอกสาร เป็นการรวบรวมข้อมูลจากเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ เอกสารทางวิชาการ หนังสือ รายงานการวิจัย และวิทยานิพนธ์ ที่เกี่ยวข้องกับทุนทางสังคม แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ประวัติความเป็นมาของตลาดคลองสวนร้อยปี

3.2.2 การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) เป็นการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญโดยใช้แนวคำถามเป็นเครื่องมือในการสัมภาษณ์ ลักษณะการสัมภาษณ์เป็นการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกโดยใช้ประเด็นคำถามนำร่องการสัมภาษณ์ในบรรยากาศที่ไม่เป็นทางการ เนื้อหาที่สัมภาษณ์ครอบคลุมการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในชุมชนและบทบาทของทุนทางสังคม

3.2.3 การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participant Observation) ใช้สำหรับสังเกตความเป็นอยู่และวิถีชีวิตของคนในชุมชนตลาดคลองสวนร้อยปี โดยแฝงตัวเป็นนักท่องเที่ยวเข้าไปสัมผัสวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่นทั้งในวันธรรมดาและวันหยุดเสาร์อาทิตย์ซึ่งมีผู้คนมาท่องเที่ยวเป็นจำนวนมาก เพื่อสังเกตบรรยากาศของการท่องเที่ยวและบริการต่างๆ ในชุมชนและตลาด นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้เข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ที่จัดขึ้นภายในตลาดคลองสวนร้อยปี เช่น งานจิวรี่ประจำปีของตลาดคลองสวนในช่วงเดือนมีนาคม เป็นต้น

3.4 กลุ่มเป้าหมายและผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ

3.4.1 กลุ่มเป้าหมายในการศึกษาในครั้งนี้คัดเลือกจากประชาชนและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในกระบวนการจัดการการท่องเที่ยวในตลาดคลองสวนร้อยปี อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการที่อาศัยอยู่ในชุมชนไม่น้อยกว่า 1 ปี โดยต้องเป็นผู้ที่ให้ข้อมูลด้วยความเต็มใจและสามารถให้ข้อมูลได้เป็นอย่างดี

3.4.2 ผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ การศึกษาครั้งนี้ กำหนดผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญโดยเจาะจงคัดเลือกจากกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งประกอบไปด้วย

- 1) เจ้าหน้าที่เทศบาลตำบลคลองสวน จำนวน 2 คน
 - 2) ประธานชุมชนและคณะกรรมการการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ชุมชน ม. 1 ตลาดคลองสวน ต. คลองสวน อ.บางบ่อ จ. สมุทรปราการ จำนวน 7 คน
 - 3) คณะกรรมการศาลเจ้าพ่อคลองสวน ม. 1 ตลาดคลองสวน ต.คลองสวน อ. บางบ่อ จำนวน 2 คน
 - 4) ประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชน ม. 1 ตลาดคลองสวน ต. คลองสวน อ. บางบ่อ จ. สมุทรปราการ 7 คน
- รวมผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญทั้งสิ้น 5 คน

3.5 แนวทางการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview)

ประเด็นหลักที่ใช้เป็นแนวทางการสัมภาษณ์เจาะลึกในการศึกษาครั้งนี้ ประกอบไปด้วย ส่วนคือ

ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ

- 1) เพศ
- 2) อายุ
- 3) ศาสนา
- 4) สถานภาพ/โครงสร้างครอบครัวทั้งครอบครัวสร้างใหม่และครอบครัวดั้งเดิม
- 5) ภูมิลำเนา

- 6) ระยะเวลาในการอาศัยอยู่ในชุมชน(ปี)
- 7) ระดับการศึกษา
- 8) อาชีพหลัก
- 9) อาชีพรอง
- 10) รายได้
- 11) บทบาทและหน้าที่รับผิดชอบในชุมชน
- 12) ประสบการณ์การอยู่ในแหล่งท่องเที่ยวและการจัดการแหล่งท่องเที่ยว

ส่วนที่ 2 บริบทของชุมชน

- 1) ความเป็นมาของชุมชน
- 2) วัฒนธรรมและวิถีชีวิตของคนในชุมชน
- 3) การสนับสนุนของหน่วยงานภาครัฐหรือหน่วยงานเอกชน

ส่วนที่ 3 ทูทางสังคมในชุมชน

- 1) ข้อมูลด้านทรัพยากรบุคคลในชุมชน(Human Resource)
 - (1) ผู้นำในชุมชน
 - (2) บทบาทผู้นำในชุมชน
 - (3) การปฏิบัติตนของผู้นำในชุมชน
 - (4) การยอมรับของกลุ่มผู้นำจากชุมชน
- 2) ข้อมูลความไว้วางใจ(Trust)
 - 1) ความไว้วางใจกัน
 - 2) ความไว้วางใจในการดูแลจัดการเกี่ยวกับบุคคลที่เป็นที่รักสิ่งมีชีวิตที่เป็นที่รักและทรัพย์สินต่างๆ ของตนเอง
 - 3) ความเอาใจใส่ช่วยเหลือต่อส่วนรวม
 - 4) ความผูกพันในชุมชน
- 3) ข้อมูลด้านบรรทัดฐาน(Norm)
 - (1) ค่านิยมความเชื่อและจารีตประเพณีของชุมชน
 - (2) ข้อตกลงระหว่างกันในชุมชน
 - (3) กฎเกณฑ์ของชุมชนที่เป็นทางการ
 - (4) การปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของชุมชนที่มีร่วมกัน

- (5) กระบวนการตัดสินใจโทษและการตัดสินใจของชุมชน
- 4) ข้อมูลด้านกลุ่มองค์กรภายในชุมชน (Group)
 - (1) การเป็นสมาชิกของกลุ่มทางสังคมในชุมชน
 - (2) ความสัมพันธ์ภายในกลุ่ม
 - (3) แบบแผนของการปฏิบัติต่อกัน
 - (4) การร่วมกิจกรรมของสมาชิกในกลุ่ม
 - (5) ผลประโยชน์ที่ได้รับจากการเข้าร่วมกลุ่ม
- 5) ข้อมูลด้านเครือข่าย(Network)
 - (1) เครือข่ายที่เกิดขึ้นในชุมชน
 - (2) การร่วมกิจกรรมกับเครือข่ายอื่นๆ
 - (3) การใช้ทรัพยากรร่วมกัน
 - (4) กิจกรรมการแบ่งปันแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างเครือข่าย เพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลกัน
 - (5) ความเชื่อมโยงกันระหว่างชุมชน รัฐ เอกชน NGO

ส่วนที่ 4 การมีส่วนร่วมและกระบวนการจัดการการท่องเที่ยวในตลาดคลองสวนร้อยปี

- 1) การวางแผนและการตัดสินใจของชุมชน
 - (1) การตัดสินใจกำหนดความต้องการของชุมชน
 - (2) การจัดลำดับความสำคัญของความต้องการ
 - (3) การกำหนดวิธีการและแนวทางการดำเนินงาน
- 2) การดำเนินงาน/กิจกรรม
 - (1) การร่วมปฏิบัติและประสานงานกิจกรรม
 - (2) สนับสนุนทรัพยากร/แรงงาน/วัสดุ
- 3) การรับผลประโยชน์
 - (1) ทางวัตถุ
 - (2) ทางสังคม
 - (3) ทางบุคคล
- 4) การแบ่งปันแลกเปลี่ยนประสบการณ์
 - (1) รูปแบบการประชุมและวิธีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์
 - (2) การทบทวนกิจกรรม

ส่วนที่ 5 ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากบทบาทของทุนทางสังคมในจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ท่องเที่ยวและผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากกระบวนการจัดการการท่องเที่ยว

- 1) ผลลัพธ์ของทุนทางสังคมที่ส่งผลต่อกระบวนการจัดการการท่องเที่ยว
 - (1) ความร่วมมือในกิจกรรม
 - (2) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ
 - (3) การแบ่งปันข้อมูล
- 2) ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากกระบวนการจัดการการท่องเที่ยว
 - (1) กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในชุมชน
 - (2) ความตระหนักในด้านการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมในชุมชน
 - (3) ผลประโยชน์ของชุมชนที่ได้จากการจ้างงานทั้งทางตรงและทางอ้อม

3.6 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้ศึกษาทำการเก็บข้อมูลด้วยตนเองจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญทุกท่านด้วยการสัมภาษณ์พูดคุย ตามแนวคำถามที่ได้จัดเตรียมไว้ รวมทั้งขออนุญาตบันทึกเสียงผู้ให้สัมภาษณ์ นอกจากนี้ยังได้ศึกษาข้อมูลจากเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งได้ลงพื้นที่สังเกตปรากฏการณ์ต่างๆ ในพื้นที่ศึกษา และร่วมในกิจกรรมบางกิจกรรมของชุมชน เพื่อให้ได้ข้อมูลในการวิจัยนี้ให้มีความสมบูรณ์มากขึ้น

3.7 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลดำเนินการด้วยวิธีการจำแนกข้อมูล(Classification) ตามประเด็นต่าง ๆ และการวิเคราะห์เนื้อหา(Content Analysis) โดยเริ่มวิเคราะห์ควบคู่กับการรวบรวมข้อมูลในขณะที่อยู่ในพื้นที่ภาคสนาม ด้วยการพยายามสังเกตความสอดคล้องเปรียบเทียบความแตกต่างของข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ และตั้งคำถามเพิ่มเติม พร้อมหาความกระจ่างในแต่ละประเด็น หลังจากนั้นเมื่อกลับถึงสถานที่พักจึงได้ทำการจัดบันทึกในเชิงพรรณนาให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น รวมทั้งทบทวนข้อมูลที่ได้ เพื่อมิให้ข้อมูลบกพร่องเมื่อได้ข้อมูลมาครบแล้ว จึงทำการจำแนกข้อมูลเป็นหมวดหมู่ ทำความเข้าใจกับความหมายของประเด็นต่าง ๆ ให้ชัดเจนและหาความเชื่อมโยงระหว่างประเด็นพร้อมกับวิเคราะห์ความเป็นเหตุผลเชิงตรรกะ (Logical Reasoning) กับบริบทพื้นที่ศึกษา แล้วนำไปเปรียบเทียบกับแนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

บทที่ 4

ผลการศึกษา

การวิจัยเชิงคุณภาพเรื่อง “ทุนทางสังคมกับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ กรณีศึกษา ตลาดคลองสวนร้อยปี อำเภอบางปะอิน จังหวัดสมุทรปราการ” ผู้ศึกษาได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เจาะลึกผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ (In-Depth Interview with Key Informants) ทั้งสิ้นจำนวน 15 คน ซึ่งบุคคลเหล่านี้เป็นผู้ที่เกี่ยวข้องกับทุนทางสังคม และมีบทบาทในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในตลาดคลองสวนร้อยปี นอกจากนี้ยังรวบรวมข้อมูลจากเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของชุมชน ลักษณะทางกายภาพ สภาพภูมิอากาศ สภาพทางเศรษฐกิจ สังคม และการปกครองของพื้นที่ศึกษา

ในการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ได้เน้นประเด็นที่เกี่ยวข้องกับลักษณะทุนทางสังคมที่มีในชุมชน กระบวนการในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ผลของทุนทางสังคมที่มีต่อกระบวนการจัดการการท่องเที่ยว และผลลัพธ์ที่เกิดจากกระบวนการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ผลการศึกษาที่น่าสนใจในบทนี้ ครอบคลุมหัวข้อต่างๆ ดังต่อไปนี้

- 4.1 บริบทของชุมชน
- 4.2 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ
- 4.3 ตัวอย่างการสัมภาษณ์เจาะลึก
- 4.4 ลักษณะของทุนทางสังคมที่ปรากฏในชุมชน
- 4.5 กระบวนการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในชุมชน
- 4.6 การสนับสนุนของหน่วยงานภาครัฐและหน่วยงานภาคเอกชน
- 4.7 ผลของทุนทางสังคมต่อกระบวนการจัดการการท่องเที่ยว
- 4.8 ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากกระบวนการจัดการการท่องเที่ยว

4.1 บริบทของชุมชน

การศึกษาบริบททั่วไปของชุมชนตลาดคลองสวนร้อยปี ครอบคลุมประเด็นต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

4.1.1 ลักษณะทั่วไปของชุมชน

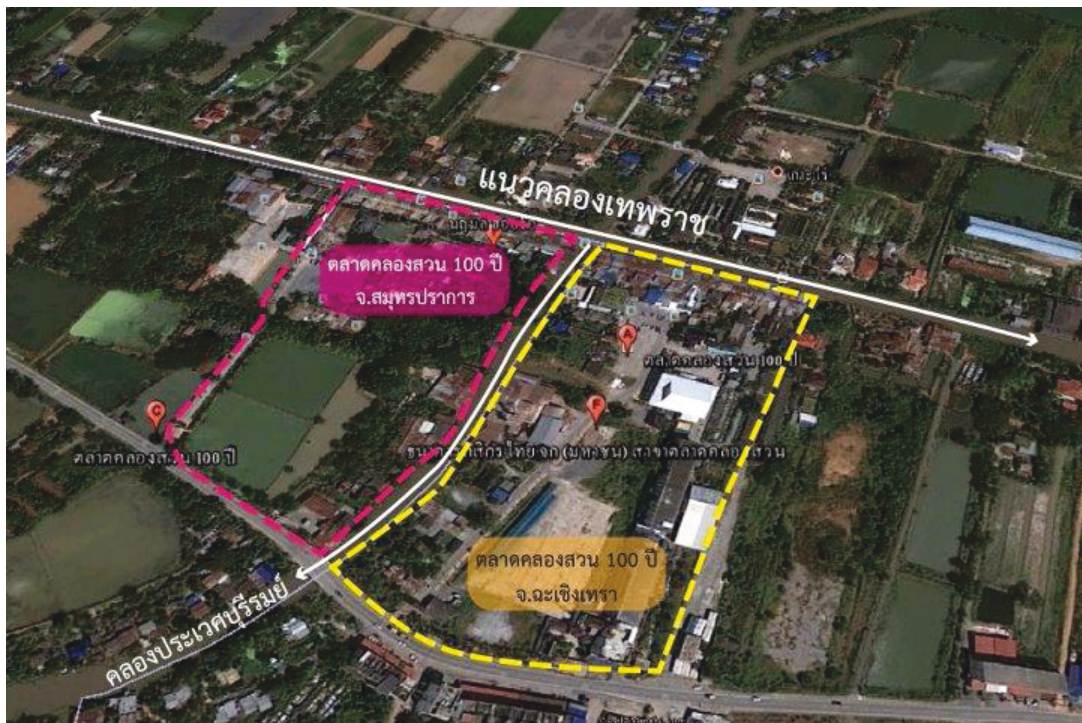
ตลาดคลองสวนร้อยปีเป็นแหล่งชุมชนขนาดใหญ่ที่มีการคงไว้ซึ่งความเก่าแก่ของตัวอาคารที่พักอาศัย ซึ่งสร้างขึ้นจากโครงสร้างไม้เนื้อแข็งและเนื้ออ่อน มีลักษณะเป็นห้องแถว 2 ชั้น จำนวนทั้งสิ้น 147 ห้อง ในอดีตส่วนของหลังคามุงด้วยจาก ซึ่งแตกต่างจากในปัจจุบันที่มุงด้วยสังกะสีคลุมทางเดินตลอดแนวร้านค้าเป็นระยะทางกว่า 1 กิโลเมตร สถาปัตยกรรมของตัวอาคารนี้ให้ความรู้สึกได้ถึงความเก่าแก่ของสถานที่แก่ผู้มาเยือน ตลาดเก่าแห่งนี้มีความแตกต่างจากตลาดริมน้ำ บริเวณใกล้เคียง ตรงที่ทางเดินเท้าในปัจจุบันได้ทำเป็นพื้นคอนกรีตและมีหลังคาต่อเป็นชายยื่นออกไป สาเหตุเกิดจากความเก่าแก่ของตลาดที่มีอายุกว่าร้อยปีจึงทำให้บริเวณดังกล่าวเกิดการชำรุด จึงต้องมีการปรับปรุงเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ประชาชนผู้อยู่อาศัยและผู้ที่มาท่องเที่ยว นอกจากนี้ ส่วนด้านหลังตลาดมีลำรางขุดเป็นที่ระบายน้ำ ต่อกับคลองประเวศน์และคลองเทพราช

ตลาดคลองสวนร้อยปี เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่อยู่ใกล้กับกรุงเทพมหานครเพียง 45 กิโลเมตร และมีระยะห่างจากสนามบินสุวรรณภูมิเพียง 10 กิโลเมตร ในการเดินทางจากกรุงเทพฯ ผู้ตลาดคลองสวนร้อยปี สามารถเดินทางโดยรถยนต์ได้ 3 เส้นทาง คือ เส้นทางแรกใช้ถนนทางด่วนมอเตอร์เวย์ (กรุงเทพฯ-ชลบุรี) ไปจนถึงทางแยกอ่อนนุช ให้แยกซ้ายไปจะพบสามแยก ให้เลี้ยวขวาเข้าทางหลวง 3001 (ถนนสายอ่อนนุช-ฉะเชิงเทรา) เดินทางไปอีกประมาณ 15 กิโลเมตร ถึงทางเข้าตลาดคลองสวนด้านซ้ายมือ แล้วเลี้ยวซ้ายเข้าไปอีก 200 เมตร เส้นทางที่สองใช้เส้นทางถนนบางนา-ตราด ไปจนถึงกิโลเมตรที่ 35 เลี้ยวซ้ายเข้าถนนทางไปไทยคันทรี่คลับประมาณ 15 กิโลเมตร จนพบทางหลวงหมายเลข 3001 เลี้ยวซ้ายเข้าไปอีกประมาณ 2 กิโลเมตร จะถึงตลาดคลองสวน และเส้นทางสุดท้าย เริ่มจากแยกร่มเกล้าเดินทางไปอีกประมาณ 27 กิโลเมตร ตามทางหลวงหมายเลข 3001 ถึงตลาดคลองสวน ใช้เวลาประมาณ 30 นาที ส่วนการเดินทางจากฉะเชิงเทราสามารถเดินทางตามทางหลวงหมายเลข 314 (ฉะเชิงเทรา-บางปะกง) จนถึงกิโลเมตรที่ 14-15 แล้วเลี้ยวขวาเข้าทางหลวงหมายเลข 3001 จนถึงทางเข้าตลาดซึ่งอยู่ด้านขวามือ กรณีที่เดินทางโดยรถโดยสารสาธารณะสามารถใช้บริการได้ที่สถานีขนส่งสายตะวันออกที่เอกมัย โดยเดินทางด้วยรถบัสของบริษัท ฉะเชิงเทราขนส่ง สายเอกมัย-ฉะเชิงเทรา (สาย 55) และรถโดยสารประจำทาง จากสถานีขนส่งหมอชิต สาย 907 เส้นทางถนนลาดพร้าว-บางกะปิ-มีนบุรี-ฉะเชิงเทรา และสาย 54 เส้นทางถนน

พหลโยธิน–ถนนรามอินทรา–มีนบุรี–ฉะเชิงเทรา รถจะไปจอดที่สถานีขนส่งใหม่ฉะเชิงเทรา จากนั้นต้องต่อรถประจำทางท้องถิ่น (รถบัสสี่ล้อ หรือรถสองแถวใหญ่) ไปยังตลาดคลองสวนร้อยปีอีกต่อหนึ่ง (สุธีร์ บัวแย้ม 2552: ย่อหน้าที่ 1)

จากทำเลที่ตั้งของตลาดคลองสวนร้อยปี ดังแสดงในภาพที่ 4.1 จะเห็นว่า ด้านซ้ายมาขวาของตลาดคลองสวน คือ คลองนาคราช จากล่างขึ้นบน คือ คลองประเวศบุรีรมย์ แนวโค้งเหนือได้ โดยมีอาณาเขตติดต่อดังนี้

ทิศเหนือ	ติดกับ	ตำบลปรี้ง อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการและ ตำบลปรี้ง อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา
ทิศใต้	ติดกับ	หมู่ที่ 7 ตำบลคลองสวน อำเภอบางบ่อ จังหวัด สมุทรปราการ
ทิศตะวันออก	ติดกับ	ตำบลเทพราช และตำบลเกาะไร่ อำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา
ทิศตะวันตก	ติดกับ	หมู่ที่ 2 ตำบลคลองสวน อำเภอบางบ่อ จังหวัด สมุทรปราการ

ภาพที่ 4.1 ที่ตั้งของตลาดคลองสวนร้อยปี

แหล่งที่มา: Google, 2555.

4.1.1.1 สภาพภูมิประเทศและภูมิอากาศ ตลาดคลองสวนร้อยปีมีสภาพพื้นที่ทั่วไปเป็นที่ราบลุ่มเหมาะแก่การเพาะปลูก โดยเฉพาะการทำนา เลี้ยงกุ้งและเลี้ยงปลา แบ่งการปกครองออกเป็น 7 หมู่บ้าน ตำบลคลองสวน ลักษณะการตั้งถิ่นฐานโดยทั่วไปชาวบ้านนิยมสร้างที่อยู่อาศัยอยู่ตามแนวถนนและริมฝั่งคลองสองฝั่ง

สภาพภูมิอากาศในพื้นที่ตำบลคลองสวนเป็นแบบร้อนชื้น มีอากาศร้อนและมีความชื้นในอากาศสูง เนื่องจากได้รับอิทธิพลของลมทะเลของอ่าวไทยและลมมรสุมตะวันออกเฉียงใต้ แต่ยังมีปริมาณฝนตกหนักในช่วงเดือนกันยายน-ตุลาคมด้วย ซึ่งเป็นผลจากร่องความกดอากาศต่ำทำให้เกิดการก่อตัวของพายุไต้ฝุ่นและพายุโซนร้อนในทะเลจีนใต้

4.1.1.2 สภาพทางเศรษฐกิจ ประชากรส่วนใหญ่ในชุมชนตลาดคลองสวนประกอบอาชีพค้าขายเป็นหลัก ซึ่งเป็นอาชีพที่ทำกันมาตกทอดจากรุ่นสู่รุ่น ทำกันมาเป็นเวลายาวนาน สินค้าที่จำหน่ายในตลาดส่วนใหญ่เป็นสินค้าเพื่อการอุปโภคบริโภค ไม่ว่าจะเป็นอาหารคาวหวาน ขนมไทยโบราณ ผลไม้ ของเล่นเด็ก กาแฟ ฯลฯ นอกจากนี้ ภายในตลาดยังมีร้านค้าตัดผม ร้านทองและร้านขายสินค้าเครื่องใช้ประจำวันต่าง ๆ อาชีพค้าขายเหล่านี้สร้างรายได้ค่อนข้างดีให้กับคนในชุมชน โคธขายได้เฉลี่ยของครัวเรือนในชุมชนไม่ต่ำกว่า 20,000 บาท ต่อปี

4.1.1.3 สภาพทางสังคม

1) การศึกษา สถาบันการศึกษาของคนในชุมชนตลาดคลองสวนร้อยปีประกอบด้วยศูนย์พัฒนาเด็กเล็กและสถาบันการศึกษาในระดับปฐมวัย-ประถมศึกษา 2 โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนคลองกระแซงเตยและโรงเรียนตลาดคลองสวน นอกจากนี้ยังมีศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนอีก 1 แห่ง

2) สถาบันและองค์กรทางศาสนา คนในตำบลคลองสวนฝั่งจังหวัดสมุทรปราการ ทั้งหมดนับถือศาสนาพุทธ บริเวณชุมชนไม่มีวัด เนื่องจากตำบลคลองสวนมีขนาดเล็ก ชาวบ้านจึงนิยมไปวัดที่อยู่ใกล้กับชุมชนในตำบลเป็ริง จังหวัดสมุทรปราการ ได้แก่ วัดเป็ริงราษฎร์บำรุง วัดกาหลง และวัดในจังหวัดฉะเชิงเทราคือ วัดคลองสวนและวัดเทพราชปวาราม (เทพราช) หากพิจารณาด้านชาติพันธุ์คนในชุมชนคลองสวนส่วนใหญ่เป็นคนไทยเชื้อสายจีน บริเวณด้านหน้าตลาดจึงมีศาลเจ้าจีน คือศาลเจ้าพ่อคลองสวน ซึ่งเปรียบเสมือนศูนย์รวมจิตใจของคนในชุมชน ในขณะที่เดียวกันถึงแม้ว่าไม่มีพี่น้องชาวไทยเชื้อสายมุสลิมในฝั่งสมุทรปราการ แต่ยังมีชาวไทยเชื้อสายมุสลิมจำนวนไม่น้อยในฝั่งฉะเชิงเทรา โดยในด้านฝั่งจังหวัดตรงข้ามเทศบาลตำบลเทพราช มี “มัสยิดยี่ลั่ว” เป็นสถานที่สำหรับประกอบศาสนกิจของพี่น้องชาวไทยเชื้อสายมุสลิมที่อยู่อาศัยในพื้นที่นี้มาเป็นเวลายาวนาน

3) การสาธารณสุข ตำบลคลองสวนมีโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล คลองสวน ซึ่งเป็นเครือข่ายบริการสุขภาพของโรงพยาบาลบางบ่อ เปิดให้บริการในวันธรรมดา ระหว่างเวลา 08.30–20.30 น. และ วันหยุดราชการเวลา 08.30–16.30 น. โดยจัดให้มีคลินิกวางแผนครอบครัว (จ่ายยาเม็ด/ฉีดยาคุมกำเนิด) ทุกวันจันทร์ คลินิกฝากครรภ์/ตรวจครรภ์ทุกวันอังคาร คลินิกสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรค(ฉีดวัคซีนเด็ก) ทุกวันพุธเฉพาะสัปดาห์ที่ 2 และ 3 ของเดือน และ คลินิกโรคเรื้อรัง (เบาหวานและความดันโลหิตสูง) พร้อมทั้ง คลินิกทันตกรรมทุกวันพฤหัสบดี

นอกจากนี้ ภายในชุมชนตลาดคลองสวนยังมีกลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุข มูลฐาน (อสม.) ซึ่งมีสมาชิกรวมทั้งสิ้น 11 คน แบ่งหน้าที่ออกเป็นโซนในการรับผิดชอบ สมาชิกหนึ่งคนดูแลคนในชุมชนตั้งแต่ 13-15 หลังคาเรือน โดยทุก ๆ บ้านในชุมชนตลาดคลองสวนจะมี กระดาษสีเหลืองระบุชื่อ อสม.ที่รับผิดชอบกำกับไว้อย่างชัดเจน หน้าที่หลักของ อสม. คือ ประสานงานกับแพทย์ที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลคลองสวนในการแจกจ่ายยา ประชาสัมพันธ์การฉีดวัคซีนต่าง ๆ เช่น ป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า ฉีดพ่นยากันยุงในชุมชน และ หน้าที่อีกประการหนึ่ง คือ การตรวจคุณภาพของร้านอาหาร ทั้งนี้ ชุมชนได้เข้าร่วมกิจกรรม“คลีน ฟู้ดดีเทส (Clean food good taste)” ซึ่งได้เข้าร่วมการประกวดจนได้รางวัลที่หนึ่งประเภทผู้ครอง ผู้บริโภคอีกด้วย

4) ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ตำบลคลองสวนอยู่ในพื้นที่ รับผิดชอบของสถานีตำรวจภูธรเป็ริง ภายในชุมชนตลาดคลองสวนมีการจัดเวรยามเพื่อทำหน้าที่ ป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย รับแจ้งเหตุร้ายต่าง ๆ เช่น เพลิงไหม้ ว่างภัย โดยมีผู้ยาม ประสานงานตั้งอยู่ที่สำนักงานเทศบาลตำบลคลองสวน ทั้งนี้เนื่องจากบ้านเรือนในชุมชนคลองสวน เป็นอาคารไม้ที่มีความเก่าแก่ คนในชุมชนจึงกลัวปัญหาอัคคีภัยมากที่สุด ดังนั้นในชุมชนจะมีผู้แดง หรือคู่ดับเพลิงอยู่โดยรอบของตลาด และมีเครื่องปล่อยน้ำอัตโนมัติเพื่อป้องกันปัญหาอัคคีภัยที่จ เกิดขึ้นในชุมชนด้วย

4.1.1.4 การปกครอง ตำบลคลองสวนแบ่งการปกครองเป็นเขต อบต. และ เทศบาล โดยชุมชนตลาดคลองสวนตั้งอยู่ในหมู่ 1 ซึ่งอยู่ในเขตเทศบาลตำบลคลองสวน จากการ สํารวจข้อมูลประชากรของชุมชนหมู่ 1 ตลาดคลองสวนเมื่อปี พ.ศ. 2554 พบว่า จำนวนประชากร อาศัยอยู่ 517 คน แยกเป็นประชากรผู้ชาย 231 คนและ ประชากรผู้หญิง 286 คน (โรงพยาบาล ส่งเสริมสุขภาพตำบลคลองสวน 2554)

4.1.2 ประวัติความเป็นมาและการเปลี่ยนแปลงของชุมชนตลาดคลองสวนร้อยปี

ตลาดคลองสวนร้อยปีตั้งอยู่รอบพื้นที่สองจังหวัด คือ ตำบลคลองสวน อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ และตำบลเทพราช อำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา ตามแนวคลองประเวศน์บุรีรมย์ เป็นชุมชนที่มีประวัติยาวนานกว่าหนึ่งร้อยปี และมีวิถีชีวิตที่ผูกพันกับคลองประเวศน์บุรีรมย์สืบเนื่องมาตั้งแต่ได้มีกาขุดคลองประเวศน์บุรีรมย์ในสมัยรัชกาลที่3 ซึ่งในการขุดคลองครั้งนั้นเป็นการขุดอย่างมีการรังวัดแนวคลองเป็นเส้นตรง ทำให้เรือวิ่งผ่านได้เร็วและสะดวกมากยิ่งขึ้น โดยได้รับความร่วมมือจากประชาชนในละแวกนี้ร่วมกันบริจาคเงินสมทบเป็นงบสำหรับการขุดคลอง หลังจากได้มีการขุดคลองเสร็จ ประชาชน ทั้งชาวไทย จีนมุสลิม มอญและเขมรพากันไปจับจองที่ดินสองฝั่งคลองเป็นที่ทำกินจวบจนถึงทุกวันนี้ (พิชัย สดกภิบาล, 2549: 7)

เจ้าของตลาดเก่าคลองสวนร้อยปีฝั่งจังหวัดสมุทรปราการคนแรก ซึ่งเป็นต้นตระกูลอัสวานิชย์ คือ นายบรรจง อัสวานิชย์ หรือที่ชาวบ้านเรียกกันว่า“อาเสี่ย” เป็นบิดาของนายสุธีร์ อัสวานิชย์ เจ้าของตลาดคนปัจจุบัน ได้เดินทางมาจากเมืองจีนด้วยเรือสำเภาเมื่อประมาณปี พ.ศ. 2459 เพื่อหนีความยากลำบาก เมื่อมาถึงบริเวณนี้เห็นต้นหมากรากไม้เขียวขจี จึงได้ตัดสินใจตั้งถิ่นฐานริมคลองประเวศน์บุรีรมย์ บริเวณสี่แยกเทพราช โดยเริ่มสร้างตลาดด้วยการปลูกอาคารไม้หลังคามุงจากประมาณ 6 ห้อง ด้วยความที่เป็นผู้มีความรู้ ความสามารถและขยันหมั่นเพียร จึงทำกิจการหลายอย่าง อาทิ ค้าขายน้ำมัน ขายยา ขายนูหรี เป็นพ่อค้าข้าว และทำโรงสีมีกิจการรุ่งเรือง จึงได้พัฒนามาเป็นตลาดคลองสวนร้อยปีให้เจริญก้าวหน้าดังเช่นที่เห็นในปัจจุบันนี้

ในอดีตตลาดแห่งนี้เป็นศูนย์กลางการคมนาคมและเป็นศูนย์กลางการค้าขายที่ใหญ่ที่สุดในชุมชนละแวกนี้ โดยเป็นจุดแวะพักให้ผู้คนที่ต่อเรือเพื่อโดยสารเข้าสู่กรุงเทพฯ ต่อมาตลาดท้องถิ่นแห่งนี้ได้เติบโตขึ้น คึกคักไปด้วยเรือแพค้าขายและผู้ซื้อสินค้าจากชุมชนโดยรอบ ทั้งย่านเป็รียง หลวงแพ่ง และลาดกระบัง มีเรือสัญจรไปมาเป็นจำนวนมาก จึงกลายเป็นจุดแลกเปลี่ยนสินค้าขนาดใหญ่ ทั้ง ข้าว หอม กระเทียม มะพร้าว หมาก กาแฟ อีกทั้งยังมีร้านขายทอง โรงสีและร้านจำหน่ายสินค้าเพื่อการดำรงชีพอื่นๆ ตัวตลาดได้ขยายครอบคลุมพื้นที่ของตำบลคลองสวนในอำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ และตำบลเทพราช อำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา ซึ่งถูกกั้นไว้ด้วยคลองเล็กที่แยกมาจากคลองประเวศน์บุรีรมย์ คลองนี้มีขนาดเล็กมาก ความกว้างไม่ถึงห้าเมตร ซึ่งในระยะแรกใช้วิธีการสวเชือกข้ามไป ต่อมาได้มีการสร้างสะพานอัสวานิชย์ เพื่อใช้เป็นจุดเชื่อมระหว่างคนสองจังหวัด โดยสะพานอัสวานิชย์เป็นสะพานไม้ที่สูงและชันมาก สืบเนื่องจากในสมัยก่อนมีเรือบรรทุกสินค้าขนาดใหญ่แล่นผ่านจึงต้องสร้างให้สูงไว้เพื่อให้เรือลอดผ่านไปได้ แม้ในปัจจุบันจะไม่มีเรือขนาดใหญ่แล่นผ่านแล้ว แต่คนในชุมชนยังคงอนุรักษ์ไว้เป็นอนุสรณ์คู่กับชุมชนตลาดคลองสวนตลอดไป การสร้างสะพานข้ามคลองสายนี้ทำให้สะดวกต่อการข้ามไปมาหา

คู่กันระหว่างชาวบ้านย่านตำบลเทพราชซึ่งเป็นคนไทยมุสลิม และตำบลคลองสวนที่เป็นชาวไทยเชื้อสายจีน ซึ่งอยู่ร่วมกันอย่างถ้อยทีถ้อยอาศัยและร่วมมือร่วมใจกัน จนถึงปัจจุบันสะพานไม้แห่งนี้ยังคงเป็นอนุสรณ์ให้คนรุ่นหลังได้ระลึกถึงความความสัมพันธ์อันแนบแน่นของคนต่างชาติพันธุ์ที่อยู่สองฝั่งคลองนี้

เมื่อเวลาผ่านไป ความเจริญได้แผ่กระจายเข้ามาสู่ชุมชนจุดเปลี่ยนที่สำคัญเริ่มจากการสร้างถนนที่ทันสมัยคือ ถนนอ่อนนุช-เทพราช ซึ่งเดิมเป็นถนนดินลูกรัง ทำให้วิถีชีวิตของผู้คนในชุมชนตลาดคลองสวนเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว จากที่แต่ก่อนนิยมใช้การคมนาคมทางน้ำในกรณีเดินทางและการติดต่อค้าขายหันมาใช้การสัญจรทางบกมากขึ้น ส่งผลให้การค้าขายทางน้ำที่เคยคึกคักต้องซบเซาลงเมื่อเศรษฐกิจซบเซา คนในชุมชนที่อยู่ในวัยแรงงานส่วนใหญ่จึงย้ายออกไปทำมาหากินที่อื่น เหลือไว้แต่คนชรา กับเด็กที่อาศัยในชุมชน แต่ตลาดแห่งนี้ยังไม่ได้ปิดดำเนินการ ทุกร้านยังคงเปิดค้าขายกันอยู่ แม้จะไม่คึกคักเหมือนแต่ก่อน และยังคงรักษารูปแบบสถาปัตยกรรมดั้งเดิมภายในชุมชนไว้ได้เป็นอย่างดี เมื่อหนังสือพิมพ์เดลินิวส์ได้ตีพิมพ์บทความเรื่องราวเกี่ยวกับวิถีชีวิตของชาวตลาดคลองสวนตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบันในปี พ.ศ. 2545 ได้จุดประกายให้นายสุธีร์ อัสวานิชย์ เจ้าของตลาดคนปัจจุบันและดำรงตำแหน่งนายกเทศมนตรีของเทศบาลตำบลคลองสวนในขณะนั้น เกิดความคิดที่จะพัฒนาให้ตลาดคลองสวนเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ที่ยังคงไว้ซึ่งวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ตลอดจนบ้านเรือนตามแบบสมัยโบราณดังที่สร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 5 จึงได้รื้อฟื้นและพัฒนาตลาดนี้ ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ซึ่งค่อย ๆ ได้รับความนิยมนมากขึ้น

ผลจากความพยายามนี้ ทำให้ในปี 2547 ตลาดแห่งนี้ได้รับพระราชทานรางวัลสถาปัตยกรรมดีเด่น ประเภทชุมชนพื้นถิ่น จากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี อันนำมาซึ่งความภาคภูมิใจแก่คนในชุมชนเป็นอย่างยิ่ง นอกจากนี้ หน่วยงานต่างๆ ยังได้ให้ความสนใจเข้ามาให้การสนับสนุนช่วยเหลือด้านต่าง ๆ เพื่อพัฒนาให้ตลาดแห่งนี้มีความพร้อมที่จะรองรับนักท่องเที่ยวและเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่ยังคงไว้ซึ่งวิถีชีวิตดั้งเดิม และสถาปัตยกรรมที่สวยงามเช่นในอดีต ในปัจจุบันนักท่องเที่ยวทั้งจากในและต่างประเทศต่างให้ความสนใจและมาเยี่ยมชมตลาดแห่งนี้อย่างต่อเนื่องจนทำให้กลับมาคึกคักได้อีกครั้ง

ภาพที่ 4.2 นายสุธีร์ อัสวานิชย์เจ้าของตลาดคลองสวน เข้าเฝ้าเพื่อรับรางวัลสถาปัตยกรรมดีเด่น ประเภทชุมชนพื้นถิ่น จากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เมื่อวันที่ 16 พฤศจิกายน พ.ศ. 2547

แหล่งที่มา: สมศักดิ์ พัฒนะพงศ์พร 2553.

ตลาดคลองสวนร้อยในปัจจุบันมีสิ่งที่น่าสนใจคือ บรรยากาศแบบโบราณ ทั้ง โครงสร้างของตัวตลาดที่เป็นอาคารไม้เก่าและภายในตลาดที่มีสินค้าย้อนอดีตที่หาชมได้ยาก ทั้ง ภาพโฆษณาสินค้าในอดีตสมัยรุ่นคุณแม่ยังสาว ป้ายชื่อร้านค้าที่เก่าแก่ตามสภาพขูดน้ ามะเนียดที่มีลูกลอยอยู่ข้างในเป็นของแปลกตา ของใช้จากสมัยสงครามโลก เช่น ไฟฉายโบราณ เป็นต้น นอกจากนี้ พ่อค้าแม่ค้าที่ตลาดแห่งนี้ ต่างให้การต้อนรับนักท่องเที่ยวด้วยความเป็นมิตร ยินดีบอกเล่าเรื่องราวประวัติศาสตร์ของชุมชนด้วยความภาคภูมิใจ เชื่อเชิญให้คนรุ่นใหม่จากทุกสารทิศเดินทางย้อนเวลามาดูการค้ายุคโบราณ ทำให้ในปีพ.ศ. 2552 ตลาดคลองสวนร้อยปีได้รับรางวัลเป็นอันดับสองในโครงการ “9 Destinations Awards 2009” จากการโหวตของนักท่องเที่ยวกว่า 150,000 เสียงจากทั่วประเทศ ผ่าน www.9destinations.com ของบริษัท โปสต์ พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน) ผู้ผลิตหนังสือพิมพ์ Bangkok Post และหนังสือพิมพ์โปสต์ทูเดย์ ให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวสุดประทับใจของเมืองไทย ซึ่งเป็นอีกหนึ่งรางวัลที่สร้างความภาคภูมิใจแก่ชุมชนที่ร่วมกันอนุรักษ์ตลาดแห่งนี้ให้คงอยู่สืบไป

4.1.3 วิถีชีวิตและวัฒนธรรมของคนในชุมชน

วิถีชีวิตดั้งเดิมของชาวคลองสวนมีความผูกพันกับคลองประเวศบุรีรมย์มาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษ กล่าวคือ ชุมชนตลาดคลองสวนเกิดขึ้นพร้อมๆ กับการขุดลอกคลองนี้ในสมัยรัชกาลที่ 3 โดยเริ่มตั้งถิ่นฐานทำการค้าขายบริเวณริมฝั่งคลองจนขยายตัวเป็นแหล่งชุมชนขนาดใหญ่ พ่อค้าแม่ค้าในตลาดคลองสวนอาศัยอยู่ในบริเวณนี้ร่วมกันมาตั้งแต่รุ่นบรรพบุรุษจึงมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดสนิทสนมกันจนเรียกได้ว่าในความรู้สึกของคนเหล่านี้เหมือนพี่น้องเหมือนน้องดังคำกล่าวของผู้ให้ข้อมูลสำคัญรายหนึ่งว่ารู้จักกันตั้งแต่หัวตลาดจนถึงท้ายตลาด

ชุมชนตลาดคลองสวนเป็นทั้งที่พักอาศัยและเป็นที่ทำการค้าขายมาตั้งแต่สมัยอดีต โดยที่การค้าขายถือเป็นอาชีพหลักของคนในชุมชน พ่อค้าแม่ค้าในปัจจุบันซึ่งส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุมักจะเกิดและเติบโตภายในชุมชน มีความผูกพันกับถิ่นที่อยู่อาศัยและวิถีชีวิตดั้งเดิม ไม่อยากย้ายออกไปอยู่ข้างนอก นอกจากนี้ในชุมชนยังมีความหลากหลายทางด้านเชื้อชาติ ทั้งไทยจีน ไทยมุสลิม เขมร และมอญ แม้ส่วนใหญ่จะเป็นคนไทยเชื้อสายจีน แต่การมาอาศัยอยู่ร่วมกันของคนหลากหลายเชื้อชาติอย่างพึ่งพาเอื้ออาทรต่อกันทำให้เกิดการผสมผสานทางวัฒนธรรมอย่างลงตัว และเป็นการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข จะเห็นได้จากสิ่งก่อสร้างโดยรอบชุมชนประกอบไปด้วยสถานที่สำคัญตามความเชื่อของคนต่างกลุ่มความเชื่อคือ วัด สุเหร่าและโรงเจ ที่ตั้งอยู่บริเวณใกล้เคียงกันในอดีตมีแหล่งนัดพบสำคัญของคนทุกกลุ่มที่เรียกว่า “วิก” หรือ โรงหนัง โรงผับและร้านกาแฟ ซึ่งปัจจุบันร้านกาแฟยังคงความสำคัญและยังคงเป็นแหล่งนัดพบที่สำคัญของคนในชุมชนอยู่ ซึ่งคนในชุมชนมักจะมานั่งพูดคุยสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันในรูปแบบของประชาคม ร้านกาแฟโบราณฝั่งสมุทรปราการที่โดดเด่นเป็นที่รู้จักมีสามเจ้าคือ ร้านกาแฟเป๊ะเก๋า ร้านกกเฮง และร้านเจ้ที่แห่งนัดพบสำคัญของคนในชุมชนอีกแห่งหนึ่งในปัจจุบันคือ “บ้านเลขที่สาม” ซึ่งเป็นบ้านไม้ขนาดสองห้องตั้งอยู่บริเวณท้ายตลาด เป็นบ้านพักของอดีตเจ้าของตลาดคลองสวน คือ อาเลี้ยบรจง อัทธินิชย์ และคุณนายจรุง อัสวานิชย์ชาวบ้านมักจะเรียกกันว่า “บ้านอาเลี้ย-คุณนาย” เมื่อท่านยังมีชีวิตอยู่ในระยะแรก ๆ ได้อาศัยอยู่ในบ้านหลังนี้ร่วมกับลูก ต่อมาเมื่อกิจการรุ่งเรือง ท่านและลูกหลานได้ย้ายออกไปอยู่ที่อื่น ทำให้บ้านเลขที่สามแห่งนี้ถูกปิดตายมาเป็นเวลานาน ต่อมาเมื่อตลาดคลองสวนได้รับการพัฒนาจนกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ จึงได้มีการประชุมตกลงกันให้ใช้บ้านเลขที่สามแห่งนี้เปิดเป็นพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมชม โดยจะเปิดเฉพาะวันเสาร์-อาทิตย์ ภายในมีโมเดลจำลองตลาดคลองสวนขนาดใหญ่ตั้งแสดงอยู่บริเวณกลางบ้าน โดยรอบจะประกอบไปด้วยเครื่องใช้สมัยโบราณที่หาชมได้ยากในปัจจุบันไม่ว่าจะเป็น จาน ชาม เครื่องเสียงวิทยุ โทรทัศน์ กล้องไม้ขีด กล้องผงซักฟอก ฯลฯ อันเป็นสิ่งของเครื่องใช้ประจำวันที่หาชมได้ยากในปัจจุบัน ให้ชมเป็นที่แปลกตาเป็นอย่างยิ่งแก่นักท่องเที่ยวนอกจากบ้านเลขที่สามจะ

กลายเป็นพิพิธภัณฑ์แล้ว บ้านเลขที่สามหลังนี้ มักใช้สถานที่ที่ใช้ในการประชุมหารือกันของคนในชุมชนอีกด้วย

ทุกวันนี้ ร้านค้าทุกร้านในตลาดคลองสวนเปิดขายตั้งแต่ช่วงเช้าประมาณตีห้าถึงสี่ห้าโมงเย็นโดยไม่มีวันหยุด แต่ถ้าเป็นวันหยุดสุดสัปดาห์หรือวันหยุดนักขัตฤกษ์ เจ้าของมักจะปิดร้านชั่วคราวเนื่องจากมีนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติให้ความสนใจเข้ามาเที่ยวในตลาดเป็นจำนวนมาก สินค้าที่ทำการค้าขายกันมีหลากหลาย ตั้งแต่ของกินของใช้ วัสดุและเครื่องมือทางการเกษตร ฯลฯ เดิมทีสินค้าที่ขายส่วนใหญ่จะเป็นชนิดที่ขายให้คนในท้องถิ่นเป็นหลัก ต่อมาเมื่อนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวเยอะขึ้น ได้มีร้านโชว์ห่วยบางร้านนำของเล่นที่ทำเลียนแบบของเก่าที่เห็นกันมาตั้งแต่สมัยสี่สิบปีก่อนมาวางขายด้วย เพื่อให้เข้ากับบรรยากาศย้อนยุคของตลาด นอกจากนี้ยังมีร้านขายทอง ร้านตัดผมเหมือนตลาดชุมชนทั่วไป ส่วนร้านที่ขายอาหาร เมื่อขายของหมดก็จะเตรียมผลิตของสำหรับขายในวันรุ่งขึ้น หรือขายไปทำไปด้วยบรรยากาศที่เป็นกันเอง เป็นที่น่าสังเกตว่า ก่อนจะปิดร้าน บรรดาพ่อค้าแม่ค้ามักจะมานั่งพูดคุยกันอย่างสนิทนสนก่อนจะแยกย้ายเพื่อเตรียมตัวค้าขายต่อไปในวันรุ่งขึ้น นอกจากจะมีสินค้าให้นักท่องเที่ยวได้เลือกซื้อหากันอย่างหลากหลายแล้ว เมื่อไม่นานมานี้ ยังมีกิจกรรมการล่องเรือท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรมตามแนวคลองประเวศบุรีรมย์ ซึ่งใช้เวลาเดินทางไปกลับประมาณ 1 ชั่วโมง คิดค่าบริการท่านละ 80 บาท โดยมีจุดหมายการเดินทางไปที่วัดเทพราชเพื่อไปสักการะไหว้พระปิดทองและชมของโบราณหายาก ซึ่งมีประวัติความเป็นมาเชื่อมโยงกับเมื่อครั้งที่สมัยรัชกาลที่ห้าเสด็จประพาสจังหวัดปราจีนบุรี และพระองค์ได้ทรงฝากข้าวของเครื่องใช้หลายชิ้นไว้ที่วัด แต่เมื่อท่านเสด็จกลับก็มิได้อากลับไปทางวัดจึงเก็บไว้เป็นอนุสรณ์และเปิดให้นักท่องเที่ยวเข้าชม หากแต่ในปัจจุบันนี้ ำเภอคลองประเวศบุรีรมย์มักแห้งขอด และคนขับเรือซึ่งมีอยู่ผู้เดียวก็เสียชีวิตไปไม่สามารถหาคนมาทำแทนได้ ทำให้ในปัจจุบันกิจกรรมการล่องเรือในตลาดคลองสวนต้องยกเลิกไปในที่สุด

ในด้านวัฒนธรรมที่เชื่อมโยงกับความเชื่อ ตลาดคลองสวนเหมือนกับตลาดโดยทั่วไปของสังคมไทย คือ มีสถานที่ศักดิ์สิทธิ์สำหรับกถารพสักการะ ซึ่งเป็นศูนย์รวมพี่น้องชาวไทยจีน และไทยพุทธ คือ ศาลเจ้าพ่อคลองสวน ศาลแห่งนี้ สร้างมากกว่า 100 ปี แต่เดิมเป็นศาลที่ทำด้วยไม้ ต่อมาเกิดการชำรุด จึงได้สร้างและย้ายมาอยู่ในที่นี้ ปัจจุบันตั้งแต่ปี พ.ศ. 2505 และได้มีการบูรณะเรื่อยมา ประชาชนชาวคลองสวนส่วนใหญ่มีความศรัทธาต่อศาลเจ้าพ่อคลองสวนนี้มาก โดยเชื่อว่าเมื่อทำการสักการะแล้ว การค้าขายจะรุ่งเรือง เมื่อชีวิตประสบกับความสงบสุขร่มเย็นสมความปรารถนา ก็จะมากกราบไหว้ถวายของสักการะและทำการปรับปรุงศาลเจ้า ด้วยการทาสีใหม่บ้าง นำรูปภาพมาประดับบ้าง กรณีของผู้ที่มีบุตรยากหรืออยากได้บุตรชายมักจะมอริษฐานขอจากเจ้าพ่อเช่นกันซึ่งเป็นที่เล่าลือว่าส่วนใหญ่ก็ได้สมความปรารถนา สิ่งของที่นิยมใช้ในการถวายสักการะ คือผลไม้

5 อย่างและของใช้เด็กอ่อน ถ้าจะให้สมหวังยิ่งขึ้น ให้มาสักการษณ์เดือนมีนาคมของทุกปี ซึ่งเป็นช่วงที่มีงานประจำ ปีศาลเจ้าพ่อคลองสวนในงานมีการแสดงงิ้วให้ผู้ร่วมงานได้ชมฟรีเป็นประจำทุกปี ในการขอให้ได้นุตร นั้นจากคำบอกเล่าของผู้เฒ่าผู้แก่ในชุมชนระบุว่าให้ขอตอนที่งิ้วปางเซียง คือ ไหว้องค์เซียงหรือไหว้เจ้า ต่อจากนั้นให้ท่านรับไต้ซึ่งตุ๊กตาของงิ้ว) ไปวางที่กระถางรูปแล้วให้ท่านอธิษฐานโดยเชื่อว่าจะสำเร็จตามที่ปรารถนาทุกประการ

บริเวณหน้าศาลเจ้าพ่อคลองสวนแห่งนี้ มีลักษณะเป็นลานกว้าง เมื่อมีกิจกรรมหรือการจัดงานต่าง ๆ ในตลาดคลองสวน ก็มักจะใช้พื้นที่บริเวณด้านหน้าศาลเป็นสถานที่ร่วมกันทำกิจกรรมของคนในชุมชน ไม่ว่าจะเป็นงานงิ้ว การออกกำลังกายเดินแอโรบิคในตอนเย็น หรืองานประเพณีปิดทองหลวงพ่อบาน เป็นต้น นอกจากนี้บริเวณติดกับศาลเจ้าพ่อคลองสวน ยังมีอนุสรณ์สถานของ อาเลี้ย-คุณนาย คือ นายบรรจง อัสวานิชย์ และคุณนายจรวง อัสวานิชย์ซึ่งชาวตลาดร่วมกันสร้างศาลและหล่อรูปเหมือนของอาเลี้ยและคุณนายเมื่อวันที่ 9 มีนาคม 2543 จากการร่วมกันบริจาคของพี่น้องชาวตลาด ด้วยความรู้สึกสำนึกในความมีพระคุณของท่านทั้งสองที่ได้ให้ที่อยู่อาศัยกันมาจนชั่วลูกชั่วหลานอีกที่ อาเลี้ยและคุณนายยังได้ตั้งเสี้ยลูกหลานให้ดูแลพี่น้องชาวคลองสวน 4 ประการ ดังนี้ (พิชัย สดภิบาล, 2549: 12-13)

- 1) เราจะใช้ระบบครอบครัวดูแลท่าน
- 2) เราจะคิดว่าพวกท่านเป็นญาติของเรา
- 3) เราจะไม่แสวงหาผลประโยชน์จากท่าน
- 4) เราจะรักและผูกพันกับท่านตลอดไป

ประเพณีที่สำคัญของชุมชนคือการจัดงานประจำปีของชาวตลาดคลองสวน ซึ่งจัดขึ้นในช่วงต้นเดือนมีนาคมของทุกปี ส่วนประกอบสำคัญที่สุดของงานคือ มีการจัดแสดงงิ้ว บริเวณด้านหน้าตลาด ซึ่งเป็นที่ตั้งของศาลเจ้าพ่อคลองสวน ในการจัดงานจะใช้ระยะเวลา ประมาณสี่ถึงห้าวันงานนี้ได้มีการจัดอย่างต่อเนื่องสืบต่อกันมาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษ ในอดีตจะมีกรแสดงงิ้วเพียงอย่างเดียว แต่ในระยะหลังร้านขายทองภายในชุมชนที่มีความศรัทธาได้ทำ การบนเจ้าพ่อคลองสวนว่า เมื่อได้สิ่งที่คุณปรารถนาแล้วจะเก็บ โดยให้มีการแสดงลำตัดและฉายหนังเพิ่มขึ้นในงานงิ้วทุกปี เป็นเหตุให้ปัจจุบันงานงิ้วของชาวตลาดคลองสวนจะมีลำตัดและการฉายหนังเพิ่มเติมมาจากอดีตที่มีแต่การเล่นงิ้วเพียงอย่างเดียว

การปฏิบัติที่สะท้อนให้เห็นความร่วมมือร่วมใจในการพัฒนาชุมชนที่เกิดขึ้นควบคู่กับงานประจำปี คือ การระดมเงินทุนเพื่อเข้ากองทุนศาลเจ้าพ่อคลองสวน โดยใช้วิธีการที่เรียกว่า“การเป็ยของ” กล่าวคือเมื่อมีงานงิ้วประจำปี จะมีการแจกบัตรเชิญไปถึงคนที่เคยอยู่ในชุมชนแล้วออกไปสร้างฐานะ รวบรวมผู้กษนอกชุมชน ให้กลับมาพบประสังสรรทานเลี้ยงกันในช่วงหัวค่ำของวันแรกของ

งาน จากนั้นจะมีกิจกรรมการเป็ยสิ่งของ เพื่อความเป็นสิริมงคล โดยของที่นำมาเป็ยจะเป็นการนำเงินจากศาลเจ้ามาซื้อ ของใช้ภายในบ้าน เช่น แจกัน ถ้วย ชาม หรือ ผลไม้ต่างๆ เช่น แอปเปิ้ล ส้ม เป็นต้น จากปกติที่ขายก็โลกริมละไม่กี่สิบบาท แต่เมื่อนำผลไม้เหล่านี้ร่วมกับของนารัก หรือของที่มีมูลค่าอีกหนึ่งชิ้น ราคาอาจจะสูงขึ้นหลายเท่าตัว เช่น บางครั้งมีการเป็ยส้มจานละเจ็ดถึงแปดหมื่นบาท เป็นต้น เงินที่ได้จากการเป็ยของนั้นจะเป็นเงินกองกลางที่จะใช้ในการจัดงานประจำปีในปีถัดไป และใช้สำหรับช่วยเหลือคนในชุมชนที่มีฐานะยากจน การทำพิธีศพ หรือการพัฒนาชุมชนด้านต่างๆ เช่น ติดตั้งกล้องวงจรปิด จัดซื้อโต๊ะและเก้าอี้ ปรับปรุงระบบไฟฟ้าบริเวณหน้าศาลในชุมชน ฯลฯ ที่ผ่านมามีได้รับ การอนุเคราะห์เงินสนับสนุนจากกองทุนศาลเจ้าพ่อคลองสวนทั้งสิ้น

หลังจากมีเทศกาลประจำปีหรืองานงิ้วในเดือนมีนาคมแล้ว ในเดือนเมษายนจะมีงานประเพณีสงกรานต์ซึ่งยังคงมีการจัดทุกปีแม้จะไม่คึกคักเหมือนแต่ก่อน โดยมีที่มาจากกาที่ในอดีตเมื่อการคมนาคมทางน้ำ ยังเป็นการคมนาคมที่ได้รับความนิยมมากที่สุด ในช่วงเทศกาลสงกรานต์ คนในละแวกเป็ริง หลวงแพ่งและลาดกระบัง มักจะล่องเรือมาตามคลองประเวศบุรีรมย์ เพื่อมาเล่นสาดน้ำ กับคนในตลาดคลองสวน บรรยากาศของการเล่นสงกรานต์เป็นไปอย่างสนุกสนาน ดังที่ผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านหนึ่งได้อธิบายไว้ว่า ‘คนในเรือก็สาดน้ำ ขึ้นมาบนตลาด คนในตลาดก็สาดน้ำ ลงไปในเรือ ผลัดกันไป บ้างก็ไปอยู่แถวหัวสะพานเล่นน้ำ กันอย่างสนุกสนาน พ่อค้าแม่ค้าก็ยังคงทำการค้าขายกันตามปกติ นอกจากจะเล่นน้ำ กับคนที่มาจากต่างถิ่นแล้ว คนในชุมชนเองก็เล่นน้ำ กันอย่างสนุกสนานไม่แพ้กัน เป็นการเล่นน้ำ อย่างมีมารยาทสาดกันแต่พองาม ใช้ขันตักน้ำ น้สบูไม่ทำให้ข้าวของเสียหาย’ เมื่อเวลาผ่านไป การคมนาคมทางเรือถูกรถยนต์เข้ามาแทนที่ ผู้คนที่เคยสัญจรมาทางน้ำ ก็น้อยลงไปเรื่อยๆ อีกทั้งคนในชุมชนที่เป็นวัยเด็ก และวัยรุ่น ส่วนใหญ่มักออกไปเล่นกันที่วัดคลองสวน วัดเป็ริง หรือตามถนนต่างๆ ไป จะมีคนในชุมชนบางส่วนที่ยังคงรักษาประเพณีสงกรานต์ไว้ โดยการรดน้ำ ค่ำหัว ขอพรผู้ใหญ่ในตอนเช้าเพื่อเป็นสิริมงคลในชีวิตในขณะเดียวกัน ผู้สูงอายุบางรายถูกเชื้อเชิญให้ไปร่วมงานรดน้ำ ผู้ใหญ่บโราณของเทศบาลด้วย

นอกจากงานประเพณีดังกล่าวแล้วในช่วงวันขึ้น 5-7 ค่ำ เดือน 12 ของทุกปีมีงานนมัสการหลวงพ่อบาน ซึ่งถือเป็นหนึ่งในประเพณีที่มีความสำคัญและมีชื่อเสียงของจังหวัดสมุทรปราการ งานนี้ จัดขึ้นเพื่อเป็นการยกย่องและรำลึกถึงพระคุณขององค์หลวงพ่อบาน วัดมงคลโคธ (วัดหลวงพ่อบาน) ซึ่งตั้งอยู่ที่บ้านคลองด่าน หมู่ที่ 11 ตำบลคลองด่าน อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ โดยได้รับการบอกเล่าว่า หลวงพ่อบานเป็นพระภิกษุที่มีประวัติการปฏิบัติตามพระธรรมวินัยอย่างเคร่งครัด ภายในงานมีการอัญเชิญรูปหล่อจำลองของหลวงพ่อบานลงเรือบุษบก แห่ไปตามลำคลองตั้งแต่คลองด่านมุ่งหน้าสู่อ่าวไทย โดยมีเรือประมงชาวบ้านจำนวนมากร่วมในขบวนแห่ทางน้ำ ขึ้นขบวนแห่เล่นเรือวันจำนวน 3 รอบ จากนั้น โฉ่เคลื่อนขบวนกลับเข้าฝั่งและอัญเชิญรูปหล่อองค์

หลวงพ่อบานจั้น ประดิษฐานบนรถบุษบกแห่ไปทางถนนสุขุมวิท (สายเก่าขาเข้าตัวจังหวัด ในงาน มักจะมีประชาชนร่วมนมัสการองค์หลวงพ่อบานตามขบวนแห่จำนวนมาก เพื่อความเป็นสิริมงคล ในการแห่องค์จำลองหลวงพ่อบานนี้ จะมีการอัญเชิญองค์หลวงพ่อบานไปประดิษฐาน ณ ประรำพิธี บริเวณหน้าศาลเจ้าพ่อคลองสวนเป็นเวลาหนึ่งคืน เพื่อให้ชาวตลาดคลองสวนได้ร่วมทำบุญปิดทอง องค์หลวงพ่อบาน ซึ่งคนในชุมชนต่างให้ความสำคัญกับงานประเพณีนี้มาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษสืบ ทอดกันมา โดยจะออกมาร่วมทำบุญกันเป็นจำนวนมาก หลังจากเสร็จสิ้นจากการปิดทององค์พระ ภายในงานจะมีการแสดงมหรสพ การฉายภาพยนตร์ให้ชมฟรีตลอดทั้งคืน ในวันถัดมาจะมีการ ทำบุญถวายภัตตาหารแด่พระสงฆ์ร่วมกันในช่วงเช้า จากนั้นจะเป็นการเสร็จพิธีและนิมนต์องค์ หลวงพ่อบานกลับไปประดิษฐาน ณ ประรำพิธีที่ว่าการอำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ

ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ได้ริเริ่มงานที่กลายเป็นประเพณี ขึ้นมาอีกงานหนึ่งเมื่อไม่นานมานี้ เป็นงานส่งเสริมการท่องเที่ยวภายใต้ชื่อที่กำหนดขึ้นในแต่ละปี โดยหลังจากที่ตลาดคลองสวนได้ดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์มาตั้งแต่ปี.ศ. 2547 ก็ ได้เกิดความร่วมมือกันระหว่างการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) สำนักงานกรุงเทพมหานคร และเทศบาลตำบลคลองสวน เพื่อร่วมกันจัดงานสืบสานตำนานตลาดคลองสวนร้อยปีขึ้น โดยมี วัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนการท่องเที่ยว เผยแพร่วิถีชีวิตและวัฒนธรรมประเพณี ท้องถิ่นตลอดจนสร้างจิตสำนึกให้แก่เยาวชนและประชาชนรักการท่องเที่ยวในประเทศไทยเพื่อ อนุรักษ์สถานที่อันทรงคุณค่าไว้เป็นมรดกทางสถาปัตยกรรมและเป็นการส่งเสริมอาชีพและสร้าง เสริมรายได้ให้แก่ประชาชน ที่ผ่านมามีการจัดงานตามแนวทางนี้มาแล้ว 2 ครั้ง ครั้งที่ 1 ใช้ชื่อ โครงการว่า “เดินทอดน่อง ท่องริมคลอง ช้อนมองตลาดคลองสวน 100 ปี” โดยจัดให้มีในวันที่ 5-7 ธันวาคม พ.ศ. 2551 และครั้งที่ 2 วันที่ 27-28 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2553 ถึงวันที่ 1 มีนาคม พ.ศ. 2553 เริ่มตั้งแต่เวลา 10.00-17.00 น. ภายใต้ชื่อ “งานสืบสานตำนานตลาดคลองสวน 100 ปี ครั้งที่ 2” ณ บริเวณตลาดคลองสวน 100 ปี อ.บางบ่อ จ.สมุทรปราการ เพื่อเป็นการสร้างกระแสและส่งเสริมให้ ตลาดแห่งนี้ เป็นอีกหนึ่งทางเลือกของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ในรูปแบบของตลาดโบราณที่หาดูได้ ยาก โดยเฉพาะอาคารไม้เก่าแก่อายุมากกว่า 100 ปี ที่ยังคงสภาพเดิมไว้อย่างสมบูรณ์(แบร์โรว์, 2553: ย่อหน้าที่ 1) ในงานนี้ นอกจากผู้ร่วมงานจะได้สัมผัสถึงวิถีชีวิตดั้งเดิมของผู้คนในตลาดคลองสวน ถ่ายภาพที่ระลึกรูปแบบบรรยากาศในอดีตที่สัมผัสได้ รวมถึงการแต่งกายด้วยชุดไทยโบราณของ เชื้อชาติต่างๆ แล้วยังสามารถร่วมชมการแสดงอุปรากรจีน นอกจากนี้การแสดงดนตรี การแสดง หุ่นกระบอกจีน นักท่องเที่ยวท่านใดที่อุดหนุนเลือกซื้อสินค้าพื้นบ้าน อาหารคาวหวาน อาทิ ชู่ก้วย กุยช่าย เป็ดพะโล้ ขนมไข่ทำทรงเครื่องใส่กุ้ง ฯลฯ ยังได้รับดูปองร่วมเล่นเกมสับริเวณชุ่มที่จัดไว้

โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย โดยมีกิจกรรมสนุกๆ เช่น ตักเปิด ตักไข่ ลูกบอลพาโชค วงล้อคนดัง โยนห่วง ปาโป่ง สอยอั่งเปา ฯลฯ และพร้อมรับของที่ระลึกอีกด้วย

4.2 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ

ผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญที่ใช้สำหรับการศึกษาคั้งนี้มีจำนวนทั้งสิ้นคน เป็นเพศหญิงมากกว่าครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 80) ที่เหลือเพศชาย (ร้อยละ 20)

อายุผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ อาชุนระหว่าง 51–60 ปี มากที่สุด (ร้อยละ 40) รองลงมาในสัดส่วนที่เท่ากัน คือระหว่าง ช่วงอายุ 61–70 ปี (ร้อยละ 20) และ ช่วงอายุระหว่าง 71–80 ปีขึ้นไป (ร้อยละ 20) ตามด้วยช่วงอายุ 30–40 ปี (ร้อยละ 13.33) และอายุน้อยที่สุดระหว่าง 41–50 (ร้อยละ 6.67) ตามลำดับ

ส่วนใหญ่ของผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญมีสถานะ โสศร้อยละ 66.67) และยังมีได้สมรส (ร้อยละ 33.33) โดยทั้งหมดนับถือศาสนาพุทธ (ร้อยละ 100)

สำหรับระดับการศึกษาสูงสุด พบว่า จบการศึกษาระดับประถมศึกษาเป็นสัดส่วนสูงสุด (ร้อยละ 53.33) รองลงมาคือ ผู้ที่จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (ร้อยละ 33.33) ในส่วนของสำเร็จการศึกษาในระดับปริญญาตรีและผู้ที่ไม่ได้เรียนหนังสือ มีอัตราส่วนเท่ากัน (ร้อยละ 6.67)

ในด้านอาชีพ ส่วนใหญ่ มีอาชีพหลักค้าขาย (ร้อยละ 80) รองลงมาคือ รับราชการ (ร้อยละ 13.33) และทำอาชีพเลี้ยงกุ้ง (ร้อยละ 6.67) สำหรับอาชีพรองพบว่า ส่วนใหญ่ไม่ระบุมากที่สุด ในกลุ่มที่ประกอบอาชีพรอง พบว่าประกอบอาชีพรอง ค้าขายมากที่สุด (ร้อยละ 13.33) ส่วนที่เหลือระบุว่า เลี้ยงกุ้ง และเสริมสวยในสัดส่วนเท่ากัน คือ (ร้อยละ 6.67)

รายได้เฉลี่ยต่อเดือน พบว่ากว่าครึ่งหนึ่ง มีรายได้มากที่สุดอยู่ในช่วง 10,001–20,000 (ร้อยละ 53.33) รองลงมา มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 20,001–30,000 บาท (ร้อยละ 33.33) และ มีรายได้ต่อเดือนเฉลี่ยอยู่ในช่วง 5,001–10,000 บาท (ร้อยละ 13.33) ตามลำดับ

สำหรับภูมิลำเนาเดิม พบว่า ส่วนใหญ่เป็นคนในพื้นที่นี้ (ร้อยละ 86.67) ส่วนที่เหลือเป็นคนที่ย้ายมาจากต่างจังหวัด (ร้อยละ 13.33) แต่อาศัยอยู่ในชุมชนนี้มานานกว่า 10 ปีแล้ว มีส่วนน้อยมากเท่านั้นที่ปัจจุบัน ไม่ได้อาศัยอยู่ในชุมชนนี้แต่มีส่วนเกี่ยวข้องกับกิจกรรมของชุมชนนี้

ในส่วนของบทบาทหน้าที่เกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ พบว่าเป็นผู้ประกอบการในตลาดที่อยู่ในชุมชนให้ความร่วมมือในกิจกรรมการจัดการการท่องเที่ยวอยู่เป็นประจำสม่ำเสมอ (ร้อยละ 46.67) และรองลงมาคือ กลุ่มคณะกรรมการตลาดคลองสวน (ร้อยละ

26.67) ตามด้วยคณะกรรมการศาลเจ้าพ่อคลองสวน (ร้อยละ 13.33) และมีบทบาทในด้านการประชาสัมพันธ์มีอัตราส่วนเท่ากับตำแหน่งประธานชุมชน (ร้อยละ 6.67) สำหรับประสบการณ์เกี่ยวกับและการจัดการแหล่งท่องเที่ยว พบว่า ทุกคนมีประสบการณ์เกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยว (ร้อยละ 100) แสดงให้เห็น ดังตารางที่ 4.1

ตารางที่ 4.1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ข้อมูลพื้นฐาน	จำนวน (n = 15)	ร้อยละ (100)
1. เพศ		
- ชาย	3	20
- หญิง	12	80
2. อายุ (ปี)		
- 30-40 ปี	2	13.33
- 41-50 ปี	1	6.67
- 51-60 ปี	6	40
- 61-70 ปี	3	20
- 71-80 ปี	3	20
3. ศาสนา		
- พุทธ	15	100
4. สถานภาพสมรส		
- โสด	10	66.67
- สมรส	5	33.33
5. ระดับการศึกษาสูงสุด		
- ไม่ได้เรียนประถมศึกษา	1	6.67
- ประถมศึกษา	8	53.33
- มัธยมศึกษาตอนปลาย	5	33.33
-ปริญญาตรี	1	6.67

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

ข้อมูลพื้นฐาน	จำนวน (n = 15)	ร้อยละ (100)
6. อาชีพหลัก		
- ค้าขาย	12	80
- รับราชการ	2	13.33
- บ่อกึ่ง	1	6.67
7. อาชีพรอง		
- ค้าขาย	2	13.33
- บ่อกึ่ง	1	6.67
- เสริมสวย	1	6.67
8. รายได้ต่อเดือน (บาท)		
- 5,001 – 10,000	2	13.33
- 10,001 – 20,000	8	53.33
- 20,001 – 30,000	5	33.33
9. ระยะเวลาในการอาศัยอยู่ในชุมชน (ปี)		
- 10 – 20 ปี	1	6.67
- 40 – 50 ปี	7	46.67
- มากกว่า 60 ปีขึ้นไป	6	40
- ไม่ได้อาศัยอยู่ในชุมชน	1	6.67
10. ภูมิลำเนาเดิม		
- เป็นคนในพื้นที่	13	86.67
- ย้ายมาจากต่างจังหวัด	2	13.33
11. บทบาทและหน้าที่รับผิดชอบในชุมชน		
- ผู้ประกอบการในตลาดคลองสวน	7	46.67
- คณะกรรมการตลาดคลองสวนร้อยปี	4	26.67
- ประธานชุมชน	1	6.67

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

ข้อมูลพื้นฐาน	จำนวน (n = 15)	ร้อยละ (100)
- ประชาสัมพันธ์	1	6.67
- คณะกรรมการศาลเจ้าพ่อคลองสวน	2	13.33
12. ประสบการณ์การเกี่ยวกับการจัดการ แหล่งท่องเที่ยว		
- เคยมีประสบการณ์	15	100

4.3 ตัวอย่างการสัมภาษณ์เจาะลึก

เนื่องจากการสัมภาษณ์เจาะลึกผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ(Key Informants) ซึ่งมีจำนวนทั้งสิ้น 5 คน มีรายละเอียดที่คล้ายคลึงกัน ผู้ศึกษาจึงขอยกตัวอย่างข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เจาะลึกผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญจำนวน 3 คน ประกอบด้วย สมาชิกในชุมชน ประธานชุมชนตลาดคลองสวน และ เจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์ภายในชุมชน โดยจะขอเสนอให้เห็นถึงรายละเอียด ครอบคลุมประเด็นที่สำคัญดังรายละเอียดต่อไปนี้

4.3.1 กรณีตัวอย่างรายที่ 1: ขวัญ (นามสมมติ)

ขวัญเพศหญิง อายุ 61 ปี สถานภาพโสด เป็นคนไทยเชื้อสายจีน นับถือศาสนาพุทธและเข้าร่วมกิจกรรมสำคัญทางพระพุทธศาสนาอยู่เป็นประจำ จบการศึกษาสูงสุดในระดับมัธยมปลาย ขวัญเกิดและเติบโตในชุมชนตลาดคลองสวน มีพี่น้องทั้งสิ้น 7 คน เมื่อเติบโตต่างก็แยกย้ายไปมีครอบครัวและออกไปทำงานภายนอกชุมชน แต่ขวัญและน้องสาวอีกคนยังคงอาศัยอยู่ในชุมชน เพราะมีความผูกพันกับถิ่นฐานบ้านเกิด ซึ่งแต่เดิมพ่อและแม่ประกอบอาชีพขายกาแฟ และขายของเบ็ดเตล็ด ดำเนินกิจการมาเรื่อยๆ จนกระทั่งเสียชีวิต เธอจึงสืบทอดธุรกิจต่อจากพ่อและแม่ อีกทั้งยังเปิดร้านเสริมสวยขึ้นมาเพิ่มเติมภายในพื้นที่ร้านค้าเดียวกัน ลูกค้าที่มาใช้บริการเสริมสวยส่วนใหญ่เดินทางมาทางเรือ เพราะในอดีตตลาดคลองสวนเป็นศูนย์กลางการคมนาคมและเป็นศูนย์กลางการค้าขนาดใหญ่มีผู้คนสัญจรไปมาเป็นจำนวนมาก ต่อมาความเจริญได้เข้าสู่ชุมชน โดยเริ่มจากการมีถนนตัดผ่านเข้ามา ทำให้อาชีพเสริมสวยของขวัญได้รับผลกระทบ เนื่องจากลูกค้าที่เคยมาทางเรือต่างก็อาศัยรถยนต์เดินทางเข้าไปใช้บริการในตัวเมืองเป็นส่วนใหญ่

ต่อมาขวัญได้เลิกขายกาแฟ ส่วนงานเสริมสวยเป็นอาชีพรองซึ่งจะทำให้เฉพาะคนที่รู้จัก และทำในวันที่เธอว่างเท่านั้น ในขณะที่อาชีพหลักจะเน้นไปที่การขายของเบ็ดเตล็ดและนำผลไม้ จากพื้นที่ใกล้เคียงเข้ามาขาย สินค้าในร้านมีจำนวนไม่มากนัก ทำการค้าขายแบบพออยู่พอกินเสีย มากกว่า โดยในวันธรรมดาซึ่งมีลูกค้าน้อยจะขายของไม่ค่อยดี ลูกค้าส่วนใหญ่จะเป็นคนในชุมชน หรือผู้ที่ทำงานอยู่ละแวกเดียวกันตลาดที่แวะเวียนกันมาเลือกซื้อสินค้า ส่วนวันหยุดสุดสัปดาห์หรือ วันหยุดนักขัตฤกษ์ มีนักท่องเที่ยวเข้ามาเยอะ ทำให้มีรายได้มากกว่าวันปกติ โดยมีรายได้ต่อเดือน ประมาณ 30,000 บาท ถึงแม้ว่าขวัญจะไม่มีบทบาทหน้าที่รับผิดชอบในชุมชน แต่ขวัญเคยเป็น คณะกรรมการศาลเจ้าตลาดคลองสวนและกรรมการชุมชนมาก่อน อีกทั้งในปัจจุบัน หากมีการเรียก ประชุมจะเข้าร่วมประชุมทุกครั้ง และขวัญยังเปรียบเสมือนประชาสัมพันธ์ที่คอยกระจายข่าวให้คน ในชุมชนได้รับทราบ ถึงวันและเวลาที่นัดหมายการประชุมต่าง ๆ

4.3.1.1 ข้อมูลทรัพยากรบุคคลในชุมชน

ขวัญเล่าว่าตลาดคลองสวนเป็นพื้นที่ของเอกชน เริ่มต้นจากการมาตั้งถิ่นฐานของ ชาวจีนที่อพยพหนีความยากลำบากจากประเทศจีนในอดีต โดยมีอาสาสมัคร อัสวานิชย์ เป็น เจ้าของตลาดคนแรก โดยท่านได้ย้ายมาอยู่เมืองไทยตั้งแต่ปี.ศ. 2450 และมาตั้งถิ่นฐานที่นี่ด้วยการ ปลุกอาคารไม้หลังคามุงจากประมาณ 6 ห้องทำเป็นตลาด เป็นการประเดิมทำธุรกิจค้าขายจน เจริญก้าวหน้า ต่อมาจึงได้พัฒนาเป็นตลาดคลองสวนสืบทอดต่อมาจนถึงปัจจุบัน โดยมีบุตรชาย เป็นผู้รับมรดกสืบทอดทั้งสองคนเป็นผู้นำชุมชนที่มีบุญคุณต่อคนในชุมชนเป็นอย่างมาก จะเห็นได้ จากคำพูดของขวัญ ซึ่งอธิบายดังต่อไปนี้

ผู้นำชุมชนในตลาดแห่งนี้ในปัจจุบันคือคุณธี หรือ คุณสุธีร์ อัสวานิชย์ เจ้าของ ตลาดที่นี่ รุ่นพ่อรุ่นแม่คุณธีท่านเป็นเจ้าของตลาดคนก่อน ท่านให้ที่อยู่อาศัยมา ตั้งสี่แผ่นดินแล้ว... ตั้งแต่สมัยอาเหล่ากั้ง หมายถึงพ่อของกั้งกั้งก็หมายถึงพ่อ ของเตี้ย เตี้ยก็หมายถึงพ่อของเราเนี่ย ล้มหายตายจากไปสามรุ่น นี่ป็นรุ่นลูกของ เจ้าของตลาดแหละนะ... ท่านเคยดำรงตำแหน่งนายกเทศมนตรีมาก่อน แต่ ตอนนี้อยู่ไม่ได้เป็นแล้วแล้วก็มีแอ๊ด นั่นละเป็นหัวหน้าชุมชนหมู่ 1

ผู้นำในชุมชนที่มีบทบาทขับเคลื่อนการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในชุมชน คือ คุณสุธีร์ อัสวานิชย์ ซึ่งเป็นเจ้าของตลาดคนปัจจุบัน มีหน้าที่ในการบริหารจัดการกิจกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นในตลาดคลองสวนร้อยปีทั้งหมด ทั้งในส่วนของการประชาสัมพันธ์ตลาด จัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เชิญผู้ที่มีชื่อเสียง รวมทั้งคารานักแสดงเข้ามาเยี่ยมชมนที่ตลาด และออกประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อต่างๆ เพื่อให้ตลาดแห่งนี้เป็นที่รู้จักของคนทั่วไป เป็นผลสืบเนื่องให้มีนักท่องเที่ยวมากขึ้น ในช่วง พ.ศ. 2547–2552 คุณสุธีร์ อัสวานิชย์เดินทางมาเยี่ยมเยียนคนในตลาดเป็นประจำทุกวัน เพื่อถามถึงสารทุกข์สุกดิบ ความเป็นอยู่ และช่วยให้คำปรึกษาเมื่อชาวบ้านเมื่อมีปัญหาเดือดร้อน

สำหรับการปฏิบัติตนของผู้นำในชุมชน ขวัญ เล่าว่า เจ้าของตลาดเป็นผู้ที่มีน้ำใจ ช่วยเหลือชาวบ้านที่เดือดร้อนอยู่เป็นประจำไม่มีการแบ่งชั้นวรรณะ เสมอต้นเสมอปลาย ไม่ยึดถือกฎระเบียบตายตัว แม้ว่าพื้นที่ตลาดคลองสวนทั้งหมดจะเป็นของ คุณสุธีร์ อัสวานิชย์แต่ท่านไม่คิดค่าเช่าที่อยู่อาศัยใดๆ ไม่ต้องมีการทำสัญญาเช่า อยู่กันมาแบบนี้ตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษ อาจเป็นเพราะพ่อแม่ของคุณสุธีร์ ได้สั่งสอนให้รักชาวบ้านเหมือนพี่เหมือนน้อง ให้ใช้ระบบครอบครัวในการบริหารจัดการ โดยไม่แสวงหาผลประโยชน์จากลูกบ้าน และให้รักและผูกพันกับคนในชุมชนตลอดไป ขวัญ ได้สะท้อนความรู้สึกเป็นหนี้บุญคุณในความเสียสละของผู้นำชุมชนดังต่อไปนี้

หนูคิดคุณดี เดือนละร้อยไม่ว่า สิบหกปียังไม่คิด เขาดูแลเอาใจใส่ลูกบ้าน รักลูกบ้านเหมือนพี่เหมือนน้อง เหมือนกับพี่น้องอาศัยอยู่ร่วมกัน ป้าอยู่มาตั้งแต่พ่อแม่ เจ้าของตลาดคนก่อน เขาเป็นคนใจดี...แต่เขาเด็ดขาด อย่างเขาบอกว่าถนนตรงนี้มันไม่ดี จะซ่อมไหม ท่านจะชี้แนะให้ เพราะต้องใช้พื้นที่ร่วมกัน เหมือนเราอยู่ด้วยกันอย่างถ้อยทีถ้อยอาศัย คือถนนนี้มันขรุขระคนเดินจะหกล้ม ปูนมันเสื่อมสภาพ เป็นหลุมเป็นบ่อ เขาก็ถามว่าจะทำไหม ถ้าไม่ทำเขาก็จะให้ลูกน้องเขามาทำ ให้ถามแต่ละบ้าน.. เขามีอะไรให้ช่วยเราก็ช่วย คือช่วยกันนะ บางทีมันอยู่ด้วยกันก็ต้องช่วยกัน. เขาเป็นกันเอง มากก็ทักทายนะ ไม่มีถือตัวเขาคิดกับเรา คนในชุมชนรักเขา เขามาดูแลทุกข์สุขเรา เขาก็นอนตาหลับ ไปหาเถอะในประเทศไทยไม่มีแบบนี้ หรือ เรารักเขาเทิดทูนเขา เพราะเขาคิดกับเรามาก ชาตินี้บุญคุณยังใช้เขาไม่หมด อยู่กันมาตั้งแต่สมัยปู่ ย่าตายาย เขามาทำให้อะไรดี มาก เขาทำอะไรให้เราเออะ คนในตลาดรักเขาทั้งนั้น แหะละ พูดถึงแล้ว น้ำตาจะออก

ชาวบ้านให้ความเคารพกับเจ้าของตลาดมาก เขาทำการประชาสัมพันธ์ตลาดโดยการพาดารานักแสดงมาถ่ายทำ รายการให้ตลาดเป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวมาทำให้ตลาดดีขึ้น คนใน

ชุมชนรักเขา บางทีก็มานั่งคุยกันว่า จะตอบแทนโดยการทำอะไรให้เจ้าของตลาดดี ก็มีการตกลงร่วมกันที่จะจัดงานวันเกิด เมื่อตกลงกันได้แล้วคนในชุมชนก็ร่วมกันจัดโต๊ะจีนประมาณสิบตัว ช่วยกันออกเงินจัดงานวันเกิดให้กับเจ้าของตลาดร่วมกัน

4.3.1.2 ความไว้นือเชื่อใจในชุมชน

สำหรับความไว้นือเชื่อใจของประชาชนในชุมชน สามารถเข้าใจได้จากการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในชุมชน ร้านค้าในตลาดคลองสวนจะเปิดร้านกันตั้งแต่เช้ามืด ในวันเสาร์อาทิตย์จะปิดร้านช่วงเย็น ๆ ประมาณ 5-6 โมง แต่ถ้าเป็นวันธรรมดาจะเก็บร้านกันเร็วกว่านี้แล้วแต่ว่าจะมีนักท่องเที่ยวมามากหรือไม่ ร้านค้ารายหนึ่งเจ้าของ ได้อธิบายว่า “เวลาเก็บร้านบางครั้ง ลืมของแขวนไว้หน้าร้านจนถึงเช้า ของที่ลืมไว้ไม่เคยหาย” ร้านค้าอื่น ๆ ก็เช่นเดียวกัน ส่วนใหญ่จะวางถังแก๊สไว้ที่ร้านค้าหน้าบ้านเป็นประจำ ทำเช่นนี้มาตั้งแต่อดีต ก็ไม่เคยหาย เช่นเดียวกัน ในขณะที่เดียวกันก็ระมัดระวังผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลง ซึ่งเกิดจากการที่ต้องปฏิสัมพันธ์กับคนภายนอกมากขึ้น นือไม่นานมานี้ในตลาดคลองสวนจึงได้มีการติดตั้งกล้องวงจรปิดทั้งสิ้น 16 ตัว จากการสนับสนุนของศาลเจ้าพ่อคลองสวน ซึ่งนำเงินที่ได้จากการประมูลสิ่งของในงานประจำปีจากคนในชุมชนมาร่วมกันทำบุญ

นอกจากนี้ ในการดูแล/จัดการเกี่ยวกับบุคคลที่เป็นที่รัก/สิ่งมีชีวิตที่เป็นที่รักและทรัพย์สินต่าง ๆ ส่วนตัวที่มีค่า คนในชุมชนมีความสัมพันธ์กันดี เพราะส่วนใหญ่เป็นคนที่มีสนิทสนมคุ้นเคยกันมาตั้งแต่สมัยรุ่นพ่อรุ่นแม่ซึ่งพูดคุยกันง่าย เวลาจะไปต่างจังหวัดก็ปิดบ้านล็อกไว้แล้วก็ไปได้เลย ก่อนไปก็ฝากให้เพื่อนบ้านช่วยดูแล ไม่เคยมีปัญหาอะไร บ้านไหนที่มีรถก็จะเอาไปจอดไว้ที่ด้านหน้าตลาดเพราะมีที่จอดรถให้เช่าและสามารถฝากฝังให้ช่วยดูแลแทนได้ “เรามั่นคนบ้านนอกมีอะไรก็ไว้วางใจกันคุยกันได้ ทุกคนรู้จักคุ้นเคยกัน บางครั้งจะขอความช่วยเหลือจากเพื่อนบ้าน เช่นยืมเงินกันใช้ ฝากร้านได้คนที่มึรถก็จอดข้างหน้าไม่มีหายหรอก” (ขวัญ 2554)

ด้วยความเอาใจใส่ช่วยเหลือต่อส่วนรวม คนในชุมชนส่วนใหญ่เปรียบเหมือนเครือญาติ ที่มักจะคอยช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ในเรื่องส่วนรวมเสมือนเป็นของญาติพี่น้องเวลาทำอะไรผิดพลาดก็จะคอยบอกกันเตือนกัน ช่วย ๆ กันดู อย่างที่ผ่านมาก็เคยเลี้ยงโต๊ะจีนให้คุณสุธีร์ อัสวานิชย์ และจะมีงานปีใหม่ที่เรียกกันว่า “การทำบุญหัวตลาด” เอาพระมาสวด มีการทำบุญร่วมกัน บ้านไหนจะทำบุญก็ไปทำมีมากทำบุญมากมีน้อยทำบุญน้อย ไม่มีการบังคับกัน บางบ้านก็จะเอากับข้าวมาช่วย การทำบุญนี้มีตั้งแต่รุ่นพ่อแม่สืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบันก็ยังมีอยู่ไม่เปลี่ยนแปลง

สำหรับความผูกพันในชุมชนร้อยเรียงขึ้นจากการที่คนในชุมชนตลาดคลองสวนส่วนใหญ่อาศัยและเติบโตภายในชุมชนตั้งแต่เด็ก ๆ ซึ่งบรรพบุรุษอพยพหนีความยากลำบากมาจาก

เมืองจีน มาอาศัยพื้นที่ในตลาดคลองสวนเป็นแหล่งที่ทำมาหากิน และสืบทอดกิจการสืบต่อกันมา จนถึงทุกวันนี้จึงมีความผูกพันต่อกันสูงและผูกพันกับชุมชนสูง โดยภายในชุมชนสามารถที่จะ ประกอบอาชีพและใช้เป็นที่อยู่อาศัยโดยไม่ต้องเสียสตางค์ อีกทั้งเพื่อนบ้านก็ยังรู้จักกัน คอยช่วยเหลือเกื้อกูลกันในยามทุกข์ ยามสุข

เราเกิดที่นี่ เราก็ทำต่อมาดูแลพ่อแม่จนเขาตาย เราก็อยู่นอกนั้นเขาก็แต่งงานไป อยู่ที่อื่นกันหมด ส่วนที่เหลือไม่คิดไปทำงานนอกชุมชน บ้านมันก็เป็นของเรา จะทิ้งไปก็ไม่มีใครดูแลบ้าน อยู่ที่นี่มันก็สุขสบายดี ขโมยก็ไม่มี มันสบายอยู่ แบบมีเพื่อนบ้านเราไม่ชินกับการไปอยู่นอกๆ (ขวัญ, 2554)

4.3.1.3 ความเชื่อ ค่านิยม และบรรทัดฐาน

1) ความเชื่อค่านิยม และจารีตประเพณีของชุมชน ในชุมชนตลาดคลองสวนจะต้องมีการจัดงานประจำปีเป็นประจำทุกปี ไม่ว่าจะมีคนดูหรือไม่ ก็ต้องจัดทุกปี ทำสืบทอดกันมา ตั้งแต่อดีต เกิดมาก็เห็นว่ามีการจัดงานอยู่แล้ว ถือได้ว่าเป็นงานประจำปีที่สำคัญ จัดขึ้นบริเวณหน้าตลาด แวดวงศาลเจ้าพ่อคลองสวน แต่จะมีความแตกต่างระหว่างปัจจุบันกับอดีต คือในปัจจุบันนี้ จะมีการเพิ่มการฉายหนังและการแสดงลำตัด เวลาจัดงานเราก็จะไปช่วยกันประมวลของศาลเจ้ามาเป็นสิริมงคล ถือเป็นบุญใหญ่ เพราะเงินที่ได้ก็เอามาพัฒนาตลาดต่อ

2) ข้อตกลงระหว่างกันภายในชุมชน ท่านเจ้าของตลาดจะคอยบอกกับ พ่อค้าแม่ค้าในชุมชนว่า อย่าขายของแพง ให้พูดจาดี ๆ กับนักท่องเที่ยว หากใครไม่ปฏิบัติตามและมี นักท่องเที่ยวไปร้องเรียนก็จะถูกเรียกไปตักเตือน ที่ผ่านมามีแม่ค้าพูดจาไม่ดีก็ถูกเรียกเข้าไปคุย แต่บางทีนักท่องเที่ยวบางคนก็สร้างความวุ่นวาย แม่ค้าที่ทนไม่ไหวก็จะอารมณ์เสียพูดจาไม่ดีได้ นักท่องเที่ยวก็จะไปบอกต่อว่าแม่ค้าร้านไหนพูดจาไม่ดี เจ้าของตลาดก็จะเรียกแม่ค้าไปเตือนว่า ให้พูดดี ๆ กับนักท่องเที่ยวเพราะเขาเป็นลูกค้า แต่เจ้าของตลาดจะไม่ว่าลูกค้า เขาจะเตือนพวกชาวบ้าน ให้ปรับปรุง อีกทั้งแม่ค้าที่ขายของในตลาดจะต้องเป็นคนในเทศบาลคลองสวนเท่านั้น สมมุติว่า อยู่จะเชิงทรายจะขายของในตลาดนี้ไม่ได้ ต้องย้ายเข้ามาอยู่ละเป็นคนในเขตเทศบาลตำบลคลองสวนเท่านั้น ดังนั้นแม่ค้าในนี้จะเป็นคนในพื้นที่ทั้งหมดหรือไม่ก็เป็นคนที่ย้ายเข้ามาในเทศบาลนี้ เท่านั้น นอกเหนือจากนี้ก็ไม่มียกเกณฑ์ของชุมชนที่เป็นทางการ กฎของชุมชนไม่มีแบบแผนตายตัว ที่แน่นอน ส่วนใหญ่อยู่ที่ค่านิยมที่ยึดถือกันมากคนในชุมชนจะคอยบอกคอยเตือนกันมากกว่า

สำหรับการปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของชุมชนร่วมกันนี้ ร้านค้าที่ขายของราคาแพง นักท่องเที่ยวจะพูดกันปากต่อปากว่า ร้านไหนเป็นยังไง ตอนแรก ๆ มีการเขียนใบประเมินแล้ว

หย่อนใส่กล่องบริเวณด้านหน้าตลาด หรืออีกที่หนึ่งคือที่เทศบาลตำบลคลองสวน จากนั้นเจ้าของตลาดก็จะมีการเรียกประชุมเพื่อพูดคุย ตักเตือนกันไปเป็นเรื่อง ๆ และเป็นครั้งคราวจากนั้นก็ไม่มีพบเหตุการณ์เช่นนั้นอีก

1) กระบวนการตัดสินใจโทษและการตัดสินใจของชุมชน หากมีพ่อค้าแม่ค้าที่พูดจาไม่ดี หรือแสดงกริยาไม่สุภาพต่อนักท่องเที่ยว หรือค้ากำไรเกินควร โดยส่วนมากนักท่องเที่ยวก็จะไปร้องเรียนที่เทศบาล จากนั้นเจ้าของตลาดเขาก็จะเรียกตักเตือนเท่านั้น

2) ความซื่อสัตย์สุจริต ในช่วงเวลาเก็บร้านในตอนเย็น บางทีลิ้มของแขวนไว้หน้าร้านตั้งแต่ตอนเย็นจนถึงเช้า แต่ของที่ลิ้มเอาไว้เหล่านั้นไม่เคยหาย ถึงแก๊สหลายถังที่วางไว้ในชุมชนก็ไม่เคยหายเช่นกันเวลาผ่านไปเป็นสิบปีก็เป็นแบบนี้ สมัยก่อนเคยมีขโมยเข้ามาจกทองจากร้านทองในตลาด แต่ก็จับได้เพราะคนในตลาดช่วย ๆ กัน โจรที่มาขโมยก็เป็นคนนอกไม่ได้เกี่ยวกับคนในชุมชนเลย

4.3.1.4 ข้อมูลด้านกลุ่มองค์กรภายในชุมชน (Group)

1) การเป็นสมาชิกของกลุ่มทางสังคมในชุมชน ภายในชุมชนตลาดคลองสวนมีการรวมกลุ่มกันเพื่อทำกิจกรรมร่วมกันของคนในชุมชน โดยแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม หรือได้แก่ คณะกรรมการตลาดคลองสวน คณะกรรมการศาลเจ้าพ่อคลองสวน และกลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขในชุมชนซึ่งขวัญได้อธิบายว่า

กลุ่มในชุมชน ก็มีคณะกรรมการดูแลตลาด สมัยก่อนเค้าใช้ยาม จะจ้างยามเดิน แต่ปัจจุบันนี้เราจัดตั้งเป็นคณะกรรมการตลาด หน้าที่ก็คอยดูแลความเรียบร้อย แล้วก็คณะกรรมการศาลเจ้าพ่อคลองสวน ปีนี้เราก็เป็นถ่าน¹ 4 ปีเป็นที่จะต้องเป็นทุกบ้าน ปีละ 10-12 คน แล้ว 4 ปีก็จะวนมาถึงที่ ปีนี้ก็วนมาถึงเราคนที่ดำรงตำแหน่งถ่าน¹ ในปีนี้ก็จะเป็นคนจัดการเงินจากศาลที่อยู่ที่ธนาคาร ซึ่งผู้ที่ทำหน้าที่เฝ้าหัวหน้าหรือบัญชีเพื่อร่วมตรวจสอบการใช้จ่ายอยู่หลายคน สมมุติว่าจะซื้ออะไรที่เป็นของชิ้นใหญ่จะต้องมีการประชุมและคณะกรรมการใหญ่ที่ดูแลบัญชี จะต้องเป็นคนเซ็น และเป็นคนไปเบิก ส่วนพวก อสม. ก็จะเกี่ยวกับสาธารณสุขในชุมชน คนในชุมชนเขาก็ไปมีส่วนร่วมกันหลายคน ตามป้ายที่ติดไว้ เข้าบ้านเป็นใคร มี อสม. คนไหนเป็นคนดูแล ตรงนี้เขาก็จะแบ่งเป็นโซนกัน (ขวัญ, 2554)

¹ ถ่าน¹ คือ คนในชุมชนคลองสวนที่ได้รับหน้าที่ให้เข้ามาดำเนินงาน¹ 4 ปีซึ่งจะมีการหมุนเวียนสับเปลี่ยนกันทุกปีโดยจะแบ่งหน้าที่กันออกไปตามความถนัดของแต่ละบุคคล

2) ความสัมพันธ์ภายในกลุ่ม คนในชุมชนนี้ อยู่กันอย่างเป็นกันเองมีอะไรก็จะพูดคุยกัน ส่วนใหญ่จะสนิทคุ้นเคยกันดี เพราะทุกคนก็เป็นคนในชุมชนเหมือนกัน เจอกันทุกวัน อย่างการเป็นคณะกรรมการตลาดจะใช้วิธีการชักชวนกันมาของคนในชุมชน เป็นคนใจถึง ไม่ได้มีการเลือกตั้งเข้ามา อาศัยความสมัครใจไม่ต้องบังคับส่วนใหญ่จะอยากเป็น โดยคุณสุธีร์ อัสวานิชย์จะช่วยคัดเลือกเวลาที่มีการประชุม ทุกคนก็กล้าที่จะแสดงความคิดเห็น กล้าพูด เพราะถือว่าไม่ได้เบียดเบียนใคร ทุกคนกล้าเหมือนกันหมดเพราะเราไม่ได้ไปขออะไรจากเขา บางที่อาจจะมีขัดแย้งกันบ้าง แต่พอจบการประชุมเรื่องก็จบ

3) แบบแผนของการปฏิบัติต่อกัน คนในชุมชนมีความสนิทสนมคุ้นเคยกันเหมือนเป็นญาติกัน รู้จักกันมานาน มีอะไรก็มักจะบอกกล่าวกัน ส่วนใหญ่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเป็นอย่างดีหากแต่ถ้าเป็นเรื่องใหญ่ๆ แล้วยังเป็นเรื่องของคุณสุธีร์ อัสวานิชย์ที่จะต้องไปจัดการ ส่วนประธานกับคณะกรรมการจะมีการเรียกประชุมเป็นครั้งคราวไปตามโอกาสการประชุมในแต่ละครั้ง จะไม่มีการจดบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร เป็นการประชุมแบบธรรมชาติไม่เป็นทางการ เวลาประชุมสมาชิกกลุ่มก็จะช่วยกันเสนอความเห็น ไม่มีการทะเลาะกัน บางครั้ง จะมีปากเสียงกันก็เป็นเรื่องส่วนตัว ไม่เกี่ยวกับเรื่องงาน เมื่อจบการประชุมก็กลับมายุกันแบบพี่แบบน้อง

4) การร่วมกิจกรรมของสมาชิกในกลุ่ม การจัดงานประจำปีหรือที่เรียกว่างานจิวซึ่งเป็นงานประเพณีจะจัดขึ้นทุกปี ในแต่ละปีจะมีคณะกรรมการตลาดกลุ่มหนึ่งประมาณ 13 คน เพื่อให้เกิดการหมุนเวียนกันของสมาชิกภายในชุมชน ในงานจิวจะมีการทำบุญในลักษณะของการเป็ยสิ่งของหรือการประมูลของเจ้าเพื่อนำเงินเข้าศาลเจ้า มีมาตั้งแต่สมัยรุ่นบรรพบุรุษสืบทอดกันมา งานจิวเป็นงานเทศกาลประจำปีที่สำคัญของชุมชน ระยะเวลาในการดำเนินงานจะมีการแสดงจิว 5 คิน การแสดงลำตัด 1 คิน และการฉายหนังกลางแปลง 1 คิน มีการแบ่งหน้าที่กัน อย่างเช่น จะต้องมีคนนำผลไม้ไปไหว้เจ้าแล้วก็ปี๊ดไก่ อาหารแห้ง ดอกไม้อะไรพวกนี้เวลางานเสร็จก็จะช่วยกันลงแรงปิดกวาด เช็ดถูให้สะอาดคณะกรรมการศาลจะเป็นคนละส่วนกับคณะกรรมการท่องเที่ยว หากแต่สมาชิกเป็นคนในชุมชนเหมือนกัน ไม่มีการแบ่งหน้าที่รับผิดชอบ มีอะไรก็จะช่วยเหลือพูดคุยกัน

5) ผลประโยชน์ที่ได้รับจากการเข้าร่วมกลุ่ม คุณสุธีร์ อัสวานิชย์เริ่มต้นให้เป็นตลาดท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ก็เกิดกลุ่มคณะกรรมการตลาดขึ้น ก็ได้เรียกชาวบ้านมาประชุมว่าจะทำอย่างไรที่จะทำให้ตลาดแห่งนี้เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวโดยจัดประชุมกันที่บ้านเดิมของท่านหรือที่เรียกกันว่า “บ้านอาเล็ย-คุณนาย” ประชุมกันครั้งละประมาณสองชั่วโมง เรื่องการค้าขาย การพูดจา และมีวิธีการอย่างไรที่จะทำให้ตลาดคลองสวนกลายเป็นที่รู้จักของคนทั่วไปซึ่งเมื่อตลาดคลองสวนได้รับความนิยมนักท่องเที่ยวแล้วก็เริ่มหาอะไรมาขาย โดยได้อาผลไม้มาขาย

น้องสาวก็เอาของเล่นมาขายตั้งแต่การประชุมครั้งนั้น พอคนมาที่ขมากขึ้นก็เริ่มหาอะไรมาขายเพิ่มเติม ในการพัฒนาตลาดบางที่ก็ได้เงินสนับสนุนจากศาลเจ้าพ่อคลองสวนที่มีการระดมเงินทุนจากการเปียสังของในงานจิว ซึ่งของที่เอามาเป็ยกันนั้นจะเป็นของเจ้า เพราะมีความเชื่อว่าของเจ้าเป็นของดีมีคุณค่า และเป็นของที่เฮง ซึ่งในการเปียของนั้นลงทุนไม่มก แต่เงินกำไรที่ได้มาจากการเปียของและจะเอาเข้ากองทุนศาลเจ้าพ่อคลองสวน เวลาที่เราจะพัฒนาตลาดก็จะนำเงินส่วนนี้ออกมาใช้ ก็ช่วยกันอยู่ในนี้ อีกทั้งศาลเจ้าแห่งนี้ยังให้การสนับสนุนติดตั้งกล้องวงจรปิดที่มีอยู่ในตลาด เก้าอี้ และออกค่าไฟฟ้าบริเวณหน้าศาลอีกด้วย ซึ่งเงินที่ได้มาก็ได้มาจากการทำบุญเปียของ และได้ดอกจากรณาการ

4.3.1.5 ข้อมูลด้านเครือข่าย(Networks)

การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในชุมชน มีเครือข่ายที่ช่วยเหลือเกื้อกูลกันอยู่ 2 ส่วนคือ เครือข่ายที่อยู่ในชุมชนและเครือข่ายที่อยู่ภายนอกชุมชน

1) เครือข่ายที่อยู่ในชุมชน เป็นเครือข่ายความสัมพันธ์ที่เกิดจากกลุ่มเพื่อนและเพื่อนบ้านในชุมชน เนื่องจากคนส่วนใหญ่ในชุมชนอยู่มาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษจนปัจจุบันถึงรุ่นลูกหลาน คนต่างถิ่นไม่ค่อยมีส่วนใหญ่ทุกคนจะรู้จักกัน มีอะไรก็ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ไว้ใจกัน เป็นบางครั้งก็จะขอความช่วยเหลือจากเพื่อนบ้าน เวลาเรียกประชุมชาวบ้านก็ไปร่วมประชุมกันเป็นประจำตอนเย็น ๆ ก็จะมีมานั่งคุยกันแต่ปัจจุบันนี้คนมันน้อยลง บ้านไหนที่มีลูกเขาก็จะส่งไปเรียนหนังสือกันไปอยู่หอพักกันที่ต่างจังหวัด ก็จะเหลือแต่พ่อแม่ที่ทำงานเล็กๆ น้อย ๆ อยู่ในชุมชน คุยกันซักพักก็แยกย้ายกันเข้าบ้านแต่ยังมี เครือข่ายที่เกิดจากความสัมพันธ์ที่อยู่บนพื้นฐานของกลุ่ม ซึ่งก็คือ ความสัมพันธ์ของคณะกรรมการตลาดที่เกิดจากความต้องการของคนในชุมชนที่ต้องการให้ตลาดคลองสวนร้อยปีดำเนินการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เป็นกลุ่มที่เพิ่งตั้งขึ้นมา หลังจากได้มีการเรียกประชุมของเจ้าของตลาด เพื่อทำหน้าที่ดูแลความเรียบร้อยในตลาด โดยได้ประสานงานเรียกประชุมชาวบ้านที่บ้านเลขที่สาม ทุกคนมาด้วยใจ เนื่องจากเกิดจากการที่คนในชุมชนที่มีความสนิทสนมคุ้นเคยกัน ผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนกันปีละ 10-12 สับเปลี่ยนกันไป

2) เครือข่ายที่อยู่ภายนอกชุมชน มีการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย หรือ ททท. ได้เข้ามาสนับสนุนเงินงบประมาณในการสร้างซุ้มมังกรบริเวณข้างหน้าทางเข้าตลาด มีการสร้างแพลายนี ให้นักท่องเที่ยวลงไปรับประทานอาหารอย่างเป็นระเบียบ โดยสนับสนุนงบประมาณทั้งสิ้น 15 ล้าน ที่ผ่านมามีถือว่า ททท. ให้การสนับสนุนอย่างดีมากมาโดยตลอด โดยมีการเข้ามาสำรวจ แล้วพบว่าภายในตลาดมีองค์ประกอบครบหมดทุกอย่าง ไม่ว่าจะทัศนียภาพที่สวยงาม เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีการผสมผสานของคนหลายเชื้อชาติ โดยดูได้จากการที่มีมัสยิดศาลเจ้าและวัดของจนพุทธ ที่มาอยู่ในบริเวณใกล้เคียงกัน ซึ่งเป็นความแตกต่างทางวัฒนธรรมอย่างยิ่ง แต่มารวมไว้ในแหล่งเดียวกันได้ โดยไม่มีความขัดแย้งเกิดขึ้น ไม่มีการทะเลาะเบาะแว้งกัน

นอกจากนี้ที่ผ่านมายังได้จัดให้มีการศึกษาดูงานชุมชนท่องเที่ยวอื่น ๆ โดยการสนับสนุนของเทศบาล พาไปดูงานที่ตลาดสามชุก ตลาดคอนหวาย และตลาดน้ำ ชัมพวา เจ้าของตลาดจัดไป แต่หลังจากไปดูงานเสร็จก็ไม่ได้มีการเรียกประชุมสรุปผลแต่อย่างใด คือไปกลับมาแล้วจะทำอย่างไรต่อต้องขึ้นอยู่กับเจ้าของตลาดซึ่งได้นัดประชุมอีกที่ภายหลัง ต่อมาตลาดคลองสวนร้อยละปีได้รับการสนับสนุนจากสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง ซึ่งเข้ามาจัดกิจกรรมตลาดคลองสวนร้อยละปี ในเชิงอนุรักษ์ เข้ามาช่วยได้มากมีมาวาดรูปแล้วก็มาคุยกับชาวบ้านถามถึงเรื่องราวในอดีตที่ผ่านมาจากเทศบาลก็มีเข้ามาช่วยจัดงานสืบสานตำนานคลองสวนเมื่อสองสามปีแล้ว

1) การใช้ทรัพยากรร่วมกัน สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง ได้เข้ามาสอบถามข้อมูลกับคนในชุมชนและจัดการประชุมขึ้นภายในชุมชนมีการเชิญชุมชนอื่น ๆ มาร่วมด้วย อีกทั้งได้มอบโฉนดจำลองพื้นที่ตลาดคลองสวนให้กับชุมชนปัจจุบัน ยั้งตั้งอยู่ในบ้านเลขที่สามขาเข้ามาช่วยตั้งแต่เราเริ่มทำตลาดตั้งแต่เราไม่ได้เป็นตลาดเชิงอนุรักษ์ ตอนนี้ก็ยังช่วยประชาสัมพันธ์อยู่

2) กิจกรรมการแบ่งปันแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างสมาชิกในหมู่บ้าน ชุมชน เพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลกัน การที่สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบังเข้ามาจัดโครงการต่าง ๆ ในตลาดคลองสวนนั้น ได้มีเชิญผู้นำชุมชนต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นตัวแทนจากตลาดอัมพวา ตลาดสามชุก พระประแดง บางน้ำผึ้ง บางพลีใหญ่ ตลาดน้ำบ้านใหม่ ฉะเชิงเทรา เข้ามาแลกเปลี่ยนวิสัยทัศน์กัน สิ่งไหนที่ดีอยู่แล้วของใครก็รักษาไว้ อันไหนไม่ดีก็ปรับปรุงแก้ไขแลกเปลี่ยนกันหลังจากจบโครงการนี้ก็ได้พนักงานศึกษาดูงาน

3) ความเชื่อมโยงกันระหว่างชุมชน รัฐ เอกชน คุณสุธีร์ อัสวาณิชย์ เริ่มต้นให้เป็นตลาดท่องเที่ยว โดยได้เรียกชาวบ้านมาประชุมว่าจะทำอย่างไรให้ตลาดคลองสวนเป็นที่รู้จักแก่นักท่องเที่ยว ทำอย่างไรให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวในชุมชน มีการเรียกประชุมที่บ้านเดิมของเจ้าของตลาด หรือที่รู้จักกันว่าบ้านอาเสี่ย-คุณนาย ให้ลูกน้องพามาตั้งโต๊ะ ประชุมกันประมาณครึ่งละสองชั่วโมง เรื่องการค้าขาย การพูดจา ตอนประชุมชาวบ้านมีการเสนอความคิด แต่ละคนก็เสนอว่าจะทำอะไรดี เราเป็นผู้ฟังช่วยเสริม มีการสรุปว่าแต่ละประเด็นทุกคนมีความเห็นเป็นอย่างไร มีใครจะค้านหรือไม่แล้วเราก็สรุปกัน ตอนเริ่มทำก็มีมหาวิทยาลัยพานักเรียนมาวาดภาพช่วยเรื่องประชาสัมพันธ์ตลาด มีโครงการจากทางเทศบาลที่นำวิทยากรเข้ามา ตอนนั้นคุณสุธีร์ยังเป็นนายกเทศบาลอยู่ท่านก็ได้เชิญชุมชนไปร่วมอบรมเช่น อบรมการทำอาหาร เทศบาลก็สนับสนุนรถสุขาเคลื่อนที่ ตู้ดับเพลิงและหลังจากที่ชุมชนได้รางวัลไทยแลนด์ท็อปเดสติเนชั่น ตลาดคลองสวนติดหนึ่งในเก้าที่เป็นสถานที่ท่องเที่ยวสุดประทับใจ ก็มีหน่วยงานของ ททท. ภาคกลาง

เขตแปดจังหวัดนครนายกที่ควบคุมการท่องเที่ยวของจังหวัดสมุทรปราการและฉะเชิงเทรา นำสื่อภายนอกชุมชนเข้ามาถ่ายทำทำให้ตลาดของเรากลายเป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยว

4.3.2 กรณีตัวอย่างรายที่ 2: อู๊ด (นามสมมติ)

อู๊ดเพศหญิง อายุ 60 ปี สถานภาพสมรส เป็นคนไทยเชื้อสายจีน นับถือศาสนาพุทธ ได้รับความศึกษาในระดับมัธยมปลาย อู๊ด เกิดและเติบโตในชุมชนตลาดคลองสวน พ่อและแม่ของอู๊ดประกอบอาชีพค้าขายทางเรือตั้งแต่สมัยอู๊ด ยังเด็ก ๆ สินค้าที่นำมาขายส่วนใหญ่ เป็นพวกหอม กระเทียม เพราะในสมัยก่อนตลาดคลองสวนนิยมค้าขายของกันทางเรือ และสืบทอดมาเรื่อย ๆ เมื่อโตขึ้นอู๊ด ได้แต่งงานกับคนในชุมชนด้วยกันมีบุตรธิดาสามคน มีอาชีพหลักในการทำบ่อกุ้ง และในวันเสาร์อาทิตย์อู๊ด จะเข้ามาขายขนมหวานในตลาดคลองสวน พร้อมกับลูก ๆ ที่ใช้วันหยุดมาหารายได้พิเศษ อู๊ด มีรายได้ต่อเดือนประมาณ 30,000 บาท ปัจจุบันอู๊ด ถือได้ว่าเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในชุมชนอย่างมาก เพราะอู๊ด เป็นประธานชุมชนและเป็นผู้ประสานกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในชุมชน อีกทั้งยังเป็นสมาชิกของคณะกรรมการตลาดคลองสวน ซึ่งเจ้าของตลาดมีความไว้วางใจอู๊ด เป็นอย่างยิ่งในการบริหารจัดการสิ่งต่างๆ ภายในชุมชน

4.3.2.1 การวางแผนและการตัดสินใจของชุมชน

1) การตัดสินใจกำหนดความต้องการของชุมชน การที่ชุมชนมาทำรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ได้นั้น เริ่มต้นจากการที่ชุมชนได้รับ โฉมรางวัลจากพระเทพฯ และเจ้าของตลาดยังดำรงตำแหน่งนายกเทศมนตรี จึงได้เกิดความคิดที่จะทำให้ตลาดคลองสวนกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์จึงเริ่มถามคนในชุมชนว่าทุกคนมีความเห็นอย่างไรที่ชุมชนจะเข้ามาทำการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ซึ่งต่อมาได้มีการเรียกประชุมร่วมกัน โดยมีชาวตลาดเข้าร่วมประชุมอย่างพร้อมเพรียงกัน มีการถามความคิดเห็นและแลกเปลี่ยนทัศนคติกัน ซึ่งสถานที่ประชุมได้เลือกบ้านอาเสี่ยคุณนายหรือพื้นที่ว่าง ๆ ในตลาดเป็นที่ประชุม โดยวิธีการเรียกประชุมจะอาศัยวิธีการประกาศบอกต่อ ๆ กัน ซึ่งทุกบ้านจะมาพร้อมกันโดยไม่ขาดแม้แต่บ้านเดียวเพราะคนในชุมชนเห็นถึงความสำคัญของการประชุม ด้วยความที่คนในชุมชนมีความสนิทสนมกันจึงทำให้พูดจากันง่าย เมื่อได้ข้อสรุปจึงเริ่มลงมือทำ เริ่มต้นจากให้พ่อค้าแม่ค้าขายของตามความถนัดใครมีความสามารถทำอะไรก็ขายอย่างนั้น ช่วงแรก ๆ ของการดำเนินกิจกรรมก็ไม่ได้ขายดีทุกวันจะดีเฉพาะในช่วงวันหยุดเสาร์อาทิตย์ หรือวันหยุดนักขัตฤกษ์

2) การจัดลำดับความสำคัญของความดีความชอบการจัดลำดับความสำคัญนั้น จะอยู่ที่ตัวเจ้าของตลาดเป็นหลักกว่าจะให้ดำเนินกิจกรรมใดก่อนหรือหลังจากนั้นจึงจะมีการเรียกประชุมของคนในชุมชนเป็นการบอกกันแบบปากต่อปากของชาวบ้าน โดยใช้บ้านอาเสี่ยคุณนายในการดำเนินกิจกรรมเช่นกัน การประชุมในช่วงแรก ๆ จะเน้นไปที่กิจกรรมต่าง ๆ ที่อยาก

ให้เกิดขึ้น จุดเด่นของชุมชนที่จะใช้เป็นจุดขายเพื่อดึงดูดใจนักท่องเที่ยว จากนั้นถ้ามีอะไรที่ดีหรือไม่ดี ๆ ก็จะให้ร่วมกันเสนอมาร่วมกันแก้ไขปรับปรุงในการประชุมครั้งถัดไป

3) การกำหนดวิธีการและแนวทางการดำเนินงานเริ่มต้นเจ้าของตลาดก็ให้ชาวบ้านเปิดบ้านขายของ โดยใครที่มีความสามารถ ความถนัดหรือมีฝีมือทางไหนก็ให้ลองทำขาย และต่อมาทางเทศบาลก็ได้ส่งเจ้าหน้าที่เข้ามาอบรมการทำอาหาร การทำงานฝีมือให้เกิดความหลากหลายของสินค้าภายในชุมชน

4.3.2.2 การดำเนินงานกิจกรรม

1) การร่วมปฏิบัติและประสานงานกิจกรรม หลังจากคนในชุมชนได้ตกลงร่วมกันที่จะให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในชุมชนแล้ว คนในชุมชนส่วนใหญ่จึงเริ่มที่จะทำอาหารมาจำหน่ายแก่นักท่องเที่ยวบ้างก็เป็นของที่ทำขายกันมาอยู่ตั้งแต่สมัยรุ่นพ่อรุ่นแม่ หรือเริ่มหัดทำจากที่เทศบาลเข้ามาสอน บางบ้านก็ไปซื้อของเล่นเด็กโบราณเข้ามาขายไปซื้อที่เขมรบ้างไปตลาดปีนังบ้าง ใครคิดได้ก็เอาของดีมาขายกันแล้วแต่ใครอยากจะขายอะไร ไม่มีการบังคับ ผลที่ออกมาขายดีบ้างไม่ดีบ้างปะปนกันไป แต่ส่วนใหญ่จะขายดีเฉพาะวันหยุดเพราะนักท่องเที่ยวให้ความสนใจมาที่ตลาดเยอะ แต่จะมีชาวบ้านบางรายที่จะมีมาพูดถึงปัญหาต่าง ๆ ที่พบก็จะเอาไปรายงานกับเจ้าของตลาดว่าสถานการณ์เป็นอย่างไร เช่น นักท่องเที่ยวบางรายแสดงพฤติกรรมไม่เหมาะสม หรือ พูดจาไม่ดี เมื่อเจ้าของตลาดมาเยี่ยมเยียนคนในชุมชนท่านก็จะคอยลอบใจให้กำลังใจว่ามันต้องมีดีบ้างไม่ดีบ้างบางครั้ง มีนักท่องเที่ยวมาต่อว่าเจ้าของตลาดก็จะคอยบอกคนในชุมชนให้มีความอดทน เพราะต่างคนต่างความคิด ซึ่งโดยส่วนใหญ่เจ้าของตลาดจะนำเอาเรื่องเหล่านี้เข้ามาพูดคุยในการประชุมทุกครั้งไปและเมื่อมีการประชุมเจ้าของตลาดจะเป็นผู้นำการประชุมที่จะคอยชี้แนะประเด็นกิจกรรมต่างๆ ที่ควรเกิดขึ้นหรือควรให้มีการแก้ไขปรับปรุง

2) สนับสนุนทรัพยากร/แรงงาน/วัสดุชาวบ้านได้มีการนำเสนอให้จัดกิจกรรมขึ้นเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวภายในชุมชน ซึ่งผลสรุปที่ได้จากการประชุมนั้นทำให้เกิดกิจกรรมที่มีชื่อว่าสืบสานตำนานตลาดคลองสวน โดยเสนอให้จัดตลาดในบรรยากาศของเมืองจีน ซึ่งชาวบ้านได้ช่วยกันบริจาคเงินและช่วยกันประดับโคมไฟทุกกลม ๆ แดง ๆ ทั่วตลาดการจัดงานนี้ยึดหลักการคืนกำไรให้นักท่องเที่ยว โดยได้มีการทำสลากขึ้นมาเนื่องจากต้องการทราบว่าเราได้รายได้จากการจัดงานมากน้อยเพียงใดอีกทั้งยังมีการทำรูปธงขึ้นมาเพื่อให้นักท่องเที่ยวนำรูปธงไปจับสลากชิงโชค โดยจะมีกิจกรรมให้นักท่องเที่ยวได้ร่วมสนุกมากมายทั้งกิจกรรมเกมส์สอยดาว เกมส์ตักไข่ชิงโชค เกมส์ตักเปิด ตักฟุตบอลอะไรต่าง ๆ ที่ลอยอยู่ในน้ำ โดยรางวัลที่ได้รับจะมีโทรทัศน์ ตู้เย็นแตกต่างกันไป กิจกรรมนี้ได้ดำเนินไปแล้วสองครั้ง ซึ่งถือว่าชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชนเป็นอย่างมาก หากแต่ถ้าเป็นเรื่องใหญ่ ๆ แล้วก็เป็น

เรื่องของเจ้าของตลาดที่จะต้องตัดสินใจ ในส่วนของประธานและคณะกรรมการจะมีการเรียกประชุมเป็นครั้งคราวไปตามโอกาส

4.3.2.3 การรับผลประโยชน์

1) การรับผลประโยชน์ทางวัตถุ ตั้งแต่มีการจัดกาห้องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในตลาด ทำให้คนในชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้นจากแต่ก่อนเนื่องจากในอดีตมีนักท่องเที่ยวเข้ามาภายในตลาดน้อย แต่ในปัจจุบันก็ได้มีรายได้ดีตลอด จะเป็นช่วงๆ ไปช่วงนี้ก็เงียบ ๆ มันไม่มีคนมาเยอะเหมือนตอนเริ่มทำแรกๆ จะดีแค่วันเสาร์อาทิตย์ ส่วนวันปกติก็เป็นแบบนี้ มีลูกค้าส่วนใหญ่จะเป็นลูกค้าประจำมากกว่าเป็นลูกค้าจร ส่วนคนในตลาดไม่ค่อยซื้อของตัวเองเพราะต่างคนที่ต่างทำตอนนี้ในตลาดก็ปรับปรุงอะไร ๆ หลาย ๆ อย่างดีขึ้นกว่าเดิม ไม่ว่าจะเป็นการปรับปรุงทางเดินที่จากเดิมมีพื้นผิวขรุขระทำให้นักท่องเที่ยวมาไม่สะดวก ตอนนี้ก็ทำเปลoyนี้ให้นักท่องเที่ยวเดินเข้าไปรับประทานอาหารในแพทำให้การดำเนินงานเป็นระบบและเป็นสัดส่วนมากขึ้น

2) การรับผลประโยชน์ทางสังคม ตั้งแต่มีการท่องเที่ยวระบบน้ำไฟฟ้าที่ดีขึ้น น้ำที่ใช้นี้ในตลาดจะเป็นน้ำบาดาล ระบบวงจรปิดเทศบาลเป็นผู้ดำเนินงานแต่เป็นเงินของชาวตลาดที่ช่วยกันบริจาคได้เงินมาจากศาลเจ้าพ่อคลองสวน

3) การรับผลประโยชน์ทางบุคคล ความภาคภูมิใจที่นี้ว่ามันก็ขายดีได้แค่วันเสาร์-อาทิตย์สองวัน วันธรรมดานักท่องเที่ยวน้อยแต่ตลาดเราก็น่าเดินกว่าตลาดอื่น ๆ เพราะตลาดเราไม่เบียดเสียดกันเกินไป เดินไปได้เรื่อยๆ แต่เสาร์-อาทิตย์นี้ไม่ถึงขนาดเบียด ยกเว้นวันหยุดนักขัตฤกษ์ หรือวันหยุดยาว เช่น วันปีใหม่ วันสงกรานต์นักท่องเที่ยวจะเข้ามาท่องเที่ยวในชุมชนของเราเป็นจำนวนมาก

ในตลาดส่วนใหญ่จะมีแต่คนสูงอายุ เด็กและเยาวชนส่วนใหญ่ก็ไปจ้างนอกหมด ใครทำงานที่ไหนมันคงเขาก็ซื้อบ้าน ลูกชายไประยองอยู่ไม่ไหว ไปก็ไปนั่งดูหลังคาบ้านเขา ที่นี้ยังมีเพื่อนบ้าน เรามีรายได้ของเราด้วยไม่ต้องอยู่กับลูก ลูกคิดถึงลูกก็มา ถ้าเป็นวันหยุดคนเล็กก็กลับมาอยู่นาน มันก็เกียจอยู่กรุงเทพฯ อากาศมันไม่ดี มอยู่กับธรรมชาติที่บ้านดีกว่า(อุ๊ด, 2554)

4.3.2.4 การแบ่งปันแลกเปลี่ยนประสบการณ์

1) รูปแบบการประชุมและวิธีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ในการประชุมแต่ละครั้ง จะจัดประชุมที่บ้านเลขที่สามซึ่งเป็นบ้านเดิมของเจ้าของตลาด ลูกน้องของท่านจะจัดเตรียมเก้าอี้ไว้ให้ทุกคนไปแล้วก็เสนอประเด็นต่าง ๆ ที่แต่ละคนได้เตรียมกันไว้ซึ่งหากต้องการ

หาข้อสรุปจะใช้วิธีการยกมือ เห็นด้วยก็ให้ยกมือแล้วนับคะแนนหรือมีอะไรก็ให้เสนอมาได้ คนในชุมชนจะฟังและเชื่อใจในการตัดสินใจของเจ้าของตลาด หากแต่ไม่เห็นด้วยก็สามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระ โดยการประชุมที่เกิดขึ้นนั้นจะเป็นการพูดคุยกันแบบง่าๆ ไม่เป็นทางการ

2) การทบทวนกิจกรรม เวลาชาวบ้านมีปัญหาอะไรก็จะมาเล่าให้ฟัง บางทีก็จะเอาไปรายงานกับเจ้าของตลาดว่าสถานการณ์เป็นอย่างไร เจ้าของตลาดก็คอยปลอบใจให้กำลังใจว่ามันก็ต้องมีดีบ้างไม่ดีบ้างบ้างครั้งนี้นักท่องเที่ยวมาต่อว่าทันทันก็บอกให้อดทนเพราะต่างคนต่างความคิด แต่ถ้าเป็นเรื่องด่วนหรือเรื่องสำคัญ ๆ ที่ต้องแก้ไขหาแนวทางที่เหมาะสม คณะกรรมการก็จะมาคุยกันก่อนเช่นเรื่องการป้องกันอัคคีภัย หรือการดูแลร้านค้าให้เป็นระเบียบคือ ร้านค้าทุกร้านพ่อค้าแม่ค้าต้องพุดจาให้ดีถือว่าเป็นกฎ ถ้าพ่อค้าแม่ค้าคนไหนพุดจาไม่ดีกับนักท่องเที่ยว ก็จะมีหนังสือไปที่เทศบาล ทางเทศบาลก็จะรวบรวมข้อมูลโดยนักท่องเที่ยวสามารถร้องเรียนโดยทำหนังสือใส่ตู้ที่เทศบาล หากแต่เจ้าของตลาดไม่มีบทลงโทษ เขาเป็นคนที่ดีมาก ก็มีตักเตือนบางทีก็เรียกมาประชุมมาคุยกัน เขาไม่มีมาว่าอะไรรุนแรงเขาก็คุยให้เราฟังอธิบายในสิ่งที่ควรทำหรือไม่ควรทำและทำให้คนในชุมชนเกิดความร่วมมือกันในการทำกิจกรรม บอกกล่าวกับพ่อค้าแม่ค้าถึงวิธีการที่จะทำให้นักท่องเที่ยวเข้ามาซื้อของ โดยบอกกับพ่อค้าแม่ค้าอย่าขายของแพงเกินไป เจ้าของตลาดเคยพุดว่า ตลาดเรามีวันรุ่งแต่ก็มีโอกาสสว่างได้ถ้าเราทำไม่ได้ สมมุติถ้าร้านค้าร้านใดร้านหนึ่งพุดจาไม่ดีกับนักท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวก็จะนำไปพุดแบบปากต่อปากทำให้นักท่องเที่ยวไม่อยากเข้ามาท่องเที่ยวในตลาดคลองสวนและตลาดของเราจะต้องกลับไปชวนเขาอีกครั้ง

4.3.3 กรณีตัวอย่างรายที่ 3: ศักดิ์ (นามสมมติ)

ศักดิ์เพศ ชาย อายุ 53 ปี นับถือศาสนาพุทธ สมรสแล้ว จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย มีสมาชิกในครอบครัวจำนวน 3 คน คือพ่อ แม่ ส่วนลูกสาวได้ย้ายออกไปมีครอบครัวอยู่ในละแวกใกล้เคียง มีอาชีพหลัก เป็นพนักงานเทศบาลในตำบลคลองสวน โดยทำหน้าที่เป็นเจ้าหน้าที่ดับเพลิงของเทศบาลตำบลอาชีพเสริมคือ รับผิดชอบดูแลบริการนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวตลอดคลองสวนร้อยปี และทำหน้าที่ประชาสัมพันธ์เปิดเสียงตามสายภายในตลาด รายได้ต่อเดือนประมาณ 9,500 บาท ตามอัตราค่าจ้างของภาครัฐ ศักดิ์ อาศัยอยู่ในชุมชนตั้งแต่เกิด โดยพ่อแม่ของศักดิ์ ล่องเรือหนีความยากลำบากมาจากเมืองจีน ประกอบอาชีพทำทองอยู่ในชุมชนตลาดคลองสวน มักจะคัดเลือกช่างที่ฝีมือดีส่งไปเรียนทำทองที่เมืองจีน และถ่ายทอดวิธีการทำทองให้ศักดิ์ พร้อมทั้งการเล่าเรื่องราววิถีชีวิตและประวัติศาสตร์ที่เกิดขึ้นในตลาดคลองสวนให้ฟังอยู่เสมอศักดิ์ เข้าทำงานที่โรงงาในกรุงเทพเป็นเวลา 19 ปี และกลับมาทำงานเป็นพนักงานเทศบาลตำบลคลองสวนเมื่อปี พ.ศ. 2533 และทำหน้าที่ต่อมาจนถึงปัจจุบัน

4.3.3.1 ผลลัพธ์ของทุนทางสังคมที่ส่งผลต่อกระบวนการจัดการการท่องเที่ยว

1) ความร่วมมือในกิจกรรม เวลาที่มีประชุมก็ไปที่บ้านอาศัยคุณนาย คนในชุมชนจะไปประชุมร่วมกันทุกบ้าน เราก็ไปทุกครั้ง ไม่มีใครไม่ไปส่วนใหญ่ก็ร่วมมือกันดี เขาเรียกก็ไปกันทั้งนี้ หากบ้านไหนติดธุระมาไม่ได้ก็จะส่งตัวแทนมาเข้าร่วมประชุมอย่างน้อยบ้านละหนึ่งคน

2) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ เวลาประชุมชาวบ้านจะแสดงความคิดเห็นเป็นบางคน และส่วนใหญ่จะมีการแสดงความคิดเห็นคล้อยตามกัน เจ้าของตลาดให้คนในชุมชนสามารถเสนอความคิดเห็นได้อย่างอิสระ โดยที่จะถามว่าใครมีอะไรจะเสนอ ถ้ามีอะไรจะเสนอก็ให้ยกมือ แล้วก็รับข้อมูลเอาไว้ หากเป็นปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นก็จะมาประชุมร่วมกันหาวิธีการแก้ไขที่เหมาะสม ในการประชุมนี้ส่วนใหญ่ทุกคนต่างช่วยกันออกความคิดเห็น เพราะในการประชุมได้เปิดโอกาสให้ทุกคนได้ถาม ส่วนใหญ่ก็จะถามกันน้อยคนถามบางสิ่งบางอย่าง เมื่อมีข้อสงสัยแต่ส่วนใหญ่จะเข้าใจกันง่าย คุยกันแบบสบายๆ ไม่เป็นทางการแต่อย่างใด

3) การแบ่งปันข้อมูล เมื่อมีการประชุมชาวบ้านจะมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน ในประเด็นต่าง ๆ ที่เห็นว่ามีเหมาะสม หรือเมื่อมีเหตุการณ์ใด ๆ เกิดขึ้นในตลาดก็มักจะเล่าสู่กันฟัง “คนในชุมชนนี้คุยกันได้ มันไม่มีความหนักหนาอะไรหรอก เพราะว่าประชาชนชุมชนหรือคนในชุมชนเราเองมีรักก่อนพูดคุยกันเจอหน้ากันทุกวันคุยกันง้อ ๆ แค่นี้ ก่อจบเลย” (ศักดิ์, 2554)

4.3.3.2 ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากกระบวนการจัดการการท่องเที่ยว

เมื่อก่อนนี้มีการล่องเรือ ผมทำอยู่แต่ช่วงหลังคนขับเรือป่วย หากคนมาขับเรือแทนไม่ได้จึงทำให้กิจกรรมการล่องเรือต้องหยุดไป เมื่อก่อนที่มีการล่องเรือ มีตั้งแต่แรกๆ ค่าบริการคนละ 80 บาท ใช้เวลาเดินทางไปกลับ ชั่วโมงไปถึงวัดเทพราช เดินทางประมาณ 20 นาที เพื่อจะได้ไหว้พระปิดทอง ปิดทองรอยพระพุทธบาท เสร็จแล้วจะพานักท่องเที่ยวไปชมของโบราณหากายก ซึ่งเป็นของรัชกาลที่ห้าที่สมัยก่อนเสร็จประพาส จังหวัดปราจีนบุรีท่านเอาของหลายอย่างฝากไว้ที่วัดเทพราช พอดีท่านจะเสด็จกลับท่านไม่ได้เอากลับไป ทางวัดจึงเก็บไว้เป็นอนุสรณ์สถานเวลาที่เรารัดล่องเรือไป เขาก็จะเอาของพวกนี้ให้นักท่องเที่ยวได้ชม แล้วเราก็อธิบายว่าของชิ้นนี้คืออะไร ซึ่งทางวัดก็จะมีพระสงฆ์ที่เป็นหลวงตาคอยบรรยายให้นักท่องเที่ยวได้ฟัง แต่ปัจจุบันนี้ไม่มีแล้ว คลองก็แห้ง การล่องเรือก็เลยหายไปเลย (ศักดิ์, 2554)

ในตลาดคลองสวนก็จะมีการจัดงานสืบสานตำนานตลาดคลองสวนร้อยปีในเชิงอนุรักษ์ จัดมาสองครั้งก็มีการเชิญผู้อำนวยการการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยหรือ ททท. เข้ามางานนี้เริ่มจัดในปี พ.ศ. 2545 ตั้งแต่เริ่มเป็นการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ พอมีการจัดงานก็จะมีแจกแผ่นพับให้กับนักท่องเที่ยว นโยบายในการจัดงานเพื่อต้องการคืนกำไรให้กับนักท่องเที่ยว หรือแขกผู้มีเกียรติที่ได้เดินทางมาเยี่ยมชมตลาดคลองสวน เป็นการคืนกำไรให้กับนักท่องเที่ยวรูปแบบของงานคือ ต้องการสร้างบรรยากาศของตลาดคลองสวนในอดีตโดยให้คนในชุมชน ซึ่งเป็นพ่อค้าแม่ค้าแต่งตั้งชุดจีนเพื่อที่จะย้อนยุค รำลึกถึงอดีตที่ผ่านมา เพราะว่าคนในตลาดคลองสวนร้อยปี เป็นคนไทยจีน ประมาณ 80 %

1) ความตระหนักในด้านการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมและสิ่งแวดล้อมในชุมชน บ้านที่อยู่อาศัยมาตั้งแต่เด็กๆ ไม่ว่าฟ้าฝนลมแรงก็ไม่เคยเห็นมันเป็นอะไร ถ้าเป็นที่อื่นหลังคาเปิดบ้านพังไปแล้วแต่บ้านเราไม่เคยเป็นอะไร หากมองว่าความที่มันเก่า ๆ แบบนี้ แล้วมีหลาย ๆ หลังต่อ ๆ กันนี้มันหายากมาก ไม่ได้จะมีที่ ๆ ไป ถ้าดูอย่างภาพรวมมันจะเป็นตลาดยาว ๆ ที่คงความเก่ามันเป็นแบบนี้เหมือนกันหมด ซึ่งหาคุณได้ยากแล้ว

2) ผลประโยชน์ของชุมชนที่ได้จากการจ้างงานทั้งทางตรงและทางอ้อม ส่วนใหญ่คนในชุมชนจะทำการค้าขาย ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นผู้สูงอายุ เมื่อมีการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เกิดขึ้นในชุมชนก็ทำให้เด็กเยาวชนที่ออกไปศึกษาในพื้นที่ได้กลับเข้ามาทำการค้าขายหารายได้พิเศษในวันหยุดเสาร์อาทิตย์

บางคนก็ออกไปทำงาน ไปอะไรต่ออะไร บางคนซื้อเขาก็ยังอยู่ที่นี้เขาก็ยังกลับมาช่วงนี้ที่เราทำตลาด ถามว่าดีไหมดี ธุรกิจทางนี้ดี บางคนมีลูก มีหลานเรียนจบสูง ๆ ไปทำงานกรุงเทพ ช่วงเสาร์อาทิตย์เขาเห็นมีนักท่องเที่ยวมาเที่ยวเยอะก็กลับมาหารายได้พิเศษ(ศักดิ์ 2554)

4.4 ลักษณะทุนทางสังคมที่ปรากฏในชุมชน

ผลการศึกษาลักษณะทุนทางสังคมในชุมชนของคนในชุมชนตลาดคลองสวน อำเภอบางป่อ จังหวัดสมุทรปราการนั้น ผู้ศึกษานำเสนอโดยจำแนกองค์ประกอบที่สำคัญของทุนทางสังคมออกเป็น 5 ประการ ได้แก่ ด้านทรัพยากรบุคคล(Human Resource) ด้านความไว้วางใจ(Trust) ด้านบรรทัดฐาน (Norms) ด้านกลุ่ม/องค์กรภายในชุมชน (Groups) และด้านเครือข่าย (Networks) โดยมีรายละเอียดดังนี้

4.4.1 ทรัพยากรบุคคล ในชุมชน

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ พบว่า ผู้นำในชุมชนที่มีบทบาทสำคัญมี 2 ท่านด้วยกัน คือ เจ้าของตลาดคลองสวนร้อยปี คุณสุธีร์ อัสวานิชย์ และประธานชุมชน คุณแน่น้อย เนตรศรี โดยนายสุธีร์ อัสวานิชย์ ถือได้ว่าเป็นผู้นำของชุมชนคนสำคัญในปัจจุบันที่มีส่วนสำคัญมากที่สุดในการบริหารจัดการตลาดคลองสวน ซึ่งคนในชุมชนรักและเคารพอย่างมาก และพร้อมที่จะปฏิบัติตามคำชี้แนะของเจ้าของตลาด ทั้งนี้ มีความเชื่อมโยงสำคัญกับผลงานของตระกูลนี้ที่เป็นเจ้าของตลาดตั้งแต่ยุคบุกเบิก และเป็นผู้มีคุณูปการในการให้คนในชุมชนได้ใช้พื้นที่ในตลาดเป็นที่ทำมาหากินและที่อยู่อาศัยโดยไม่คิดค่าเช่า ในขณะที่ประธานชุมชน คือ คุณแน่น้อย เนตรศรี เป็นตำแหน่งที่มีการตั้งขึ้นมาใหม่เพื่อทำหน้าที่จัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และดูแลความเรียบร้อยในชุมชน เป็นผู้ที่มีความสนิทสนมคุ้นเคยกับเจ้าของตลาดเป็นอย่างดี และเป็นผู้ที่คนในชุมชนให้ความนับถือมากอีกคนหนึ่ง

บทบาทของผู้นำทั้งสองคนที่เห็นเด่นชัดคือ ทั้งสองมีบทบาทที่สำคัญในการผลักดันให้เกิดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ขึ้นในชุมชน (ร้อยละ 93.33) ทั้งในด้านการประชาสัมพันธ์ตลาดคลองสวนให้เป็นที่รู้จักแก่นักท่องเที่ยว โดยมีการประสานงานติดต่อรายการโทรทัศน์ให้นำดารานักแสดงเข้าถ่ายทำรายการต่าง ๆ เพื่อเผยแพร่ตลาดคลองสวนในแง่มุมต่าง ๆ ให้เป็นที่รู้จักแก่นักท่องเที่ยว และร่วมกับประธานชุมชนในการทำหน้าที่ดูแลบริหารจัดการสิ่งต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับ การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในชุมชน ตั้งแต่การวางแผนร่วมกันที่จะทำให้ตลาดคลองสวนเป็นที่รู้จักจัดการประชุมร่วมกันระหว่างคนในชุมชนกับหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ผลักดันกิจกรรมการท่องเที่ยวต่าง ๆ ให้เกิดขึ้นภายในชุมชน และการให้คำปรึกษาและชี้แนะ ประเด็นกิจกรรมการท่องเที่ยวต่าง ๆ ที่ควรเกิดขึ้นหรือควรแก้ไขปรับปรุงต่อไปในอนาคต นอกจากนี้ การแสดงออกของผู้นำทั้งสองยังสะท้อนถึงความเป็นห่วงเป็นใย คอยให้ความช่วยเหลือ คนในชุมชนในยามที่เดือดร้อน (ร้อยละ 73.33) ดังเช่น เมื่อชุมชนตลาดคลองสวนได้เข้ามา ดำเนินการด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ คนในตลาดเห็นเจ้าของตลาดเข้ามาที่ตลาดคลองสวนเกือบทุกวัน เพื่อดูแลสารทุกข์สุขดิบของคนในชุมชน เมื่อคนในชุมชนได้รับความเดือดร้อนหรือพบเหตุการณ์ใด ๆ ก็มักจะเล่าสู่กันฟังกับเจ้าของตลาด หรือในบางครั้งจะมาเล่าให้ประธานชุมชนที่มีความใกล้ชิดสนิทสนมกับคนในชุมชน เพราะเป็นแม่ค้าเหมือนกัน และผู้นำทั้งสองจะร่วมกันหาทางออกของปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น และดูแลบริหารจัดการตลาดคลองสวนร้อยปีอย่างต่อเนื่อง (ร้อยละ 66.67)

ส่วนในด้านการปฏิบัติตนของผู้นำชุมชนที่สร้างความประทับใจกับคนในชุมชนนั้น คำตอบที่ได้รับคือ การใช้ระบบครอบครัวในการบริหารจัดการ (ร้อยละ 80) และไม่แสวงหา

ผลประโยชน์จากลูกบ้าน (ร้อยละ 66.67) ตามคำสั่งเสียของท่านเจ้าของตลาดคนเก่า และที่สำคัญคือ มีการปฏิบัติตัวดังกล่าวนี้ อย่างเสมอต้นเสมอปลาย (ร้อยละ 46.67) เป็นที่ทราบกันดีว่าบรรพบุรุษเจ้าของตลาดคนปัจจุบันได้สั่งเสียให้ใช้ระบบวิธีการบริหารจัดการตลาด ประการ เริ่มจาก (1) นำระบบครอบครัวเข้ามาใช้ในการปกครองคนในชุมชน (2) ให้คิดเสียว่าคนในชุมชนเปรียบเสมือนญาติของตนเอง (3) จะไม่แสวงหาผลประโยชน์จากคนในชุมชน และ (4) จะรักและผูกพันกับคนในชุมชนตลอดไป การที่เจ้าของตลาดคนปัจจุบันได้ใช้ระบบการจัดการทั้งสี่ประการมาโดยตลอดสืบต่อกันมาจนถึงปัจจุบันที่เอาใจใส่คนในชุมชนเปรียบเสมือนญาติของตนเอง คอยดูแลรับฟังถึงปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น พร้อมให้คำชี้แนะ และอยู่ร่วมกับคนในชุมชนอย่างไม่แสวงหากำไร คนในชุมชนได้อาศัยและใช้พื้นที่ในการทำมาหากินแบบไม่เสียค่าเช่ามาเป็นที่ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน สะท้อนให้เห็นการรักษาสัญญาที่ให้ไว้กับบิดาเป็นอย่างดี

ผลจากการปฏิบัติตัวดังกล่าวทำให้ได้รับการยอมรับจากชุมชนสูง ซึ่งแสดงออกจากการที่คนในชุมชนให้การสนับสนุนการดำเนินงานของผู้นำคนนี้อย่างเต็มที่ (ร้อยละ 86.67) ซึ่งจะเห็นได้จากเวลาจัดประชุมคนในชุมชนจะเข้าร่วมประชุมอย่างพร้อมเพรียงกัน (ร้อยละ 80) กล่าวคือ เมื่อมีการเรียกประชุมคนในชุมชนทุกครัวเรือนจะเข้าร่วมประชุมกันอย่างพร้อมเพรียง ไม่มีบ้านไหนที่ไม่เข้าร่วมการประชุม หากใครติดธุระก็จะต้องส่งตัวแทนบ้านละหนึ่งคนเข้าร่วมการประชุมทุกครั้ง เพราะคนในชุมชนเห็นว่าการประชุมร่วมกันเป็นสิ่งที่สำคัญ และเป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้ชุมชนประสบความสำเร็จในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญหลายท่านได้อธิบายว่า คนในชุมชนมีความรักและเคารพผู้นำในชุมชนอย่างสูง ซึ่งแสดงออกในลักษณะของการให้การสนับสนุนการดำเนินงานของผู้นำในชุมชนการให้ความร่วมมือเวลาร้องขอ และการเสียสละทรัพย์สินและแรงงานในกิจกรรมต่าง ๆ ที่ได้รับคำชี้แนะมาจากผู้นำชุมชน (ร้อยละ 86.67) ในขณะที่เดียวกันในการประชุมกันเมื่อถึงวันเกิดของเจ้าของตลาดคนในชุมชนจะร่วมมือกันจัดงานวันเกิดให้เจ้าของตลาดเพื่อแสดงถึงความรักและ ความเคารพที่มีต่อผู้นำของตน (ร้อยละ 26.67)

ตารางที่ 4.2 วิเคราะห์ทรัพยากรบุคคลในชุมชน

ทรัพยากรบุคคลในชุมชน	จำนวน* (n = 15)	ร้อยละ** (100)
ผู้นำในชุมชน		
- เจ้าของตลาด	15	100
- แนน้อยเนตรศรี	3	20
บทบาทผู้นำในชุมชน		
- ห่วงใย พุดคุย ช่วยเหลือคนในชุมชนในยามที่ เดือนร้อน	11	73.33
- เป็นแกนนำในการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยว	14	93.33
เชิงอนุรักษ์ในชุมชน		
- ดูแลบริหารจัดการตลาดคลองสวนร้อยปี	10	66.67
การปฏิบัติตนของผู้นำในชุมชน		
- ใช้ระบบครอบครัวในการบริหารจัดการ	12	80
- เสมอต้นเสมอปลาย	7	46.67
- ไม่แสวงหาผลประโยชน์จากลูกบ้าน	10	66.67
การยอมรับของกลุ่มผู้นำจากชุมชน		
- ให้ความร่วมมือในการเข้าประชุมกลุ่ม	12	80
- สนับสนุนการดำเนินงานของผู้นำในชุมชน	13	86.67
- ร่วมจัดกิจกรรมอันแสดงให้เห็นความรักที่มีต่อ	4	26.67
ผู้นำ		

หมายเหตุ: * เลือกได้มากกว่า 1

** ร้อยละ คิดจากผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ 15 คน

4.4.2 ความไวเนื้อเชื้อใจ

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ พบว่า คนในชุมชนตลาดคลองสวนมีความไวเนื้อเชื้อใจกันสูง เนื่องจากส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในชุมชนตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษสืบทอดกันมารุ่นต่อรุ่น มีความผูกพันกันกับเพื่อนบ้านแบบญาติสนิทที่มีความสนิทสนมคุ้นเคยและอยู่ร่วมกันอย่างเอื้ออาทร

ก่อให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันระหว่างสมาชิกภายในชุมชนอันแสดงออกให้เห็นถึงความไว้วางใจในการดูแลและจัดการเกี่ยวกับบุคคลอันเป็นที่รัก เช่น คนในชุมชนสามารถฝากเพื่อนบ้านดูแลคนในครอบครัวเวลาไม่มีเหตุจำเป็น (ร้อยละ 80) ฝากเพื่อนบ้านดูแลลูกหลานเมื่อติดธุระ (ร้อยละ 53.33) พึ่งพาเพื่อนบ้านยามคนในครอบครัวไม่สบาย (ร้อยละ 26.67) อีกทั้งยังสามารถฝากให้ดูแลและจัดการเกี่ยวกับสิ่งมีชีวิตที่เป็นที่รักต่อกัน เช่น สามารถฝากให้เพื่อนบ้านจัดการสัตว์เลี้ยงแทนตนเอง (ร้อยละ 13.33)

ด้านความไว้วางใจดังกล่าวข้างต้น คนในชุมชนจึงมีการพึ่งพากันและกันและใส่ใจต่อกันสูงจะเห็นได้จากการที่สามารถหยิบยืมสิ่งของกันได้ ในชุมชน (ร้อยละ 93.33) ในชุมชนไม่มีปัญหาลักขโมยในชุมชน (ร้อยละ 80) โดยในปัจจุบัน ในตลาดคลองสวนร้อยปีไม่มีปัญหาการลักขโมยสิ่งของที่เกิดจากการกระทำของคนในชุมชน เนื่องจากคนในชุมชนมีความสนิทสนมคุ้นเคยกันดีทุก ๆ บ้านจะคอยช่วยเหลือซึ่งกันและกันเป็นหูเป็นตาเมื่อเจอสิ่งผิดปกติในชุมชน ผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญท่านหนึ่งซึ่งมีอาชีพค้าขายอยู่ในตลาดได้อธิบายว่า “เมื่อมีการวางสิ่งของทิ้งไว้หน้าบ้านในตอนกลางคืน เช่น ถังแก๊ส หรืออุปกรณ์การค้าที่มีมูลค่า ไม่เคยมีสิ่งของสูญหายตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน” และหากนักท่องเที่ยวลืมสิ่งของไว้ตามร้านค้าก็สามารถกลับมาเอากลับได้ โดยจะมีผู้เก็บไว้ ซึ่งมักจะเป็นผู้พี่น้าเจ้าของร้านเอง อีกทั้งคนในชุมชนสามารถหยิบยืมเงินทองกันได้โดยไม่เกิดปัญหา (ร้อยละ 40) คนในชุมชนมีความเอื้ออาทร ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน (ร้อยละ 86.67) โดยสะท้อนคำสุภาษิตโบราณที่ว่า “ใครมีมะกรูดมาแลกมะนาว” นั่นคือ คนในชุมชนยังสามารถใช้สิ่งของแลกเปลี่ยนกับสิ่งของกันได้แลกเปลี่ยนในอดีต แล้วแต่ความพึงพอใจของทั้งสองฝ่าย ไม่จำเป็นต้องใช้เงินแลกเปลี่ยนตามระบบทุนนิยมอย่างคนในสังคมปัจจุบัน หรือหากบางบ้านทำกับข้าวก็จะมาแบ่งให้เพื่อนบ้านได้ทานกัน มีอะไรก็แบ่งปันกันแบบนี้ พึ่งเรือเสือพึ่งป่าและ สามารถฝากเพื่อนบ้านดูแลบ้านเมื่อเวลาไปธุระต่างจังหวัด (ร้อยละ 33.33) แค่เพียงบอกเพื่อนบ้านให้ช่วยดูแลบ้านและเพียงถือกุญแจบ้านให้เรียบร้อยแล้วออกเดินทางได้เลย เมื่อกลับมาสิ่งของเครื่องใช้ก็ยังอยู่เหมือนเดิม “เรามั่นคนบ้านนอกมีอะไรก็ไว้วางใจกัน คุยกันได้ ทุกคนรู้จักคุ้นเคยกัน บางครั้งจะขอความช่วยเหลือจากเพื่อนบ้าน เช่น ยืมเงินกันใช้ ฝากร้านได้ คนที่มีรถก็จอดข้างหน้าไม่มีหายหอรอก” (ขวัญ 2554)

ด้านความเอาใจใส่ช่วยเหลือต่อส่วนรวม เมื่อมีการประชุมเกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในชุมชน คนในชุมชนจะเข้าร่วมประชุมอย่างพร้อมเพรียงกัน (ร้อยละ 100) โดยแสดงให้เห็นถึงความร่วมมือที่ดีของสมาชิกที่ร่วมกันจัดกิจกรรมต่างๆ ในชุมชน ซึ่ง เมื่อมีการเรียกประชุมกัน ชาวบ้านทุกบ้านจะต้องส่งตัวแทนอย่างน้อยหนึ่งคนเพื่อเข้าร่วมการประชุม เพราะถือว่าการเข้าร่วมการประชุมเป็นส่วนหนึ่งที่จะทำให้งิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ประสบความสำเร็จ

และส่งผลดีต่อส่วนรวม ทำให้ชุมชนมีนักท่องเที่ยวเข้ามามากขึ้น บรรยากาศในการประชุมนี้เป็นไปอย่างเรียบง่าย เน้นการพูดคุยกันอย่างไม่เป็นทางการ ในเรื่องความเอาใจใส่ต่อส่วนร่วมมีผลให้เกิดกิจกรรมงานจิตอาสา/การเป็ยของขึ้นในชุมชน (ร้อยละ 73.33) และกิจกรรมงานสืบสานตำนานคลองสวน (ร้อยละ 33.33) โดยในเดือนมีนาคมของทุกปี คนในชุมชนจะมีการแบ่งหน้าที่รับผิดชอบในการจัดงานแบ่งหน้าที่กันทำออกเป็นฝ่ายต่างๆ ซึ่งต่างคนต่างทำหน้าที่ของตนด้วยความเต็มใจ ไม่เว้นแม้กระทั่งคนที่เคยอยู่ในชุมชนแต่ได้ออกไปประกอบอาชีพนอกพื้นที่แล้ว เมื่อถึงงานจิตอาสาจะต้องกลับมาร่วมงานเป็นประจำปีไม่เคยขาด โดยจะกลับมาช่วยบริจาคเพื่อเอาเงินที่ได้กลับมาพัฒนาตลาดคลองสวนให้ดีขึ้นต่อไปในอนาคต

ที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือ คนในชุมชนมีความผูกพันกับท้องถิ่นสูง ทั้งนี้เกิดจากการที่คนในชุมชนตลาดคลองสวนอาศัยอยู่ที่นี้แบบไม่เสียค่าเช่าที่มาเป็นเวลานาน (ร้อยละ 46.67) จึงเป็นเหตุผลที่ทำให้คนในชุมชนไม่คิดที่จะทิ้งท้องถิ่นชุมชนแม้จะออกไปหาถิ่นภายนอกชุมชนแล้วก็ตาม และการได้รับการอนุเคราะห์ให้อยู่โดยไม่ต้องเสียค่าเช่าจึงรู้สึกเป็นหนี้บุญคุณเจ้าของตลาดและพื้นที่ตรงนี้มาก ผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญหลายท่านได้อธิบายว่า เหตุผลสำคัญที่ทำให้คนในชุมชนผูกพันกับชุมชนนี้ มาจากการที่ผู้ที่อาศัยอยู่ในชุมชนส่วนใหญ่ อาศัยอยู่ในชุมชนมาตั้งแต่รุ่นบรรพบุรุษ (ร้อยละ 86.67) และมีความผูกพันสนิทสนมกับเพื่อนบ้านเจกเช่นเค็ชญาติ (ร้อยละ 66.67) สามารถพึ่งพาอาศัยกันได้ และปัจจุบันสามารถหาเลี้ยงชีพตนด้วยการประกอบอาชีพสุจริต หาเงินเลี้ยงตนเองได้ ถึงแม้จะเป็นเงินไม่มากนัก แต่ก็ไม่ต้องพึ่งลูกหลานให้เดือดร้อน จึงไม่มีความจำเป็นที่จะต้องย้ายไปอยู่นอกชุมชน

ตารางที่ 4.3 ความไว้วางใจของคนในชุมชน

ความไว้วางใจ	จำนวน* (n = 15)	ร้อยละ** (100)
ความไว้วางใจในการดูแลและจัดการเกี่ยวกับ		
บุคคลที่เป็นที่รัก		
- ฝากเพื่อนบ้านดูแลคนในครอบครัวเวลาไม่มีเหตุ	12	80
จำเป็น		
- ฝากเพื่อนบ้านดูแลลูกหลานเมื่อติดธุระ	8	53.33
- พึ่งพาเพื่อนบ้านยามคนในครอบครัวไม่สบาย	4	26.67

ตารางที่ 4.3 (ต่อ)

ความไว้วางใจ	จำนวน* (n = 15)	ร้อยละ** (100)
ความไว้วางใจในการดูแลและจัดการเกี่ยวกับ		
สิ่งมีชีวิตที่เป็นที่รัก		
- สามารถให้เพื่อนบ้านจัดการสัตว์เลี้ยงแทนตนเอง	2	13.33
ความไว้วางใจในการดูแลและจัดการเกี่ยวกับ		
ทรัพย์สินต่าง ๆ		
- ฝากเพื่อนบ้านดูแลทรัพย์สินเมื่อเวลาไปธุระ	5	33.33
ต่างจังหวัด		
- ไม่มีปัญหาหลักขโมยในชุมชน	12	80
- สามารถหยิบยืมเงินทองกันได้ชุมชน	6	40
- สามารถหยิบยืมสิ่งของกันได้ชุมชน	14	93.33
ความเอาใจใส่ช่วยเหลือต่อส่วนรวม		
- มีความเอื้ออาทร ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน	13	86.67
- กิจกรรมงานจิตอาสา/การเป็ยของ	11	73.33
- การประชุมการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ใน	15	100
ชุมชน		
- กิจกรรมงานสืบสานตำนานคลองสวน	5	33.33
ความผูกพันในชุมชน		
- ไม่เสียค่าเช่าที่อยู่อาศัยและที่ทำมาหากิน	7	46.67
- อาศัยอยู่และค้าขายในชุมชนตั้งแต่รุ่นบรรพบุรุษ	13	86.67
- สนับสนุนกับคนในชุมชนแจกเช่นเครือญาติ	10	66.67

หมายเหตุ: * เลือกได้มากกว่า 1 คำตอบ

** ฐานร้อยละ คัดจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 15 คน

4.4.3 ความเชื่อค่านิยมและบรรทัดฐาน

4.4.3.1 ความเชื่อ ค่านิยม และจารีตประเพณีของชุมชน

ความเชื่อสำคัญของคนในชุมชนตลาดคลองสวนคือ ความเคารพ ศรัทธาในความศักดิ์สิทธิ์ของศาลเจ้าพ่อคลองสวน (ร้อยละ 80) ทั้งนี้เพราะคนในชุมชนตลาดคลองสวนส่วนใหญ่เป็นคนไทยเชื้อสายจีน ส่วนคนไทยเชื้อสายอื่นมีจำนวนน้อยกว่ามาก จะเห็นได้จากผู้ที่ทำกรค้าขายในตลาดส่วนใหญ่ที่เป็นผู้สูงอายุยังพูดไทยได้ไม่ชัด มีสำเนียงออกไปทางสำเนียงจีนเป็นที่สังเกตได้ด้วยเหตุนี้ภายในตลาดจึงมีสถานที่ศักดิ์สิทธิ์สำหรับเคารพสักการะที่มีรูปแบบจีน เป็นศูนย์รวมความเชื่อของคนส่วนใหญ่ คือ ศาลเจ้าพ่อคลองสวน ซึ่งได้รับการบอกเล่าว่าสร้างมานานกว่า 100 ปีแล้ว ตั้งอยู่บริเวณด้านหน้าของตลาด ซึ่งประชาชนชาวคลองสวนโดยเฉพาะชาวไทยเชื้อสายจีนและคนไทยท้องถิ่นนับถือศาสนาพุทธต่างมีความเคารพเลื่อมใสศรัทธาเป็นอย่างมาก โดยมักจะมีผู้มาขอพรจากศาลเจ้าแห่งนี้อย่างไม่ขาด เพราะเชื่อว่าเมื่อทำการสักการะแล้วการค้าขายจะรุ่งเรืองและชีวิตจะสงบสุขร่มเย็น ความสำคัญที่เห็นชัดอีกประการหนึ่งคือในเดือนมีนาคมของทุกปีจะมีการจัดงานประจำปีศาลเจ้าพ่อคลองสวนหรือที่เรียกว่างานจิวประจำปีขึ้นซึ่งได้มีการจัดสืบทอดกันมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันถึงแม้ว่าในปัจจุบันการแสดงจิวจะไม่ได้รับความนิยมมากเหมือนในอดีต แต่ก็ยังคงจัดสืบทอดกันมาเป็นงานประจำปีของชาวตลาดคลองสวนที่เชื่อมโยงกับความเชื่อภายในงานจะมีการเล่นจิว ฉายหนัง ลำตัดและมีการประมูลสิ่งของเพื่อนำเงินที่ได้มาพัฒนาชุมชนและช่วยเหลือผู้ที่เดือดร้อน ทั้งภายในและภายนอกชุมชน

คนในชุมชนตลาดคลองสวนล้วนมีค่านิยมร่วมกันในการรักษาเอกลักษณ์ทางสถาปัตยกรรมแบบโบราณของชุมชนมาอย่างต่อเนื่อง (ร้อยละ 93.33) โดยอาคารบ้านเรือนและสิ่งปลูกสร้างภายในตลาดคลองสวนนั้นมีอายุมากกว่า 100 ปี แต่คนในชุมชนยังคงอนุรักษ์สถาปัตยกรรมที่สวยงามนี้ไว้ให้ดำรงอยู่ได้ โดยคงรูปแบบเดิมไว้มากที่สุดจวบจนถึงปัจจุบันนี้ และเมื่อมีการทำโครงการในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ขึ้นในชุมชน เมื่อปี พ.ศ. 2547 ค่านิยมในการอนุรักษ์ของคนในชุมชนยังมีความเข้มแข็งขึ้น สืบเนื่องจากทางเทศบาลได้เข้ามาประสานความร่วมมือกับคนในชุมชนให้ร่วมกันอนุรักษ์โครงสร้างของตัวอาคารไม้เก่ามิให้ทำการรื้อถอนหรือตัดแปลงสภาพภายนอกอาคาร เว้นแต่หากมีบริเวณใดเกิดการชำรุด สามารถปรับปรุงได้โดยให้คงสภาพของเดิมไว้ให้มากที่สุด ด้วยการออกเทศบัญญัติเทศบาลตำบลคลองสวนเรื่อง กำหนดบริเวณห้ามก่อสร้าง ดัดแปลง ใช้หรือเปลี่ยนการใช้อาคารบางชนิด หรือบางประเภท ในท้องที่เขตเทศบาลตำบลคลองสวน อำเภอบางปะอง จังหวัดสมุทรปราการการขับเคลื่อนในลักษณะนี้ ส่งผลให้คนในชุมชนเห็นประโยชน์ของการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมและสิ่งแวดล้อมในชุมชนว่าเป็นสิ่งที่ส่งเสริมให้การท่องเที่ยวในชุมชนจึงประสบความสำเร็จ จึงยังเห็นความสำคัญมากขึ้น ถึงแม้สิ่งปลูก

สร้างภายในชุมชนจะมีสภาพที่ทรุดโทรมไปตามกาลเวลาบ้างก็ตาม หากแต่ยังมีความคงทนแข็งแรง และมีความสวยงามซึ่งเป็นสิ่งที่หาชมได้ยากในปัจจุบัน

ค่านิยมอีกประการหนึ่งของคนในชุมชนที่ยึดถือร่วมกัน คือ ความเคารพและปฏิบัติตามคำสั่งสอนและชี้แนะของผู้อาวุโสในชุมชน(46.67) เนื่องจากคนในชุมชนตลาดคลองสวนล้วนแต่อาศัยอยู่ร่วมกันมานาน ทำให้มีความเคารพซึ่งกันและกันระหว่างคนในชุมชน อาศัยอยู่ร่วมกันเหมือนคนในครอบครัว เมื่อจะดำเนินกิจกรรมอะไรก็ตามจะต้องขอความคิดเห็นจากผู้อาวุโสในชุมชนเสียก่อน อีกทั้งยังมีความเห็นว่าความคิดเห็นของผู้อาวุโสเป็นสิ่งที่ดี และผู้อาวุโสเหล่านี้มีประสบการณ์ที่มากกว่า

ประเพณีสำคัญของชุมชนตลาดคลองสวน คือ งานจิวประเพณี(ร้อยละ 73.33) ซึ่งได้กล่าวรายละเอียดมาแล้วก่อนหน้านี้ งานประเพณีที่สำคัญอีกประการหนึ่งของชุมชนตลาดคลองสวน คือ งานนมัสการหลวงพ่อบาน หรืองานปิดทองหลวงพ่อบาน (ร้อยละ 26.67) ซึ่งเป็นงานประจำปีของอำเภอบางบ่อจังหวัดสมุทรปราการและประชาชนที่อยู่ในพื้นที่ใกล้เคียง ภายในงานจะมีการอัญเชิญรูปหล่อเหมือนหลวงพ่อบานมาประดิษฐานที่บริเวณด้านหน้าตลาดเป็นเวลาหนึ่งคืนเพื่อให้คนในชุมชนได้ร่วมทำบุญ แล้วจึงแห่กลับวัดเพื่ออัญเชิญรูปหล่อหลวงพ่อบานไปไว้ในพระวิหารให้ประชาชนได้ปิดทองนมัสการต่อไป กิจกรรมที่เป็นของส่วนรวม ไม่ว่าจะเป็นงานบุญหรือพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับศาสนา หรืองานประเพณี เมื่อมีการจัดงานแต่ละครั้งจะเป็นการสานสร้างความสัมพันธ์อันเป็นหนึ่งเดียวกันของคนในชุมชนไปในตัว โดยจะมีการประชุมชาวบ้านในชุมชนเพื่อเตรียมการและจัดแบ่งหน้าที่กัน ซึ่งการดำเนินการเหล่านี้ล้วนเป็นงานที่ต้องใช้ความร่วมมือร่วมใจและร่วมแรงกันของคนภายในชุมชนทำให้งาน/กิจกรรมที่จัดขึ้นเสร็จตามที่ได้ตั้งใจไว้ตลอดเวลาที่ผ่านมาคนในชุมชนต่างให้ความร่วมมือกับการจัดงานประเพณีในทุกขั้นตอน มีการแบ่งงานกันทำตามความถนัดและความสามารถของแต่ละคน ผู้นำชุมชนก็แสดงบทบาทในการสนับสนุนอย่างชัดเจน การที่ชาวบ้านในชุมชนมาทำงานบุญตามความเชื่อหรือเพื่อพัฒนาชุมชนร่วมกันนี้เป็นการสะท้อนค่านิยมที่เชื่อมโยงกับความเชื่อที่มีอยู่ทั้งในแง่ของการทำบุญและการเคารพผู้นำและผู้อาวุโส อันส่งผลให้เสริมสร้างความสามัคคีในชุมชน อีกทั้งยังเป็นการกระตุ้นให้เกิดการร่วมระดมทุนของคนในชุมชน เพื่อนำมาพัฒนาชุมชนอีกทางหนึ่งด้วย

4.4.3.2 ข้อตกลงระหว่างกันภายในชุมชน

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ ทำให้ทราบว่า มีข้อตกลงระหว่างกันภายในชุมชนที่มีผลต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อยู่ 3 ประการด้วยกัน คือ (1) ผู้ประกอบการในชุมชนจะต้องค้าขายสินค้าที่มีคุณภาพ ไม่ค้ากำไรเกินควร (ร้อยละ 80) (2) ให้คนในชุมชนพูดจาปราศรัยกับนักท่องเที่ยวด้วยถ้อยคำที่สุภาพ(ร้อยละ 53.33) และ (3) ผู้ประกอบการในชุมชนต้องเป็นคนในพื้นที่เท่านั้น(ร้อยละ 40)

โดยทั้ง 3 ข้อ เป็นบรรทัดฐานใหม่ที่เกิดขึ้นหลังจากได้จัดให้มีการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ขึ้นในชุมชน อันเกี่ยวเนื่องกับกับการทำมาหากินและภาพลักษณ์การบริการของคนในชุมชนที่เป็นส่วนประกอบสำคัญที่จะช่วยส่งเสริมให้การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ประสบความสำเร็จและเป็นเงื่อนไขสำคัญที่ส่งเสริมความยั่งยืนของการท่องเที่ยวแนวทางนี้ ซึ่งคนในชุมชนได้เล็งเห็นความสำคัญและได้ทำความตกลงที่จะปฏิบัติร่วมกันอย่างเคร่งครัดและสม่ำเสมอ และในส่วนข้อตกลงที่กำหนดให้ผู้ประกอบการในชุมชนต้องเป็นคนในพื้นที่เท่านั้น ได้รับคำอธิบายว่า ก่อนที่ตลาดคลองสวนร้อยปีจะเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมเฉกเช่นทุกวันนี้ ชาวบ้านต่างร่วมมือร่วมใจกันฟันฝ่าอุปสรรคต่างๆ ที่เกิดขึ้น การที่จะให้คนนอกเข้ามาจะก่อให้เกิดความไม่ยุติธรรมกับคนในชุมชนที่อาศัยอยู่ดั้งเดิมที่ร่วมกันพัฒนาอย่างยาวนาน

4.4.3.3 กฎเกณฑ์ของชุมชนที่เป็นทางการ

ในชุมชนได้มีการกำหนดห้ามทำการรื้อถอนและดัดแปลงอาคารไม้ภายในชุมชน (ร้อยละ 93.33) เป็นกฎเกณฑ์ที่คนในชุมชนรับทราบและร่วมกันปฏิบัติอย่างเข้มงวด โดยถือว่าเป็นบรรทัดฐานสำคัญที่จะทำให้การอนุรักษ์สถาปัตยกรรมได้ผล เนื่องจากตลาดคลองสวนมีสถาปัตยกรรมที่งดงามแตกต่างจากชุมชนละแวกใกล้เคียง คือ เป็นชุมชนโบราณที่คงไว้ซึ่งความเก่าแก่ของตัวอาคารที่พักอาศัย สร้างขึ้นจากโครงสร้างไม้เนื้อแข็งและเนื้ออ่อน ซึ่งหาชมได้ยากในปัจจุบัน การที่เจ้าของตลาดมีนโยบายที่จะอนุรักษ์สถาปัตยกรรมแบบโบราณนี้ไว้ไม่ให้สูญหายไป โดยห้ามคนในชุมชนทำการรื้อถอนดัดแปลงอาคารไม้ภายในชุมชนนั้น จำเป็นต้องมีกติกาที่กำหนดดังกล่าวนี้นี้ แม้เมื่อจำเป็นต้องซ่อมแซมก็ให้คงรูปแบบเดิมให้มากที่สุดเพื่อให้อยู่คู่กับการพัฒนาให้ตลาดคลองสวนเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ อีกทั้งพื้นที่ในตลาดคลองสวนไม่สามารถทำการซื้อขาย (ร้อยละ 33.33) เนื่องจากเป็นที่ดินของภาคเอกชน โดยผู้ประกอบการมีสิทธิ์ที่จะใช้พื้นที่ในการอยู่อาศัยและค้าขายแบบไม่เสียเงิน หากแต่ต้องเป็นคนพื้นที่เท่านั้น ไม่มีสิทธิ์ในการถือครองโฉนด

4.4.3.4 การปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของชุมชนร่วมกัน

จากการสอบถามผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ทำให้ทราบว่า คนในชุมชนส่วนใหญ่ร่วมกันรักษากฎกติกาบนพื้นฐานของการอยู่ร่วมกัน (ร้อยละ 66.67) คือ ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน และปฏิบัติตามคำบอกกล่าวของเจ้าของตลาด คือ พุดจาปราศรัยกับนักท่องเที่ยวด้วยถ้อยคำที่สุภาพ ค้าขายสินค้าที่มีคุณภาพและไม่ค้ากำไรเกินควร โดยท่านเจ้าของตลาดได้เปรียบเปรยว่า “เมื่อตลาดรุ่งได้ ก็ร่วงได้เช่นกัน” ด้วยความเคารพนับถือเจ้าของตลาดเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว บวกกับได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของคำเตือนและชี้แนะของเจ้าของตลาด จึงร่วมกันรักษากฎกติกาที่ท่านกำหนดไว้เป็นส่วนใหญ่ แม้จะมีบางส่วนที่ไม่ปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของการอยู่ร่วมกันบ้าง เช่น อาจจะขายสินค้าที่มีราคาแพง และใช้วาจาที่ไม่สุภาพกับนักท่องเที่ยวบ้าง ซึ่งบางครั้งเป็นผลสืบเนื่องจากนักท่องเที่ยวบางคนก็มีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม ทำให้ผู้ประกอบการไม่สามารถระงับความโกรธไว้ได้ หรืออาจจะมีการทะเลาะเบาะแว้งกันระหว่างคนในชุมชนบ้าง แต่ที่ผ่านมาก็ไม่ได้เกิดบ่อยนัก

สามารถหาทางแก้ไขปัญหาได้ในที่สุด โดยในการตัดสินใจลงโทษผู้ไม่ปฏิบัติตาม ส่วนใหญ่จะขึ้นอยู่กับเจ้าของตลาดที่มักจะทำการตัดสินใจเป็นกรณีๆ ไป มีบางครั้งเท่านั้นที่ประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นเข้าหรือประจวบพร้อมกัน ซึ่งในทางปฏิบัติเมื่อคนในชุมชนไม่รักษากฎกติกาบนพื้นฐานของการอยู่ร่วมกัน เช่น มีคนในชุมชนทำกริยาไม่เหมาะสมกับนักท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวอาจไปร้องเรียนที่เทศบาล จากนั้นเจ้าของตลาดก็จะทำการตัดสินใจเป็นรายบุคคลไป โดยให้ปรับปรุงพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น หากเป็นปัญหารุนแรงหรือเป็นเรื่องที่ต้องตัดสินใจร่วมกันของคนในชุมชนก็จะนำประเด็นปัญหาดังกล่าวเข้าประจวบพร้อมกันเพื่อหาทางออกร่วมกันและจะได้เป็นบรรทัดฐานสำหรับเรื่องเดียวกันต่อไป

ในส่วนของการระดมความคิดเห็นและตัดสินใจของชุมชนนั้น ผู้ให้ข้อมูลสำคัญอธิบายว่า ปัญหาส่วนใหญ่จะเป็นปัญหาเล็กน้อยที่เจ้าของตลาดสามารถทำการตัดสินใจเป็นรายกรณีไป (ร้อยละ 66.67) เช่น พูดจาไม่ดีแก่ลูกค้า ขายของราคาแพงและมีนักท่องเที่ยวร้องเรียนหากเป็นปัญหาใหญ่จะนำประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นเข้าประจวบพร้อมกัน (ร้อยละ 26.67) หรือในการที่ตัดสินใจดำเนินการกิจกรรมใดไปแล้วและไม่เป็นไปตามแผนการที่วางไว้ก็จะนำเอาเข้าที่ประชุมเพื่อหาทางปรับเปลี่ยนแก้ไข ร่วมกัน

ตารางที่ 4.4 ความเชื่อค่านิยมและบรรทัดฐาน

ความเชื่อค่านิยมและบรรทัดฐาน	จำนวน* (n = 15)	ร้อยละ** (100)
ค่านิยมที่เกิดขึ้นในชุมชน		
- ศาลเจ้าพ่อคลองสวน	12	80
- รักษารูปแบบสถาปัตยกรรม	14	93.33
- ความเคารพต่อผู้อาวุโส	7	46.67
จารีตประเพณีของชุมชน		
- งานจิวประเพณีกิจกรรมการเปียของ	11	73.33
- งานปิดทองหลวงพ่อบาน	4	26.67
ข้อตกลงระหว่างกันชุมชน		
- ค่าขายสินค้าที่มีคุณภาพและไม่ค้ากำไรเกินควร	12	80
- ใช้ถ้อยคำที่สุภาพกับนักท่องเที่ยว	8	53.33
- ผู้ประกอบในชุมชนต้องเป็นคนในพื้นที่เท่านั้น	6	40

ตารางที่ 4.4 (ต่อ)

ความเชื่อค่านิยมและบรรทัดฐาน	จำนวน* (n = 15)	ร้อยละ** (100)
กฎเกณฑ์ของชุมชนที่เป็นทางการ		
- ห้ามทำการรื้อถอน ดัดแปลงอาคารไม้ภายในชุมชน	14	93.33
- ไม่สามารถทำการซื้อขายที่ดินในตลาดคลองสวน	5	33.33
การปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของชุมชนที่มีร่วมกัน		
- รักษากฎกติกาบนพื้นฐานของการอยู่ร่วมกันอย่างดี	10	66.67
- มีบางครั้งที่ไม่ปฏิบัติตามกฎเกณฑ์การอยู่ร่วมกัน	4	26.67
กระบวนการตัดสินใจโทษและการตัดสินใจของชุมชน		
- เจ้าของตลาดทำการตักเตือนเป็นกรณี	10	66.67
- นำประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นเข้าประชุมร่วมกัน	4	26.67

หมายเหตุ: * เลือกได้มากกว่า 1 คำตอบ

** ฐานร้อยละ คิดจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 15 คน

4.4.4 กลุ่มและองค์กรภายในชุมชน

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ทำให้ทราบว่า การเป็นสมาชิกของกลุ่มทางสังคมในชุมชนประกอบด้วย คณะกรรมการศาลเจ้าพ่อคลองสวน (ร้อยละ 86.67) ซึ่งเป็นกลุ่มทางสังคมที่เก่าแก่ที่สุดในชุมชนที่ยังคงมีความสำคัญจนถึงปัจจุบัน คณะกรรมการนี้ไม่มีการระบุดึงที่มาและช่วงเวลาการก่อตั้งที่แน่นอนแต่เข้าใจว่ามีการก่อตั้งขึ้นมาเพื่อดูแลศาลและกิจกรรมงานประเพณีที่เกี่ยวกับศาลควบคู่กัน เมื่อได้มีการตั้งศาลขึ้นมา ในปัจจุบันภายในกลุ่มจะมีการสลับสับเปลี่ยนหมุนเวียนคนในหมู่คนไทยเชื้อสายจีนและคนไทยท้องถิ่นที่นับถือศาสนาพุทธในชุมชนเพื่อเข้าร่วมเป็นกรรมการกันทุกปี โดยทุก ๆ สี่ปีจะวนกลับมาครบครันวาระหนึ่งครั้ง ต่อมาเมื่อตลาดคลองสวนมีการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในปี พ.ศ. 2547 จึงได้มีการตั้งคณะกรรมการตลาดคลองสวน (ร้อยละ 86.67) ขึ้นมา นับเป็นกลุ่มสังคมกลุ่มที่ 2 ที่มีความสำคัญต่อชุมชนโดยรวมอย่างชัดเจน โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในชุมชน ทั้งนี้เพราะก่อตั้งขึ้นมาเพื่อดูแล

จัดการตลาดและกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่จะเกิดขึ้นภายในตลาดเป็นการเฉพาะ รวมทั้งช่วยประสานกลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขในชุมชน (ร้อยละ 26.67) ที่เกิดขึ้นจากการเข้าร่วมอบรมกับสถานีอนามัยของคนในชุมชน เพื่อแบ่งเบาภาระหน้าที่ของสถานีอนามัยของเทศบาลที่มีเจ้าหน้าที่ไม่เพียงพอต่อความต้องการของคนในชุมชน นอกจากนี้ ภายในชุมชนยังมีการรวมกลุ่มอย่างไม่เป็นทางการคือ เป็นกลุ่มสนทนา (46.67) ซึ่งมักจะรวมกลุ่มกันเพื่อแลกเปลี่ยนข่าวสารและความคิดเห็นในเรื่องต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นทั้งภายในและภายนอกชุมชน สถานที่ที่มักจะใช้เป็นที่พบปะกันสำหรับกลุ่มนี้ คือ ร้านกาแฟซึ่งอยู่ภายในตลาด โดยในปัจจุบันมีร้านกาแฟ ร้านที่ได้กล่าวไปแล้วข้างต้น บรรยากาศของกลุ่มสนทนา นี้มักจะเป็นการคุยกันเรื่องทั่ว ๆ ไป บางครั้งจะเป็นการสนทนากัน ไปเล่นเกมสัปดาห์กรุกกัน ไปอย่างสนุกสนาน ซึ่งคนในชุมชนจะแวะเวียนกันมาอย่างไม่ขาดสายสลับกับลูกค้าที่มาซื้อกาแฟตลอดทั้งวัน หรือ บางครั้งจะตั้งวงสนทนาหลังจากเสร็จสิ้นกิจกรรมการเดินแอโรบิคในตอนเย็น บริเวณลานกว้างหน้าศาลเจ้าพ่อคลองสวน

4.4.4.1 ความสัมพันธ์ภายในกลุ่มทางสังคม

ความสัมพันธ์ภายในกลุ่มทางสังคมในชุมชนนั้น ได้รับการอธิบายจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญว่า มีลักษณะที่ไม่เป็นทางการ ไม่มีแบบแผนการปฏิบัติแบบตายตัว (ร้อยละ 53.33) มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกันแบบเครือญาติแม้จะมีการทะเลาะเบาะแว้งกันบ้างเมื่อมีความคิดเห็นไม่ตรงกัน แต่ก็เป็นส่วนน้อย และไม่ได้นำไปสู่ความขัดแย้งชัดเจนจนส่งผลกระทบต่อการทำงานร่วมกันของกลุ่ม ทั้งนี้ เป็นเพราะสมาชิกของกลุ่มทางสังคมเหล่านี้ ส่วนเป็นคนในชุมชนที่มีความสนิทสนมคุ้นเคยกัน (ร้อยละ 80) และรู้จักกันเป็นอย่างดีเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว ในสภาพโดยทั่วไป คนเหล่านี้ก็จะคอยช่วยเหลือเกื้อกูลกันซึ่งกันและกันแบบเครือญาติ (ร้อยละ 53.33) แต่ความสัมพันธ์ระหว่างกรรมการกลุ่มด้วยกันมักจะมีใจกว้างกว่าคนทั่วไป อันเป็นผลจากการทำงานร่วมกัน จึงมีความผูกพันกันมากขึ้น ในบางครั้งเมื่อมีการประชุมอาจมีความคิดเห็นไม่ตรงกันบ้างอาจทำให้เกิดความไม่พอใจกันระหว่างบุคคล แต่ก็มีได้ลูกกลมบานปลายออกไปจนกลายเป็นปัญหาของคนหมู่มากในชุมชน (ร้อยละ 26.67)

4.4.4.2 แบบแผนของการปฏิบัติต่อกันในชุมชน

แบบแผนของการปฏิบัติต่อกันภายในชุมชนที่ปรากฏอย่างสำคัญ คือ การเข้าร่วมประชุมอย่างพร้อมเพรียงกัน (ร้อยละ 80) การเชื่อฟังผู้นำในชุมชน (ร้อยละ 60) การมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นอย่างอิสระ (53.33) ในขณะที่เดียวกันก็ยอมรับว่า อำนาจตัดสินใจเรื่องสำคัญจะขึ้นอยู่กับเจ้าของตลาด (ร้อยละ 33.33) โดยทั่วไปแล้วสมาชิกชุมชนจะให้ความร่วมมือกับกิจกรรมภายในกลุ่มและกิจกรรมของชุมชนเป็นอย่างดี โดยส่วนใหญ่สมาชิกจะเข้าร่วมประชุมอย่างพร้อมเพรียงกัน และมักจะเชื่อคำแนะนำหรือคำชี้แนะของผู้นำชุมชนเป็นอย่างดี เพราะเชื่อว่า

เป็นสิ่งที่ดีและสมควรปฏิบัติตาม ทั้งนี้ เป็นเพราะจากประสบการณ์ที่ผ่านมาได้รับการช่วยเหลือจาก ผู้นำมาก และตัวผู้นำเองได้แสดงบทบาทที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนและกลุ่มทางสังคมในชุมชนมาตลอดจนเป็นที่ยอมรับ ในการประชุมแต่ละครั้ง สมาชิกกลุ่มจะเข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นอย่างอิสระ เพราะสมาชิกแต่ละคนมีความสนิทสนมคุ้นเคยกัน ไม่ได้เกรงกลัวอำนาจหรืออิทธิพลของใครคนหนึ่ง การปฏิสัมพันธ์เช่นนี้ ส่งผลให้เกิดการทำงานที่ได้ผลพอสมควรและการตัดสินใจต่าง ๆ ยึดมติร่วมกันที่เป็นการยอมรับของกลุ่ม อย่างไรก็ตามอำนาจตัดสินใจที่นอกเหนือความสามารถของกลุ่มทางสังคมต่าง ๆ ในชุมชนจะขึ้นอยู่กับเจ้าของตลาดที่คอยสนับสนุน แสให้คำปรึกษาและเสนอแนะกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชน ส่วนกลุ่มสนทนาที่เกิดขึ้นอย่างหลวม ๆ ภายในชุมชนไม่มีแบบแผนในการปฏิบัติระหว่างกัน แต่เป็นตัวเสริมในการกระตุ้นให้เกิดการคิดริเริ่มทั้งเป็นแหล่งข้อมูลที่จะนำไปสู่การปรึกษาหารือได้

4.4.4.3 การร่วมกิจกรรมของสมาชิกในกลุ่ม

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ พบว่า การร่วมกิจกรรมของสมาชิกในกลุ่ม โดยส่วนใหญ่จะปรากฏออกมาในลักษณะของการเข้าร่วมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเมื่อมีการเรียกประชุม (ร้อยละ 100) และ เข้าร่วมการจัดงานประจำปี (ร้อยละ 86.67) ของชุมชนเป็นสำคัญ นอกจากนี้ ยังสามารถเห็นได้จากการร่วมเข้ารับการอบรมให้ความรู้ต่าง ๆ ที่จัดขึ้นจากการสังเกต และพูดคุยอย่างไม่เป็นทางการกับสมาชิกภายในชุมชนพบว่า ในกิจกรรมในการประชุมท้องที่เวียงอนุรักษ์สมาชิกในชุมชนต่างให้ความสำคัญกับเข้าร่วมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันอย่างพร้อมเพรียง หากสมาชิกคนใดไม่ว่างก็จะต้องส่งตัวแทนบ้านละหนึ่งคนเพื่อเข้าร่วมรับฟังการประชุม และมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนตั้งแต่เริ่มปรึกษาหารือวางแผนรูปแบบกิจกรรมต่าง ๆ ภายในกลุ่มจนถึงร่วมกันหาแนวทางแก้ไขกับปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น โดยสมาชิกในชุมชนต่างช่วยเหลือเกื้อกูลกัน มีความเคารพและเกรงใจซึ่งกันและกัน โดยเฉพาะการเคารพผู้มีอาวุโสสูงกว่า ผู้รู้ รวมทั้งผู้นำในชุมชนที่จะเป็นผู้ชี้แนะในการดำเนินกิจกรรม อย่างไรก็ตาม ในการดำเนินการท้องที่เวียงอนุรักษ์ช่วงแรกชาวบ้านยังไม่มีความรู้ในการจัดการ ทางเทศบาลจึงได้ส่งคนในชุมชนเข้ารับการฝึกอบรมในการทำอาหาร เพื่อที่จะได้กลับมาประกอบอาชีพได้ในชุมชนอีกทั้งมีการสนับสนุนจากทางเทศบาลให้ไปศึกษาดูงานในชุมชนที่เป็นแหล่งท้องที่เวียงอนุรักษ์อยู่ก่อนแล้ว

4.4.4.4 ผลประโยชน์ที่ได้รับจากการเข้าร่วมกลุ่ม

ผลประโยชน์ที่ได้รับจากการเข้าร่วมกิจกรรม ของกลุ่มในชุมชนสามารถแยกออกเป็น 3 ส่วนด้วยกัน คือ เกิดการระดมทุน(ร้อยละ 66.67) ในรูปแบบของการเปียของจากศาลเจ้า เพื่อใช้ในการพัฒนาตลาด เกิดการขับเคลื่อนกิจกรรมการท้องที่เวียงอนุรักษ์ในชุมชน(ร้อยละ

86.67) และการพัฒนาการบริการสาธารณสุขในชุมชนให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น (ร้อยละ 13.33) และก่อให้เกิดความรัก ความสามัคคีกันของคนในชุมชน(ร้อยละ 33.33)

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ พบว่าภาระระดมทุนในรูปแบบของการเปียของจากศาลเจ้าเพื่อใช้ในการพัฒนาตลาด นั้นเป็นผลประโยชน์สำคัญที่เกิดขึ้นได้จากการที่คนในชุมชนได้อนุรักษ์ดี ขยายการร่วมกันจัดงานจิวร่วมกันตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน อีกทั้งยังได้ให้ความร่วมมือในการเข้าร่วมกลุ่มคณะกรรมการศาลเจ้าพ่อคลองสวนทำให้การดำเนินการประสบความสำเร็จ โดยคนในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการเปียของจากศาลเจ้า ร่วมบริจาคเงินจากความศรัทธาและเล็งเห็นถึงผลประโยชน์ที่จะได้รับจากการนำเงินที่ได้มาใช้ในการพัฒนาตลาดคลองสวน ซึ่งคณะกรรมการศาลเจ้ายังมีหน้าที่บริหารจัดการเงินกองกลาง เพื่อนำมาใช้ในการช่วยเหลือผู้ที่เดือดร้อน ทั้งในและนอกชุมชนอีกทั้งกิดกองทุนที่จะนำมาพัฒนาตลาดด้วย

นอกจากนี้ การรวมกลุ่มของคนในชุมชนยังก่อให้เกิดการขับเคลื่อนกิจกรรมการท่องเที่ยวงานอนุรักษ์ในชุมชน จากการที่คนในชุมชนให้ความร่วมมือในการเข้าร่วมการประชุมอย่างพร้อมเพรียงกัน และแสดงความคิดเห็น วางแผนและการแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นร่วมกัน จากนั้นเกิดการรวมกลุ่มกันในรูปแบบของคณะกรรมการตลาดในการบริหารจัดการและดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวงานอนุรักษ์อย่างรวดเร็วและเป็นระบบ พร้อมทั้งมีการพัฒนาระบบการให้บริการสาธารณสุขในชุมชนให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น เพราะคนในชุมชนต่างดูแลซึ่งกันและกันและช่วยแบ่งเบาภาระหน้าที่ของอนามัยจากการเข้าร่วมเป็นอาสาสมัครสาธารณสุขในชุมชนได้มากพอสมควร

ตารางที่ 4.5 กลุ่ม/องค์กรภายในชุมชน

กลุ่ม/องค์กรภายในชุมชน	จำนวน* (n = 15)	ร้อยละ** (100)
การเป็นสมาชิกของกลุ่มทางสังคมในชุมชน		
- คณะกรรมการตลาด	13	86.67
- คณะกรรมการศาลเจ้าพ่อคลองสวน	13	86.67
- อาสาสมัครสาธารณสุขในชุมชน	4	26.67
- กลุ่มสนทนา	7	46.67
ความสัมพันธ์ภายในกลุ่ม		
- สนิทสนมคุ้นเคยกัน	18	80

ตารางที่ 4.5 (ต่อ)

กลุ่ม/องค์กรภายในชุมชน	จำนวน* (n = 15)	ร้อยละ** (100)
- การทำงาน ไม่มีแบบแผนตายตัว	8	53.33
- ช่วยเหลือเกื้อกูลกันแบบเครือญาติ	8	53.33
- เกิดการทะเลาะเบาะแว้งกันระหว่างตัวบุคคล	4	26.67
แบบแผนของการปฏิบัติต่อกัน		
- เชื้อพืงผู้นำในชุมชน	9	60
- อำนาจตัดสินใจเรื่องสำคัญจะขึ้นอยู่กับเจ้าของตลาด	5	33.33
- เข้าร่วมประชุมอย่างพร้อมเพรียงกัน	12	80
- คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นอย่างอิสระ	8	53.33
การร่วมกิจกรรมของสมาชิกในกลุ่ม		
- เข้าร่วมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเมื่อมีการเรียกประชุม	15	100
- เข้าร่วมการจัดงานประจำ (ในงานजू) ของชุมชน	13	86.67
- ร่วมบริจาคเงินในการดำเนินกิจกรรม	3	20
ผลประโยชน์ที่ได้รับจากการเข้าร่วมกลุ่ม		
- เกิดเป็นพลังขับเคลื่อนกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในชุมชน	13	86.67
- เกิดการระดมทุนในรูปแบบของการเปียของจากศาลเจ้าเพื่อใช้ในการพัฒนาตลาด	10	66.67
- สาธารณะสุขในชุมชนมีประสิทธิภาพมากขึ้น	2	13.33
- ความรัก ความสามัคคีกันของคนในชุมชน	5	33.33

หมายเหตุ: * เลือกได้มากกว่า 1 คำตอบ

** ฐานร้อยละ คิดจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 15 คน

4.4.5 ความสัมพันธ์เชิงเครือข่าย

4.4.5.1 เครือข่ายที่เกิดขึ้นในชุมชน

ความสัมพันธ์เชิงเครือข่ายสามารถพบได้ทั้งเครือข่ายที่เกิดภายในชุมชน และที่เกิดระหว่างชุมชนกับภายนอก จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ พบว่า เครือข่ายที่เกิดขึ้นในชุมชน เป็นเครือข่ายที่มีพื้นฐานจากความสัมพันธ์เสมือนเครือญาติของเพื่อนบ้านในชุมชน (ร้อยละ 86.67) ส่งผลให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีในรูปแบบอื่น ๆ ด้วย การที่คนในชุมชนส่วนใหญ่อยู่มาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษจนปัจจุบันและไม่ค่อยมีคนต่างถิ่น ทำให้ส่วนใหญ่รู้จักคุ้นเคยกันดี มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน และมีความไว้วางใจระหว่างกันสูง ซึ่งอาจจะเรียกได้ว่ามีพื้นฐานความสัมพันธ์แบบประเพณีดั้งเดิมที่มีลักษณะคล้ายญาติพี่น้อง ความสัมพันธ์ลักษณะนี้มีผลต่อภาคตัวของกลุ่มก่อนทางสังคมไม่ว่าจะเป็นคณะกรรมการตลาดคลองสวน (ร้อยละ 93.33) คณะกรรมการศาลเจ้าพ่อคลองสวน (ร้อยละ 33.33) ที่เป็นกลุ่มหลักๆ ของชุมชน ที่มีโครงสร้างไม่ค่อยเป็นทางการ จะเห็นได้จากที่มาของคณะกรรมการที่เน้นการหมุนเวียนกันไป มากกว่าการเลือกตั้งแบบใหม่ อีกทั้งผู้นำได้มาจากผู้ที่ได้รับการยอมรับอยู่แล้วในสังคม เวลาทำงานแม้จะแยกกิจกรรมกันทำในระดับหนึ่ง แต่ผู้ที่เป็นแกนนำมีลักษณะซ้อนกันอยู่ ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มจึงเกิดขึ้นในลักษณะเชิงซ้อนและหลวม ๆ

4.4.5.2 การร่วมเป็นเครือข่ายกับภายนอกชุมชน

ความสัมพันธ์เชิงเครือข่ายกับภายนอกชุมชนเริ่มปรากฏให้เห็นชัดหลังจากที่ได้รับเริ่มมีกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ โดยในช่วงแรกได้มีการส่งคนในชุมชนไปศึกษาดูงาน ในชุมชนอื่น ๆ เช่น ตลาดสามชุก ตลาดดอนหวาย เพื่อเป็นการกระตุ้นให้เกิดแนวคิดในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในชุมชน และทางเทศบาลได้เข้ามาประสานความร่วมมือช่วยเหลือในการจัดอบรมหลักสูตรพัฒนาฝีมือการทำอาหาร ต่อมาได้มีการจัดกิจกรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับขั้นตอนการดำเนินงานที่ผ่านมาของตลาดท่องเที่ยวที่ถือว่าเป็นต้นแบบเหล่านี้ จากนั้นได้นำมาใช้ภายในตลาดคลองสวนร้อยละปี นอกจากนี้ยังเกิดเครือข่ายกับหน่วยงานภายนอกชุมชนที่สนใจงานในลักษณะนี้ ได้แก่ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง ในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชน ที่ได้เข้ามาให้การสนับสนุนในกาจัดการสัมมนาเชิงวิชาการ ในโครงการพัฒนาตลาดคลองสวนในเชิงอนุรักษ์ โดยได้เชิญนักวิชาการ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในชุมชนท่องเที่ยวและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามารับฟังแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันในการหาทิศทางพัฒนาตลาดคลองสวนต่อไปในอนาคต ซึ่งส่งผลต่อการจัดการแผนการพัฒนาอย่างเป็นระบบ การวางผังการจัดแผงร้านค้า การกำหนดแนวทางเดินรวมไปถึงได้มอบโมเดลจำลองตลาดคลองสวนไว้ที่พิพิธภัณฑ์บ้านเลขที่สาม เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้ถ่ายรูปเป็นที่ระลึก ซึ่งต่อมามีการจัดงานสืบสานตำนานคลองสวน (ร้อยละ 46.67) ขึ้นเพื่อประชาสัมพันธ์ตลาดคลองสวนให้เป็นที่รู้จักแก่นักท่องเที่ยวโดยเกิด

จากความร่วมมือกันระหว่างเทศบาลตำบลคลองสวน การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย และคนในชุมชนตลาดคลองสวนร้อยปี

คนในชุมชนส่วนใหญ่ไม่ทราบถึงความเชื่อมโยงกันระหว่างชุมชน รัฐ และเอกชน จะมีคณะกรรมการตลาดที่สามารถอธิบายถึงความเชื่อมโยงกันนี้ โดยภาคประชาชนต่างช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และร่วมมือร่วมใจกันในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ระหว่างชุมชนที่ทำกิจกรรมด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ด้วยกันให้ประสบความสำเร็จ โดยมักจะได้รับการสนับสนุนจากเทศบาลตำบลคลองสวนในการจัดงานกิจกรรมและสนับสนุนงบประมาณต่าง ๆ ในขณะเดียวกัน การพัฒนาบางส่วนได้รับการสนับสนุนจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย และสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง โดยมีประธานชุมชนเป็นตัวกลางทำหน้าที่ประสานงานกับหน่วยงานต่างๆ หากแต่ในชุมชนยังไม่มีภาคเอกชนเข้ามาให้การสนับสนุนในการดำเนินกิจกรรมชัดเจน

นอกจากการจัดกิจกรรมดังกล่าวแล้วยังมีการใช้ทรัพยากรร่วมกันของเครือข่ายที่เกิดขึ้นในชุมชน โดยเครือข่ายที่เกิดขึ้นในชุมชน มักจะใช้บ้านเลขที่สามเป็นศูนย์กลางการประชุม เนื่องจากมีพื้นที่กว้างขวาง และสะดวกในการนัดหมาย อีกทั้งยังมีการใช้พื้นที่ในตลาดคลองสวนในการจัดกิจกรรมต่างๆร่วมกันระหว่างเครือข่าย เช่น การจัดงานสืบสานตำนานคลองสวน ซึ่งเป็นความร่วมมือระหว่างของเทศบาล การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยและคนในชุมชน รวมไปถึงการใช้พื้นที่ในตลาดคลองสวนในการจัดการเสวนาทางวิชาการที่เกิดขึ้นจาก การสนับสนุนของสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง อีกทั้งชุมชนตลาดคลองสวนยังได้รับเงินทุนสนับสนุน ในการพัฒนาตลาดคลองสวนจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย เพื่อปรับปรุงภูมิทัศน์ให้น่าสนใจและดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาท่องเที่ยวในตลาดคลองสวนร้อยปีแห่งนี้

ในส่วนของกิจกรรมการแบ่งปันแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างเครือข่ายนั้น ปรากฏชัดเมื่อที่สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบังได้จัดกิจกรรมการสัมมนาขึ้นในโครงการพัฒนาตลาดคลองสวนในเชิงอนุรักษ์ โดยเชิญนักวิชาการจากหน่วยงานต่างๆที่เกี่ยวข้องตัวแทนของชุมชนต่างๆ ที่มีการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ประสบผลสำเร็จมาแล้ว และคนในชุมชนมาเข้าร่วมการประชุม เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันถึงแนวทางการดำเนินกิจกรรมและประสบการณ์ที่ผ่านมา อีกทั้งยังมีการศึกษาดูงานในชุมชนท่องเที่ยวต่างๆ ซึ่งทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนรูปแบบวิธีการดำเนินกิจกรรม และสร้างแรงบันดาลใจในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ที่ควรเกิดขึ้นในชุมชนแห่งนี้

ตารางที่ 4.6 วิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงเครือข่าย

ความสัมพันธ์เชิงเครือข่าย	จำนวน* (n = 15)	ร้อยละ** (100)
เครือข่ายที่เกิดขึ้นในชุมชน		
- การรวมกลุ่มที่มีพื้นฐานจากความสัมพันธ์ของเพื่อนบ้านในชุมชน	13	86.67
- การรวมกลุ่มกันในลักษณะของคณะกรรมการตลาดคลองสวนเพื่อการบริหารจัดการตลาด	14	93.33
- การรวมมือกันในลักษณะของคณะกรรมการศาลเจ้าพ่อคลองสวน	5	33.33
การร่วมกิจกรรมกับเครือข่ายอื่นๆ		
- การศึกษาดูงานในตลาดท่องเที่ยวอื่นๆ	8	53.33
- เกิดการจัดงานสืบสานตำนานคลองสวน	7	46.67
- การประชุมเชิงวิชาการร่วมกับภาคีเครือข่าย	9	60
- การจัดอบรมหลักสูตรพัฒนาฝีมือการทำอาหาร	10	66.67
การใช้ทรัพยากรร่วมกัน		
- การได้รับเงินทุนสนับสนุนเพื่อพัฒนาตลาดคลองสวน	9	60
- เกิดการใช้พื้นที่ในตลาดคลองสวนร่วมกันของเครือข่ายในการจัดกิจกรรมต่างๆ	9	60
- บ้านเลขที่สามเป็นศูนย์กลางการประชุมและการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นภายในชุมชน	10	66.67
กิจกรรมการแบ่งปันแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างเครือข่าย เพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลกัน		
- เกิดการสัมมนาร่วมกันในโครงการพัฒนาตลาดคลองสวนในเชิงอนุรักษ์	9	60
- เกิดการศึกษาดูงานในชุมชนท่องเที่ยวอื่นๆ	8	53.33

หมายเหตุ: * เลือกได้มากกว่า 1 คำตอบ

** ฐานร้อยละ คิดจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 15 คน

4.5 กระบวนการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในชุมชน

คนในชุมชนตลาดคลองสวนได้เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อย่างเป็นกระบวนการ และกระทำในลักษณะของการทำงานร่วมกันโดยภายในชุมชนมีการแบ่งประเภทของกลุ่มในชุมชนที่มีส่วนในการขับเคลื่อนกระบวนการจัดการการท่องเที่ยวออกเป็น 3 ประเภท โดยประเภทที่ 1 สมาชิกทั่วไปหรือคนในชุมชนที่ไม่มีบทบาทหน้าที่รับผิดชอบในชุมชน โดยตรงต่อการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ส่วนใหญ่เป็นผู้ที่อาศัยอยู่ในชุมชนดั้งเดิม ประกอบอาชีพค้าขาย หรือเป็นบุคคลจากต่างพื้นที่ที่ย้ายทะเบียนบ้านเข้ามาอยู่ในพื้นที่ของเทศบาลตำบลคลองสวน ประเภทที่ 2 เป็นผู้นำในชุมชน และประเภทที่ 3 กลุ่มคณะกรรมการต่าง ๆ ที่มีอยู่ในชุมชน ได้แก่ คณะกรรมการตลาดและคณะกรรมการศาลเจ้าพ่อคลองสวน กลุ่มคนทั้ง 3 ประเภทนี้จะมีบทบาทในการทำหน้าที่ต่างกันในกระบวนการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

กระบวนการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในชุมชนตลาดคลองสวนร้อยปีอาศัยกระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนเข้ามาช่วยในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ซึ่งมีพื้นฐานมาจากการผลักดันของเจ้าของตลาดที่ได้กระตุ้นให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมแลกเปลี่ยนและแสดงความคิดเห็นระหว่างกัน เพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ขึ้น ซึ่งสามารถอธิบายโดยการนำแนวคิดการมีส่วนร่วมของ Cohen and Uphoff (1977) มาใช้ในการวิเคราะห์กระบวนการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในชุมชน โดยแบ่งออกเป็น 4 ขั้นตอน คือ ขั้นที่ 1 การวางแผนและการตัดสินใจของชุมชน ขั้นที่ 2 การดำเนินงาน/กิจกรรม ขั้นที่ 3 การรับผลประโยชน์และ ขั้นที่ 4 การแบ่งปันแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ดังมีรายละเอียดดังนี้

4.5.1 ขั้นที่ 1 การวางแผนและการตัดสินใจของชุมชน

ขั้นตอนที่คนในชุมชนตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้นและได้เข้ามามีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็น และเข้าร่วมประชุมในการตัดสินใจกำหนดความต้องการของชุมชน โดยจัดลำดับความต้องการ และมีการกำหนดแนวทางในการดำเนินการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ประกอบด้วย ขั้นตอนย่อยๆ ดังนี้

4.5.1.1 การตัดสินใจกำหนดความต้องการของชุมชน

1) เกิดปัญหาภาวะชบเซาในตลาดคลองสวน เนื่องจากในขณะนั้นการค้าขายภายในตลาดคลองสวนประสบปัญหาจากการเปลี่ยนแปลงอันเป็นผลกระทบจากการพัฒนาในภาพรวม ทางชุมชนจึงได้วิเคราะห์ว่าเกิดจากผลสืบเนื่องของการกระจายความเจริญเข้าสู่ชุมชน นับตั้งแต่การสร้างถนนที่ทันสมัย ส่งผลให้การค้าขายทางน้ำไม่เป็นที่นิยม ผู้คนในละแวกใกล้เคียง

หรือคนในชุมชนนิยมเดินทางไปซื้อสินค้าในตัวเมืองแทนที่จะเข้ามาซื้อสินค้าในตลาด ส่งผลให้การค้าขายในตลาดคลองสวนชลบเซาหลง คนบางส่วนต้องย้ายออกจากพื้นที่เพื่อไปหาแหล่งทำมาหากินใหม่ หากแต่คนในชุมชนบางส่วนยังคงทำการค้าขายอยู่ในพื้นที่เดิมเช่นในอดีตร้อยละ 46.67)

2) เกิดการชักนำของเจ้าของตลาดในปี พ.ศ. 2547 ชุมชนตลาดคลองสวนร้อยปีได้รับรางวัลสถาปัตยกรรมดีเด่น ประเภทชุมชนพื้นถิ่นจากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี จึงเป็นจุดเริ่มต้นให้เจ้าของตลาดเกิดแรงบันดาลใจในการพัฒนาตลาดคลองสวนให้เป็นที่รู้จัก และเพื่อแก้ปัญหาความซบเซาของตลาดคลองสวนด้วย จึงมีการเรียกประชุมชาวบ้านเพื่อสอบถามความคิดเห็นว่าต้องการให้เกิดรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ภายในชุมชนหรือไม่ และหากเกิดขึ้นแล้วรูปแบบกิจกรรมที่ควรเกิดขึ้นจะมีลักษณะเป็นอย่างไร การประชุมในครั้งนี้ถือเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญมาก โดยได้มีการพูดคุยและมีความเห็นร่วมกันว่าจะดำเนินโครงการการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ (ร้อยละ 66.67)

4.5.1.2 การจัดลำดับความสำคัญของความต้องการ

1) หลังจากความเจริญได้กระจายเข้าสู่ชุมชน ปัญหาความซบเซาภายในตลาดคลองสวนกลายเป็นปัญหาใหญ่ที่ทำให้คนในชุมชนบางส่วนต้องออกไปหาถิ่นภายนอกชุมชน จะเหลือเพียงคนสูงอายุบางส่วนที่ทำการค้าขายเฉกเช่นปกติดังอดีต หากแต่เป็นการค้าขายเพียงพอเลี้ยงปากเลี้ยงท้อง มิได้เน้นเพื่อทำกำไร อันเนื่องจากมีนักท่องเที่ยวเข้ามาในชุมชนเป็นจำนวนน้อย และลูกค้าส่วนใหญ่เป็นคนในละแวกพื้นที่ใกล้เคียง เมื่อเกิดปัญหาดังกล่าวขึ้น คนในชุมชนต้องการหาแก้ปัญหา ทั้งผู้นำชุมชนและแกนนำตามธรรมชาติ อาทิ เจ้าจงตลาด ประธานชุมชน ผู้นำชุมชน ฯลฯ ที่มองเห็นศักยภาพที่มีอยู่ในชุมชน จึงเกิดการประชุมเพื่อดำเนินการจัดการท่องเที่ยวในชุมชนร่วมกัน เพื่อแก้ปัญหาเศรษฐกิจซบเซาในตลาดคลองสวน โดยการที่ต้องทำการค้าขายเพื่อให้ตลาดกลับมามีชีวิตชีวาเหมือนดังแต่ก่อน โดยที่มีแนวคิด หากทำให้ตลาดคลองสวนกลายเป็นตลาดท่องเที่ยวที่คึกคักอีกครั้ง ก็จะทำให้นักท่องเที่ยวหลงไหลเข้ามาจับจ่ายใช้สอยภายในชุมชน ทำให้คนในชุมชนกลับมามีรายได้ เลี้ยงตนเองได้ (ร้อยละ 93.33)

พอมิถุนเข้ามาคนที่เคยเข้ามาซื้อของในตลาดเรา เขาก็นั่งรถไปซื้อของที่อื่นกันหมด แต่จะทำยังไงได้เราขายของอยู่ที่นี้มาตั้งแต่รุ่นพ่อ รุ่นแม่เรา จะให้ออกไปทำอย่างอื่นก็ไปทำไม่ไหว พอดีจะมีการท่องเที่ยวในชุมชนคนในตลาดเขาก็เอาด้วยทั้งนั้นแหละ (อู๊ด, 2554)

2) อำนาจตัดสินใจขึ้นอยู่กับเจ้าของตลาดเป็นสำคัญ การจัดลำดับความสำคัญของความต้องการขึ้นอยู่กับเจ้าของตลาดเป็นหลัก ซึ่งเจ้าของตลาดเป็นผู้ที่มีประสบการณ์และมีอิทธิพลต่อการกำหนดทิศทางของกิจกรรมต่างๆ ภายในชุมชน โดยจะเป็นผู้ที่เสนอให้ริเริ่มดำเนินกิจกรรมใดก่อนหรือหลัง และสิ่งใดเป็นสิ่งที่จำเป็นควรกระทำเป็นการเร่งด่วน จากนั้นจึงมีการเรียกประชุมร่วมกันของคนในชุมชนเพื่อที่จะได้เสนอความคิดเห็นเพิ่มเติมหรือโต้แย้งเพื่อหาข้อสรุปร่วมกัน(ร้อยละ 93.33)

3) เริ่มแรกหลังจากมีการตกลงกันว่าจะทำการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ขึ้นในตลาดคลองสวน จึงได้มีการประชุมร่วมกันหาวิธีที่จะทำให้ตลาดคลองสวนเป็นที่รู้จักและมีความน่าสนใจ ในการดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาท่องเที่ยวภายในตลาดคลองสวน ดังนั้นจึงมีการประชุมร่วมกันที่จะหาจุดเด่นของตลาดคลองสวน และร่วมกันหารูปแบบการดำเนินกิจกรรมที่จะเกิดขึ้นในชุมชน(ร้อยละ 46.67)

4.5.1.3 การกำหนดวิธีการและแนวทางการดำเนินงาน

1) คนในชุมชนร่วมกันหารูปแบบกิจกรรมที่เหมาะสมกับสภาพของบริบทชุมชน จากการประชุมร่วมกัน โดยคนในชุมชนเล็งเห็นถึงความสำคัญของสถาปัตยกรรมแบบโบราณภายในตลาดที่สามารถดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเข้ามาสัมผัสวิถีชีวิตของคนในชุมชนด้วยบรรยากาศที่ทำให้หวนรำลึกถึงอดีต โดยร่วมกันสร้างกฎข้อบังคับให้คนในชุมชนอนุรักษ์สถาปัตยกรรมแบบโบราณในชุมชน โดยมีกรวางเป้าหมายที่จะให้ตลาดคลองสวนกลายเป็นตลาดท่องเที่ยวที่คงไว้ซึ่งความสวยงามของรูปแบบสถาปัตยกรรมแบบโบราณ หลังจากนั้นได้เกิดความร่วมมือจากทางเทศบาลในการออกเทศบัญญัติห้ามคนในชุมชนไม่ให้มีการเปลี่ยนแปลง หรือรื้อถอน สิ่งปลูกสร้างและอาคารบ้านไม้ภายในตลาดคลองสวน เว้นแต่ส่วนใดที่ชำรุดสามารถซ่อมแซมได้ แต่ให้คงรูปแบบเดิมให้มากที่สุด(ร้อยละ 86.67)

2) การศึกษาดูงาน หลังจากมีการประเมินร่วมกันแล้วพบว่าคนในชุมชนไม่มีประสบการณ์และความรู้ในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ อีกทั้งสินค้าในตลาดคลองสวนส่วนใหญ่เป็นสินค้าเพื่อการบริโภค และภายในชุมชนยังไม่มีหลากหลายของสินค้าเพียงพอที่จะดึงดูดใจนักท่องเที่ยว และไม่สามารถตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวได้ จึงต้องมีการกำหนดแนวทางในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น โดยได้มีความร่วมมือระหว่างผู้นำชุมชนกับทางเทศบาลในการที่จะนำคนในชุมชน ไปศึกษาดูงานตลาดน้ำอื่นๆ ที่ประสบความสำเร็จ เช่น ตลาดน้ำดอนหวายจังหวัดนครปฐม ตลาดน้ำดำเนินสะดวกจังหวัดราชบุรี เป็นต้น เพื่อให้คนในชุมชนเกิดแรงบันดาลใจ และนำสิ่งที่ได้รับจากการศึกษาดูงานมาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาตลาดคลองสวน หลังจากการไปศึกษาดูงานแล้วได้มีการประชุมร่วมกันถึงสิ่งที่อยากจะให้เกิดขึ้นในตลาด

คลองสวน รวมไปถึงสิ่งที่จะต้องพัฒนาปรับปรุงให้ดียิ่งขึ้น หลังจากนั้นจึงมีการวางแผนร่วมกันของคนในชุมชน โดยมีเจ้าของตลาดเป็นผู้นำ ต่อมาเจ้าของตลาดได้สังเกตเห็นว่าในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่กระทำโดยการประชุมของคนในชุมชน โดยที่ไม่มีตัวแทนของคนในชุมชนนั้น จะดำเนินการได้ยากและจะเกิดความล่าช้า จึงได้มีความคิดที่จะแต่งตั้งคณะกรรมการตลาดขึ้นมาเพื่อดูแลการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในชุมชน โดยที่คณะกรรมการตลาดนี้เป็นคนในชุมชนทั้งสิ้น เพราะเป็นผู้ที่คนในท้องถิ่นไว้วางใจและรู้ถึงปัญหาได้ดีที่สุด อีกทั้งยังได้มีการพัฒนาแนวทางในการดำเนินงานที่จะให้คนในชุมชนค้าขายสินค้าเพื่อการบริโภค ทั้งอาหารคาวหวาน และของฝากต่าง ๆ เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวที่จะเข้ามาเที่ยว โดยเน้นให้มีสินค้าหลากหลายมากยิ่งขึ้น มิได้จำกัดชนิดสินค้า บางคนอาจจะขายสินค้าเพื่อการบริโภคที่ได้สูตรลับมาจากบรรพบุรุษ ในขณะที่บางคนไปหาซื้อสินค้าทำแกมมาจากโรงเกลือ แล้วแต่ความสามารถของแต่ละคน(ร้อยละ 73.33)

3) เกิดแนวทางการปฏิบัติตนของผู้ประกอบการในตลาด โดยเกิดจากการที่ผู้นำในชุมชนได้สังเกตเห็นความสำคัญของแนวทางในการปฏิบัติตนของคนในชุมชนกับนักท่องเที่ยว ในเรื่องของมารยาทของคนในชุมชน เนื่องจากตลาดคลองสวนเป็นตลาดท่องเที่ยว ดังนั้น คนในชุมชนจะต้องพูดจาด้วยถ้อยคำที่สุภาพ และค้าขายสินค้าที่มีคุณภาพ ห้ามนำสินค้าที่ไม่มีคุณภาพมาขาย และที่สำคัญห้ามมิให้คนในชุมชนค้าขายกำไรเกินควร(ร้อยละ 53.33)

เจ้าของตลาดพูดกับคนในชุมชนเสมอว่าตลาดเรามีวันรุ่งแต่ก็มีโอกาสสร้างได้ถ้าเราทำไม่ได้ สมมุติถ้าร้านค้าร้านใดร้านหนึ่งพูดจาไม่ดีกับนักท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวก็จะนำไปพูดแบบปากต่อปากทำให้นักท่องเที่ยวไม่อยากเข้ามาท่องเที่ยวในตลาดคลองสวนและตลาดของเราจะต้องกลับไปซบเซาอีกครั้ง(อู๊ด, 2554)

4.5.2 ชั้นที่ 2 การดำเนินงาน/กิจกรรมของคนในชุมชน

การเข้าร่วมการดำเนินงาน ก่อให้เกิดการประสานกิจกรรมของคนในชุมชน มีการสนับสนุนทรัพยากรต่าง ๆ ทั้งในด้านการเงินแรงงาน และวัสดุอุปกรณ์ในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นภายในชุมชน โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

4.5.2.1 การร่วม ปฏิบัติและประสานงานกิจกรรม

1) เกิดการประชุมร่วมกันของคนในชุมชน โดยมีการจัดประชุมประชาคมในชุมชนทั้งในส่วนของผู้นำชุมชน และคนในชุมชน เป็นการระดมความคิดเห็น หรือข้อเสนอแนะ ร่วมกันถึงแนวทางการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในชุมชน ซึ่งจะมีการ

นัดประชุมร่วมกันอยู่เสมอ ๆ โดยไม่มีการระบุวันที่แน่นอน โดยจุดมุ่งหมายของการประชุมนั้น เพื่อให้ทราบถึงความคืบหน้า ปัญหา และอุปสรรคต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ในการประชุมแต่ละครั้งส่วนใหญ่ผู้นำชุมชนจะทำการเรียกประชุม โดยให้คณะกรรมการตลาดเดินประกาศให้ทั่วทั้งตลาดหรือการใช้เสียงตามสาย เพื่อเรียกชาวบ้านเข้าร่วมประชุมหรือร่วมกัน สถานที่ที่เป็นศูนย์กลางการประชุม คือ บ้านเลขที่สามหรือที่คนในชุมชนเรียกว่าบ้านอาเลี้ย-คุณนาย และหากมีเรื่องด่วนร้ายแรงที่ส่งผลต่อวิถีความเป็นอยู่และสวัสดิภาพของสมาชิกในชุมชน จะมีการรวมตัวประชุมของคณะกรรมการตลาด ในวันนั้น เช่นปัญหาความปลอดภัยในชุมชน ปัญหาอัคคีภัย เป็นร้อยละ 80)

2) เกิดกิจกรรมการค้าขายในตลาดคลองสวนตามความถนัด ผลจากการประชุมร่วมกันของคนในชุมชน คือ ให้คนในชุมชนร่วมกันทำการค้าขายสินค้าตามความถนัดร้อยละ 80)

คนในชุมชนส่วนใหญ่ค้าขายตั้งแต่สมัยรุ่นพ่อรุ่นแม่ พอมีการท่องเที่ยวในชุมชน บางบ้านก็ไปซื้อของเล่นเด็กโบราณเข้ามาขายไปซื้อที่เขมรบ้าง ไปตลาดปีนังบ้าง ไครดาดีได้ก็เอาของดีมาขายกันแล้วแต่ใครอยากจะทำอะไร ไม่มีการบังคับ ผลที่ออกมาขายดีบ้างไม่ดีบ้างปะปนกันไป แต่ส่วนใหญ่จะขายดีเฉพาะวันหยุดเพราะนักท่องเที่ยวให้ความสนใจมาที่ตลาดเยอะ (อู๊ด, 2554)

3) มีการจัดตั้งคณะกรรมการตลาดคลองสวน ในการประชุมของคนในชุมชนแต่ละครั้ง มักจะได้ข้อสรุปที่ล่าช้า เป็นเหตุให้ผู้นำชุมชนมีความคิดที่จะตั้งคณะกรรมการตลาดขึ้น เพื่อเป็นตัวแทนของคนในชุมชนในการตัดสินใจในการดำเนินงานบางเรื่องเรื่องที่เร่งด่วนควบคู่กับการดูแลความสงบเรียบร้อยของคนในชุมชนที่ประกอบกิจการค้าขายในตลาด โดยเชื่อว่าการจัดตั้งคณะกรรมการชุมชนนี้ สามารถช่วยให้การดำเนินการรวดเร็วและเป็นระบบ โดยการคัดเลือกสมาชิกของคณะกรรมการตลาด คัดเลือกและเห็นชอบโดยคนในชุมชนร่วมกัน พิจารณาจากคนในชุมชนที่มีความเหมาะสมและให้ความร่วมมือในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ที่ผ่านมาในอดีต สมาชิกที่ถูกคัดเลือกล้วนแต่เป็นบุคคลที่เป็นที่รู้จัก และเป็นบุคคลที่คนในชุมชนให้ความเคารพ นับถือ และสามารถเป็นผู้ประสานงานระหว่างคนในชุมชนได้เป็นอย่างดี การเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการตลาดล้วนเกิดขึ้นจากความสมัครใจที่จะทำงาน เนื่องจากไม่มีค่าตอบแทนให้ร้อยละ 53.33)

4) เกิดกิจกรรมสืบสานตำนานคลองสวนในชุมชน เมื่อนักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมชมตลาดคลองสวนมากขึ้น คนในชุมชนมีการประชุมร่วมกันที่เสนอให้จัดกิจกรรมที่

น่าสนใจและเป็นกิจกรรมที่เป็นการคืนกำไรให้กับนักท่องเที่ยว ที่ได้เข้ามาเยี่ยมชมตลาดคลองสวน โดยเสนอให้จัดงานสืบสานตำนานคลองสวนขึ้น โดยคนในชุมชนจะร่วมกันตกแต่งตลาดให้มีบรรยากาศเป็นเหมือนเมืองจีน ภายในงานจะมีการขายสินค้านาชนิต รวมทั้งมีการเล่นเกมส์ต่างๆ โดยเมื่อนักท่องเที่ยวซื้อสินค้าที่ร้านใดก็ได้จะได้รับคูปองหนึ่งใบเพื่อมาร่วมเล่นเกมส์ที่คนในชุมชนจัดไว้ เช่น สอยดาว ตักไข่ โดยในการจัดงานสืบสานตำนานคลองสวนนี้ เป็นการประสานความร่วมมือของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยและ ทางเทศบาลตำบลคลองสวนในการประชาสัมพันธ์จัดงานในครั้งนี้ อีกด้วย(ร้อยละ 40)

5) การเปิดอบรมหลักสูตรต่าง ๆ ในชุมชนขึ้น เพื่อให้คนในชุมชนได้พัฒนาตนเอง รองรับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ โดยมีหลักสูตรการอบรมเกี่ยวกับการทำขนมอาหาร และการทำงานฝีมือต่างๆ เป็นความร่วมมือกันระหว่างคนในชุมชนกับเทศบาลตำบลคลองสวน ซึ่งได้มีการเชิญวิทยากรที่มีความรู้มาให้การอบรมแก่คนในชุมชนให้สามารถนำไปใช้ในการประกอบอาชีพ ผลสรุปที่ได้จากการเข้าร่วมอบรมของคนในชุมชนคือ ทำให้คนในชุมชนมีความช่วยเหลือเอื้ออาทรซึ่งกันและกัน โดยคนที่ไปเรียนมาก็จะลงมือฝึกปฏิบัติ เมื่อลองทำเสร็จก็จะให้เพื่อนบ้าน ได้ชิมและติชมเพื่อที่จะได้ปรับปรุงแก้ไขดีขึ้น ต่อเมื่อเมื่อพัฒนารสชาติจนเป็นที่ถูกปากแล้วก็เริ่มทำขาย จนเกิดเป็นความหลากหลายของสินค้าขึ้น ในชุมชน ที่ค้าขายสินค้าตามความสามารถหรือความถนัดของตน ใครมีฝีมือด้านไหนก็ทำด้านนี้ (ร้อยละ 33.33)

4.5.2.2 สนับสนุนทรัพยากร/แรงงาน/วัสดุ

1) เกิดพิพธิภักณ์ในชุมชนตลาดคลองสวน เมื่อเกิดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ขึ้นในชุมชน หลังจากการประชุมร่วมกัน ได้มีข้อเสนอจากคนในชุมชนให้ใช้บ้านเลขที่สามเป็นพิพธิภักณ์ในการแสดงให้เห็นความเป็นมาของตลาดคลองสวนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งคนในชุมชนต่างนำของใช้ วัสดุ อุปกรณ์ทางการเกษตร หรือ ข้าวของเครื่องใช้โบราณ ออกมาโชว์ให้กับนักท่องเที่ยวได้ชม ซึ่งส่วนมาจากความสนใจทั้งสิ้น อีกทั้งยังได้เกิดการประสานความร่วมมือของคนในชุมชนกับสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบังที่เข้ามาศึกษาวิจัยในเรื่อง “โครงการพัฒนาตลาดคลองสวนในเชิงอนุรักษ์” โดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อจัดการอบรมเชิงปฏิบัติการในการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมและศิลปวัฒนธรรมชุมชน จากความร่วมมือดังกล่าว จึงได้เกิดโมเดลจำลองของตลาดคลองสวนที่ตั้งอยู่ในพิพธิภักณ์เพื่อให้ให้นักท่องเที่ยวได้เห็นภาพรวมของตลาดคลองสวนทั้งหมด(ร้อยละ 93.33)

2) เกิดความร่วมมือในการจัดงานประเพณีต่างๆ ในชุมชน อันแสดงให้เห็นถึงความร่วมมือร่วมใจ ของคนในชุมชนที่พร้อมจะสละ กำลังแรงและกำลังทรัพย์ในการจัดงานประเพณีต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชนเช่น ในงานจิวประเพณีจะมีกิจกรรมที่เรียกว่า “การเป็ยของ” โดย

เงินที่ได้จากการเปียของนั้จะเป็นเงินกองกลางที่จะใช้ในการจัดงานประจำปีในปีถัดไป และใช้สำหรับช่วยเหลือคนในชุมชนที่มีฐานะยากจน อีกทั้งคนในชุมชนยังพร้อมใจที่จะเสียสละตนในการทำหน้าที่คณะกรรมการศาลเจ้า(ร้อยละ 66.67)

4.5.3 ชั้นที่3 การรับผลประโยชน์

ชั้นที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการร่วมรับผลประโยชน์สืบเนื่องจากการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ โดย ได้แก่ 1) ผลประโยชน์ทางวัตถุ คือ การมีรายได้และทรัพย์สินเพิ่มขึ้นและมั่นคงมากขึ้น และการมีสาธารณูปโภคที่เพียงพอ และมีคุณภาพดี 2) ผลประโยชน์ทางสังคม ได้แก่ การได้รับการศึกษาอบรม เรียนรู้มากขึ้น รวมทั้งการได้รับบริการด้านสังคมอื่นๆ มากขึ้นและมีคุณภาพดีขึ้น 3) ผลประโยชน์ระดับบุคคล ได้แก่การมีความนับถือตนเองเพิ่มขึ้น และมีความตระหนักถึงศักยภาพภาพของตนเอง

4.5.3.1 ทางวัตถุ

1) รายได้และทรัพย์สินเพิ่มขึ้นและมั่นคงมากขึ้น ก่อนจะมีการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ภายในตลาดคลองสวน คนในชุมชนประสบปัญหาการค้าขายชบเซา เนื่องจากการตัดถนนที่ทันสมัยขึ้น ทำให้คนต่างพากันไปจับจ่ายใช้สอยกันในตัวเมือง พ่อค้าแม่ค้าในตลาดหลายรายต้องย้ายที่ประกอบอาชีพออกไปทำงานรับจ้างในเมืองกันเป็นจำนวนมาก หากแต่ยังมีพ่อค้าแม่ค้าอีกหลายคนที่ยังคงประกอบอาชีพค้าขายอยู่ในชุมชน ถึงแม้ว่าจะมีนักท่องเที่ยวเข้ามาน้อยก็ตาม อย่างไรก็ตามเมื่อมีการจัดโครงการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ขึ้นในชุมชน นักท่องเที่ยวต่างให้ความสนใจที่จะเดินทางมาที่ตลาดคลองสวนเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะในวันเสาร์-อาทิตย์หรือวันหยุดนักขัตฤกษ์ ส่งผลให้ตลาดท้องถิ่นแห่งนี้กลับมามีชีวิตชีวาได้อีกครั้ง คนในชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้นจากเมื่อก่อนมากเพราะนอกจากจะขายของได้มากขึ้นแล้ว ค่าเช่าบ้านและค่าเช่าที่ทำมาหากินก็ไม่เสีย การค้าขายในตลาดคลองสวนจึงสร้างความมั่นคงในทรัพย์สินให้กับคนในชุมชนได้เป็นอย่างดี (ร้อยละ 100.0)

2) ระบบสาธารณูปโภคในชุมชนได้รับการพัฒนาให้ดีขึ้น ทั้งนี้เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวที่เข้ามาในชุมชน โดยในปัจจุบันมีโทรศัพท์บ้านอย่างทั่วถึงมีการดำเนินการปรับปรุงภูมิทัศน์บริเวณด้านหน้าทางเข้าตลาดคลองสวน โดยได้รับการสนับสนุนเงินงบประมาณจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยในการปรับปรุงทางเดิน และชุ่มหน้าประตูทางเข้าให้มีความสวยงามมากยิ่งขึ้นมีการทำแพดล่อน้ำเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้ลงไปทานอาหารอย่างเป็นสัดส่วนบริเวณด้านหน้ามีพื้นที่ฝากรถให้แก่คนในชุมชน และมีการสื่อสารในชุมชนโดยใช้เสียงตามสายกระจายข่าวติดต่อเรื่องสำคัญ ๆ บริเวณด้านหน้าตลาด มีการขยายพื้นที่ลานจอดรถพร้อมทั้งมี

เจ้าหน้าที่อำนวยความสะดวก มีสถานที่พักผ่อน ตู้โทรศัพท์สาธารณะ รถสุขาเคลื่อนที่ การจัดเก็บขยะมูลฝอย การเดินทางมาท่องเที่ยวในตลาดคลองสวนในปัจจุบันสามารถเดินทางมาได้สะดวกขึ้นกว่าในอดีตมาก จากในอดีตที่มีเพียงดินถนนลูกรัง ในปัจจุบันได้ปรับปรุงให้กลายเป็นถนนลาดยาง (ร้อยละ 66.67)

4.5.3.2 ทางด้านสังคม

1) ระดับการศึกษาของคนในชุมชนสูงขึ้น เมื่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ส่งผลให้คนในชุมชนมีรายได้มากขึ้น ทำให้คนในชุมชนสามารถสนับสนุนให้เด็กและเยาวชนในชุมชนได้รับการศึกษาสูงขึ้น โดยในปัจจุบันเด็กและเยาวชนในตลาดคลองสวนมักจะนิยมไปศึกษาในตัวจังหวัดฉะเชิงเทราและเข้ารับการศึกษาต่อในระดับมหาวิทยาลัยกันมากขึ้น เนื่องจากคนในชุมชนส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุที่ได้รับการศึกษาน้อยและในอดีตมีฐานะยากจน เมื่อมาทำการค้าขายในชุมชนแล้วก่อให้เกิดรายได้มากขึ้นจึงนิยมส่งลูกหลานให้ได้เรียนในระดับสูง นอกจากนี้ในปัจจุบันคนในชุมชนได้พัฒนาตนเองจากการเรียนรู้และปฏิสัมพันธ์กับนักท่องเที่ยวด้วย เช่นกล้าที่จะสื่อสารกับนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศมากขึ้น ถึงแม้จะสื่อสารกับชาวต่างชาติไม่รู้เรื่องแต่ก็ทำให้คนในชุมชนกล้าแสดงออก โดยใช้ภาษากายเป็นสื่อให้เกิดความเข้าใจซึ่งกันและกัน (ร้อยละ 80)

2) ระบบรักษาความปลอดภัยที่ดีขึ้น โดยพัฒนามาจากบทเรียนในอดีตที่เคยมีเหตุการณ์ไฟไหม้ขึ้นในชุมชน สร้างความเสียหายให้กับบ้านเรือนที่อยู่บริเวณด้านหน้าตลาด ทั้งนี้ปัญหาอัคคีภัยถือได้ว่าเป็นปัญหาที่สำคัญของคนในชุมชน เนื่องจากชุมชนตลาดคลองสวนเป็นอาคารไม้ ง่ายต่อการติดไฟด้วยเหตุนี้ในปัจจุบันตลาดคลองสวนจึงต้องมีการติดตั้งถังดับเพลิงรวมทั้งถังล่อวงจรปิด 16 ตัว เพื่อคอยสอดส่องดูแลความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยวและคนในชุมชน โดยใช้เงินงบประมาณจากศาลเจ้าพ่อคลองสวนที่ได้มาจากการร่วมกันทำบุญในงานจิวประเพณี (ร้อยละ 66.67)

3) เกิดความสามัคคีในชุมชนอย่างเข้มแข็ง หลังจากเกิดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ขึ้นจะเห็นได้ว่าคนในชุมชนมีความสามัคคีกันมากขึ้น อันแสดงให้เห็นจากความร่วมมือในการทำกิจกรรมต่างๆ ตั้งแต่ การให้ความร่วมมืออย่างดีในการเข้าร่วมประชุม แสดงความคิดเห็น เพื่อหาแนวทางการดำเนินกิจกรรม แนวทางการแก้ไขปัญหา หรือการเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการตลาด และพร้อมเสียสละทุนทรัพย์ ทั้งด้านเงินทุนและแรงกายในการจัดงานกิจกรรมต่างๆ เช่น กิจกรรมงานจิวประเพณี กิจกรรมงานสืบสานตำนานคลองสวน ฯลฯ โดยทุกคนมีความตระหนักว่าการดำเนินงานไม่สามารถที่จะประสบความสำเร็จได้หากไม่เกิดขึ้นจากความร่วมมือของคนในชุมชน (ร้อยละ 53.33)

เวลาที่มีประชุมก็ไปที่บ้านอาศัยคุณนาย คนในชุมชนจะไปประชุมร่วมกันทุกบ้าน เราก็ไปทุกครั้ง ไม่มีใครไม่ไป ส่วนใหญ่ก็ร่วมมือกันดี เขาเรียกก็ไปกัน ทั้งนี้ หากบ้านไหนติดธุระมาไม่ได้ก็จะส่งตัวแทนมาเข้าร่วมประชุมอย่างน้อยบ้านละหนึ่งคน(ศักดิ์ 2554)

4.5.3.3 ทางด้านสังคม

1) เกิดความภาคภูมิใจในอาชีพและถิ่นฐานบ้านเกิด คนในชุมชนส่วนใหญ่อาศัยอยู่ตั้งแต่รุ่นพ่อรุ่นแม่ ส่วนใหญ่สืบทอดธุรกิจมาจวบจน ปัจจุบันล้วนแต่มีความภูมิใจในอาชีพของตนที่ทำสืบทอดมาจากรุ่นพ่อรุ่นแม่ และอยากจะทำไว้ซึ่งธุรกิจอันนำมาซึ่งความภาคภูมิใจอันหวานให้คิดถึงอดีตที่ผ่านมาและอาชีพที่ทำเป็นอาชีพที่สุจริต สามารถเลี้ยงปากเลี้ยงท้องได้ และอีกทั้งยังเกิดความภาคภูมิใจที่ได้อาศัยอยู่ในชุมชนที่มีประวัติความเป็นมาอันยาวนาน มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวที่โดดเด่น แตกต่างชุมชนอื่น เป็นที่หาชมได้ยาก(ร้อยละ 66.67)

เราเกิดที่นี่ เราก็ทำต่อมาดูแลพ่อแม่จนเขาตาย เราก็อยู่นอกนั้น นานก็แต่งงานไปอยู่ที่อื่นกันหมด ส่วนที่เหลือไม่คิดไปทำงานนอกชุมชนบ้านมันก็เป็นของเรา จะทิ้งไปก็ไม่มีใครดูแลบ้าน อยู่ที่นี่มันก็สุขสบายดี ขโมยก็ไม่มี มันสบาย อยู่แบบมีเพื่อนบ้านเราไม่ชินกับการไปอยู่นอกๆ (ขวัญ 2554)

บ้านที่อยู่อาศัยมาตั้งแต่เด็ก ไม่ว่าฟ้าฝนลมแรงก็ไม่เคยเห็นมันเป็นอะไร ถ้าเป็นที่อื่นหลังคาเปิดบ้านพังไปแล้วแต่บ้านเราไม่เคยเป็นอะไร หากมองว่าความที่มันเก่าๆ แบบนี้ แล้วมีหลายๆ หลังต่อ ๆ กันนี้มันหายากมาก ไม่ได้จะมีทั่ว ๆ ไป ถ้าดูอย่างภาพรวมมันจะเป็นตลาดยาว ๆ ที่คงความเก่ามันเป็นแบบนี้เหมือนกันหมด ซึ่งหาดูได้ยากแล้ว (ศักดิ์ 2554)

2) เกิดความภาคภูมิใจในตนเอง กล่าวคือ คนในชุมชนในปัจจุบันส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุที่ได้รับการศึกษาน้อย เนื่องจากในอดีตมีฐานะยากจนแต่เมื่อมาทำการค้าขายหาเลี้ยงตัวเองและครอบครัวได้ ทำให้เกิดความภาคภูมิใจในตนเองเนื่องจากไม่ต้องเป็นภาระให้กับลูกหลาน เพราะสามารถหารายได้เลี้ยงดูตนเองได้ตามกำลังด้วยการค้าขายสินค้าภายในชุมชน ซึ่งนอกจากไม่ต้องพึ่งพาเงินทองของลูกหลานแล้ว ยังมีเพื่อนบ้านที่คอยช่วยเหลือซึ่งกันและกัน คอยดูแลกันในยามเดือดร้อน ซึ่งคนในชุมชนส่วนใหญ่มีความรัก ความผูกพันในถิ่นฐานของตนเองเป็น

ทุนเดิมอยู่แล้วจึงแสดงออกจากการที่ไม่คิดจะออกไปประกอบอาชีพภายนอกชุมชน เพราะคิดว่าการอยู่ที่ตลาดคลองสวนตนสามารถหาเลี้ยงตนเองได้และมีเพื่อนบ้านที่เปรียบเสมือนญาติพี่น้องของตนเอง แม้ก่อนหน้านี้ในชุมชนจะเหลือเพียงผู้สูงอายุเป็นส่วนใหญ่ แต่เมื่อมีการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ขึ้นในชุมชนแล้ว ทำให้เด็กและเยาวชนเหล่านี้ส่วนหนึ่งกลับมาทำการค้าขายเพื่อหารายได้พิเศษกันมากขึ้นเมื่อถึงวันหยุดเสาร์อาทิตย์ และผู้ที่เคยออกไปประกอบอาชีพภายนอกชุมชนอันเนื่องจากปัญหาการค้าภายในตลาดคลองสวนชบเซา บางส่วนก็กลับเข้ามาประกอบอาชีพในชุมชนกันมากขึ้น(ร้อยละ 46.67)

ในตลาดส่วนใหญ่จะมีแต่คนสูงอายุ เด็กและเยาวชนส่วนใหญ่ก็ไปข้างนอกหมด ใครทำงานที่ไหนมันคงขากี่ซื้อบ้าน ลูกชายไประยองอยู่ไม่ไหว ไปก็ไปนั่งดูหลังคาบ้านเขา ที่นี้ยังมีเพื่อนบ้าน เรามีรายได้ของเราด้วยไม่ต้องยุ่งกับลูก ลูกคิดถึงลูกก็มา ถ้าเป็นวันหยุดคนเล็กก็กลับมาอยู่นาน มันก็เที่ยวอยู่กรุงเทพฯ อากาศมันไม่ดี มาอยู่กับธรรมชาติที่บ้านดีกว่า(อู๊ด, 2554)

4.5.4 ขั้นที่ 4 การแบ่งปันแลกเปลี่ยนประสบการณ์

ในกระบวนการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ได้เปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีโอกาสในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และทบทวนกิจกรรมเกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ระหว่างสมาชิกของชุมชนและกับภายนอกชุมชนในส่วนต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

4.5.4.1 รูปแบบการประชุมและการแลกเปลี่ยนประสบการณ์

1) รูปแบบการประชุมเกิดขึ้นแบบเรียบง่าย ไม่เป็นทางการ (ร้อยละ 80) พุดคุยกันด้วยความสนิทสนมคุ้นเคยกัน ในการประชุมแต่ละครั้งได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีจากคนในชุมชนในการเข้าร่วมประชุมทุกบ้าน ถ้าใครไม่สะดวกที่จะเข้าประชุมก็ต้องส่งตัวแทนอย่างน้อยบ้านละหนึ่งคน การประชุมสมาชิกสามารถเสนอความคิดเห็นได้อย่างอิสระ (ร้อยละ 73.33) ไม่ต้องเกรงกลัวอำนาจของใครคนใดคนหนึ่ง เพราะทุกคนต่างมีความคุ้นเคยกัน รู้จักกันเป็นอย่างดี ไม่มีการจذبบันทึกผลการประชุมเพื่อนำมาใช้ในการประชุมครั้งถัดไป(ร้อยละ 66.67) หรือหากมีความจำเป็นต้องเรียกประชุมเร่งด่วนจะเป็นการประชุมกันเฉพาะคณะกรรมการตลาด ซึ่งมักจะใช้ร้านค้าแพเป็นที่นั่งคุยกัน หรือ หน้าบ้านของสมาชิกคนใดคนหนึ่ง พุดคุยกันแบบเรียบง่าย เนื้อหาการประชุมการทบทวนกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นนั้น ในการประชุมกันของคนในชุมชนนั้น เจ้าของตลาดจะเป็นผู้นำการประชุม(ร้อยละ 66.67) โดยจะเป็นผู้ที่เปิดประเด็นการประชุมต่างๆ มี

การให้คำชี้แนะประเด็นกิจกรรมต่างๆ ที่ควรเกิดขึ้น แก่ใจและปรับปรุงแก่คนในชุมชนถึงการปฏิบัติหน้าที่เหมาะสม โดยคนในชุมชนมักจะเชื่อเจ้าของตลาดเป็นอย่างดี เพราะมีความเชื่อร่วมกันว่าความคิดเห็นของเจ้าของตลาดเป็นสิ่งที่ดี และให้ความเคารพนับถือเจ้าของตลาดเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว

ในการประชุมแต่ละครั้ง จะจัดประชุมที่บ้านเลขที่สามซึ่งเป็นบ้านเดิมของเจ้าของตลาด ลูกน้องของท่านจะจัดเตรียมเก้าอี้ไว้ให้พูดคุยไปแล้วก็เสนอประเด็นต่างๆ ที่แต่ละคนได้เตรียมกันไว้ ซึ่งหากต้องการหาข้อสรุปจะใช้วิธีการยกมือ เห็นด้วยก็ให้ยกมือแล้วนับคะแนน หรือมีอะไรก็ให้เสนอมาได้ อย่างอิสระ โดยการประชุมที่เกิดขึ้นนั้นจะเป็นการพูดคุยกันแบบง่าๆ ไม่เป็นทางการ บางทีก็มีเถียงกันบ้าง คิดไม่ตรงกันบ้าง แต่ก็จบกันวันนั้น ไม่มีไปทะเลาะกันต่อ (อุ๊ด, 2554)

4.5.4.2 การทบทวนกิจกรรม คนในชุมชนจะมีการติดตามผล และแลกเปลี่ยนความคิดเห็น พูดคุยถึงผลของการดำเนินงานกิจกรรมต่างๆ ที่ได้เกิดขึ้นอันเกิดจากข้อสรุปร่วมกันของที่ประชุม (ร้อยละ 80) เพื่อทราบถึงผลของการดำเนินงานที่ได้เกิดขึ้นว่าเป็นไปตามเป้าหมายที่วางไว้หรือไม่ โดยมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และเสนอข้อดี ข้อเสีย ต่างๆ ร่วมกัน (ร้อยละ 60) นอกจากนี้จะมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเมื่อมีการประชุมแล้ว คนในชุมชนตลาดคลองสวนมักชมมีรายงานสถานการณ์ต่าง ๆ ที่ได้พบเจอ และรายงานผลการดำเนินงานต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน ระหว่างเพื่อนสมาชิก และระหว่างเพื่อนสมาชิกกับประธานชุมชน จากนั้นประธานชุมชนก็จะนำเรื่องราวต่างๆ ที่ได้ยิน ได้รับฟังไปรายงานให้เจ้าของตลาดได้ทราบทั้งส่วนที่ดีและส่วนที่ไม่ดี จากนั้นเจ้าของตลาดจะนำเรื่องต่างๆ มาปรึกษาหารือกัน และหาทางออกร่วมกัน (ร้อยละ 53.33) มีการวางแผนถึงแนวทางการดำเนินการที่จะเกิดขึ้นต่อไป ในการประชุมแต่ละครั้งจะไม่มีการระบุเวลาที่แน่นอน เนื่องจากการประชุมส่วนใหญ่จะเกิดจากการเรียกประชุมของเจ้าของตลาดแล้วแต่สถานการณ์ที่เกิดขึ้น แต่โดยทั่วไปแล้วจะมีการเรียกประชุมทุกๆ สองเดือน เพื่อให้ทราบถึงผลการดำเนินงานที่ผ่านมาว่าได้ผลหรือไม่อย่างไร จะได้ปรับปรุงแก้ไขให้ทันสถานการณ์

เวลาชาวบ้านมีปัญหาอะไรก็จะมาเล่าให้ฟัง บางทีก็จะเอาไปรายงานกับเจ้าของตลาดว่าสถานการณ์เป็นอย่างไร เจ้าของตลาดก็คอยปลอบใจให้กำลังใจว่ามันก็ต้องมีดีบ้าง ไม่ดีบ้างบ้างครั้งมีนักท่องเที่ยวนำมาต่อว่าท่านก็บอกให้อดทนเพราะต่างคนต่างความคิด (อุ๊ด, 2554)

ตารางที่ 4.7 รูปแบบการมีส่วนร่วมและกระบวนการจัดการการท่องเที่ยวในชุมชน

รูปแบบการมีส่วนร่วมและ กระบวนการจัดการการท่องเที่ยวในชุมชน	จำนวน* (n = 15)	ร้อยละ** (100)
1. การวางแผนและการตัดสินใจของชุมชน		
การตัดสินใจกำหนดความต้องการของชุมชน		
- เกิดปัญหาภาวะซบเซาในตลาดคลองสวน	7	46.67
- เกิดการชักนำจากเจ้าของตลาด	10	66.67
การจัดลำดับความสำคัญของความต้องการ		
- อำนาจตัดสินใจขึ้นอยู่กับเจ้าของตลาดเป็นสำคัญ	14	93.33
- แก้ปัญหาเศรษฐกิจซบเซาในตลาดคลองสวน	14	93.33
- ร่วมประชุมหาจุดเด่นของตลาดคลองสวน	7	46.67
การกำหนดวิธีการและแนวทางการดำเนินงาน		
- ร่วมกันหารูปแบบกิจกรรมในตลาดคลองสวน	13	86.67
- การศึกษาดูงาน	11	73.33
- แนวทางการปฏิบัติตนของผู้ประกอบการใน	8	53.33
ตลาด		
2. การดำเนินงาน /กิจกรรม		
การร่วม ปฏิบัติและประสานงานกิจกรรม		
- การประชุมร่วมกันของคนในชุมชน	12	80
- กิจกรรมการค้าขายในตลาดคลองสวนตามความ	12	80
ถนน		
- การตั้งคณะกรรมการตลาดคลองสวน	8	53.33
- กิจกรรมสืบสานตำนานคลองสวน	6	40
- อบรมหลักสูตรการทำอาหาร	5	33.33
สนับสนุนทรัพยากร/แรงงาน/วัสดุ		
- เกิดพิพธิภยันต์ในชุมชนตลาดคลองสวน	14	93.33
- การร่วมกันจัดงานประเพณีต่างๆในชุมชน	10	66.67

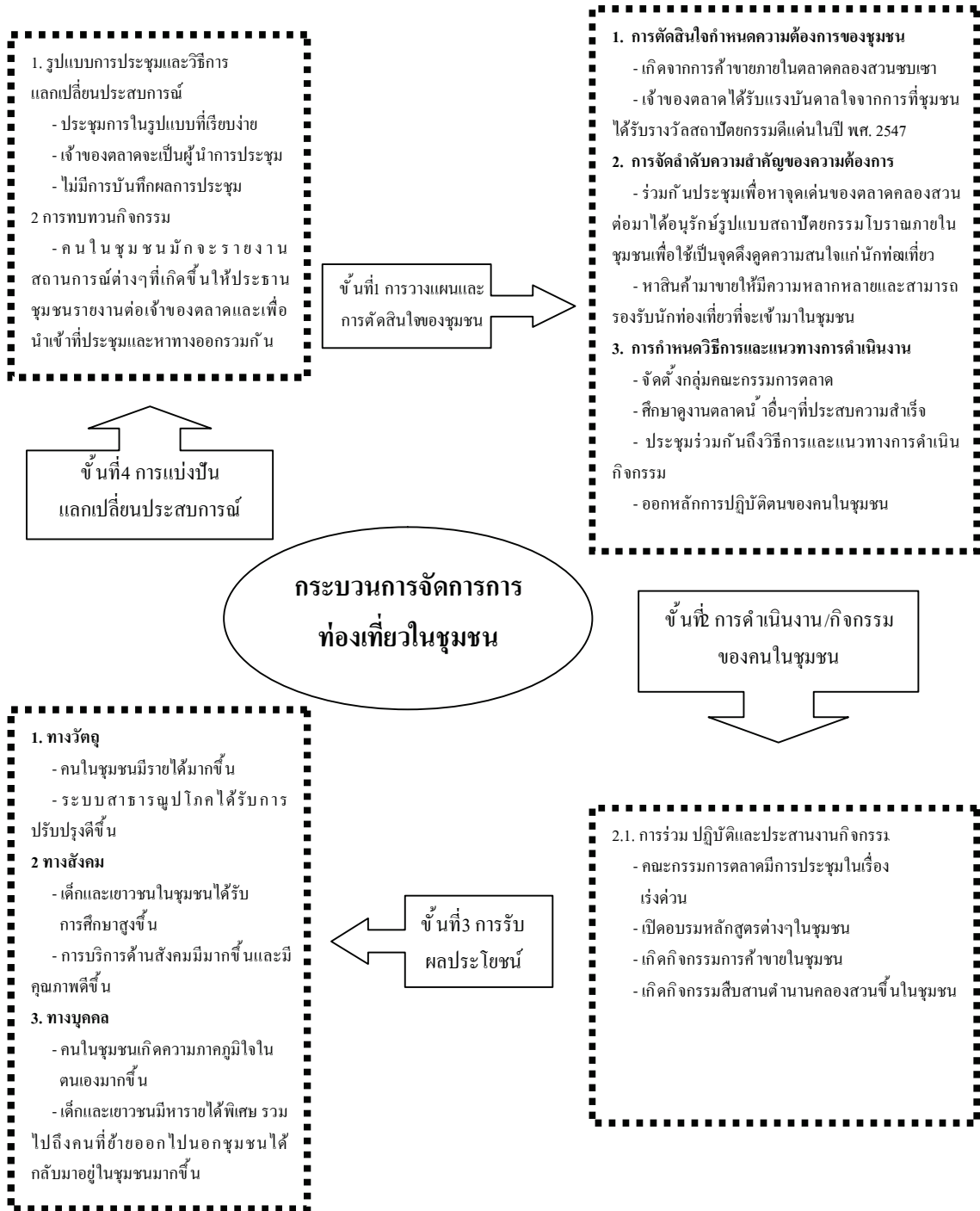
ตารางที่ 4.7 (ต่อ)

รูปแบบการมีส่วนร่วมและ กระบวนการจัดการการท่องเที่ยวในชุมชน	จำนวน* (n = 15)	ร้อยละ** (100)
3. การรับผลประโยชน์		
ทางวัตถุ		
- รายได้มากขึ้น	15	100
- ระบบสาธารณูปโภคดีขึ้น	10	66.67
ทางสังคม		
- ระดับการศึกษาของคนในชุมชนสูงขึ้น	12	80
- ระบบรักษาความปลอดภัยที่ดีขึ้น	10	66.67
- ความสามัคคีในชุมชน	8	53.33
ทางบุคคล		
- เกิดความภาคภูมิใจในอาชีพและถิ่นฐานบ้านเกิด	10	66.67
- เกิดความภาคภูมิใจในตนเอง	7	46.67
4. การแบ่งปันแลกเปลี่ยนประสบการณ์		
รูปแบบการประชุมและวิธีการแลกเปลี่ยน ประสบการณ์		
- รูปแบบไม่เป็นทางการ	12	80
- ร่วมกันเสนอความคิดเห็นอย่างอิสระ	11	73.33
- ไม่มีการบันทึกการประชุมที่เกิดขึ้น	10	66.67
- เจ้าของตลาดจะเป็นผู้นำการประชุม	10	66.67
การทบทวนกิจกรรม		
- แลกเปลี่ยนความคิดเห็นในที่ประชุม	12	80
- ร่วมกันเสนอข้อดี ข้อเสีย	9	60
- หาทางออกร่วมกัน	8	53.33

หมายเหตุ: * เลือกได้มากกว่า 1 คำตอบ

** ฐานร้อยละ คิดจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 15 คน

จากกระบวนการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในตลาดคลองสวน ที่ 4 ขั้นตอน สามารถสรุปรายละเอียดโดยแสดงเป็นรูปภาพเพื่อให้เกิดความเข้าใจกระบวนการจัดการการท่องเที่ยวมากยิ่งขึ้น ดังแสดงในภาพที่ 4.3

ภาพที่ 4.3 กระบวนการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในชุมชน

4.6 การสนับสนุนของหน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานเอกชน

ตลาดคลองสวนร้อยปีเป็นพื้นที่ของภาคเอกชน การบริหารกิจกรรมต่าง ๆ ภายในตลาดคลองสวนทั้งหมดดำเนินการโดยภาคเอกชน ซึ่งหลังจากที่ตลาดคลองสวนมีการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ขึ้นในชุมชนทำให้ประชาชนในชุมชนมีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการมากขึ้น ในระยะแรกชุมชนเองยังไม่มีความรู้และความสามารถในการบริหารจัดการเพียงพอ จึงต้องอาศัยความร่วมมือจากหน่วยงานภายนอก ทั้งหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน ในการสนับสนุนให้การช่วยเหลือชุมชน ในหลายด้าน ทั้งด้านงบประมาณ ทั้งการให้ความรู้และความช่วยเหลือด้านอื่น ๆ ดังรายละเอียดดังต่อไปนี้

1) การสนับสนุนจากเทศบาลตำบลคลองสวน อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ ตลาดคลองสวนเป็นชุมชนหนึ่งในเขตเทศบาลตำบลคลองสวน ในขณะที่มีการริเริ่มโครงการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในปี พ.ศ. 2547 มีคุณสุธีร์ อัสวานิชย์ ดำรงตำแหน่งนายกเทศมนตรี ทางเทศบาลได้มีนโยบายที่จะส่งเสริมการพัฒนาพื้นที่ตลาดคลองสวนให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เพราะเป็นสถานที่เก่าแก่ที่มีลักษณะและความเป็นมาที่น่าสนใจ โดยทางเทศบาลตำบลคลองสวนได้เร่งทำการส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนในชุมชนร่วมกันรักษาเอกลักษณ์ของตลาดแบบโบราณขึ้นอย่างต่อเนื่องนับตั้งแต่นั้นมา ต่อมาในปีพ.ศ. 2551 ทางเทศบาลออกเป็นเทศบัญญัติเทศบาลตำบลคลองสวน เรื่อง การกำหนดบริเวณห้ามก่อสร้าง คัดแปลง ใช้หรือเปลี่ยนแปลงอาคารบางชนิด หรือบางประเภท ในท้องที่เขตเทศบาลตำบลคลองสวน อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ (ดูรายละเอียดในภาคผนวก ข)

อย่างไรก็ตาม เนื่องจากตลาดคลองสวนร้อยปีเป็นพื้นที่ของเอกชน การจัดสรรงบประมาณของจากภาครัฐเพื่อการพัฒนาจึงเป็นเรื่องที่ทำได้ยากเนื่องจากขัดกับระเบียบว่าด้วยงบประมาณขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแต่การสนับสนุนของทางเทศบาลตำบลคลองสวนสามารถทำได้ในบางส่วนที่เกี่ยวข้องกับการกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ของประชาชน โดยหลังจากที่มีแนวคิดจะพัฒนาให้เป็นตลาดท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ขึ้น ได้มีการประชุมปรึกษาหารือ และประเมินเบื้องต้นพบว่าชุมชนเองไม่มีความรู้ที่จะกำหนดทิศทางการดำเนินงานได้ ทางเทศบาลจึงได้ให้การสนับสนุนให้นำชาวบ้านในตลาดคลองสวนไปดูงานที่ตลาดอื่น ๆ ที่ประสบความสำเร็จ ได้แก่ ตลาดน้ำ าดอนหวายที่จังหวัดนครปฐม ตลาดน้ำ ดำเนินสะดวกที่จังหวัดราชบุรีและตลาดน้ำ สามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี เพื่อที่จะเป็นแนวทางในการปฏิบัติและกลับมาช่วยกันพัฒนาตลาดของตนให้มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักของคนไทยและต่างชาติ

ในขณะเดียวกัน ในช่วงเริ่มต้นของการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ สินค้าส่วนใหญ่ที่จำหน่ายในตลาดคลองสวนเป็นสินค้าที่ใช้กันในชีวิตประจำวัน และร้านอาหารมีอยู่น้อย มีบางร้านที่เป็นร้านดั้งเดิมเปิดกันมาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษ ซึ่งหากจะพัฒนาให้เป็นตลาดท่องเที่ยวนี้ น่าจะไม่เพียงพอต่อความต้องการของนักท่องเที่ยว ทางเทศบาลจึงได้เชิญวิทยากรจากภายนอกชุมชน มาจัดอบรมพัฒนาฝีมือในการทำอาหารให้แก่พ่อค้าแม่ค้าในตลาดเพิ่มเติม ผลปรากฏสมาชิกในชุมชนต่างเข้าร่วมการอบรม และได้พยายามพัฒนาสูตรอาหารจนมีสูตรเฉพาะของตน และมาเปิดร้านขายอาหารกันอย่างคึกคัก อย่างไรก็ตาม เพื่อให้ได้รับความนิยมและถูกสุขลักษณะ ในทุก ๆ เดือนเทศบาล ได้ทำการจัดอบรมในเรื่องของความสะอาดของอาหารเพื่อสุขภาพอนามัยของผู้บริโภค และนักท่องเที่ยวด้วยในเวลาต่อมา อีกทั้งยังมีกำหนดการปรับปรุงภูมิทัศน์บริเวณด้านหน้าทางเข้าตลาดคลองสวนเพื่อขยายพื้นที่ลานจอดรถ พร้อมทั้งมีเจ้าหน้าที่อำนวยความสะดวก จัดให้มีสถานที่นั่งพักผ่อนตู้โทรศัพท์สาธารณะรถสุขาเคลื่อนที่ และมีระบบการทำความสะอาดเก็บขยะมูลฝอย (เทศบาลตำบลคลองสวน, 2550: 12) เมื่อมีการติดต่อขอคูงานจากหน่วยงานหรือสถาบันต่าง ๆ ภายนอกชุมชน ทางเทศบาลจะคอยช่วยเหลือประสานงานและอำนวยความสะดวกแก่ผู้มาเยือน นอกจากนี้ยังได้ริเริ่มดำเนินงานเสียงตามสายขึ้นภายในตลาด จัดกิจกรรมพิธีกรรมมีอาชีพให้เป็นวิทยากรขึ้นในชุมชนในการประชาสัมพันธ์และบรรยายเผยแพร่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของตลาดคลองสวนร้อยปี และข่าวสารต่าง ๆ แก่นักท่องเที่ยวและคณะคูงาน

การประชาสัมพันธ์และการดำเนินการเพื่อกระตุ้นการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในตลาดคลองสวนนี้มีหลายรูปแบบที่ผ่านมาทางเทศบาลมีการจัดงานสืบสานตำนานตลาดคลองสวน 100 ปีมาแล้ว 2 ครั้ง ดังที่กล่าวมาแล้วก่อนหน้านี้ และในปีพ.ศ. 2547 ยังจัดโครงการประกวดภาพถ่ายตลาดคลองสวน 100 ปี ในหัวข้อ "ตลาดคลองสวน 100 ปี อดีตที่สัมผัสได้" โดยเปิดให้บุคคลทั่วไปนักเรียน นิสิตและนักศึกษา ร่วมส่งภาพเข้าประกวด เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวและเป็นการเผยแพร่วัฒนธรรมประเพณีวิถีชีวิตชุมชนท้องถิ่น นอกจากนี้ ทางเทศบาลยังได้จัดทำแผ่นพับประชาสัมพันธ์ ป้ายโฆษณาและป้ายบอกทางตามเส้นทางหลัก และลงข่าวสารการท่องเที่ยวของตลาดคลองสวนผ่านหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น(หนังสือพิมพ์สมุทรปราการโพสต์) มีการประสานงานกับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยในการประสานงานกับรายการโทรทัศน์ที่เกี่ยวข้องให้มาถ่ายทำรายการ เช่น รายการสถานีสนามเป้า รายการเที่ยวละไมไทยแลนด์ รายการแม่ซ้อยอร้อยเหาะ เป็นต้น เพื่อให้ตลาดเป็นที่รู้จักแก่บุคคลทั่วไปและดึงดูดคนเข้ามาท่องเที่ยวในตลาดคลองสวนแห่งนี้ ทำให้ในปี พ.ศ. 2551 มีนักท่องเที่ยวมาเที่ยวตลาดคลองสวนเพิ่มขึ้นกว่าปี พ.ศ. 2550 โดยเฉลี่ยถึงร้อยละ 40

2) การสนับสนุนจากสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบังเป็นมหาวิทยาลัยของรัฐบาลที่มีภารกิจหลักประการหนึ่งคือ การบริการทางวิชาการแก่ชุมชน พร้อมกับการพัฒนาด้านการศึกษา ซึ่งคณะครูศาสตร์อุตสาหกรรม โดยภาควิชาครุศาสตร์สถาปัตยกรรม ได้เข้ามาจัดทำโครงการทำนุบำรุง

ศิลปวัฒนธรรม โดยร่วมมือกับชุมชนตลาดคลองสวนในการจัดทำการศึกษาวิจัยในเรื่อง “โครงการพัฒนาตลาดคลองสวนในเชิงอนุรักษ์” โดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อจัดการอบรมเชิงปฏิบัติการในการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมและศิลปวัฒนธรรมชุมชน จากการร่วมมือนี้ทำให้มีการจัดทำแผนกำหนดผังรูปแบบสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเดิมไว้เป็นต้นแบบในการพัฒนาตลาดคลองสวน จัดทำโครงการพัฒนาตลาดคลองสวนเป็นโครงการต้นแบบในเชิงอนุรักษ์ และปลูกจิตสำนึกในการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นให้คนรุ่นใหม่ ได้วางแผนสถาปัตยกรรมและศิลปวัฒนธรรมของชุมชนอย่างยั่งยืน(พิชัย สดกภิบาล, 2549: 1)

รูปแบบการจัดกิจกรรมเริ่มด้วยการศึกษาข้อมูลพื้นฐานทางด้านกายภาพของชุมชน และการออกแบบสถาปัตยกรรมตลาดคลองสวน จัดการประชุมร่วมกันระหว่างหน่วยงานและชุมชน เพื่อจัดทำข้อมูลและรายงานวิชาการและจัดสัมมนางานวิชาการเรื่อง “โครงการพัฒนาตลาดคลองสวนในเชิงอนุรักษ์” โดยร่วมมือกับเทศบาลตำบลคลองสวน อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ และเทศบาลตำบลเทพราช อำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทราในปี พ.ศ. 2549 ในการประชุมครั้งนี้มีการเชิญนักวิชาการที่มีชื่อเสียง คือ รศ. ศรีศักร วัลลิโภดม ที่ได้รับรางวัลวัฒนธรรมเอเชียฟูกูโอกะ ประจำปี พ.ศ. 2549 ประเภทวิชาการ (The Fukuoka Asian Culture Prize) (พิชัย สดกภิบาล, 2549: ย่อหน้าที่ 1) ผู้นำชุมชนต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น ตลาดน้ำอัมพวา ตลาดสามชุก ตลาดพระประแดง ตลาดบางน้ำผึ้ง ตลาดบางพลีใหญ่ และตลาดน้ำบ้านใหม่ เข้ามาแลกเปลี่ยนวิสัยทัศน์ จุดเด่นและจุดด้อยของแต่ละชุมชน ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การเรียนรู้ใหม่ๆ ร่วมกันระหว่างชุมชนเหล่านี้ ให้ได้นำประสบการณ์ของชุมชนแห่งนี้ กลับไปพัฒนาปรับปรุงให้ดียิ่งขึ้น ทั้งในด้านการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมเก่าแก่ในชุมชน และรูปแบบการท่องเที่ยวที่จะเกิดขึ้นต่อไปในอนาคต

หลังจากเสร็จสิ้นโครงการแล้ว ทางสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง ยังได้พานักศึกษามาดูงานอย่างต่อเนื่อง มีการช่วยประชาสัมพันธ์ตลาดคลองสวนร้อยปี แก่นักท่องเที่ยวภายนอก และได้มอบโมเดลจำลองตลาดคลองสวนจากการทำแผนผังรูปแบบสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเดิมไว้เป็นต้นแบบในการพัฒนาตลาดคลองสวนให้กับชุมชน ซึ่งส่งผลต่อมาให้เกิดการพัฒนาพิพิธภัณฑ์ในห้องแถวไม้สองคูหาหรือที่รู้จักกันในหมู่ชาวบ้านว่า “บ้านเลขที่สาม” ที่เคยเป็นบ้านพักของเจ้าของตลาดคนก่อน ปัจจุบันพิพิธภัณฑ์แห่งนี้เปิดให้นักท่องเที่ยวได้เข้าชมในทุกวันเสาร์และวันอาทิตย์

3) การสนับสนุนจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยเป็นหน่วยงานภาครัฐ ที่มีอำนาจหน้าที่รับผิดชอบในการส่งเสริมเผยแพร่และดำเนินการริเริ่มพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ในประเทศไทย โดยแบ่งเขตการดูแลรับผิดชอบตามภูมิภาค เพื่อกระจายให้ครอบคลุมทั่วประเทศ การที่ในปี พ.ศ. 2545 หนังสือพิมพ์เดลินิวส์ ได้ลงบทความเรื่องราวเกี่ยวกับวิถีชีวิตของชาวตลาดคลองสวนตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบัน และผู้นำชุมชนได้พยายามผลักดันให้มีการพัฒนาตลาดในรูปแบบของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ขึ้นจนได้รับรางวัล

ชุมชนพื้นถิ่นดีเด่นในปี พ.ศ. 2547 การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยภาคกลาง เขต 8 จังหวัดนครนายก ซึ่งมีหน้าที่ดูแลการท่องเที่ยวครอบคลุมพื้นที่จังหวัดสมุทรปราการและจังหวัดฉะเชิงเทราได้เข้ามาทำการมาสำรวจแล้วพบว่าบรรยากาศต่าง ๆ ภายในตลาดมีความน่าสนใจเป็นอย่างยิ่ง ทั้งจากความโดดเด่นของสถาปัตยกรรมเก่าแก่ดั้งเดิมที่เป็นอาคารไม้อายุกว่าร้อยปี สภาพความเป็นอยู่ของคนในชุมชนที่มีความแตกต่างทางด้านวัฒนธรรมและเชื้อชาติที่อาศัยอยู่ร่วมกัน ทั้งคนไทย คนจีนและคนมุสลิม อันจะเห็นได้จากการที่ วัด มัสยิดและศาลเจ้าอยู่พื้นที่ใกล้เคียงกัน

ผลจากการสำรวจนี้ ทำให้การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยเข้ามามีบทบาทในการประชาสัมพันธ์ตลาดคลองสวนร้อยปีแห่งนี้ โดยการนำสื่อโทรทัศน์เข้ามาบันทึกเทปวิถีชีวิตความเป็นอยู่ และนำเสนอรูปแบบกิจกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นในตลาดคลองสวนร้อยปีให้ประชาชนทั่วไปได้รับรู้ มีการประสานความร่วมมือกับเทศบาลตำบลคลองสวนร้อยปีในการจัดกิจกรรมต่างๆ เพื่อสร้างกระแสการท่องเที่ยวให้กับชุมชน ส่งผลให้ในปี พ.ศ. 2552 ตลาดคลองสวนร้อยปีได้รับการโหวตให้เป็นสถานที่สุดประทับใจอันดับที่สอง ในโครงการ “9 Destinations Awards 2009” จากการโหวตของนักท่องเที่ยวกว่า 150,000 เสียงทั่วประเทศ ผ่าน www.9destinations.com ของบริษัทโพสต์ พับลิชซิง จำกัด(มหาชน) ผู้ผลิตหนังสือพิมพ์ Bangkok Post และโพสต์ทูเดย์

หลังจากที่ตลาดคลองสวนร้อยปีได้รับรางวัลสถานที่สุดประทับใจอันดับที่สอง ในโครงการ “9 Destinations Awards 2009” แล้ว ทางการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้สนับสนุนงบประมาณในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวจำนวน 15 ล้านบาท โดยให้ใช้ในการปรับปรุงภูมิทัศน์บริเวณด้านหน้าทางเข้าด้วยการสร้างซุ้มประตู(ซุ้มเก๋งจีน) เป็นลวดลายมังกร อันสะท้อนเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของคนส่วนใหญ่ในตลาดคลองสวนซึ่งเป็นคนไทยเชื้อสายจีน ตลาดแห่งนี้จึงเป็นตลาดโบราณแบบจีนดังเช่นในปัจจุบัน และเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาเที่ยวในตลาดคลองสวนแห่งนี้ยังได้มีการปรับปรุงบ่อน้ำด้านหน้าตลาด และสร้างแพลอยน้ำ ขึ้นจำนวน 4 ลำ เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เข้ามารับประทานอาหาร และสัมผัสถึงบรรยากาศที่ชวนรำลึกถึงอดีต

4.7 ผลลัพธ์ของการจัดการทุนทางสังคมที่มีต่อกระบวนการจัดการการท่องเที่ยว

เนื้อหาเกี่ยวกับผลของการจัดการทุนทางสังคมที่มีต่อกระบวนการจัดการการท่องเที่ยวในชุมชนคลองสวน เป็นการนำเสนอรายละเอียดของผลกระทบของความพยายามนำทุนทางสังคมไปขับเคลื่อนให้เกิดกระบวนการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ขึ้นในชุมชนขึ้น โดยสามารถนำหลักการ การแบ่งผลกระทบของทุนทางสังคมในด้านบวก (Positive Impact of Social Capital) ที่ Serageldin and Grootaert (2000) โดยแบ่งออกเป็น 3 ประการ คือ ทุนทางสังคมก่อให้เกิดความร่วมมือในกิจกรรมของคนในชุมชน ส่งผลต่อการตัดสินใจร่วมกันของคนในชุมชน และการแบ่งปันข้อมูลระหว่างกัน โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

4.7.1 การก่อให้เกิดความร่วมมือในกิจกรรมของคนในชุมชน

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ พบว่า ทูทางสังคมที่ก่อให้เกิดความร่วมมือในกิจกรรมต่าง ๆ หลังจากที่เกิดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ขึ้นในชุมชน เนื่องจากการประชุมกันไม่ได้มีบ่อยนัก และในบางครั้ง จะมีเรื่องด่วนให้ต้องรีบตัดสินใจ จึงเป็นสาเหตุให้มีความคิดเห็นร่วมกันที่จะต้องมีการคัดเลือกตัวแทนสมาชิกเพื่อเป็นคณะกรรมการตลาดคลองสวน ในการเป็นตัวแทนสมาชิก ดำเนินกิจกรรมบางส่วน และตัดสินใจในเรื่องเร่งด่วนและเรื่องที่สำคัญๆ โดยคณะกรรมการตลาดจะมีประมาณ 13-15 คน จากการคัดเลือกของผู้นำชุมชนและสมาชิกในชุมชน โดยหลักการแล้วจะคัดเลือกจากผู้ที่เคยมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ที่ผ่านมา มีผลงานในการช่วยเหลืองานในชุมชน และเป็นผู้ที่คนในชุมชนให้ความเคารพนับถือ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นผู้อาวุโส ที่คนในชุมชนมีความคุ้นเคยและรู้จักเป็นอย่างดี(ร้อยละ 80)

คนในชุมชนนี้อยู่กันอย่างเป็นกันเองมีอะไรก็จะพูดคุยกัน ส่วนใหญ่จะสนิทสนม คุ้นเคยกันดี เพราะทุกคนก็เป็นคนในชุมชนเหมือนกัน เจอกันทุกวัน อย่างเป็นทางการเป็นคณะกรรมการตลาด จะใช้วิธีการชักชวนกันมาของคนในชุมชน เป็นคนใจถึง ไม่ได้มีการเลือกตั้งเข้ามา.. อาศัยความสมัครใจไม่ต้องบังคับ (ขวัญ 2554)

ทูทางสังคมส่งผลให้เกิดความรวมกลุ่มคณะกรรมการศาลเจ้าคลองสวนซึ่งศาลเจ้าพ่อคลองสวนถือได้ว่าเป็นศูนย์รวมจิตใจของคนในชุมชน ดังนั้น หากมีงานประจำปีหรือมีกิจกรรมใดๆ ที่เกี่ยวข้องแล้ว คนในชุมชนส่วนใหญ่จะให้ความสำคัญ และมีความยินดีที่จะทำอย่างสุดกำลังความสามารถ เช่นเดียวกับการรวมกลุ่มคณะกรรมการศาลเจ้าพ่อคลองสวน ซึ่งมีหน้าที่หลักในการจัดงานประจำปีประเพณี ซึ่งถึงแม้ว่างานประจำปีประเพณีจะไม่ได้รับความนิยมเหมือนอดีตแล้ว แต่คนในชุมชนยังยึดถือและสืบทอดประเพณีนี้มาอย่างต่อเนื่อง ดังที่ขวัญ(2554) สมาชิกชุมชน กล่าวว่า

ในชุมชนตลาดคลองสวนจะต้องมีการจัดงานประจำปีไม่ว่าจะมีคนดูหรือไม่ ก็ต้องจัดเราทำสืบทอดกันมาตั้งแต่อดีต เกิดมาก็เห็นว่ามีงานประจำปีอยู่แล้ว ถือได้ว่าเป็นงานประจำปีที่สำคัญขึ้นบริเวณหน้าตลาดแถวศาลเจ้าพ่อคลองสวน แต่จะมีความแตกต่างระหว่างปัจจุบันกับอดีต คือในปัจจุบันนี้ จะมีการเพิ่มการขายหนังและการแสดงลำตัดคณะกรรมการศาลเจ้าเมื่อถึงเวลาเราก็ต้องเป็น ก็ช่วย ๆ กัน พอเวลาจัดงานเราก็จะไปช่วยกันประมวลของศาลเจ้ามาเป็นสิริมงคล ถือเป็นบุญใหญ่ เพราะเงินที่ได้ก็เอามาพัฒนาตลาดต่อ

การให้ความร่วมมือในการเป็นคณะกรรมการตลาดเจ้า และคณะกรรมการตลาดเจ้าพ่อคลองสวนกาย มีผลต่อการขับเคลื่อนทุนทางสังคมให้ดำเนินไปได้อย่างรวดเร็วขึ้นและมีพลัง ทั้งนี้ กลุ่มคณะกรรมการต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นล้วนแต่ต้องใช้ความสมัครใจเข้ามาในการรับหน้าที่ต่างๆ เนื่องจากกลุ่มคณะกรรมการต่าง ๆ ไม่มีงบประมาณสนับสนุนค่าตอบแทน ส่วนใหญ่จะเป็นบุคคลที่เป็นที่รู้จักและคนในชุมชนให้ความเคารพนับถืออันเกิดขึ้นได้จากพื้นฐานของความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นและการคิดถึงผลประโยชน์ของส่วนร่วม

ความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นในระบบเพื่อนบ้านของคนในสังคม ความเห็นอกเห็นใจ เอาใจใส่ต่อส่วนรวม รวมไปถึงการมีผู้นำที่เข้มแข็งนั้นล้วนเป็นส่วนประกอบสำคัญที่ทำให้คนในชุมชนยอมมองเห็นประโยชน์ที่สำคัญของการเข้าร่วมประชุม เมื่อมีการปรึกษาหารือถึงการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในชุมชน ดังจะเห็นได้จากเมื่อมีการประชุมสมาชิกในชุมชนจะเข้าร่วมการประชุมทุกบ้าน (ร้อยละ 60) ดังที่ ศักดิ์ (2554) สมาชิกชุมชนได้อธิบายว่า

เวลาที่มีประชุมก็ไปที่บ้านอาศัยคุณนาย คนในชุมชนจะไปประชุมร่วมกันทุกบ้าน เราก็ไปทุกครั้ง ไม่มีใครไม่ไปส่วนใหญ่ก็ร่วมมือกันดี เขาเรียกก็ไปกัน ทั้งนี้ หากบ้านไหนติดธุระมาไม่ได้ก็จะส่งตัวแทนมาเข้าร่วมประชุมอย่างน้อยบ้านละหนึ่งคน

หลังจากมีการประชุมให้มีการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ขึ้นในตลาดคลองสวน คนในชุมชนต่างให้ความช่วยเหลือในการทำกิจกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นตามกำลังและความสามารถของตน (ร้อยละ 66.67) เช่น ร่วมกันทำกิจการการค้าขาย โดยพยายามหาสิ่งของเครื่องใช้ หรือสินค้าเพื่อการบริโภคมาขายภายในตลาดให้เกิดความหลากหลาย มีการช่วยเหลือกันในการตกแต่งบ้านเรือน และบริเวณหน้าร้านให้มีความกลมกลืนกับสถาปัตยกรรมแบบโบราณของตลาด ทำให้บรรยากาศของตลาดคลองสวนมีการผสมผสานกันอย่างลงตัว

4.7.2 การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจของคนในชุมชน

หลังจากมีการจัดตั้งคณะกรรมการตลาดคลองสวนขึ้นมา เพื่อรับหน้าที่ในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวและความเป็นอยู่ของคนในชุมชน พบว่า คนในชุมชนมีความไว้วางใจคณะกรรมการตลาด ในการให้อำนาจการตัดสินใจในเรื่องที่เร่งด่วน (ร้อยละ 73.33) หรือ อำนาจในการดำเนินงานบางอย่างแทนตนเอง ตามที่ ศักดิ์ (2554) ได้อธิบายว่า

คณะกรรมการก็ประชุมกันเรื่องทั่ว ๆ ไปก็ใช้ได้ งานของเราตรงนี้ง่ายที่สุด การประชุมไม่มีการถกเถียงอะไรกันว่าสมาชิกคนหนึ่งจะเอาอย่างนั้นอีกคนจะเอาอย่างนี้ ไม่มีแบบนั้นหรือก็คือถ้าคนส่วนใหญ่เค้าพร้อมใจกันจะทำอย่างไร เขาก็จะถามกันว่าจะทำไหม ทำแล้วจะเกิดผลดีไหม ถ้าเห็นดีหมดไม่มีการขัดแย้งก็สะดวกที่สุด ดีที่สุดไม่ต้องเถียงอะไรกันเลยส่วนคณะกรรมการก็จะคอยดูแลคนในชุมชนให้อยู่กันอย่างสงบ บางทีถ้ามีเรื่องเร่งด่วน หรือเรื่องสำคัญๆ เราก็จะแก้ไขให้ มาพูดคุยกันว่าทำอะไรกันดี เราก็มาพูดคุยในกลุ่มของเราเองก่อน แล้วค่อยไปบอกชาวบ้าน ส่วนใหญ่ก็เป็นเรื่อง พวกเรื่องอัครศิษย์ แล้วก็ดูแลร้านค้าให้ค้าขายกันไม่ให้มีปัญหา

เนื่องจากกลุ่มสมาชิกคณะกรรมการตลาดแล้วแต่เป็นคนทีคนในชุมชนให้ความเคารพนับถือ จึงไว้วางใจที่จะให้ตัดสินใจเรื่องต่างๆ แทนตนเองได้ โดยเชื่อว่าสิ่งที่คณะกรรมการตลาดได้กระทำเป็นสิ่งที่ดีและเหมาะสม ความยืดหยุ่นในการเข้ามามีส่วนร่วมและรูปแบบการตัดสินใจนี้ส่งผลให้กิจกรรมต่าง ๆ สามารถพัฒนาได้รวดเร็วทันการ ในขณะที่ความไว้นี้เมื่อเชื่อใจและความรู้สึกผูกพันต่อกันช่วยลดความขัดแย้งที่อาจจะเกิดขึ้นได้

บรรยากาศที่เป็นกันเองในการประชุมและการขับเคลื่อนการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในชุมชนมีส่วนส่งเสริมให้คนในชุมชนมีความกล้าในการเสนอความคิด หรือโต้แย้งกันในประเด็นต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นอย่างอิสระ โดยไม่ต้องเกรงกลัวต่ออิทธิพลของใครคนใดคนหนึ่ง แม้ในการประชุม อาจจะมีความคิดแตกต่างกันทางความคิดทำให้เกิดปัญหาโต้แย้งกันบ้างในบางประเด็น แต่เพราะความเห็นและข้อโต้แย้งต่างๆ ที่เกิดขึ้น สามารถนำไปสู่ข้อสรุปที่เป็นประโยชน์ร่วมของชุมชน โดยมีผู้นำและคณะกรรมการตลาดเป็นผู้ประสานและนำทางในการขับเคลื่อน ทั้งที่ารถกเถียงที่เกิดขึ้นล้วนเกิดจากความต้องการที่จะให้ตลาดของตนประสบความสำเร็จในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในการประชุม ซึ่งการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นจะใช้วิธีการโหวตเสียงข้างมาก (ร้อยละ 86.67) เพื่อหาข้อสรุปในประเด็นต่าง ๆ ร่วมกัน โดยชาวบ้านสามารถตัดสินใจทางเลือกของชุมชนด้วยการตัดสินใจจากเสียงข้างมาก และเมื่อผลการตัดสินใจเป็นที่สิ้นสุด คนในชุมชนต่างยอมรับในผลการประชุมที่เกิดขึ้น ดังที่สะท้อนโดยผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ ท่าน ดังต่อไปนี้ “คนในชุมชนนี้คุยกันได้มันไม่มีความหนักหนาอะไรหรอก เพราะว่าประชนชุมชนหรือคนในชุมชนเราเองมีไร่ก่อกวนคุยกันเจอหน้ากันทุกวันคุยกันง่ายๆ แค่นี้ ก็จบเลย” (ศักดิ์ 2554)

ที่นี้พูดคุยกันง่าย การประชุมบางทีก็มีการทะเลาะเบาะแว้งกันบ้าง มันมีทุกที เป็นธรรมดาแต่ที่นี้ไม่รุนแรง มีคุยมาคุยไป กินใจกันไปเรื่อย บางทีเด็กทำให้ ผู้ใหญ่ทะเลาะกัน หรือเป็นพวกแม่ค้าขายของพูดกระทบกัน แต่นาน ๆ เข้าก็ คุยกัน (แป๊ะเก๋า, 2554)

4.7.3 การแบ่งปันข้อมูล

ในชุมชนตลาดคลองสวนมีกลุ่มสนทนาเกิดขึ้นในชุมชนหลายกลุ่ม (ร้อยละ 93.33) โดย ร้านกาแฟถือได้ว่าเป็นแหล่งนัดพบที่สำคัญตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งจะพบว่าในตลาดคลองสวน ยังมีร้านกาแฟอยู่หลายร้าน โขในแต่ละวันจะมีคนสลับสับเปลี่ยนกันมาจับกลุ่มสนทนา ทั้งจากคน ในชุมชนและคนภายนอกชุมชนอย่างไม่ขาดสาย ในการจับกลุ่มสนทนานั้น ส่วนใหญ่จะเป็นการ พูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในเรื่องต่างๆ ไป เช่น การสอบถามความเป็นอยู่ พูดคุยถึงเหตุการณ์ สำคัญ ๆ หรือกิจกรรมที่กำลังจะเกิดขึ้นในตลาดคลองสวน พร้อมกับการเล่นหมากรุก ซึ่งเป็น กิจกรรมที่ได้รับความนิยมของผู้สูงอายุในชุมชน อีกทั้งในตอนเย็นมักจะมีกิจกรรมการเต้นแอโรบิก บริเวณด้านหน้าศาลเจ้าพ่อคลองสวน ซึ่งหลังจากเสร็จกิจกรรม คนในชุมชนนิยมแวะพักจับกลุ่ม สนทนากันก่อนจะแยกย้ายกันกลับบ้านตามทีบุญ (2554) สมาชิกคนหนึ่งของชุมชน อธิบายว่า

ในตอนเย็นมีกิจกรรมการเต้นแอโรบิก คนไม่มีธุระก็ไป เราไม่มีธุระอะไรก็ไป ทุกวัน อยู่บ้านไม่รู้จะทำอะไรไปก็ได้คุยกับเพื่อน ได้ออกกำลังกาย เราเต้น กันทุกวันจันทร์ถึงวันพฤหัสบดี เมื่อก่อนคนขายผลไม้เป็นคนนำเต้น เต้นกัน ตรงหน้าศาลเจ้าพ่อคลองสวน คนในชุมชนไปร่วมกิจกรรมกันเยอะ 20-30 กว่า คน พอเต้นเสร็จก็คุยกันเรื่องธรรมดา ๆ ไม่มีอะไรมากแล้วก็แยกย้ายกันไป เตรียมตัวขายของ

ปรากฏการณ์สำคัญที่พบในชุมชนอีกประการหนึ่งคือคนในชุมชนมักจะพูดคุยแลกเปลี่ยน สิ่งที่พบเจอในทุกๆวัน (ร้อยละ 66.67) และมักจะรายงานสถานการณ์ต่าง ๆ ที่พบเจอให้กับผู้นำ ชุมชนได้รับทราบ อู๊ด (2554) อธิบายว่า

ชาวบ้านบางรายจะมาพูดถึงปัญหาต่าง ๆ ที่พบกับผู้นำชุมชนจากนั้นก็ให้นำไป รายงานกับเจ้าของตลาดว่าสถานการณ์เป็นอย่างไร เช่น นักท่องเที่ยวบางราย แสดงพฤติกรรมไม่เหมาะสม หรือ พูดจาไม่ดี เมื่อเจ้าของตลาดมาเยี่ยมเยียนคน ในชุมชนท่านก็จะคอยปลอบใจ ให้กำลังใจว่ามันก็ต้องมีดีบ้างไม่ดีบ้าง ... บางครั้งมีนักท่องเที่ยวมาต่อว่าเจ้าของตลาดก็จะคอยบอกคนในชุมชนให้มี

ความอดทน เพราะต่างคนต่างความคิด ซึ่งโดยส่วนใหญ่เจ้าของตลาดจะนำเอาเรื่องเหล่านี้เข้ามาพูดคุยในการประชุมทุกครั้งไป

การแบ่งปันข้อมูลในชุมชนล้วนแต่เป็นข้อมูลที่เกิดขึ้นจริงร้อยละ 46.67) และเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันของชาวตลาดคลองสวน เมื่อประธานชุมชนได้รับทราบข้อมูลจากสมาชิกในชุมชนก็จะเล่าให้เจ้าของตลาดฟัง หากเป็นเรื่องสำคัญ เร่งด่วนหรือมีท่าทีว่าจะเกิดเป็นปัญหาต่อไปในอนาคตก็จะรีบนำเข้าไปประชุมเพื่อหาทางแก้ไขหรือข้อสรุป ซึ่งข้อมูลทั้งหมดมักจะมีการแบ่งปันกันและสามารถแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันอย่างอิสระในที่ประชุม ปรากฏการณ์เช่นนี้ส่งผลดีต่อความสำเร็จในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชน ในลักษณะที่เปิดเผยมุมมองซึ่งมีผลต่อวิถีชีวิตของคนในชุมชนด้วยกัน สมาชิกในชุมชนทุกคนมีความคุ้นเคยกัน การได้รับรู้เรื่องต่างๆ ใกล้ตัวโดยไม่ปิดบังและรับดำเนินการหากดูจะเป็นปัญหาจึงเหมาะสมกับโครงสร้างความสัมพันธ์ลักษณะนี้ของคนในชุมชน

ตารางที่ 4.8 รูปแบบทุนทางสังคมที่มีผลต่อการท่องเที่ยว

รูปแบบทุนทางสังคมที่มีผลต่อการท่องเที่ยว	จำนวน** (n=15)	ร้อยละ** (100)
ความร่วมมือในกิจกรรม		
- การรวมกลุ่มคณะกรรมการตลาด	12	80
- การรวมกลุ่มคณะกรรมการศาลเจ้าคลองสวน	11	73.33
- จำนวนผู้เข้าร่วมประชุมสูง	9	60
- การสนับสนุนทุนทรัพย์ และแรงงานในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ	10	66.67
การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ		
- คนในชุมชนสามารถเสนอความคิดเห็นได้อย่างอิสระ	10	66.67
- ยอมรับเสียงข้างมาก	13	86.67
- คณะกรรมการตลาดสามารถตัดสินใจในเรื่องที่สำคัญ	11	73.33
การแบ่งปันข้อมูล		
- กลุ่มสนทนาในชุมชน	14	93.33
- พูดคุยแลกเปลี่ยนสิ่งที่ได้พบเจอในแต่ละวัน	10	66.67
- แลกเปลี่ยนข้อมูลที่แท้จริงในที่ประชุม	7	46.67

4.8 ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากกระบวนการจัดการการท่องเที่ยว

จากการสัมภาษณ์เจาะลึกผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ(Key Informants) ถึงผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากกระบวนการจัดการการท่องเที่ยวในชุมชนนี้ ทำให้ทราบว่าผลที่เกิดขึ้นหลังจากเกิดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ภายในชุมชน สามารถแบ่งออกเป็น 3 ประเด็น คือ (1) เกิดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ (2) เกิดความตระหนักในด้านการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมและสิ่งแวดล้อม และ (3) เกิดผลด้านการจ้างงาน ทั้งทางตรงและทางอ้อมโดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

4.8.1 กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในชุมชน

ถึงแม้ว่าเวลาจะผ่านไปนานเพียงใดแต่คนในชุมชนตลาดคลองสวน ยังคงอนุรักษ์งานจิ๋วประเพณี (ร้อยละ 100) ของชุมชนตั้งแต่อดีต ที่ถึงแม้ในปัจจุบันจะได้รับความนิยมน้อยลงไปอย่างมาก แต่คนในชุมชนก็ยังคงร่วมกันอนุรักษ์ประเพณีนี้ไว้ไม่ให้สูญหายไป โดยมีการเพิ่มเติมนกิจกรรมให้มีความน่าสนใจมากขึ้น เช่น มีการเพิ่มลำตัดเข้ามาดังที่ผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญท่านหนึ่งอธิบายว่า

ในชุมชนตลาดคลองสวนจะต้องมีการจัดงานจิ๋วเป็นประจำทุกปี ไม่ว่าจะมีคนดูหรือไม่ ก็ต้องจัดทุกปี ทำสืบทอดกันมาตั้งแต่อดีต เกิดมาก็เห็นว่ามึงงานจิ๋วอยู่แล้วถือได้ว่าเป็นงานประจำปีที่สำคัญจัดขึ้นบริเวณหน้าตลาดแถวศาลเจ้าพ่อคลองสวน แต่จะมีความแตกต่างระหว่างปัจจุบันกับอดีต คือในปัจจุบันนี้ จะมีการเพิ่มการแสดงหนังและการแสดงลำตัด เวลาจัดงานจิ๋วเราก็จะไปช่วยกันประมุขของศาลเจ้ามาเป็นสิริมงคล ถือเป็นบุญใหญ่ เพราะเงินที่ได้ก็เอามาพัฒนาตลาดต่อ (ขวัญ 2554)

กระบวนการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่มีขึ้นในชุมชนทำให้การค้าขายในชุมชนตลาดคลองสวนคึกคักขึ้นอีกครั้ง หลังจากที่ซบเซามานาน โดยเกิดจากการตัดสินใจร่วมกันของคนในชุมชนที่ร่วมกันกำหนดแนวทางของท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ซึ่งเป็นการพัฒนาที่สอดคล้องมากกับบริบททางประวัติศาสตร์และสังคมวัฒนธรรมของคนในพื้นที่ อันส่งผลให้ตลาดคลองสวนยังสามารถดำรงไว้ซึ่งวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ตลอดจนอนุรักษ์บ้านเรือนตามแบบสมัยโบราณดั้งเดิมที่สร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 5 ซึ่งในการอนุรักษ์บ้านเรือนนี้ ถือได้ว่าเป็นจุดเด่นที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวได้เป็นจำนวนมาก หลังจากมีการประชุมร่วมกันสมาชิกในชุมชน เพื่อจัดกิจกรรมที่น่าสนใจอีกอย่าง

หนึ่งของชุมชนตลาดคลองสวน คือ กิจกรรมสืบสานตำนานคลองสวน (ร้อยละ 80) ซึ่งถือได้ว่าเป็นกิจกรรมที่คนในชุมชนต้องการคืนกำไรให้กับนักท่องเที่ยวที่ได้มาเยี่ยมชมตลาดคลองสวน เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนการท่องเที่ยว เผยแพร่วิถีชีวิต และวัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่น โดยผู้จัด (2554) เล่าว่า

กิจกรรมสืบสานตำนานคลองสวนเกิดจากความต้องการของคนในชุมชนที่ต้องการจัดตลาดให้มีบรรยากาศแบบเมืองจีน ซึ่งชาวบ้านได้ช่วยกันบริจาคเงิน และช่วยกันประดับโคมไฟลูกกลมๆ แดง ๆ ทั่วตลาด การจัดงานนี้ยึดหลักการคืนกำไรให้แก่นักท่องเที่ยว โดยมีการทำคูปองขึ้นมาเพื่อให้นักท่องเที่ยวนำคูปองไปจับฉลากชิงโชค โดยจะมีกิจกรรมให้นักท่องเที่ยวได้ร่วมสนุกมากมาย ทั้งกิจกรรมเกมส์สอยดาว เกมส์ตกไข่ชิงโชค เกมส์ตกเป็ด ตกฟุตบอลอะไรต่างๆ ที่ลอยอยู่ในน้ำ โดยรางวัลที่ได้รับจะมีโทรทัศน์ ตู้เย็น หลากหลายประเภท กิจกรรมนี้ได้ดำเนินไปแล้วสองครั้ง ซึ่งถือว่าชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการกิจกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชนเป็นอย่างมาก

นอกจากนี้ ในตลาดคลองสวนยังมีกิจกรรมที่เชื่อมโยงกับทรัพยากรที่มีคุณค่าของชุมชน เช่น กิจกรรมการล่องเรือไปสักการะไหว้พระปิดทองที่วัดเทพราช และชมของโบราณหายาก เมื่อครั้งที่สมัยรัชกาลที่ห้าเสด็จประพาสจังหวัดปราจีนบุรี ซึ่งได้ทรงฝากข้าวของเครื่องใช้หลายชิ้นไว้ที่วัด เมื่อท่านเสด็จกลับก็มีได้เอากลับไป ทางวัดจึงเก็บไว้เป็นอนุสรณ์และเปิดให้นักท่องเที่ยวเข้าชมตลอดจนสร้างจิตสำนึกให้แก่เยาวชนและประชาชนให้เห็นความสำคัญของการท่องเที่ยวในประเทศไทย และเพื่ออนุรักษ์สถานที่อันทรงคุณค่าไว้เป็นมรดกทางสถาปัตยกรรมรวมทั้งเป็นการส่งเสริมอาชีพและสร้างเสริมรายได้ให้แก่คนในชุมชนอีกทางหนึ่ง

เมื่อก่อนนี้ มีการล่องเรือ ผมทำอยู่แต่ช่วงหลังคนขับเรือป่วย หากคนมาขับเรือแทนไม่ได้ จึงทำให้กิจกรรมการล่องเรือต้องหยุดไป...การล่องเรือ มีตั้งแต่แรกๆ ค่าบริการคนละ 80 บาท ใช้เวลาเดินทางไปกลับ 1 ชั่วโมง ไปถึงวัดเทพราชเดินทางประมาณ 20 นาที เพื่อจะได้ไหว้พระ ปิดทองรอยพระพุทธรูปเสร็จแล้วจะพานักท่องเที่ยวไปชมของโบราณหายาก ซึ่งเป็นของรัชกาลที่ห้า ที่สมัยก่อนเสด็จประพาส จังหวัดปราจีนบุรี ท่านเอาของหลายอย่างฝากไว้ที่วัดเทพราชพอดีท่านจะเสด็จกลับท่านไม่ได้เอากลับไป ทางวัดจึงเก็บไว้เป็น

อนุสรณ์สถาน เวลาที่เราจัดล่องเรือไป เขาก็จะเอาของพวกนี้ให้นักท่องเที่ยวได้ชม แล้วก็อธิบายว่าของชิ้นนี้คืออะไรซึ่งทางวัดก็ จะมีพระสงฆ์ที่เป็นหลวงตามคอยบรรยายให้นักท่องเที่ยวได้ฟัง แต่ปัจจุบันนี้ ไม่มีแล้ว คลองก็แห้ง การล่องเรือก็เลยหายไปเลย (ศักดิ์ 2554)

4.8.2 ความตระหนักด้านการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมภายในชุมชน

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ทำให้ทราบว่า ในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ทำให้สมาชิกในชุมชนเกิดความตระหนักในด้านการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมภายในชุมชน โดยสมาชิกในชุมชนมองว่า สถาปัตยกรรมในชุมชนนั้น เป็นจุดเด่นของตลาดคลองสวน (ร้อยละ 80) ที่ทำให้นักท่องเที่ยวสนใจเข้ามาท่องเที่ยวในชุมชนดังตัวอย่างของศักดิ์(2554) ที่อธิบายไว้ว่า

ถ้ามองบ้านเรือนที่นี่มันคงความเก่าไว้ได้อย่างดี ที่สำคัญมันเป็นบ้านไม้เก่าๆ หลากหลายยาวต่อกันมันหายากมากแล้ว มันไม่ได้จะมีทั่ว ๆ ไปถ้าดูอย่างแบบภาพรวม ๆ ที่นี่ถือได้ว่าเป็นตลาดที่คงความโบราณไว้ได้ยาวที่สุด แล้วก็คงความเก่าได้เหมือนกันหมด มันหาดูได้ยากแล้ว ใครไปใครมาก็ว่าที่นี่มันมีเสน่ห์ มันไม่ได้เก่าอย่างเดียว มันยังคงความเป็นระเบียบด้วย

คนในชุมชนได้มีความตระหนักถึงการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมและสิ่งแวดล้อมในชุมชนว่าเป็นสิ่งที่มีความเชื่อมโยงกับการดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเข้ามาในชุมชนมากยิ่งขึ้น(ร้อยละ 66.67) โดยที่สถาปัตยกรรมในตลาดคลองสวนมีความเก่าแก่โบราณกว่าร้อยปี ซึ่งเป็นสิ่งที่หายากได้ยากในปัจจุบัน (ร้อยละ 60) แม้จะมีสภาพเก่าและไม่ทันสมัยแต่ในอีกด้านหนึ่งกลับเป็นจุดที่สามารถดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยว (ร้อยละ 66.67) ได้เป็นอย่างดี เพราะนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ ก็มักจะเข้ามาถ่ายรูป กับอาคารบ้านเรือนและสถาปัตยกรรมโบราณภายในชุมชน และที่สำคัญที่สุดถึงแม้ว่าอาคารบ้านเรือนในตลาดคลองสวนจะมีอายุมากกว่าร้อยปีแล้ว แต่ก็ยังมีความคงทนแข็งแรง สามารถใช้บังแดดบังฝนและทนแรงพายุได้ และเป็นที่อยู่อาศัยมาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษ (ร้อยละ 40) จึงควรค่าแก่การอนุรักษ์ไว้เพื่อให้คนรุ่นหลังได้เห็นถึงความงดงามของสถาปัตยกรรมแบบโบราณในชุมชน โดยชุมชนเองได้รับประโยชน์ในการดำรงชีพ อันเป็นผลพวงจากการอนุรักษ์นี้ด้วย

ชุมชนและบ้านที่เราอยู่อาศัยมาตั้งแต่เด็ก ๆ ไม่ว่าฟ้าจะผ่า ฝนจะตกลงมาจะแรงแค่ไหนก็ไม่เคยเห็นมันเป็นอะไร ถ้าเป็นที่อื่นหลังคาเปิดบ้านพังไปแล้ว แต่บ้านเราไม่เคยเป็นอะไร หากมองว่า ความที่มันเก่าๆ แบบนี้ แล้วมีหลายๆ หลังต่อๆ กัน นี่มันหายากมาก ไม่ได้จะมีที่ๆ ไป ถ้าดูอย่างภาพรวมมันจะเป็นตลาดสวย ๆ ที่คงความเก่ามันเป็นแบบนี้เหมือนกันหมด ซึ่งหาดูได้ยากแล้ว (ศักดิ์, 2554)

4.8.3 การจ้างงานทั้งทางตรงและทางอ้อม

ผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญได้กล่าวถึงประโยชน์ของการจัดการการท่องเที่ยวในชุมชนต่อชุมชนว่า ได้ก่อให้เกิดการจ้างงานทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยเฉพาะแก่พ่อค้าแม่ค้าส่วนใหญ่ในตลาดคลองสวน ซึ่งเป็นผู้สูงอายุที่อยู่ภายในชุมชนต่อเนื่องมาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษและไม่ยอมย้ายไปอยู่ที่อื่น ทั้งนี้ด้วยความผูกพันที่มีต่อชุมชนและข้อจำกัดในการไปอยู่ที่อื่น พ่อค้าแม่ค้าเหล่านี้จำนวนมากมีความภาคภูมิใจที่ได้ประกอบอาชีพอยู่ในชุมชนตลาดคลองสวน เนื่องจากส่วนใหญ่ได้รับการศึกษาน้อยแต่สามารถหาเลี้ยงตนเองได้ด้วยอาชีพสุจริต (ร้อยละ 66.67) ในการค้าขายของสมาชิกชุมชนส่วนใหญ่ จะค้าขายเพื่อให้เพียงพอต่อการเลี้ยงชีพ ไม่ต้องเป็นภาระของลูกหลาน หรือมิได้หวังกำไรจากการค้าขายมากนัก บางรายจะรับสินค้าจากชุมชนบริเวณใกล้เคียงเข้ามาจำหน่ายเสริมกับสินค้าที่ผลิตได้เอง เพื่อให้เกิดความหลากหลายของสินค้าซึ่งถือได้ว่ามีส่วนสำคัญที่ช่วยกระตุ้นเศรษฐกิจของชุมชน

นอกจากนี้ผลประโยชน์ของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในชุมชนยังก่อช่วยให้คนในท้องถิ่นและคนบริเวณพื้นที่ใกล้เคียงมีงานทำ (ร้อยละ 53.33) โดยส่วนใหญ่จะทำการค้าขายเอง มีร้านค้าเพียงบ้างร้านเท่านั้นที่จ้างคนในละแวกชุมชนมาทำการค้าขายเนื่องจากมีอายุมากแล้ว อย่างไรก็ตามเมื่อโครงการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ประสบผลสำเร็จพอสมควรเยาวชนในชุมชนตลาดคลองสวนที่ไปศึกษาภายนอกพื้นที่บางส่วนได้กลับมาหารายได้พิเศษด้วยการขายของในวันหยุดสุดสัปดาห์และวันหยุดนักขัตฤกษ์ก่อให้เกิดการสร้างรายได้อีกทางหนึ่ง เช่นเดียวกับกลุ่มคนบางกลุ่มที่ได้เคยออกไปค้าขายนอกพื้นที่เมื่อตอนชุมชนซบเซาส่วนหนึ่ง ก็ได้กลับมาในชุมชนเพื่อทำการค้าขาย เพราะในปัจจุบันตลาดคลองสวนมีนักท่องเที่ยวเข้ามาในชุมชนเป็นจำนวนมาก ทำให้คนในชุมชนสามารถทำการค้าขายและมีรายได้เลี้ยงชีพมากกว่าแต่ก่อน จึงเป็นเสมือนเพิ่มการจ้างงานแก่สมาชิกชุมชน ทั้งทางตรงและทางอ้อมทำการค้าขายเองโดยไม่จ้างลูกจ้าง

บางคนก็ออกไปทำงาน ไปทำอะไรต่ออะไร ...บางคนซื้อเขาก็ยังอยู่ที่นี้เขาจึงกลับมา ช่วงนี้ที่เราทำตลาด ถามว่าดีไหม ดี ธุรกิจทางนี้ดี.. บางคนมีลูก มีหลานเรียนจบสูง ๆ ไปทำงานกรุงเทพ ช่วงเสาร์อาทิตย์เขาเห็นมีนักท่องเที่ยวมาเที่ยวเยอะก็กลับมาหารายได้พิเศษ (ศักดิ์, 2554)

ตารางที่ 4.9 ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากกระบวนการจัดการการท่องเที่ยว

ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากกระบวนการจัดการการท่องเที่ยว	จำนวน (n=15)	ร้อยละ (100)
กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในชุมชน		
- กิจกรรมสืบสานตำนานคลองสวน	12	80
- กิจกรรมงานจิวประเพณี	15	100.0
- กิจกรรมการท่องเที่ยว	3	20
ความตระหนักในด้านการอนุรักษ์		
สถาปัตยกรรมในชุมชน		
- เป็นสิ่งที่หาชมได้ยากในปัจจุบัน	9	60
- ดึงดูดนักท่องเที่ยว	10	66.67
- เป็นจุดเด่นของตลาดคลองสวน	12	80
- เป็นที่อยู่อาศัยตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษ	6	40
ผลประโยชน์ของชุมชนที่ได้จากการจ้างงาน		
ทั้งทางตรงและทางอ้อม		
- ความภาคภูมิใจในการประกอบอาชีพ	10	66.67
- กระตุ้นเศรษฐกิจของชุมชน	4	26.67
- คนในท้องถิ่นและพื้นที่ใกล้เคียงมีงานทำ	8	53.33

บทที่ 5

สรุป และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องนี้เป็นการศึกษาเกี่ยวกับทุนทางสังคมกับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เป็นการศึกษาเฉพาะกรณี ของตลาดคลองสวนร้อยปี อำเภอบางปะอิน จังหวัดสมุทรปราการ ซึ่งมีวัตถุประสงค์ในการศึกษาดังนี้

- 1) เพื่อศึกษาทุนทางสังคมที่ปรากฏในชุมชนตลาดคลองสวนร้อยปี อำเภอบางปะอิน จังหวัดสมุทรปราการ
- 2) เพื่อศึกษากระบวนการจัดการการท่องเที่ยวในชุมชนตลาดคลองสวนร้อยปี
- 3) เพื่อศึกษาผลของทุนทางสังคมที่ส่งผลต่อกระบวนการจัดการการท่องเที่ยว

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้ใช้แนวทางการวิจัยเชิงคุณภาพ ทำการรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ทั้งสิ้นจำนวน 15 คน ในประเด็นต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับลักษณะของทุนทางสังคม การนำทุนทางสังคมมาใช้ในกระบวนการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และผลที่ได้จากการนำทุนทางสังคมมาใช้ นอกจากนี้ผู้วิจัยยังใช้วิธีการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participant Observation) โดยการสังเกตความเป็นอยู่และการดำเนินชีวิตของคนในชุมชนตลาดคลองสวนร้อยปี ด้วยการแฝงตัวเป็นนักท่องเที่ยวเข้าไปสัมผัสวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่นทั้งในวันธรรมดาและวันหยุดสุดสัปดาห์ อีกทั้งเข้าร่วมสังเกตกิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดขึ้นภายในตลาดคลองสวนร้อยปี อาทิ งานประจำปีซึ่งเป็นงานประเพณีที่สำคัญมากของตลาดคลองสวนที่จัดขึ้นเป็นประจำในช่วงเดือนมีนาคม นอกจากนี้ยังใช้วิธีการเก็บรวบรวมจากเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น เอกสารทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับประวัติความเป็นมาของตลาดคลองสวนร้อยปี จากนั้นผู้ศึกษาจึงทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ในเบื้องต้น ในขั้นตอนการรวบรวมข้อมูลขณะที่อยู่ในพื้นที่ด้วยการวิเคราะห์คำพูดต่างๆ ที่ได้จากการสัมภาษณ์ ควบคู่กับการวิเคราะห์เหตุผลเชิงตรรกะ (Logical Reasoning) ให้เชื่อมโยงกับสภาพแวดล้อมโดยทั่วไปของชุมชนจากนั้นเมื่อกลับถึงสถานที่พักจึงได้ทำการจดบันทึกในเชิงพรรณนาอย่างเป็นลำดับ เพื่อมิให้ข้อมูล

หลังจากการเก็บข้อมูลได้ในระดับหนึ่งแล้ว ผู้ศึกษาจะทำการสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้นั้น โดยการทำความเข้าใจกับความหมายของประเด็นต่าง ๆ แต่ละประเด็นและหาความเชื่อมโยง

ระหว่างประเด็น แล้วนำมาเปรียบเทียบกับแนวคิด ทฤษฎี และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องที่ได้ ทำการศึกษาค้นคว้าไว้ในตอนต้น เพื่อช่วยให้ผลการวิเคราะห์อยู่ในกรอบและแนวทางที่ถูกต้อง แล้วจึงนำไปเขียนรายงานต่อไปให้เชื่อมโยงกับบริบท (Context) ของพื้นที่ศึกษา

5.1 สรุปผลการศึกษา

ในการศึกษาทุนทางสังคมกับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ กรณีศึกษาตลาดคลองสวนร้อยปี อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการพบว่า ผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุระหว่าง 51–60 ปี สถานภาพโสดและสมรสมีอัตราส่วนเท่ากัน แต่ถ้าแยกประเภทของผู้ให้ข้อมูลสำคัญพบว่าส่วนใหญ่เพศหญิงมักจะเป็นผู้ประกอบการที่อาศัยอยู่ในตลาดคลองสวน และเพศชายมีบทบาทสำคัญในการรวมกลุ่มคณะกรรมการตลาดคลองสวน ซึ่งถือได้ว่าเป็นผู้นำตามธรรมชาติในชุมชน ผู้ที่อาศัยอยู่ในชุมชนส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุที่เป็นเพศหญิงและไม่ได้แต่งงาน เป็นผู้ที่เติบโตมาพร้อมกับชุมชนตั้งแต่ยังเด็ก มีความผูกพันกับชุมชนอย่างแน่นแฟ้น คนในชุมชนส่วนใหญ่เป็นคนไทยเชื้อสายจีนที่นับถือศาสนาพุทธ มีการศึกษาในระดับประถมศึกษาและระดับมัธยมศึกษาตอนปลายมากที่สุด เนื่องจากว่าส่วนใหญ่ในอดีตมีฐานะยากจน เมื่อจบการศึกษา ระดับประถมส่วนมากก็มักจะหยุดเรียนแล้วออกมาทำการค้าขายตามพ่อแม่อาชีพหลักส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพค้าขาย เนื่องจากชุมชนตลาดคลองสวนเป็นแหล่งชุมชนการค้าขายและแหล่งการคมนาคมที่สำคัญในอดีต ส่วนอาชีพเสริมของคนในชุมชนนั้น ส่วนใหญ่ไม่มีอาชีพเสริมเนื่องจากคนในชุมชนส่วนมากเป็นผู้สูงอายุ ซึ่งร่างกายไม่เอื้ออำนวยต่อการที่จะทำอาชีพเสริมต่างๆได้ ต่อเดือนของคนในชุมชนอยู่ในช่วง 5,001–10,000 บาท มากที่สุดจากการสังเกตพบว่า ผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญส่วนใหญ่ประกอบอาชีพค้าขาย และจะมีรายได้มากเฉพาะในวันหยุดเป็นสำคัญ ส่วนวันธรรมดาจะค้าขายไม่ค่อยดีนัก เพราะมีนักท่องเที่ยวน้อย บุคคลเหล่านี้ได้อาศัยอยู่ในชุมชนเป็นระยะเวลา เวลา 40–50 ปี คนในชุมชนตลาดคลองสวนมีหลายชาติพันธุ์ ทั้งคนไทยเชื้อสายจีน คนไทยท้องถิ่นที่นับถือศาสนาพุทธ และคนไทยเชื้อสายมอญ โดยส่วนใหญ่เป็นคนไทยเชื้อสายจีน ส่วนคนไทยมุสลิมส่วนใหญ่จะอยู่ฝั่งจังหวัดระยอง คนในชุมชนส่วนใหญ่เป็นผู้ที่มีภูมิปัญญาเดิมและอาศัยอยู่ในชุมชนมาตั้งแต่เกิดจนถึงปัจจุบันและมักจะประกอบอาชีพเดิมที่สืบทอดกันมาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษ โดยบรรพบุรุษได้เข้ามาจับจองพื้นที่ภายในชุมชนเป็นที่อยู่อาศัย และเพื่อใช้เป็นที่ดินทำกิน ทำให้คนในชุมชนเกิดความผูกพันกันใกล้ชิดในลักษณะเสมือนเครือญาติ มีการพบปะพูดคุยกัน มีการให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลกัน และให้ความร่วมมือในกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชนเป็นอย่างดี

5.1.1 ลักษณะของทุนทางสังคมที่ปรากฏในชุมชนตลาดคลองสวนร้อยปี

5.1.1.1 ทรัพยากรบุคคลในชุมชน

ตลาดคลองสวนร้อยปีเป็นตลาดเก่าแก่ที่มีมาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ห้า ผู้ที่เป็นเจ้าของตลาดเดิมคือ อาเสียบรรจง อัสวาณิชย์ ซึ่งอพยพหนีความลำบากมาจากเมืองจีน ได้เข้ามาตั้งถิ่นฐานในพื้นที่นี้บริเวณริมคลองประเวศบุรีรมย์ เมื่อทำการค้าขายจนร่ำรวย จึงได้พัฒนาพื้นที่บริเวณดังกล่าวให้กลายเป็นแหล่งชุมชนขนาดใหญ่ โดยให้คนในชุมชนใช้เป็นที่อยู่อาศัยและใช้เป็นพื้นที่ทำมาหากิน โดยไม่คิดค่าเช่า สืบทอดกันมาถึงรุ่นลูก คือ นายสุธีร์ อัสวาณิชย์ เจ้าของตลาดคนปัจจุบัน ซึ่งถือได้ว่าเป็นผู้นำคนสำคัญในปัจจุบันนอกจากนี้ในปัจจุบันชุมชนตลาดคลองสวนยังมีประธานชุมชนที่เป็นผู้ร่วมผลักดันให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ขึ้นในชุมชนเคียงคู่กับ นายสุธีร์ อัสวาณิชย์ ทำหน้าที่ในการประสานงานจัดการประชุมและดูแลความเรียบร้อยในชุมชน คนในชุมชนต่างให้ความเคารพนับถือเจ้าของตลาดและประธานชุมชนเป็นอย่างมาก ทั้งสองคนนี้ถือเป็นทรัพยากรบุคคลที่มีบทบาทสำคัญมากต่อการพัฒนาชุมชนแห่งนี้ ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์จนประสบผลสำเร็จ สำหรับผู้ที่อาศัยอยู่ในชุมชนส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุที่เติบโตมากับชุมชนตั้งแต่รุ่นบรรพบุรุษ จึงมีความผูกพันกับถิ่นที่อยู่อาศัยและมีความสนิทสนมคุ้นเคยระหว่างกันเป็นอย่างมาก เมื่อชุมชนตลาดคลองสวนได้มีการขับเคลื่อนท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในปี พ.ศ. 2547 ผู้นำในชุมชนมักจะเข้ามาที่ตลาดคลองสวนทุกวัน เพื่อดูแลสารทุกข์สุกดิบของคนในชุมชน เมื่อคนในชุมชนได้รับความเดือดร้อนหรือพบเหตุการณ์ใด ๆ ก็มักจะเล่าสู่กันฟังและร่วมกันหาทางออกในการแก้หรือบรรเทาถึงปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ทั้งนี้ผู้นำในชุมชนทั้งสองคนยังเป็นผู้ที่มีส่วนสำคัญในการประชาสัมพันธ์ตลาดคลองสวนให้เป็นที่รู้จักแก่นักท่องเที่ยว โดยได้หาทางประชาสัมพันธ์ตลาดท่องเที่ยวผ่านรายการ โทรทัศน์และหนังสือพิมพ์ ทำหน้าที่ในการดูแลบริหารจัดการในความสงบเรียบร้อย กำหนดทิศทางของการดำเนินงานและคอยให้คำปรึกษา ชี้แนะประเด็นที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมการท่องเที่ยว ที่ควรให้มีขึ้นหรือควรแก้ไขปรับปรุง ด้วยเหตุนี้คนในชุมชนต่างก็เคารพผู้นำและคอยให้การสนับสนุนการดำเนินงานการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของผู้นำในชุมชนเป็นอย่างดีความร่วมมือกันนี้ปรากฏทั้งในลักษณะของการสืบทอดทรัพย์สินและพลังแรงงานในกิจกรรมต่างๆ ที่ผลักดัน โดยผู้นำชุมชนผ่านการปรึกษาหารือกัน นอกจากนี้เมื่อมีการเรียกประชุม คนในชุมชนทุกครั้งเรือนจะเข้าร่วมประชุมกันอย่างพร้อมเพรียงกันทุกบ้าน หากคิดธุระที่จะส่งตัวแทนหนึ่งคน เข้าร่วมการประชุมทุกครั้ง

5.1.1.2 ความไว้วางใจของคนในชุมชน

ชุมชนตลาดคลองสวนร้อยปีเป็นศูนย์กลางการคมนาคมที่สำคัญในอดีตและเป็นแหล่งชุมชนขนาดใหญ่ที่มีความหลากหลายทางเชื้อชาติ ทั้งชาวไทยเชื้อสายจีน เขมร มอญ และชาว

ไทยมุสลิม ผู้คนในชุมชนส่วนใหญ่อาศัยอยู่ร่วมกันมาตั้งแต่รุ่นบรรพบุรุษ มีความสนิทสนมคุ้นเคยกันเป็นอย่างดี เมื่อมีกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ขึ้นในชุมชน คนในชุมชนต่างให้ความร่วมมือช่วยเหลือกัน ตั้งแต่การร่วมเข้าประชุมปรึกษาหารือเพื่อให้เกิดกิจกรรม ในรูปแบบการประชุมที่ไม่เป็นทางการ ผู้เข้าร่วมสามารถเสนอความคิดเห็นได้อย่างอิสระ แต่สามารถไปสู่ข้อตกลงร่วมกันที่เป็นที่ยอมรับของคนในชุมชนได้ อันนำไปสู่การจัดกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งที่เป็นกิจกรรมเชิงประเพณีที่สืบทอดกันมาแต่ในอดีตนำมาปรับปรุงพัฒนาให้เหมาะสมกับยุคสมัยเช่นงานจิวประจำปี ซึ่งถือว่าเป็นงานประเพณีที่สำคัญของชุมชน ซึ่งจัดขึ้นเป็นประจำทุกปีในเดือนมีนาคม คนในชุมชนต่างร่วมแรงร่วมใจกันจัดงาน โดยไม่มีการแบ่งแยกเชื้อชาติ เพราะทุกคนอยู่ร่วมกันเหมือนพี่เหมือนน้องนอกจากนี้ ยังมีงานสืบสานตำนานตลาดคลองสวนร้อยปี ซึ่งเป็นงานที่มีการสร้างกิจกรรมขึ้นมาใหม่ ที่มีการปรับนำทุนทางสังคมที่มีอยู่มาประสานเชื่อมโยงกับเครือข่ายภายนอก เป็นต้น นอกจากนี้ สมาชิกชุมชนยังมีความเอาใจใส่ช่วยเหลือส่วนรวม และคอยเป็นหูเป็นตาให้กันและกันในการดูแลความสงบเรียบร้อยภายในชุมชน โดยคนในชุมชนมีรูปแบบการพูดคุยที่ง่าย ๆ ไม่ต้องใช้วิธีที่ขึ้นทางการแต่อย่างใด อีกทั้งคนในชุมชนยังมีความผูกพันกับถิ่นที่อยู่อาศัยและวิถีชีวิตดั้งเดิม โดยส่วนใหญ่ยังคงประกอบอาชีพเป็นพ่อค้าแม่ค้าอยู่ในพื้นที่ตลาดคลองสวน มีเพียงรุ่นลูกรุ่นหลานที่ออกไปทำงานต่างพื้นที่บ้างในช่วงเวลาที่ผ่านมา

5.1.1.3 ความเชื่อ ค่านิยมและบรรทัดฐาน

คนในชุมชนตลาดคลองสวนส่วนใหญ่เป็นคนไทยเชื้อสายจีนนับถือศาสนาพุทธภายในตลาดมีสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ สำหรับเคารพสักการะ ปีนศูนยร่วมของพี่น้องชาวไทยจีน และไทยพุทธที่เป็นคนท้องถิ่น คือ ศาลเจ้าพ่อคลองสวน ซึ่งศาลแห่งนี้สร้างขึ้นมานานกว่า 100 ปี ตั้งอยู่บริเวณด้านหน้าตลาด ประชาชนชาวคลองสวนส่วนมากมีความเคารพเลื่อมใสศรัทธาเป็นอย่างมาก และมักจะมาขอพรจากศาลเจ้าแห่งนี้โดยเชื่อว่าเมื่อทำการสักการะจะทำให้ค้าขายรุ่งเรืองและชีวิตสงบสุขร่มเย็น

ในเดือนมีนาคมของทุกปีจะมีการจัดงานประจำปีศาลเจ้าพ่อคลองสวนหรือที่เรียกว่างานจิวประจำปีขึ้น สืบทอดกันมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ถึงแม้ว่าจิวจะไม่ได้รับความนิยมเฉกเช่นในอดีตที่ผ่านมา แต่การจัดงานจิวก็ยังคงจัดสืบเนื่องกันมถือเป็นงานประจำปีของชาวตลาดคลองสวน ปัจจุบันภายในงานจะมีการแสดงจิว ฉายหนังและลำตัดรวมทั้มีการประมูลสิ่งของเพื่อนำเงินที่ได้มาพัฒนาชุมชนและช่วยเหลือผู้ที่เดือดร้อนทั้งภายในและภายนอกชุมชนซึ่งสะท้อนถึงความร่วมมือร่วมใจ และความไว้วางใจระหว่างกันสูงจึงจะทำได้

งานประเพณีที่สำคัญอีกงานหนึ่งของชุมชนตลาดคลองสวน คือ งานนมัสการหลวงพ่อบาน หรืองานปิดทองหลวงพ่อบาน เป็นงานประจำปีของอำเภอบางบ่อและประชาชนที่ศรัทธาในพื้นที่ใกล้เคียง ภายในงานมีการอัญเชิญรูปหล่อหลวงพ่อบานมาประดิษฐานที่บริเวณด้านหน้า

ตลาดเป็นเวลาหนึ่งคืน เพื่อให้คนในชุมชนได้ร่วมทำบุญ แล้วจึงแห่กลับวัดเพื่ออัญเชิญกลับไปไว้ในประรำพิธีให้ประชาชนได้ปิดทองนมัสการต่อไป

นอกจากนี้ยังมีการกำหนดกฎเกณฑ์ใหม่บางอย่างเมื่อมีโครงการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ขึ้นภายในชุมชน กล่าวคือผลจากการประชุมทำให้เกิดนโยบายที่จะอนุรักษ์สถาปัตยกรรมแบบโบราณไม่ให้สูญหายไป โดยได้ทำเป็นข้อตกลงระหว่างกันภายในชุมชน คือห้ามคนในชุมชนทำการรื้อถอนตัดแปลงอาคารไม้ภายในชุมชน หากแต่บริเวณใดที่เกิดชำรุดคนในชุมชนสามารถซ่อมแซมได้ อีกทั้งในเมื่อตลาดคลองสวนเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แล้ว เจ้าของตลาดมักย้าเตือนคนในชุมชนให้พุดจาปราศรัยกับนักท่องเที่ยวด้วยถ้อยคำที่สุภาพ คำขายสินค้าที่มีคุณภาพไม่คำก่าไรเกินควร และผู้ประกอบการในชุมชนต้องเป็นคนในพื้นที่เท่านั้น หากมีคนนอกต้องการที่จะเข้ามาค้าขาย ต้องย้ายทะเบียนบ้านเข้ามาในเขตเทศบาลตำบลคลองสวนก่อน

คนในชุมชนส่วนใหญ่พยายามรักษาภูมิปัญญาพื้นฐานของการอยู่ร่วมกัน คือช่วยเหลือเกื้อกูลกัน และปฏิบัติตามคำสั่งสอนของเจ้าของตลาดด้วยการพุดจาปราศรัยกับนักท่องเที่ยวโดยใช้ถ้อยคำที่สุภาพ คำขายสินค้าที่มีคุณภาพและไม่คำก่าไรเกินควร แม้จะมีบางส่วนที่ไม่ปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของการอยู่ร่วมกันบ้างในบางครั้ง เช่น อาจจะขายสินค้าที่เอาก่าไรเกินควร หรือใช้วาจาที่ไม่สุภาพกับนักท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวก็จะไปร้องเรียนที่เทศบาล จากนั้นเจ้าของตลาดก็จะทำการตักเตือนเป็นรายบุคคลไป โดยให้ปรับปรุงพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น หากเป็นปัญหารุนแรงหรือเป็นเรื่องที่ต้องตัดสินใจร่วมกันของคนในชุมชนก็จะนำปัญหาเข้าประชุมหารือร่วมกันเพื่อหาทางออกของปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นนี้ให้ทันการ การปฏิบัติตัวด้วยการเชื่อฟังผู้นำนี้ สะท้อนให้เห็นค่านิยมของการเคารพผู้มีพระคุณเป็นอยู่

5.1.1.4 กลุ่มและองค์กรภายในชุมชน

ในชุมชนตลาดคลองสวนมีกลุ่มทางสังคมเกิดขึ้นและมีบทบาทสำคัญอยู่ด้วยกัน 2 กลุ่มคือ กลุ่มคณะกรรมการศาลเจ้าพ่อคลองสวนและคณะกรรมการตลาดคลองสวน การมีคณะกรรมการศาลเจ้าพ่อคลองสวนเป็นกลุ่มทางสังคมในชุมชนที่เก่าแก่ที่สุด มีการสลับสับเปลี่ยนหมุนเวียนคนในชุมชน เข้าร่วมเป็นกรรมการกันทุกปี โดยทุก ๆ สี่ปีจะวนกลับมาครบครวณะหนึ่งครั้งต่อมาเมื่อชุมชนตลาดคลองสวนมีการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ขึ้นในปี พ.ศ. 2547 ได้มีการก่อตั้งคณะกรรมการตลาดขึ้นเป็นกลุ่มที่มีบทบาทสำคัญมากอีกกลุ่มหนึ่ง โดยมีสมาชิกเป็นคนในชุมชนเพื่อเป็นผู้ดูแลจัดการกิจกรรมและประสานงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการตลาดและการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ นอกจากนี้ภายในชุมชนยังมีการรวมกลุ่มอย่างไม่เป็นทางการคือ กลุ่มสนทนาซึ่งมักจะรวมกลุ่มกันอย่างหลวม ๆ เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในเรื่องต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นทั้งภายในและภายนอกชุมชน สถานที่ที่มักจะใช้เป็นที่พบปะกันคือ ร้านกาแฟของเป๊ะเก้า ซึ่งอยู่ภายในตลาดในบางครั้ง กลุ่มสนทนานี้มักจะเกิดขึ้นหลังจากเสร็จสิ้นกิจกรรมการเดินแอโรบิคในตอนเย็น

สมาชิกของกลุ่มทางสังคมภายในชุมชนมักจะเป็นคนในชุมชนที่มีความสนิทสนมคุ้นเคยกันและรู้จักกันเป็นอย่างดีมีการช่วยเหลือเกื้อกูลกันแบบเครือญาติอันเป็นผลให้การทำงานไม่มีรูปแบบที่เป็นทางการและไม่มีแบบแผนการทำงานที่ตายตัว จะใช้การสื่อสารที่เข้าใจง่าย และรูปแบบการดำเนินงานที่ไม่ซับซ้อน แบบแผนของการปฏิบัติต่อกันของสมาชิกกลุ่มทางสังคมในชุมชนนั้นจะปรากฏให้เห็นในลักษณะของความร่วมมือกับกิจกรรมภายในกลุ่มเป็นสิ่งสำคัญ ซึ่งจะเห็นได้ชัดจากการที่สมาชิกเข้าร่วมประชุมอย่างพร้อมเพรียงกัน และมักจะเชื่อคำแนะนำและคำชี้แนะของผู้ในชุมชน และปฏิบัติตามคำตัดสินใจของกลุ่มทางสังคม เพราะเชื่อว่าเป็นสิ่งที่ดีและสมควรปฏิบัติตาม ในการประชุมแต่ละครั้ง สมาชิกกลุ่มสามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระ เพราะมีความสนิทสนมคุ้นเคยกัน ไม่ต้องเกรงกลัวอำนาจ หรืออิทธิพลของคนใดคนหนึ่ง โดยอำนาจตัดสินใจที่นอกเหนือความสามารถของกลุ่มทางสังคมต่างๆ ในชุมชนจะขึ้นอยู่กับเจ้าของตลาด ที่มีบทบาทสนับสนุนและให้คำปรึกษากับกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชนอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง ส่วนกลุ่มสนทนาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นภายในชุมชนมักจะเป็นความสัมพันธ์แบบประชาคมที่มีโครงสร้างหลวม ๆ ไม่มีแบบแผนในการปฏิบัติระหว่างกันที่ชัดเจน

ผลประโยชน์ที่คนในชุมชนได้รับจากการเข้าร่วมกลุ่มนั้น ทำให้เกิดกิจกรรมต่างๆ มากมาย โดยเฉพาะการระดมทุนในรูปแบบของการเปียของจากศาลเจ้าในวันงานประจำปีช่วงเดือนมีนาคม ซึ่งเป็นกิจกรรมที่เชื่อมโยงกันกับการอุดหนุนการพัฒนาอื่นๆ อีกมาก เพราะเงินที่ได้รับจากการเปียของจะใช้ในการพัฒนาเพื่อช่วยเหลือในรูปแบบต่างๆ โดยคณะกรรมการศาลเจ้ายังมีหน้าที่บริหารจัดการเงินกองกลางเพื่อนำมาใช้ในการช่วยเหลือผู้ที่เดือดร้อนทั้งในและนอกชุมชน เกิดกองทุนที่จะนำมาพัฒนาตลาดและขับเคลื่อนกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในชุมชน โดยมีคณะกรรมการตลาดทำหน้าที่ในการบริหารจัดการกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น พร้อมทั้งมีการพัฒนาระบบการบริหารด้านสาธารณสุขในชุมชนมีประสิทธิภาพที่ดีมากขึ้นเพราะคนในชุมชนต่างดูแลซึ่งกันและกัน ช่วยให้แบ่งเบาภาระหน้าที่ของอนามัยจากการเข้าร่วมเป็นอาสาสมัครสาธารณสุขหรือ อสม. ในชุมชน

5.1.1.5 ด้านเครือข่าย

เมื่อคนในชุมชนรวมตัวกันจัดตั้งคณะกรรมการตลาดคลองสวนขึ้นเพื่อร่วมกันบริหารจัดการตลาดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และต่อมาได้รับการสนับสนุนจากเทศบาลตำบลคลองสวน การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย และสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง ในการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นภายในชุมชน จึงเริ่มมีการพัฒนาความสัมพันธ์ในเชิงเครือข่ายทั้งภายในชุมชนและกับภายนอกชุมชน โดยในช่วงแรกมีการส่งคนในชุมชนไปศึกษาดูงานในชุมชนท่องเที่ยวต่าง ๆ เช่น ตลาดสามชุก ตลาดดอนหวาย เป็นต้น เพื่อกระตุ้นให้เกิด

แรงบันดาลใจในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในชุมชน มีการรับฟังขั้นตอนการดำเนินงานที่ผ่านมาจากตลาดท่องเที่ยวต้นแบบดังกล่าว และเกิดการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันขึ้นจากนั้นได้นำมาร่วมกันปรับใช้ภายในตลาดคลองสวนร้อยปี โดยได้รับการสนับสนุนเพิ่มเติมจากสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบังในการจัดกิจกรรมต่างๆ ในชุมชน เช่น จัดการสัมมนาทางวิชาการในโครงการพัฒนาตลาดคลองสวนในเชิงอนุรักษ์ โดยได้เชิญนักวิชาการ ชุมชนที่มีการจัดการท่องเที่ยวแนวอนุรักษ์และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามารับฟังแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันในการหาทิศทางพัฒนาตลาดคลองสวนต่อไปในอนาคต มีการวางแผนจัดแผงร้านค้า การกำหนดแนวทางเดิน รวมทั้งได้มอบโมเดลจำลองตลาดคลองสวนไว้ที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติสามเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้ถ่ายรูปเป็นที่ระลึก ซึ่งต่อมามีการจัดงานสืบสานตำนานคลองสวนขึ้นเพื่อประชาสัมพันธ์ตลาดคลองสวนให้เป็นที่รู้จักแก่นักท่องเที่ยว เกิดจากความร่วมมือกันระหว่างเทศบาลการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยและคนในชุมชนตลาดคลองสวนร้อยปีซึ่งเป็นผลจากการทำงานในลักษณะของเครือข่ายเช่นกัน

กิจกรรมการแบ่งปันแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างเครือข่ายที่สำคัญอีกกิจกรรมหนึ่ง คือ การจัดสัมมนาทางวิชาการที่สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบังจัดทำขึ้น ในชื่อโครงการพัฒนาตลาดคลองสวนในเชิงอนุรักษ์ โดยได้เชิญนักวิชาการ ตัวแทนจากหน่วยงานต่าง ๆ และชุมชนอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ร่วมกับคนในชุมชนให้มาประชุมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์เกี่ยวกับแนวทางการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ อีกทั้งยังมีการศึกษาดูงานในชุมชนท่องเที่ยวต่างๆเพิ่มเติม ซึ่งทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนรูปแบบวิธีการดำเนินกิจกรรม และสร้างแรงบันดาลใจในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ที่ควรเกิดขึ้นในชุมชนนี้

5.1.2 กระบวนการจัดการการท่องเที่ยวในชุมชนตลาดคลองสวนร้อยปี

กระบวนการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในชุมชนตลาดคลองสวนร้อยปีนั้น อาศัยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนเข้ามาช่วยในการดำเนินการ โดยการผลักดันของเจ้าของตลาดคนปัจจุบัน คือ คุณสุธีร์ อัสวาณิชย์ ที่ได้ริเริ่มด้วยกาให้คนในชุมชนเข้ามาร่วมกันคิด และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างกัน เพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อย่างเป็นทางการ โดยดำเนินการอย่างเป็นขั้นตอน ขั้นตอน คือ ขั้นการวางแผนและการตัดสินใจของชุมชน ขั้นการดำเนินงานกิจกรรม ขั้นการรับผลประโยชน์ และ ขั้นการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ดังรายละเอียดดังนี้

ขั้นที่ 1 ขั้นการวางแผนและการตัดสินใจของชุมชน

ชาวชุมชนตลาดคลองสวนร้อยปีได้เริ่มคิดที่จะดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เมื่อการค้าขายในตลาดคลองสวนซบเซาลง จากผลกระทบของการกระจายความเจริญจากภายนอกเข้าสู่ชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงของรัฐบาลของพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ เมื่อประมาณ 20 กว่าปีที่ผ่านมา ซึ่งได้มีการสร้างถนนไปทั่วทุกพื้นที่ในประเทศการสัญจรทางนี้ที่เคยใช้อย่างกว้างขวางจึงไม่เป็นที่นิยม ผู้คนในละแวกใกล้เคียงหรือคนในชุมชนหันไปซื้อสินค้าในตัวเมือง แต่คนในชุมชนส่วนใหญ่ยังคงดำเนินชีวิตอย่างเรียบง่าย และทำการค้าขายกันตามปกติเหมือนที่เคยทำกันมาในอดีต มีบางครัวเรือนเท่านั้นที่ย้ายออกนอกพื้นที่เพื่อไปประกอบอาชีพอื่นที่ดีกว่าภายนอกชุมชน จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2545 วารสารสารคดีและหนังสือพิมพ์เดลินิวส์ได้ลงตีพิมพ์เรื่องราวเกี่ยวกับวิถีชีวิตที่น่าสนใจของชาวตลาดคลองสวนตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบัน ทำให้เจ้าของตลาดเกิดแรงบันดาลใจที่จะพัฒนาตลาดคลองสวนให้เป็นที่รู้จัก จึงได้เรียกประชุมชาวบ้านทั้งหมดเพื่อสอบถามความคิดเห็นถึงความต้องการให้เกิดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ภายในชุมชน รวมถึงรูปแบบกิจกรรมที่ควรจะเป็น หากจะมีการดำเนินโครงการนี้ โดยได้พิจารณาถึงจุดเด่นของตลาดคลองสวนด้วย ผลจากการประชุมปรากฏว่า คนในชุมชนต่างเห็นพ้องต้องกันว่าสถาปัตยกรรมภายในตลาดสามารถนำมาเป็นสิ่งดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาสัมผัสถึงอดีต ด้วยบรรยากาศแบบโบราณของตลาด จึงได้มีการวางแผนเป้าหมายที่จะพัฒนาให้ตลาดคลองสวนกลายเป็นตลาดท่องเที่ยวที่คงไว้ซึ่งความสวยงามของรูปแบบสถาปัตยกรรมโบราณ ด้วยการอนุรักษ์โครงสร้างของอาคารภายในตลาด โดยเจ้าของตลาดได้กำหนดกติกาห้ามคนในชุมชนเปลี่ยนแปลง รื้อถอน สิ่งปลูกสร้างและอาคารบ้านไม้ภายในตลาด รวมทั้งได้ร่วมมือกับทางเทศบาลตำบลคลองสวนพาคนในชุมชนไปศึกษาดูงานที่ตลาดน้ำ อื่นๆ ที่ประสบความสำเร็จ เช่น ตลาดน้ำดอนหวาย จังหวัดนครปฐม ตลาดน้ำดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี เป็นต้น เพื่อกระตุ้นให้สมาชิกชุมชนเกิดแรงบันดาลใจ นำสิ่งที่ได้รับจากการศึกษาดูงานมาปรับใช้ในการพัฒนาตลาดคลองสวน หลังจากนั้นได้มีการประชุมหารือร่วมกันอีกหลายครั้ง เพื่อร่วมกันค้นหาถึงแนวทางและวิธีการดำเนินกิจกรรมที่จะทำรวมไปถึงหลักการปฏิบัติตนของคนในชุมชนเพื่อเตรียมรองรับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิด ในที่สุดได้ร่วมกันจัดทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยวของตลาดคลองสวนขึ้นมา

ขั้นที่ 2 ขั้นการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

หลังจากได้มีการตกลงร่วมกันของคนในชุมชนที่จะพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และจัดทำแผนพัฒนาแล้ว ได้มีการตั้งคณะกรรมการตลาดคลองสวนเพื่อให้การดำเนินงานมีความสะดวกรวดเร็วและเป็นระบบตามแผนการพัฒนาที่ได้วางไว้คณะกรรมการตลาดฯ นี้เป็นตัวแทน

ของสมาชิกในชุมชนในการประสานงานกับคนในชุมชน การกระจายข่าวสาร และการประชาสัมพันธ์ เรื่องราวต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และการดูแลความสงบเรียบร้อยของชุมชน โดยคนในชุมชนมอบหมายให้เจ้าของตลาดเป็นประธานและเป็นผู้พิจารณาเลือกสมาชิกในชุมชนที่เห็นว่ามีคุณสมบัติเหมาะสมและสามารถให้ความร่วมมืออย่างดีในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ที่ผ่านมานในอดีต ซึ่งผู้ที่ถูกคัดเลือกล้วนแต่เป็นบุคคลที่เป็นที่นับหน้าถือตาของคนในชุมชน สามารถเป็นผู้ประสานงานระหว่างคนในชุมชนได้เป็นอย่างดี หลังจากนั้นจึงได้มีการนัดประชุมร่วมกันอยู่เสมอๆ เพื่อริเริ่มทำกิจกรรมติดตามความคืบหน้ารวมทั้งติดตามปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น

กิจกรรมแรกที่จัดทำขึ้นคือ การจัดอบรมหลักสูตรต่างๆ ให้กับคนในชุมชน ได้แก่ การจัดอบรมเกี่ยวกับการทำขนม อาหาร และการทำงานฝีมือต่างๆ โดยได้รับการสนับสนุนจากเทศบาล ตำบลคลองสวน ผลจากการอบรมนี้ ทำให้เกิดกิจกรรมการค้าขายขึ้นในชุมชน ที่สมาชิกชุมชนร่วมกันผลิต หรือจัดหาสินค้าทำกำมาจำหน่าย เช่น ขนมหรือ ของเล่นเด็กโบราณๆ เพื่อดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยว และเป็นการเพิ่มมนต์เสน่ห์ให้กับตลาดโบราณแห่งนี้ ได้มากขึ้น ลักษณะและแหล่งของสินค้าที่จัดจำหน่ายนั้นขึ้นอยู่กับความสะดวกของคนในชุมชน โดยส่วนใหญ่จะรับสินค้าจากพื้นที่ใกล้เคียงมาขาย หรือรับสินค้าจากตลาดโรงเกลือ ซึ่งเป็นที่ขายส่ง ทำให้ได้สินค้านำมาจำหน่ายในราคาถูก ที่น่าสนใจคือ บางครอบครัวได้พยายามสืบทอดกิจการที่บรรพบุรุษของตนเคยทำไว้ส่วนใหญ่จะเป็นอาหาร เช่น กาแฟโบราณ เป็ดพะโล้ เป็นต้น

ขั้นที่ 3 การรับผลประโยชน์

หลังจากได้มีการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ตามแผนการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ขึ้นในชุมชนมาระยะหนึ่ง ปรากฏว่านักท่องเที่ยวให้ความสนใจเดินทางมาเที่ยวที่ตลาดคลองสวนเป็นจำนวนมาก ทำให้คนในชุมชนได้รับประโยชน์ทั้งทางตรงและทางอ้อม ประโยชน์ที่คนในชุมชนได้รับในด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ ทำให้คนในชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้นและสร้างความมั่นคงในทรัพย์สินให้กับคนในชุมชนได้เป็นอย่างดีจากการจัดการทรัพย์สินให้ถือกรรมสิทธิ์ได้อย่างต่อเนื่อง อีกทั้งมีผลให้เกิดการพัฒนาาระบบสาธารณูปโภคภายในชุมชนเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว ทั้งการสร้างลานจอดรถ การจัดให้มีรถสุขาเคลื่อนที่และที่นั่งพักริมทางโดยได้รับการสนับสนุนบางส่วนจากเทศบาลตำบลคลองสวน และบางส่วนจากหน่วยงานภายนอก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย นอกจากนี้ ยังมีการกำจัดผักตบชวาและขยะมูลฝอยในแหล่งน้ำ ภายในชุมชน ในทางสังคมทำให้เด็กและเยาวชนที่ออกไปเล่นเรียนภายนอกชุมชนหันกลับเข้ามาหารายได้พิเศษด้วยการช่วยผู้ปกครองทำการค้าขายในวันหยุดเสาร์อาทิตย์ ช่วยให้มีความสามารถเสริมเพื่อใช้จ่ายในการเรียนหนังสือ มีระบบรักษาความปลอดภัยที่ดีขึ้น เช่น มีถังดับเพลิง และกล้องวงจรปิด เป็นต้น ทำให้ในปัจจุบันตลาดคลองสวนไม่มีปัญหาโจรหรือการลักขโมยเกิดขึ้น นอกจากนี้ ยังได้รับการสนับสนุนเงิน

งบประมาณจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ในการปรับปรุงทางเดินและชื้อหน้าประตูทางเข้าให้มีความสวยงามมากยิ่งขึ้น มีการทำแพให้นักท่องเที่ยวได้ลงไปทานอาหารในคลองอย่างเป็นสัดส่วน สำหรับด้านการพัฒนาศักยภาพของคน การเกิดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่ประสบผลสำเร็จอันส่งผลให้คนในชุมชนเกิดความภาคภูมิใจในตนเองมากขึ้น และมีกำลังใจที่จะพัฒนาตนเองให้สามารถทำประโยชน์ให้กับครอบครัวและชุมชน เนื่องจากคนในชุมชนส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุที่ได้รับการศึกษาน้อยและมีฐานะยากจน แต่เมื่อมาทำการค้าขายหาเลี้ยงตัวเองและครอบครัวได้ จึงรู้สึกภาคภูมิใจและมีศักดิ์ศรีมากขึ้นเพราะได้ช่วยตัวเองทำมาหาเลี้ยงชีพอย่างไม่ลำบากสามารถอยู่ในชุมชนที่คุ้นเคยได้อย่างมีความสุข

ขั้นที่ 4 ขั้นการแบ่งปันแลกเปลี่ยนประสบการณ์และถอดบทเรียน

เมื่อมีการดำเนินงานมาระยะหนึ่งและเห็นผลพอสมควร จึงได้จัดให้มีการประชุมและแลกเปลี่ยนประสบการณ์ขึ้นมา โดยในการประชุมนี้ ไม่เพียงแต่มีการรายงานความก้าวหน้าของการดำเนินงานแต่ยังมีการร่วมพิจารณาปัญหาต่าง ๆ ที่ประสบจริงและพยายามให้มีการสะท้อนออกมา การถอดบทเรียนจากที่ได้ลองปฏิบัติจริงในแต่ละช่วงของการปฏิบัติในลักษณะนี้ ส่งผลให้สมาชิกชุมชนเกิดการเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ร่วมกันเป็นช่วง ๆ อย่างต่อเนื่อง

ด้วยรูปแบบการประชุมที่จัดอย่างเรียบง่าย ไม่เป็นทางการ พูดคุยกันด้วยภาษาที่เข้าใจง่าย มีการเปิดประเด็นโดยประธาน คณะทำงาน และเปิดโอกาสให้สมาชิกในชุมชนออกเสียงแสดงความคิดเห็น รวมทั้งให้มีการลงมติในประเด็นที่จะต้องตัดสินใจ และหาทางออกที่ดีที่สุดร่วมกัน ส่งผลให้สมาชิกเกิดการเรียนรู้ในการดำเนินงานร่วมกันและเห็นคุณค่าของการมีส่วนร่วมในการพัฒนาตลาดแห่งนี้ ให้ประสบผลสำเร็จและมีความหวังที่จะดำเนินการได้อย่างต่อเนื่องในอนาคต

5.2 บทบาทของทุนทางสังคมในกระบวนการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

การพัฒนาให้มีการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ขึ้นในชุมชนตลาดคลองสวนมีความก้าวหน้าเป็นที่ประจักษ์และเห็นผลของการนำทุนทางสังคมมาใช้ให้เกิดการขับเคลื่อนการพัฒนาอย่างสำคัญ ทั้งนี้เนื่องจากคนในชุมชนที่มีความสนิทสนมคุ้นเคยกันมาตั้งแต่ในอดีต อาศัยอยู่ร่วมกันเหมือนพี่เหมือนน้อง มาร่วมกันคิด ร่วมวางแผน พัฒนา สร้างข้อตกลงรวมทั้งปฏิบัติตามข้อตกลงร่วมกันภายในชุมชน เวลามีปัญหาเกิดขึ้นมักจะช่วยเหลือพึ่งพาอาศัยกัน ด้วยความไว้วางใจกันระหว่างคนในชุมชน ซึ่งพัฒนามาจากการเป็นสังคมที่มีความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกอย่างเป็นธรรมชาติใน

ลักษณะของประชาสังคม (Civil Society) ทำให้ความพยายามในการพัฒนาและการจัดการการ
 ท้องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เป็นไปอย่างสะดวก นอกจากนี้ การที่มีเจ้าของตลาดซึ่งเป็นผู้ที่คนในชุมชนให้
 ความนับถือมาตั้งแต่รุ่นเจ้าของตลาดคนก่อน เป็นผู้นำในการขับเคลื่อนกิจกรรมการท่องเที่ยวงเชิง
 อนุรักษ์ โดยได้รับความไว้วางใจ และการยอมรับที่ดีจากสมาชิกในชุมชน ส่งผลเกิดเป็นความ
 ร่วมมือกันอย่างแข็งขัน ในการจัดการการท่องเที่ยวงเชิงอนุรักษ์ทั้งในการประชุม การร่วมทำ
 กิจกรรมต่าง ๆ รวมทั้ง การพัฒนาตนเองเพื่อรองรับการพัฒนาการท่องเที่ยวให้ไปได้ดี ไม่มีควม
 ขัดแย้งระหว่างกันจนเป็นปัญหาที่ไม่สามารถทำความเข้าใจกันได้จึงถือได้ว่าทุนทางสังคมที่มีอยู่
 เดิมเป็นสิ่งที่สำคัญของการพัฒนาตลาดคลองสวนแห่งนี้ ในขณะที่เดียวกันเมื่อพลังของ
 ทุนทางสังคมได้รับการกระตุ้นให้ขับเคลื่อน รวมทั้งมีการขยายทุนโดยการเชื่อมโยงเป็นเครือข่าย
 กับภายนอก จากการประสานของผู้นำชุมชนที่มีวิสัยทัศน์ดีจึงทำให้การจัดการการท่องเที่ยวงเชิง
 อนุรักษ์ในชุมชนนี้ดำเนินไปได้ไม่ยากเพราะสามารถประสานเชื่อมโยงกับหน่วยงานภายนอกที่
 สนใจสนับสนุนงานในลักษณะนี้ โดยมีผลประโยชน์บางประการร่วมอยู่ด้วย

5.3 สรุปและอภิปรายผล

การศึกษาเรื่องทุนทางสังคมกับการจัดการการท่องเที่ยวงเชิงอนุรักษ์ ในตลาดคลองสวนร้อย
 ปี อำเภอบางบัว จังหวัดสมุทรปราการ มีข้อค้นพบที่สำคัญ คือ ทุนทางสังคมที่มีอยู่ในชุมชนมี
 พัฒนาการมาจากความสัมพันธ์แบบพึ่งพากันที่มีมาอย่างยาวนาน สมาชิกชุมชนแม้จะมีความ
 หลากหลายทางเชื้อชาติ แต่อาศัยอยู่ด้วยกันในพื้นที่ตั้งแต่บรรพบุรุษ มีการปรับตัวเข้าหากันจนมีวิถี
 ชีวิตที่ผสมผสานกันเป็นอย่างดี มีความไว้วางใจเชื่อใจระหว่างกันสูง แกนนำชุมชน โดยเฉพาะเจ้าของ
 ตลาดคลองสวน เป็นผู้ที่มิเคยอุปการต่อชุมชนตั้งแต่สมัยรุ่นพ่อที่มีความเอื้ออาทรในการให้พื้นที่
 ตลาดแก่สมาชิกชุมชนมาอย่างต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน ลักษณะของความสัมพันธ์ดังกล่าวนี้ มีส่วน
 ผลักดันให้การท่องเที่ยวงเชิงอนุรักษ์เกิดขึ้นและสามารถจัดการได้อย่างราบรื่น โดยคนในชุมชน
 ทั้งหมดได้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการจัดการการท่องเที่ยวงใน 4 ลักษณะ คือ ร่วมวางแผนและ
 ตัดสินใจ ร่วมดำเนินกิจกรรม ร่วมแบ่งปันแลกเปลี่ยนประสบการณ์และถอดบทเรียน และร่วมรับ
 ผลประโยชน์ การมีส่วนร่วมลักษณะดังกล่าวสอดคล้องกับการแบ่งลักษณะการมีส่วนร่วมที่
 กล่าวถึงอย่างกว้างขวางในแวดวงวิชาการ เช่น งานเขียน ของ Cary (1970: 144) และ ชงยุทธ บุรา
 ลิทธิ (2533: 41-71) ที่ระบุลักษณะของการมีส่วนร่วมออกเป็นขั้นตอนต่างๆ อย่างเป็นกระบวนการ
 ที่คล้ายคลึงกัน

อย่างไรก็ตามมีข้อสังเกตที่สำคัญ คือ การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนมีรูปแบบที่ไม่เป็นทางการเสียเป็นส่วนใหญ่ โดยเริ่มจากการที่สมาชิกในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นในการประชุมต่าง ๆ ที่ได้มีการนัดหมาย และเกิดการรวมกลุ่มของคนในชุมชนเพื่อดำเนินกิจกรรมที่อยู่ในรูปของคณะกรรมการตลาด ซึ่งมีเจ้าของตลาดและประธานชุมชนเป็นแกนนำหลัก คณะกรรมการชุดนี้มีบทบาทมากในการขับเคลื่อนกิจกรรมการท่องเที่ยว โดยมักจะเรียกประชุมผู้ที่เกี่ยวข้องเพื่อปรึกษาหารืออย่างต่อเนื่อง ในรูปแบบการประชุมอย่างไม่เป็นทางการ สนทนากันด้วยภาษาที่เข้าใจง่าย รับฟังความคิดเห็นในรูปแบบที่มีความยืดหยุ่น จนพัฒนาไปสู่การสร้างข้อตกลงร่วมกัน การขับเคลื่อนลักษณะนี้ สอดคล้องกับที่Putnam (2000) ได้อธิบายไว้ว่า ในกระบวนการสร้างทุนทางสังคมในชุมชนที่มีความสัมพันธ์ตามธรรมเนียมนิยม (Traditional Relationship) นั้น ปัจเจกบุคคลจะต้องสร้างมิตรภาพ และจะต้องเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม ซึ่งมีขนาดใหญ่กว่าครอบครัว หากปัจเจกบุคคลอยู่โดยลำพังอาจจะไม่ได้รับการช่วยเหลือทางสังคม จนกว่าเขาได้เริ่มติดต่อสัมพันธ์กับเพื่อนบ้าน หลังจากนั้นทุนทางสังคมจึงค่อยๆมีการสะสมขึ้นมา ซึ่งความสัมพันธ์ดังกล่าวนี้ จะช่วยให้ปัจเจกสามารถบรรลุถึงความต้องการทางสังคมที่ตนเองต้องการได้

นอกจากนี้ ทุนทางสังคมยังให้ความสำคัญในระดับปัจเจกบุคคลด้วย ซึ่งก็คือทรัพยากรและศักยภาพต่างๆ ที่สามารถหาได้จากตัวบุคคลแต่ละคน สิ่งที่พบในการศึกษาครั้งนี้ คือ ภายในชุมชนมีกลุ่มผู้นำชุมชนที่มีความเข้มแข็ง มีจิตสาธารณะ รู้จักทำประโยชน์ต่อส่วนร่วมและมีวิสัยทัศน์ดี เข้ามาทำหน้าที่เป็นตัวแทนของคนในชุมชนในการเป็นคณะกรรมการตลาด โดยไม่ได้รับเงินเดือน กลุ่มคนเหล่านี้ได้รับการคัดเลือกขึ้น โดยผู้นำชุมชนที่ได้รับการยอมรับสูงว่าเป็นผู้เสียสละและไม่เอาเปรียบสมาชิกในชุมชน อีกทั้งยังเป็นผู้ที่มีศักยภาพสูงในการผลักดันสนับสนุนและประสานงานกับภาคีเครือข่ายต่างๆ ให้การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์สามารถพัฒนาที่มีความก้าวหน้า คุณสมบัติของทรัพยากรบุคคลในชุมชนนี้เป็นปัจจัยสำคัญในการฟื้นฟูทุนทางสังคมให้มีการขับเคลื่อนขึ้นมาช่วยแก้ปัญหาความชบเซาของชุมชนให้กลับมามีชีวิตชีวาขึ้นอีก ข้อค้นพบนี้สอดคล้องกับที่สำนักพัฒนาสังคมและคุณภาพชีวิต (2548: 12-13) ได้อธิบายถึงลักษณะของทรัพยากรบุคคลที่จะก่อให้เกิดทุนทางสังคมในชุมชนว่า จะต้องเป็นผู้ที่มีค่านิยมและระบบคิดที่ดี มีความไว้วางใจซึ่งกันและกัน มีน้ำใจเอื้ออาทรต่อกัน เคารพต่อกฎหมาย มีความสามัคคี มีจิตสาธารณะ รู้จักทำประโยชน์ต่อส่วนรวม และมีผู้นำที่ซื่อสัตย์ โปร่งใส และงานวิจัยของสุวัฒน์ชัย สวัสดิศต (2552: 157-162) ที่พบว่า การนำทุนทางสังคมกลับมาใช้ให้ประสบความสำเร็จนั้น มีปัจจัยภายในที่สำคัญเข้ามาสนับสนุนอันได้แก่ ผู้นำ ซึ่งต้องเป็นผู้กล้านำนวัตกรรมใหม่ๆ มาใช้ รวมทั้งมีการทำงานอย่างจริงจังจนเกิดผลลัพธ์ที่ชุมชนยอมรับ นอกจากนี้ ในกระบวนการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชนตลาดคลองสวนยังได้มีการพัฒนาความสัมพันธ์ทางเครือข่าย ซึ่งมีส่วนให้การสนับสนุนชุมชนด้านงบประมาณและความรู้ต่าง ๆ อันช่วยเสริมให้การขับเคลื่อนการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

สามารถดำเนินไปได้ด้วยดี ไม่มีอุปสรรคมากนัก ข้อค้นพบนี้ สอดคล้องกับงานวิจัยของไพพาศี เหลืองภัทรเชวง (2547) ที่กล่าวว่า ลักษณะทุนทางสังคมในหมู่บ้านที่ประสบความสำเร็จเกี่ยวข้องกับความเป็นเครือข่ายที่มีจำนวนมากและมีการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน

ผลจากการศึกษาชี้ให้เห็นว่า ทุนทางสังคมในชุมชนตลาดคลองสวนประกอบด้วยทรัพยากรบุคคลในชุมชนที่มีศักยภาพเป็นผู้นำ ความสัมพันธ์ของสมาชิกชุมชนที่มีมาตั้งแต่อดีตอันนำไปสู่ความไว้วางใจ ที่มีต่อกลุ่มองค์กรในชุมชน ทั้งที่มีอยู่แล้วและที่สร้างขึ้นมาจากใหม่ฐานความสัมพันธ์ที่มีอยู่เดิมและเครือข่ายที่เกิดขึ้นและพัฒนาในภายหลัง ที่ร่วมกันสานพลังในการขับเคลื่อนชุมชนให้สามารถพัฒนาไปสู่การดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อย่างเป็นกระบวนการ ตั้งแต่เริ่มต้นคิด วางแผน และดำเนินอย่างต่อเนื่อง แม้การขับเคลื่อนกระบวนการจะมีรูปแบบไม่เป็นทางการก็ตาม แต่เป็นรูปแบบที่สอดคล้องกับบริบทของความสัมพันธ์ของสมาชิกชุมชนที่มีมายาวนาน อันเป็นความสัมพันธ์ตามประเพณีนิยมที่เกิดขึ้นอย่างซ้ ๆ จนกลายเป็นส่วนหนึ่งของวิถีการดำเนินชีวิต

5.4 ปัญหาและอุปสรรคที่มีต่อการเสริมสร้างทุนทางสังคมที่ส่งผลต่อกระบวนการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชนตลาดคลองสวน

จากการศึกษาพบว่า ปัญหาและอุปสรรคของชุมชนตลาดคลองสวนร้อยละ ๓๐ บลคลองสวน อำเภอ บางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ ส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องของการสนับสนุน ดูแลคนในชุมชน และงบประมาณการพัฒนาตลาดคลองสวนจากทางภาครัฐเนื่องจาก ตลาดคลองสวนร้อยละ ๗๐ เป็นพื้นที่ของภาคเอกชน การดูแลบริหารจะขึ้นอยู่กับเจ้าของตลาดทำให้ทางภาครัฐเลยที่จะเข้ามาดูแลสนับสนุนและเข้ามามีส่วนร่วมในการให้ความรู้แก่คนในชุมชน ซึ่งทางภาครัฐได้จัดอบรมความรู้ในช่วงแรกที่มีกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในชุมชนเท่านั้น เช่นการอบรมการทำอาหาร การอบรมงานฝีมือต่าง ๆ ให้กับคนในชุมชน ทำให้การดำเนินงานไม่ต่อเนื่อง และไม่มีความยั่งยืน ดังนั้นทางภาครัฐควรที่จะเข้ามาสนใจและช่วยเหลือในเรื่องการจัดอบรมให้ความรู้แก่คนในชุมชน ในการประกอบอาชีพ รวมทั้งเสนอแนะทางเลือกใหม่ ๆ เช่น ให้เกิดการรวมกลุ่มขึ้นภายในชุมชน ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มประกอบอาชีพต่าง ๆ เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับคนในชุมชน และพัฒนาให้ดียิ่งขึ้นต่อไป เนื่องจากภายในชุมชนยังมีการรวมกลุ่มกิจกรรมจำนวนน้อย ควรหันมากระตุ้นและให้ความรู้แก่คนในชุมชน เพื่อให้เกิดการรวมกลุ่มกันในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อหาแนวทางใหม่ ๆ ให้กับคนในชุมชน

5.5 ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาเรื่อง “ทุนทางสังคมกับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์: กรณีศึกษาตลาดคลองสวนร้อยปี อำเภอบางบัว จังหวัดสมุทรปราการ” ผู้ศึกษาได้นำประเด็นต่าง ๆ ที่ได้จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับข้อเสนอแนะของคนในชุมชนนำมากำหนดเป็นข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

5.5.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

- 1) ควรพัฒนาศักยภาพผู้นำท้องถิ่น โดยเฉพาะคนรุ่นใหม่ที่มีแวบความเป็นผู้นำให้ตระหนักถึงความสำคัญของทุนทางสังคมที่มีอยู่ในชุมชน เพื่อรับช่วงการพัฒนาการท่องเที่ยวในชุมชนแห่งนี้ให้ดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง
- 2) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรเข้ามามีบทบาทร่วมกันให้ชุมชนทำกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในชุมชนอย่างต่อเนื่อง ด้วยการสนับสนุนการพัฒนาความรู้ในการประกอบอาชีพ และร่วมหาทางเลือกใหม่ ๆ ในการดำเนินกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ให้แก่คนในชุมชน เพื่อให้คนในชุมชนรู้จักปรับตัวให้สามารถมีรายได้เลี้ยงดูตนเองตลอดทั้งปี โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยามที่นักท่องเที่ยวมีจำนวนน้อย โดยการผลักดันให้เกิดกลุ่มกิจกรรมในรูปแบบต่างๆ ภายในชุมชน เพื่อให้เกิดความหลากหลายและสามารถปรับตัวได้อย่างยั่งยืน

5.5.2 ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

- 1) ควรทำการศึกษาเปรียบเทียบทุนทางสังคมที่ส่งผลต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ในพื้นที่อื่น ๆ เพื่อจะได้เพิ่มความเข้าใจถึงบทบาทของทุนทางสังคมในชุมชนที่มีบริบทแตกต่างกัน อันจะเป็นประโยชน์ในการนำไปประยุกต์ใช้ให้กว้างขวางยิ่งขึ้น
- 2) ควรศึกษาแนวทางในการส่งเสริมการพัฒนาบทบาทของทุนทางสังคมในชุมชนอย่างมีพลวัต ด้วยการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม อันจะช่วยส่งเสริมให้เกิดการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่ยั่งยืน

บรรณานุกรม

- กนกวรรณ จินานุวัฒนา. 2546. การศึกษาเรื่องกระบวนการทุนทางสังคมในการดำเนินงานธุรกิจชุมชน ศึกษากรณีกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรท้าวสวนคลองกระจง ตำบล คลองกระจง อำเภอสุวรรณโคตร จังหวัดสุโขทัย. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- กนกวรรณ ดุจศรีแก้ว. 2549. การจัดการการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืน ศึกษาเฉพาะกรณี บ้านวังน้ำมอก อำเภอศรีเชียงใหม่ จังหวัดหนองคาย. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- กมลวรรณ วรรณชนง. 2553. ทุนทางสังคมกับการจัดการความรู้ชุมชนพึ่งตนเอง. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- กวิพัฒน์ สุขแจ่ม. 2547. ทุนทางสังคมกับการแก้ไขปัญหาเสพติด กรณีศึกษาบ้านคลองจรเข้ชั้นน้อย ตำบล เกาะไร่ อำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. 2543. การจัดการเครือข่าย: กลยุทธ์สำคัญต่อความสำเร็จของการปฏิรูปการศึกษา. กรุงเทพฯ: ชัคเซสมิเดีย.
- โกสินทร์ ดอกบัว. 2551. ทุนทางสังคมกับการดำรงอยู่ของชุมชนชนบท กรณีศึกษา ชุมชนท่องเที่ยว ตำบล บางเจ้าฉ่า หมู่ที่ 8 บ้านยางทอง อำเภอโพธิ์ทอง จังหวัดอ่างทอง. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ขวัญ (นามสมมติ). ประชาชนในตลาดคลองสวน. 2554 (22 กุมภาพันธ์). การสัมภาษณ์.
- จารุณี วงศ์สี. 2549. ทุนทางสังคมกับการจัดการขยะมูลฝอย กรณีศึกษาชุมชนวัดกลาง เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- จิตติ มงคลชัยอรัญญา. 2540. อ้างถึงใน ปารีชาติ วลัยเสถียร. 2543. กระบวนการและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- ชาติชาย ณ เชียงใหม่. 2543. การบริหารการพัฒนาชนบทเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน. กรุงเทพฯ: 21 เซ็นจูรี่.

- ณัฐภัทร สุนทรมีเสถียร. 2552. **ทูลทางสังคมกับการจัดการวิสาหกิจชุมชน กรณีศึกษากลุ่มวิสาหกิจชุมชน ตำบลบางสน หมู่บ้านห้วยนอน ตำบลบางสน อำเภอประทิว จังหวัดชุมพร**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ดร.รชนี เอมพันธุ์, สุทัศน์ วรรณะเลิศ และเรณูภา รัชโน. 2547. **คู่มือการจำแนกเขตท้องที่เชิงนิเวศ โดยหลักการช่วงชั้นโอกาสด้านนันทนาการ**. กรุงเทพฯ: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- เดชา ไต้งสูงเนิน. 2543. **รายงานศึกษาอิสระการบริหารจัดการท่องเที่ยวเกษตรศึกษาเฉพาะกรณี: บ้านม่วงคำ ตำบลโป่งแยง อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- ทวีทอง หงส์วิวัฒน์, บรรณาธิการ. 2527. **การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา**. กรุงเทพฯ: ศูนย์ศึกษานโยบายสาธารณสุข มหาวิทยาลัยมหิดล
- ทองยูน บุตรโสภณ. 2547. **การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนอย่างยั่งยืน กรณีศึกษาท่าด่านโฮมสเตย์ ตำบลหินตั้ง อำเภอเมือง จังหวัดนครนายก**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
- เทศบาลตำบลคลองสวน. 2550. **รายงานผลการดำเนินงาน เทศบาลตำบลคลองสวน ประจำปี 2550**. สมุทรปราการ: เทศบาล.
- เทียน พงศ์วิริยะศิริ. 2550. **การนำทูลทางสังคมมาใช้ในการพึ่งตนเองในระดับชุมชน ศึกษากรณีชุมชนแห่งหนึ่งในเขตอำเภอเทิง จังหวัดเชียงราย ภาคนิพนธ์คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์**
- บุญ (นามสมมติ). **ประชาชนในตลาดคลองสวน**. 2554 (8 กุมภาพันธ์). การสัมภาษณ์.
- แบร์โรว์, ริชาร์ด. 2550. **สืบสานตำนานตลาดคลองสวน 100 ปี**. ค้นวันที่ 31 สิงหาคม 2554 จาก <http://www.paknam.com/latest-news/2nd-klong-suan-100-year-market-fair.html>
- ประเวศ วะสี. 2544. **ยุทธศาสตร์ชาติเพื่อความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ สังคมและศีลธรรม**. กรุงเทพฯ: หมอชาวบ้าน.
- ปาริชาติ วลัยเสถียร. 2543. **กระบวนการและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา**. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย
- ปิ่นวดี ศรีสุพรรณ. 2547. **วาทกรรมทูลทางสังคม: กระบวนการสร้างแนวคิดและปฏิบัติการในบริบทการพัฒนาของไทย (พ.ศ. 2540-2546)**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- แป๊ะแก้ว (นามสมมติ). **ประชาชนในตลาดคลองสวน**. 2554 (28 กุมภาพันธ์). การสัมภาษณ์.

- พงศ์สานต์ พัทธ์ชัยมหาเกตุ. 2538. **ชาวบ้านกับช่องทางประกอบธุรกิจท่องเที่ยว: แนวคิดในการจัดตั้ง สหกรณ์บริการนำเที่ยวชมธรรมชาติแนวอนุรักษ์กาญจนบุรี จำกัด (ส.บ.อ.ก.) สหกรณ์บริการนำเที่ยวแนวอนุรักษ์แห่งประเทศไทย.** กรุงเทพฯ: ปกเกล้า
- พระมหาประสิทธิ์ ญาณปทีโร(แก้วศรี). 2549. **ทุนทางสังคมและการนำทุนทางสังคมมาใช้ในการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนศึกษากรณีชุมชนบ้านห้วยแคร่ อำเภอบึง จังหวัด เชียงราย.** ภาคนิพนธ์คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อมสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- พระมหาอภิเดช เนตรวิลา. 2549. **ลักษณะของทุนทางสังคมและการปรับใช้เพื่อพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง: ศึกษากรณีบ้านหนองโสน อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดขอนแก่น** ภาคนิพนธ์คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อมสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
- พัฒน์ บุญยรัตน์พันธ์. 2549. **การสร้างพลังชุมชนโดยขบวนการพัฒนาชุมชน.** พิมพ์ครั้งที่2. กรุงเทพฯ: เลิฟและลิฟเพรส.
- พัทธา สายหู. 2544. **กลไกของสังคม.** กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พิชัย สดภิบาล. 2549. **โครงการพัฒนาตลาดคลองสวนในเชิงอนุรักษ์.** กรุงเทพฯ: โครงการตำราและเอกสารการพิมพ์คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง.
- พิชัย สดภิบาล. 2550. **งานสัมมนา โครงการพัฒนาตลาดคลองสวนในเชิงอนุรักษ์ เรื่อง การอนุรักษ์ตลาดเก่าใกล้เมือง.** คำนวณวันที่30 สิงหาคม 2554 จาก <http://www.thaiblogonline.com/sodpichai.blog?TopicOnDate=1/2/2553>
- พิชาย รัตนคิดถ กณ กูเกิด. 2553. **องค์การและการบริหารจัดการ.** นนทบุรี: ชิงค์ บีชอนด์ บুক.
- ไพพาณี เหลืองภัทรเชวง. 2547. **ทุนทางสังคมกับการดำเนินงานของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง: ศึกษากรณี หมู่บ้านที่ประสบความสำเร็จกับหมู่บ้านที่ประสบความล้มเหลว** ภาคนิพนธ์คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อมสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
- มิศรา สามารณ. 2543. **รายงานผลการศึกษาวิจัยการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ.** กรุงเทพฯ: สถาบันดำรงราชานุภาพ
- ขงยุทธ บุราสิทธิ์. 2533. **เทคนิคการกระตุ้นชาวบ้านให้เกิดการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนวารสารพัฒนาชุมชน.** 29 (ธันวาคม): 41-46.
- ราไพพรรณ แก้วสุริยะ. 2545. **เอกสารประชุมเชิงปฏิบัติการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศภายใต้โครงการส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 2545 วันที่ 7-9 มีนาคม 2545 ณ ศูนย์การประชุมแห่งชาติสิริกิติ์** กรุงเทพฯ: กองอนุรักษ์ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.

- โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลคลองสวน. 2554. เอกสารสรุปจำนวนประชากรตำบลคลองสวน ประจำปี 2554. สมุทรปราการ: โรงพยาบาล.
- วรรณพร วัฒนพานุกร. 2540. การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์. กรุงเทพฯ: กองวิชาการและฝึกอบรม การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- วรวิภา โรมรัตนพันธ์. 2548. ทูทางสังคม. กรุงเทพฯ: โครงการเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข (สรส.)
- สมา ณะรอง. 2545. การจัดการด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนท้องถิ่น ศึกษาเฉพาะกรณีชุมชนลี้รวง ตำบลกำโลน อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช วิทยานิพนธ์ปริญญาโท มหาวิทยาลัยมหาวิทยาลัธยมศึกษาศตร.
- ศักดิ์ (นามสมมติ). พนักงานเทศบาลตำบลคลองสวน. 2554 (29 มกราคม). การสัมภาษณ์.
- สถาบันวิจัยเพื่อพัฒนาประเทศไทย 2540. รายงานฉบับสมบูรณ์ โครงการศึกษาเพื่อจัดทำแผนแม่บทการพัฒนาท่องเที่ยวของประเทศไทย. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยฯ.
- สถาบันวิจัยและพัฒนามหาวิทยาลัยขอนแก่น. 2547. ศัพท์พัฒนาเพื่อชุมชนและสังคม. ขอนแก่น: ขอนแก่นการพิมพ์.
- สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย. 2542. รายงานขั้นสุดท้ายการดำเนินการเพื่อกำหนดนโยบายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ: รายงานผลการดำเนินการ. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สถาบันฯ.
- สมชัย เบญจชย. 2549. เอกสารประกอบการบรรยาย หลักสูตร การบริหารจัดการป่าชุมชนและการพัฒนาอาชีพด้านป่าไม้ (พฤศจิกายน). ค้นวันที่ 31 สิงหาคม 2553 จาก <http://www.masterorg.wu.ac.th/file/step-2081113-163147-ralJQf.doc>
- สมศักดิ์ พัฒนะพงศ์พร 2531. บอร์ดประชาสัมพันธ์ ภายในตลาดคลองสวน [แผ่นปลิว]. สมุทรปราการ: ชุมชนตลาดคลองสวนร้อยปี.
- สรสิชา ศรีนวล. 2552. ความสัมพันธ์ระหว่างทูทางสังคมกับความมั่นคงของมนุษย์ กรณีศึกษาอำเภอเมือง จังหวัดสิงห์บุรี วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาวิทยาลัยมหาวิทยาลัธยมศึกษาศตร.
- สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชนฯ เล่มที่ 27. 2546. หลักการของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์. ค้นวันที่ 10 กรกฎาคม 2553 จาก <http://kanchanapisek.or.th/kp6/New/sub/book/book.php?book=27 &chap=3&page=t27-3-infodetail03.html>
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2525. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 5 พ.ศ. 2525-2529. กรุงเทพฯ: สำนักงาน.

- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ 2549. การเสริมสร้างทุนทางสังคมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนในแผนพัฒนาฉบับที่ 10. คำนวณวันที่ 25 กรกฎาคม 2553 จาก <http://www.nesdb.go.th/Default.aspx?tabid=139>
- สำนักพัฒนาสังคมและคุณภาพชีวิต 2548. ทุนทางสังคมฉบับประชาชน. กรุงเทพฯ: 21 เซนจูรี่. สำนักมาตรฐานการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ 2548. การศึกษาและพัฒนาดัชนีชี้วัดมาตรฐานความมั่นคงของมนุษย์. กรุงเทพฯ: กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์
- สุเทพ วงศ์สุภา. 2548. ทุนทางสังคมของชุมชนกับการจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- สุธีร์ บัวเยี่ยม 2552. สถานที่ท่องเที่ยว: ตลาดคลองสวน 100 ปี. คำนวณวันที่ 25 กรกฎาคม 2553 จาก <http://www.paknam.com/thai/klong-suan.html>
- สุนทรี โคมิน และสนธิ สมัครการ. 2552. ค่านิยมและระบบค่านิยมไทย: เครื่องมือในการสำรวจวัด. กรุงเทพฯ: คณะพัฒนาสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- สุพรรณิ ไชยอำพร. 2546. ทุนทางสังคม ทางเลือกทางรอดของสังคมที่ท้าทายนักพัฒนา วารสารพัฒนาสังคม. 7 (ธันวาคม): 48-61.
- สุพานี สฤษฏ์วานิช. 2549. พฤติกรรมองค์การสมัยใหม่: แนวคิด และทฤษฎี. กรุงเทพฯ: ซีเอ็ดยูเคชั่น
- สุรพันธ์ ฉันทแดนสุวรรณ. 2550. องค์การและการจัดการ. กรุงเทพฯ: จุดทอง.
- สุวรรณชัย สวัสดิผล 2552. ทุนทางสังคมกับการจัดการศูนย์เรียนรู้ กรณีศึกษาพิพิธภัณฑ์ชุมชนมอญบางกระดี เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- เสน่ห์ จามริก. 2527. นโยบาย กลวิธี การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาของชุมชน กรุงเทพฯ: ศูนย์ศึกษานโยบายสาธารณสุข
- เสรี พงศ์พิศ. 2551. แนวคิดแนวปฏิบัติยุทธศาสตร์พัฒนาท้องถิ่น กรุงเทพฯ: เจริญวิทย์การพิมพ์
- แสวง รัตนมงคลมาศ. 2536. การระดมมวลชนและการมีส่วนร่วมของประชาชน. เอกสารประกอบการศึกษาวิชาการระดมมวลชนและการมีส่วนร่วมของประชาชน. กรุงเทพฯ: คณะพัฒนาสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
- อนงค์ พัฒนจักร 2535. การมีส่วนร่วมของสตรีในการพัฒนาทรัพยากรป่าไม้ กรณีศึกษาหมู่บ้านห้วยม่วง จังหวัดขอนแก่น วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยขอนแก่น
- อมรา พงศาพิชญ์. 2543. ทุนทางสังคมในภาวะวิกฤตเศรษฐกิจในสังคมไทย วารสารวิจัยสังคม. 23 (มกราคม): 34-50.

- อรทัย ก๊กผล. 2546. **คู่มือการมีส่วนร่วมของประชาชน** กรุงเทพฯ: ศูนย์บริการประชาชน สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี
- อาจุทธ เนติธนากุล และโยธิน แสงวงดี. 2547. แนวคิดเพื่อการพัฒนาชุมชนในมิติพลวัตทาง ประชากรทุนทางสังคม ทุนมนุษย์และองค์ความรู้แนวคิดทางเศรษฐศาสตร์ใหม่ **วารสารสุขโขทัยธรรมมาธิราช**. 17 (ม.ค.-มิ.ย.): 56-67.
- อำนาจ วีระวนิช. 2547. **การจัดการ**. กรุงเทพฯ: ซี. วี. แอล. การพิมพ์.
- อุดม ทุมโหมสิต. 2554. **การจัดการ**. กรุงเทพฯ: คณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- อุ๊ด (นามสมมติ). **อดีตประชาชนชุมชนตลาดคลองสวน**. 2554. (24 มกราคม). การสัมภาษณ์.
- Adhikary, M. 1995. อ้างถึงใน เดชา ไต้สูงเนิน. 2543. **รายงานศึกษาอิสระการบริหารจัดการท่องเที่ยวเกษตรศึกษาเฉพาะกรณี: บ้านม่วงคำ ตำบลโป่งแยง อำเภอแมริม จังหวัด เชียงใหม่**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- Cary, Lee J., ed. 1970. **Community Development as a Process**. Columbia: University of Missouri Press.
- Ceballos, L. 1988. อ้างถึงใน สมชัย เบญจฉาย. 2549. **เอกสารประกอบการบรรยาย หลักสูตร การบริหารจัดการป่าชุมชนและการพัฒนาอาชีพด้านป่าไม้ (พฤศจิกายน)**. ค้นวันที่ 31 สิงหาคม 2553 จาก <http://www.masterorg.wu.ac.th/file/step-2081113-163147-ralJQf.doc>
- Cohen, J. M. and Uphoff, N. T. 1977. อ้างถึงใน พิชาย รัตนคิดถน ภูเก็ต. 2553. **องค์การและการบริหารจัดการ**. นนทบุรี: ชิงค์ ปียอนด์
- Coleman, J. S. 1988. Social Capital in the Creation of Human Capital. **American Journal of Sociology**. 94 (S95-S120).
- Coleman, J. S. 1990. **Foundations of Social Theory**. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Coleman, J. S. 1998. อ้างถึงใน Sinad Treevanchai. 2003. **Social Capital and the Performances of Saving Groups: A Case Study in Songkhla**. Master's Thesis, Thammasat University.
- Coleman, J. S. and Fukuyama, F. 1999. อ้างถึงใน วรวิทย์ โรมรัตนพันธ์. 2548. **ทุนทางสังคม**. กรุงเทพฯ: โครงการเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข (สรส.)
- The Ecotourism Society. 1991. อ้างถึงใน ดร.รชนี เอมพันธุ์ สุทัศน์ วรณะเลิศ และเรณูภา รัชโน. 2547. **คู่มือการจำแนกเขตท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยหลักการช่วงชั้นโอกาสด้าน นันทนาการ**. กรุงเทพฯ: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.

- Fairchild, H. P. 1968. **Dictionary of Sociology and Related Sciences** . Totowa, NJ: Littlefield, Adams.
- Fukuyama, F. 1995. **Social Capital and Civil Society**. Retrieved August 4, 2010 from <http://www.imf.org/external/pubs/ft/seminar/1999/reforms/fukuyama.htm>
- Google. 2555. **Goofle Earth** (Version 6.2.2.6613) [Computer Programme]. Retrieved April 8, 2012 from <http://www.thaigooglearth.com>
- Halpern, David. 2005. **Social Capital**. Cambridge, UK; Malden, MA: Polity
- Hanifan, L. J. 1920. อ้างถึงใน วรวิทย์ โรมรัตน์พันธ์ 2548. **ทุนทางสังคม**. กรุงเทพฯ: โครงการเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข (สรส.)
- Pretty, J. and Ward, H. 2001. อ้างถึงใน ไพพาศน์ เหลืองภัทรเชวง. 2547. **ทุนทางสังคมกับการดำเนินงานของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ศึกษากรณี หมู่บ้านที่ประสบความสำเร็จกับหมู่บ้านที่ประสบความล้มเหลว**. ภาคนิพนธ์คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อมสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
- Putnam, R. D. 1993. **Making Democracy Work: Civic Traditions in Modern Italy**. Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Putnam, R. D. 2000. **Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community**. New York: Simon and Schuster.
- Serageldin, I. and Grootaert, C. 2000. Defining Social Capital: An Integration View. In **Social Capital: A Multifaceted Perspective**. Partha Dasgupta and Ismail Serageldin, eds. Washington, DC: World Bank. Pp. 40-58.
- Sinad Treevanchai. 2003. **Social Capital and the Performances of Saving Groups: A Case Study in Songkhla**. Master's Thesis, Thammasat University.
- Uphoff, N. 2000. Understanding Social Capital: Learning from the Analysis and Experience of Participation. In **Social Capital: A multifaceted Perspective**. Partha Dasgupta and Ismail Serageldin, eds. Washington, DC: World Bank. Pp. 215-253.
- World Bank. 1999. อ้างถึงใน วรวิทย์ โรมรัตน์พันธ์ 2548. **ทุนทางสังคม**. กรุงเทพฯ: โครงการเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข (สรส.).
- World Bank Group. 1998. **Social Capital**. Retrieved August 4, 2010 from <http://web.worldbank.org/>

ภาคผนวก ก

แนวคำถามที่ใช้ในการสนทนาหรือสัมภาษณ์ (Interview Guides)

ภาคผนวก ก

แนวคำถามที่ใช้ในการสนทนาหรือสัมภาษณ์ (Interview Guides)

เรื่อง ทูนทางสังคมกับกระบวนการจัดการการท่องเที่ยว กรณีศึกษา: การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ตลาด

คลองสวนร้อยปี อำเภอบางปะอิน จังหวัดสมุทรปราการ

(สำหรับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ)

สำหรับแนวทางการสนทนาหรือการสัมภาษณ์นั้น ผู้ศึกษาใช้การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-Depth Interview) โดยมีแนวทางการสัมภาษณ์ 5 ส่วน ดังต่อไปนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ

- 1.1 ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์
- 1.2 เพศ
- 1.3 อายุ
- 1.4 ศาสนา
- 1.5 โครงสร้างครอบครัว/สถานภาพ
- 1.6 ระดับการศึกษา
- 1.7 อาชีพ
- 1.8 อาชีพหลัก
- 1.9 อาชีพรอง
- 1.10 รายได้ต่อเดือน
- 1.11 บทบาทและหน้าที่รับผิดชอบในชุมชน
- 1.12 บทบาทและหน้าที่เกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์
- 1.13 ประสบการณ์การอยู่ในแหล่งท่องเที่ยวและการจัดการแหล่งท่องเที่ยว

สัมภาษณ์ วัน.....เดือน.....ปี.....

ส่วนที่ 2 บริบทของชุมชน

2.1 ความเป็นมาของชุมชน

- 1) ชุมชนแห่งนี้ตั้งขึ้นมาเมื่อไหร่ และมีพัฒนาการอย่างไร
- 2) ในชุมชนของท่านมีการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญ อะไรบ้างที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวจากอดีตที่ผ่านมา (เล่าตามลำดับๆ เหตุการณ์ที่เกิดขึ้น)

2.2 วัฒนธรรมและวิถีชีวิตของคนในชุมชนในปัจจุบัน

- 1) สภาพแวดล้อมของชุมชนในด้านต่างๆ เช่น เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและประเพณีเป็นอย่างไร
 - (1) ลักษณะทางกายภาพของชุมชน
 - (1.1) ขนาดพื้นที่ ลักษณะพื้นที่
 - (1.2) ตำแหน่งที่ตั้ง เส้นทางคมนาคม
 - (1.3) การสื่อสาร
 - (1.4) กลุ่มและสถานที่สำคัญในชุมชน
 - (2) ประเพณีที่สำคัญของชุมชนมีอะไรบ้าง และมีรูปแบบการดำเนินกิจกรรมเป็นอย่างไรและในช่วงเวลาใดบ้าง
- 2) ระบบความสัมพันธ์ของชุมชน
 - (1) คนในชุมชนนี้มีความเป็นญาติพี่น้องมากน้อยเพียงใด
 - (2) คนในชุมชนมีการช่วยเหลือกันอย่างไรบ้าง
 - (3) มีความขัดแย้งอะไรบ้างในชุมชน และแก้ไขความขัดแย้งกันอย่างไร
- 3) คนในชุมชนส่วนใหญ่มีการศึกษาระดับใด มีการเปลี่ยนแปลงอย่างไรในปัจจุบัน
- 4) คนในชุมชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพอะไรบ้าง
- 5) อาชีพเหล่านี้เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมอย่างไรบ้าง
- 6) แหล่งนัดพบของคนในชุมชนคือที่ไหน มักจะนัดพบกันในโอกาสใดบ้าง
- 7) สถานที่ที่เป็นศูนย์รวมกิจกรรมของชุมชนคือที่ไหนและมีการจัดกิจกรรมใดบ้างในชุมชน

2.3 การสนับสนุนของหน่วยงานภาครัฐหรือหน่วยงานเอกชน

- 1) ที่ผ่านมามีหน่วยงานใดเข้ามาสนับสนุนหรือช่วยเหลือเกี่ยวกับการพัฒนาของชุมชนบ้าง ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน
- 2) หน่วยงานเหล่านี้ให้การสนับสนุนอะไรบ้าง และมีส่วนส่งเสริมการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชนอย่างไร

ส่วนที่ 3 ทูทางสังคมในชุมชน

3.1 ทรัพยากรบุคคล และสังคม (Human and Social Resource)

- 1) ในชุมชนแห่งนี้มีใครบ้างที่คนในชุมชนให้ความเคารพนับถือและเป็นที่พักพิงของคนในชุมชน เพราะอะไรบุคคลเหล่านี้จึงเป็นที่นับถือของชุมชน
- 2) บุคคลเหล่านี้มีบทบาทอย่างไรบ้างต่อการพัฒนาชุมชนของท่าน
- 3) ผู้นำในชุมชนของท่านมีลักษณะในการดำรงชีวิตและมีปฏิสัมพันธ์กับคนในชุมชนอย่างไร
- 4) ท่านคิดว่าทรัพยากรบุคคลในชุมชนของท่านมีความสำคัญกับชุมชนของท่านมากน้อยเพียงใด
- 5) ผู้นำที่เป็นทางการของชุมชนมีบทบาทในการพัฒนาชุมชนของท่านอย่างไรบ้าง

3.2 ข้อมูลความไว้วางใจ (Trust)

- 1) ความไว้วางใจและการช่วยเหลือเกื้อกูลในชุมชน
 - (1) ขอให้ท่านอธิบายว่าคนในชุมชนมีความไว้วางใจระหว่างกันเพียงใด ท่านพอจะยกตัวอย่างได้ไหม
 - (2) ท่านคิดว่าคนในชุมชนเปรียบเสมือนเป็นญาติของตัวเองใช่หรือไม่ เพราะเหตุใดจึงเป็นเช่นนั้น
 - (3) ความสัมพันธ์ของท่านกับเพื่อนบ้านเป็นอย่างไร
 - (4) มีสิ่งใดบ้างที่ท่านมักจะขอให้เพื่อนบ้านช่วยเหลือ
 - (5) การช่วยเหลือจากเพื่อนบ้านของท่านมักเป็นไปอย่างที่ท่านร้องขอหรือไม่
 - (6) สมาชิกในชุมชนของท่านมีการพึ่งพาอาศัยกันเรื่องอะไรบ้าง อย่างไร
- 2) ความไว้วางใจในการดูแลจัดการเกี่ยวกับบุคคลที่เป็นที่รักสิ่งมีชีวิตที่เป็นที่รักของตนเอง

เวลาที่ท่านไปทำธุระชั่วคราวนอกบ้านท่านสามารถฝากลูกหลานหรือสัตว์เลี้ยงของท่านไว้กับเพื่อนบ้านได้หรือไม่
- 3) ความไว้วางใจในการดูแลจัดการทรัพย์สินที่มีใช้เงินทอง เช่น บ้าน รถยนต์แทนตนเอง

หากท่านต้องเดินทางไปต่างจังหวัดท่านสามารถฝากเพื่อนบ้านให้ช่วยดูแลและจัดการบ้านหรือรถยนต์ของท่านได้หรือไม่ และหากมีเพื่อนบ้านมาขอยืมรถยนต์ของท่าน ท่านจะมีการปฏิบัติตนและมีเกณฑ์การตัดสินใจอย่างไร

- 4) ความไว้วางใจในการดูแลจัดการทรัพย์สินที่เป็นเงินทองแทนตนเอง
 - (1) ท่านเคยฝากให้เพื่อนบ้านทำธุระทางการการเงินหรือไปทำธุระที่ธนาคารแทนท่านหรือไม่
 - (2) ท่านมีความไว้วางใจเพื่อนบ้านในการจัดการเงินทองแทนตัวท่านอย่างไร
 - (3) ในชุมชนของท่านมีการระดมเงินเพื่อกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งในชุมชนหรือไม่ หากมีท่านเคยให้เพื่อนบ้านเป็นธุระจัดการแทนท่านอย่างไร
- 5) ความเอาใจใส่ช่วยเหลือต่อส่วนรวม
 - (1) ท่านรู้สึกอย่างไรเมื่อเพื่อนบ้านขอความช่วยเหลือในเรื่องต่าง ๆ และโดยส่วนใหญ่ท่านมักจะให้ความช่วยเหลืออย่างไร
 - (2) เมื่อมีกิจกรรมต่างๆ ในชุมชน ท่านได้เข้าร่วมกิจกรรมเหล่านั้น อย่างไร และช่วยเหลืองานอย่างไรบ้าง
 - (3) ท่านได้เข้าร่วมงานของสมาชิกในชุมชน เช่น งานบวช งานแต่งงาน งานขึ้นบ้านใหม่ งานศพ อย่างไรบ้าง
- 6) การยอมรับกลุ่มผู้นำในชุมชน
 - (1) กลุ่มผู้นำในชุมชนมีบทบาทอย่างไรบ้างต่อการพัฒนา
 - (2) ชาวบ้านยอมรับบทบาทและความสามารถของผู้นำเพียงใด
 - (3) ผู้นำชุมชนมีความร่วมมือกันในการพัฒนาเพียงใด
 - (4) มีปัญหาความขัดแย้งระหว่างผู้นำชุมชนเหล่านี้ ในส่วนที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อย่างไรบ้าง

3.3 ข้อมูลด้านบรรทัดฐาน

- 1) ค่านิยมความเชื่อและจารีตประเพณีของชุมชน
 - (1) ท่านมีค่านิยมในการดำเนินชีวิตอย่างไร (ตัวอย่างเช่น ค่านิยมในเรื่องของการปฏิบัติตนต่อผู้มาท่องเที่ยวต่อธรรมชาติ หรือต่อ คนในชุมชน) ค่านิยมเหล่านี้มีที่มาอย่างไร
 - (2) ท่านได้รับการปลูกฝังความเชื่อหรือข้อห้ามต่างๆ จากบรรพบุรุษของท่านในเรื่องใดบ้าง อีกทั้งในปัจจุบันท่านยังคงเชื่อและปฏิบัติตามสิ่งเหล่านั้น อย่างไร (ตัวอย่างเช่น การทำบุญ การใช้ยาสมุนไพร หรือพิธีกรรมต่างๆ ฯลฯ)
- 2) ข้อตกลงระหว่างกัน ในชุมชน กฎเกณฑ์ของชุมชนที่เป็นทางการ
 - (1) ในชุมชนของท่าน ได้มีข้อตกลงที่เป็นกรอบในการอยู่ร่วมกันในชุมชนอย่างไรบ้าง

- (2) การปฏิบัติตนอย่างไรที่ถือเป็นสิ่งต้องห้ามร้ายแรงในชุมชนของท่าน
- (3) ในชุมชนของท่านมีการออกกฎระเบียบในการปฏิบัติร่วมกันของคนในชุมชน
 อย่างเป็นทางการอย่างไรบ้าง
 - (4) ใครเป็นผู้ออกกฎเกณฑ์ของชุมชนที่เป็นทางการ และมีกฎเกณฑ์อย่างไรบ้าง
- 3) การปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของชุมชนที่มีร่วมกัน
 - (1) ในชุมชนของท่านมีการปฏิบัติตนตามกฎเกณฑ์ที่วางไว้อย่างไร
 - (2) รูปแบบการปฏิบัติตนของคนในชุมชนต่อกฎเกณฑ์ของชุมชนที่มีร่วมกันเป็น
 อย่างไร
 - 4) กระบวนการตัดสินใจโทษและการตัดสินใจของชุมชน
 - (1) ในชุมชนของท่านมีปัญหาเรื่องโจร การลักขโมยหรือยาเสพติดหรือไม่ หากมี
 ท่านมีการตัดสินใจลงโทษอย่างไร
 - (2) หากคนในชุมชนของท่านไม่ปฏิบัติตนตามความเชื่อ จารีตประเพณี (เช่น ทิ้ง
 ขยะลงคลอง ปล่อยแกวเข้าวัด การมีบุตรก่อนวัยอันควร) ท่านจะแสดงออกหรือปฏิบัติต่อ
 บุคคลนั้นอย่างไร
 - (3) หากคนในชุมชนของท่านทำผิดร้ายแรงจะมีการตัดสินใจลงโทษร่วมกันของ
 คนในชุมชนอย่างไร

3.4 ข้อมูลด้านกลุ่มองค์กรภายในชุมชน

- 1) ความเป็นมาของกลุ่ม
 - (1) สาเหตุการก่อตั้งกลุ่ม
 - (2) ระยะเวลาในการดำเนินการ
- 2) การดำเนินงานภายในกลุ่ม
 - (1) วัตถุประสงค์ของกลุ่ม
 - (2) การคัดเลือกสมาชิก
 - (3) การแบ่งโครงสร้างหน้าที่รับผิดชอบ
 - (4) การกำหนดกฎเกณฑ์การดำเนินงาน
- 3) ความสัมพันธ์ภายในกลุ่ม
 - (1) สมาชิกในกลุ่มของท่านมีความสัมพันธ์ต่อกันอย่างไร
 - (2) รูปแบบการสนทนา สถานที่ที่มักจะรวมกลุ่มเป็นอย่างไร
 - (3) ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนกับคณะกรรมการพัฒนาตลาดเป็นอย่างไร

(4) กลุ่มของท่านมีการปฏิบัติต่อกันอย่างไร (เช่น การปฏิบัติต่อกันเหมือนคนในครอบครัว)

3.5 ข้อมูลด้านเครือข่าย (Network)

3.5.1 เครือข่ายที่เกิดขึ้นในชุมชน

1) ระบบเครือข่าย

(1) ในชุมชนของท่านคนที่อาศัยส่วนใหญ่พื้นเพเป็นคนท้องถิ่นหรือไม่ (เกิดที่นี่ บรรพบุรุษมาตั้งรกรากและใช้ชีวิตอยู่ที่นี่) และมีความสนิทสนมคุ้นเคยกันมากน้อยเพียงใด

(2) ในชุมชนของท่านมีตระกูลใหญ่เป็นตระกูลใดบ้าง และคนเหล่านี้มีอิทธิพลอย่างไรต่อชุมชนของท่าน

(3) การแต่งงานของคนในชุมชนมักนิยมแต่งงานกันระหว่างคนในชุมชนหรือมักจะแต่งงานกับคนนอกชุมชน

(4) มีการช่วยเหลือพึ่งพากันระหว่างเครือข่ายอย่างไรบ้าง

2) กลุ่มเพื่อนและเพื่อนบ้าน

(1) ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนของท่านมีลักษณะเป็นอย่างไร

(2) ความสนิทสนมคุ้นเคยกันระหว่างเพื่อนบ้านมากน้อยแค่ไหนในชุมชนนี้

(3) สมาชิกชุมชนมักจะสนทนากับเพื่อนบ้านเป็นประจำหรือไม่ และมีรูปแบบการสนทนาอย่างไร

(4) ในชุมชนของท่านมักจะมีการรวมกลุ่มกันตั้งวงสนทนาหรือไม่

(5) มีการช่วยเหลือพึ่งพากันในกลุ่มเพื่อนและผู้อื่นอย่างไรบ้าง

(6) รูปแบบความสัมพันธ์กับเพื่อนบ้านที่เป็นอยู่ส่วนเกี่ยวข้องกับความต้องการในชุมชนอย่างไร

3.5.2 ความเชื่อมโยงกันระหว่างชุมชน รัฐ เอกชน

1) ชุมชน

(1) เคยมีการจัดไปศึกษาดูงานเกี่ยวกับชุมชนที่มีการจัดทำโครงการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์หรือไม่ ถ้าเคยไป ท่านไปที่ใด และเป็นอย่างไรบ้าง

(2) ในชุมชนของท่านมีคณะเดินทางมาศึกษาดูงานหรือไม่ ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มใดและมีรูปแบบการดำเนินกิจกรรมอย่างไร

(3) ในชุมชนของท่านมีการร่วมกันจัดกิจกรรมเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ระหว่างชุมชนหรือไม่ ถ้ามีมีกิจกรรมใดบ้าง

(4) ชุมชนของท่านเคยมีการเชิญวิทยากรจากชุมชนอื่นมาให้ความรู้ในเรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อย่างไรบ้าง

2) ภาครัฐ

ภาครัฐมีการส่งเสริมหรือสนับสนุนกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อย่างไรบ้าง (เช่น การส่งคนในชุมชนไปศึกษาดูงาน หรือ ส่งเจ้าหน้าที่เข้ามาอบรมให้ความรู้ คำแนะนำ การสนับสนุนงบประมาณ)

3) เอกชน

(1) ภาคเอกชนเข้ามามีบทบาทในการส่งเสริมหรือสนับสนุน การดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในชุมชนอย่างไรบ้าง

(2) ชุมชนมีการติดต่อภาคเอกชนอย่างไรบ้าง

ส่วนที่ 4 การมีส่วนร่วมและกระบวนการจัดการการท่องเที่ยวในตลาดคลองสวนร้อยปี

4.1 การวางแผนและการตัดสินใจของชุมชน

1) การตัดสินใจกำหนดความต้องการของชุมชน

(1) ในอดีตชุมชนของท่านเคยประสบปัญหาในการจัดการตลาดคลองสวนหรือไม่ และมีปัญหาอย่างไร

(2) ตลาดคลองสวนร้อยปีได้เริ่มจัดทำรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อย่างไร

(3) ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจทำการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เพียงใด และอย่างไรบ้าง

(4) ใครเป็นผู้มีส่วนเกี่ยวข้องสำคัญกับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

2) การจัดลำดับความสำคัญของความต้องการ

เมื่อมีการตัดสินใจพัฒนาตลาดคลองสวนให้เป็นการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ชุมชนได้มีการจัดลำดับความต้องการ หรือลำดับกิจกรรมที่อยากจะให้เกิดขึ้นหรือไม่อย่างไรหากมีใช้วิธีการหรือเกณฑ์ในการจัดใด

3) การกำหนดวิธีการและแนวทางการดำเนินงาน

(1) แนวทางและรูปแบบในการพัฒนาการท่องเที่ยวในตลอดคลองสวนมีการกำหนดขึ้นมาอย่างไร(เช่น การประชุม การสนทนากลุ่ม)

(2) ใครมีบทบาทสำคัญในการกำหนดรูปแบบการพัฒนา

4.2 การดำเนินงาน/ กิจกรรม

1) การร่วม ปฏิบัติและประสานงานกิจกรรม

(1) หลังจากได้มีการตัดสินใจที่จะดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แล้ว คนในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมใดบ้าง และอย่างไร(เช่น รูปแบบการค้าขาย การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ การรักษาสภาพแวดล้อม/ทัศนียภาพ การร่วมจัดกิจกรรมประจำปีหรือกิจกรรมต่างๆในชุมชน)

(2) ความร่วมมือในการดำเนินกิจกรรมเป็นอย่างไร

(3) เวลามีปัญหาเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวในชุมชนมีการติดต่อประสานงานกันในรูปแบบใด

2) สนับสนุนทรัพยากร/แรงงาน/วัสดุ

(1) คนในชุมชน มีการสนับสนุนทรัพยากร ในรูปแบบใดบ้าง ด้านแรงงาน (เช่น ปรับปรุงทัศนียภาพ สร้างพิพิธภัณฑ์) ด้านวัสดุ (เช่น เงินทอง อุปกรณ์เครื่องมือโบราณในพิพิธภัณฑ์)

(2) การจัดงานประจำปี คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมในรูปแบบใด (ช่วยอะไรบ้าง เช่น วัสดุ อุปกรณ์ แรงงาน ความรู้ ความสามารถ) และมีความเชื่อมโยงอย่างไรกับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

4.3 การรับผลประโยชน์

1) ทางวัตถุ

(1) เมื่อเกิดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในชุมชนทำให้คนในชุมชนมีรายได้ หรือมีฐานะมากขึ้นจากในอดีตหรือไม่เพราะเหตุใด (เปรียบเทียบกับในอดีต)

(2) ระบบสาธารณูปโภคในชุมชนในปัจจุบัน มีการพัฒนาให้ดีขึ้นอย่างไรบ้างเมื่อมีการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์(เช่น น้ำ ไฟ ทางเดิน ที่จอดรถ ขยะ โทรศัพท์)

(3) ท่านคิดว่าการท่องเที่ยวในชุมชนของท่าน ควรปรับปรุงระบบสาธารณูปโภคในด้านใดบ้าง

2) ทางสังคม

(1) เมื่อมีการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นในชุมชนของท่านทำให้คนในชุมชนสื่อสารกับคนภายนอกอย่างไร (ชาวต่างชาติด้วย)

(2) ระดับการศึกษาของคนในชุมชนของท่านอยู่ในระดับใด เพราะเหตุใด จึงเป็นเช่นนั้น และปัจจุบันท่านคิดว่า เด็กหรือเยาวชนในชุมชนของท่านได้รับการศึกษามากขึ้นกว่าในอดีตหรือไม่

(3) ในปัจจุบันชุมชนของท่านได้รับการบริการจากภาครัฐในเรื่องใดบ้าง เช่น การขุดลอกคลอง นีดยุง/ปลวก การควบคุมผลิตภัณฑ์สินค้าและบริการจากหน่วยงานต่างๆ ในชุมชน การบริการเหล่านี้เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวอย่างไร

3) ทางบุคคล

- (1) ท่านมีความภาคภูมิใจกับบทบาทที่ทำเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อย่างไรบ้าง
- (2) ท่านมีความรู้สึกรู้สึกอย่างไรที่ได้ทำงานในชุมชนที่เป็นบ้านเกิดของตัวเอง
- (3) ในปัจจุบันท่านคิดว่าท่านทำงานอย่างเต็มความสามารถหรือยัง
- (4) ท่านคิดที่จะไปทำงานต่างถิ่นหรือไม่ เพราะเหตุใด

4.4 การแข่งขันแลกเปลี่ยนประสบการณ์

1) รูปแบบการประชุมและวิธีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์

(1) ในการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวในชุมชนจะมีรูปแบบการประชุมอย่างไร ใช้วิธีเป็นทางการหรือไม่เป็นทางการ เป็นผู้เข้าร่วมการประชุม วิธีกร ขึ้นตอนเป็นอย่างไร และผลที่ได้จากการประชุมเป็นอย่างไร

(2) วิธีการในการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ของแต่ละบุคคลเป็นอย่างไรบ้าง นอกจากการประชุม

(3) ที่ผ่านมาได้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการจัดการท่องเที่ยวในชุมชนของท่าน กับชุมชนอื่นๆ หรือไม่อย่างไร หากมี เกิดขึ้นในรูปแบบใด

2) การทบทวนกิจกรรม

- (1) รูปแบบการทบทวนกิจกรรมที่ผ่านมา
- (2) ใครเป็นผู้เข้าร่วมการดำเนินงาน
- (3) ผลที่เกิดขึ้นเป็นอย่างไร
- (4) มีการเปลี่ยนแปลงอย่างไรบ้างกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในชุมชน

ส่วนที่ 5 ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากบทบาทของทุนทางสังคมในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ท่องเที่ยว และผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากกระบวนการจัดการการท่องเที่ยว

5.1 ผลลัพธ์ของทุนทางสังคมที่ส่งผลต่อกระบวนการจัดการการท่องเที่ยว

- 1) ความร่วมมือในกิจกรรม
ความร่วมมือของคนในชุมชนต่อกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เป็นอย่างไร
- 2) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ
คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจอย่างไรบ้าง
- 3) การแบ่งปันข้อมูล
คนในชุมชนมักร่วมแบ่งปันข้อมูลในกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อย่างไร

5.2 ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากกระบวนการจัดการการท่องเที่ยว

- 1) กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในชุมชน
 - (1) มีกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ใดบ้างในชุมชนของท่าน
 - (2) รูปแบบกิจกรรมเป็นอย่างไร
 - (3) ใครเป็นผู้ดำเนินการ
- 2) ความตระหนักในด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
 - (1) ท่านคิดว่าการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีความจำเป็นหรือไม่อย่างไร โปรดให้เหตุผล
 - (2) การได้เข้าร่วมในกิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของคนในชุมชนของท่านบ้างหรือไม่อย่างไร
 - (3) ท่านคิดว่าชุมชนของท่านควรเร่งดำเนินการเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหรือไม่
- 3) ผลประโยชน์ของชุมชนที่ได้จากการจ้างงานทั้งทางตรงและทางอ้อม
 - (1) ท่านคิดว่ากิจกรรมการท่องเที่ยวในชุมชนของท่านทำให้เกิดการจ้างงานมากขึ้นหรือไม่ อย่างไร
 - (2) สินค้าที่นำมาขายในตลาดคลองสวนส่วนใหญ่ได้มาจากที่ใด (ทำเองหรือซื้อมาขาย)

ตาราง ก 1 แสดงข้อมูลพื้นฐานผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ

ชื่อ	เพศ	อายุ (ปี)	สถานภาพ	ระดับ การศึกษา	ภูมิสำเนา	ระยะเวลาในการ	อาชีพหลัก	อาชีพเสริม	รายได้เดือน (บาท)	บทบาทหน้าที่ รับผิดชอบในชุมชน	ประสบการณ์ ในแหล่งท่องเที่ยว
						อาศัยอยู่ในชุมชน					
ขวัญ*	หญิง	61	โสด	มัธยมปลาย	คนพื้นที่	มากกว่า60ปี	ค้าขาย:ผลไม้	เสริมสวย	30000	ผู้ประกอบการ	มี
อุ๊*	หญิง	60	สมรส	มัธยมปลาย	คนพื้นที่	50ปี	บ่อกุ้ง	ขายขนมหวาน	30000	ประธานชุมชน	มี
ศักดิ์*	ชาย	53	สมรส	มัธยมปลาย	คนพื้นที่	40ปี	พนักงานเทศบาลตำบลคลองสวน	-	9500	ประชาสัมพันธ์	มี
เชียว*	หญิง	60	โสด	ป.4	คนพื้นที่	50ปี	ค้าขายอาหาร ผลไม้	-	30000	คณะกรรมการศาลเจ้าพ่อคลองสวน	มี
ณีย์*	หญิง	56	โสด	ป.4	คนพื้นที่	50ปี	ค้าขายอาหาร ผลไม้	-	25000	คณะกรรมการศาลเจ้าพ่อคลองสวน	มี
ทัก*	หญิง	31	โสด	ปริญญาตรี	คนพื้นที่ใกล้เคียง	ไม่ได้อาศัยอยู่ในชุมชน	พนักงานเทศบาล	ขายขนมหวาน	10000	ผู้ประกอบการ	มี
บุศ*	หญิง	30	สมรส	ป.4	คนพื้นที่	10ปี	ค้าขายอาหาร ผลไม้	-	20000	ผู้ประกอบการ	มี
พรรณ*	หญิง	79	สมรส	ป.4	คนพื้นที่	50ปี	ค้าขาย:ขายของชำ	-	8000	ผู้ประกอบการ	มี
เสถียร*	หญิง	60	โสด	ป.4	คนพื้นที่	มากกว่า60ปี	ค้าขายอาหาร	-	16000	ผู้ประกอบการ	มี
บุญ*	หญิง	62	โสด	มัธยมปลาย	คนพื้นที่	มากกว่า60ปี	ค้าขายยาและของชำ	-	12000	คณะกรรมการตลาด	มี
พร*	หญิง	46	สมรส	มัธยมปลาย	คนพื้นที่	40ปี	ค้าขายเครื่องใช้ไฟฟ้า	บ่อกุ้ง	30000	คณะกรรมการตลาด	มี
ดี*	ชาย	53	โสด	ป.4	คนพื้นที่	50ปี	ค้าขายผลไม้ ของฝาก	-	20000	คณะกรรมการตลาด/ อสม.	มี
พันธ์*	ชาย	73	สมรส	ป.4	คนพื้นที่	มากกว่า 60 ปี	ค้าขายกาแฟ	-	20000	คณะกรรมการตลาด	มี
กิต*	ชาย	65	สมรส	ป.7	คนพื้นที่	มากกว่า 60 ปี	ค้าขายเสื้อผ้า	-	20000	ผู้ประกอบการ	มี
วัน*	หญิง	78	สมรส	ไม่ได้เรียน	คนพื้นที่	มากกว่า 60 ปี	ค้าขายเบ็ดเตล็ด	-	20000	ผู้ประกอบการ	มี

ตาราง ก 2 แสดงทรัพยากรบุคคลในชุมชน

ทรัพยากรบุคคลในชุมชน	ขวัญ*	อุ๊ต*	ศักดิ์*	เชี่ยม*	ณีย์*	ทัต*	บุศ*	พรรณ*
1. ผู้นำในชุมชน	- เจ้าของตลาด - ประธานชุมชน	-เจ้าของตลาด	-เจ้าของตลาด	-เจ้าของตลาด	-เจ้าของตลาด	-เจ้าของตลาด	-เจ้าของตลาด	-เจ้าของตลาด
2. บทบาทผู้นำชุมชน								
2.1 ห่วงใย พุคคุยช่วยเหลือคนในชุมชนในยามที่เดือนร้อน	-ห่วงใย พุคคุยช่วยเหลือยามเดือนร้อน	-เข้ามารับฟังปัญหาในชุมชนทุกวัน	-ห่วงใย พุคคุยช่วยเหลือยามเดือนร้อน	-เข้ามารับฟังปัญหาในชุมชนทุกวัน	-ห่วงใย พุคคุยกับคนในชุมชนทุกวันช่วยเหลือยามเดือนร้อน	-ห่วงใย พุคคุยช่วยเหลือยามเดือนร้อน	-ห่วงใย พุคคุยช่วยเหลือยามเดือนร้อน	-ห่วงใย พุคคุยช่วยเหลือยามเดือนร้อน
2.2 เป็นแกนนำในการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในชุมชน	- ขับเคลื่อนการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในชุมชน	- ขับเคลื่อนการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในชุมชน	- ขับเคลื่อนการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในชุมชน	- ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในชุมชน	-ผลักดันให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในชุมชน	-ผลักดันให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในชุมชน	- ขับเคลื่อนการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในชุมชน	- ขับเคลื่อนการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในชุมชน
2.3ดูแลบริหารจัดการตลาด	-ดูแลความเป็นอยู่ของคนในชุมชน	-ดูแลระบบการจัดการภายในตลาดคลองสวน	-ดูแลความสงบสุขตลาดคลองสวนร้อยปี	-ดูแลบริหารจัดการตลาดคลองสวนร้อยปี	-ดูแลบริหารจัดการตลาดคลองสวนร้อยปี	-ดูแลบริหารจัดการตลาดคลองสวนร้อยปี	ดูแลบริหารจัดการตลาดคลองสวนร้อยปี	ดูแลบริหารจัดการตลาดคลองสวนร้อยปี
3. การปฏิบัติตนของผู้นำในชุมชน.1 ใช้ระบบครอบครัวในการบริหารจัดการ	-ใส่ใจดูแลคนในชุมชนยามเดือนร้อน	-ใช้ระบบครอบครัวในการบริหาร	-ใช้ระบบครอบครัวในการบริหาร	-ยึดหลักสี่ประการในการบริหารจัดการตลาด	-ยึดหลักคำสอนสี่ประการในการบริหารจัดการตลาด	-ยึดหลักคำสอนสี่ประการในการบริหารจัดการตลาด	-คนในชุมชนเปรียบเสมือนคนในครอบครัว	-รักและห่วงในคนในชุมชนเหมือนญาติสนิท

ตาราง ก 2 (ต่อ)

ทรัพยากรบุคคลใน ชุมชน	ขวัญ*	ฮึด*	ศักดิ์*	เข็ม*	ฉัย*	ทัต*	บุศ*	พรณ*
3.2 เสมอต้นเสมอปลาย	-เสมอต้นเสมอ ปลาย	-เสมอต้นเสมอปลาย	-เสมอต้นเสมอปลาย	-เสมอต้นเสมอปลาย	-เสมอต้นเสมอปลาย	-เสมอต้นเสมอปลาย	-เสมอต้นเสมอ ปลาย	-เสมอต้นเสมอ ปลาย
3.3 ไม่แสวงหา ผลประโยชน์จากลูกบ้าน	-ไม่แสวงหา ผลประโยชน์จาก ลูกบ้าน	-ไม่คิดค่าเช่าบ้าน/ค่าที่ทำกิน	-ช่วยเหลือสมาชิกใน ชุมชนโดยไม่หวังสิ่ง ตอบแทน	-ไม่คิดค่าเช่าบ้าน/ค่าที่ ทำกิน	-ช่วยเหลือสมาชิกใน ชุมชนโดยไม่หวังสิ่ง ตอบแทน	-ไม่แสวงหา ผลประโยชน์จาก ลูกบ้าน	-ไม่แสวงหา ผลประโยชน์จาก ลูกบ้าน	-ช่วยเหลือสมาชิก ในชุมชนโดยไม่ หวังสิ่งตอบแทน
4.การยอมรับของกลุ่ม ผู้นำจากชุมชน								
4.1ให้ความร่วมมือใน การเข้าประชุมกลุ่ม	-เข้าร่วมประชุมเมื่อ มีการร่วมประชุม ทุกครั้ง	-เข้าร่วมการประชุมหากไม่ ว่างจะส่งตัวแทน 1 คนเพื่อ เข้าประชุม	-เป็นแกนนำในการบอก ข่าวการประชุมให้ ชาวบ้านได้ทราบและ เข้าร่วมการประชุมทุก ครั้ง	-ร่วมแสดงความ คิดเห็นในการประชุม ทุกครั้ง	-เข้าร่วมการประชุมหาก ไม่ว่างจะส่งตัวแทน 1 คนเพื่อเข้าประชุม	-ร่วมแสดงความ คิดเห็นในการ ประชุมทุกครั้ง	-เข้าร่วมการ ประชุมหากไม่ว่าง จะส่งตัวแทน 1 คน เพื่อเข้าประชุม	-ร่วมแสดงความ คิดเห็นในการ ประชุมทุกครั้ง
4.2 สนับสนุนการ ดำเนินงานของผู้นำใน ชุมชน	-เชื่อมั่นใน ความสามารถของ ผู้นำและยินดีจะ ปฏิบัติตาม	-สนับสนุนการดำเนินงาน ของผู้นำในชุมชนเพราะผู้นำ มีเก่งและมีความสามารถ	-เชื่อในความคิดของ ผู้นำว่าจะสามารถ ก่อให้เกิดสิ่งที่ดีขึ้นใน ชุมชนและพร้อมจะ ปฏิบัติตามคำชี้แนะ ไม่ร่วมกิจกรรม	-เชื่อในความคิดของ ผู้นำว่าจะสามารถ ก่อให้เกิดสิ่งที่ดีขึ้นใน ชุมชนและพร้อมจะ ปฏิบัติตามคำชี้แนะ ไม่ร่วมกิจกรรม	-เชื่อในความคิดของ ผู้นำว่าจะสามารถ ก่อให้เกิดสิ่งที่ดีขึ้นใน ชุมชนและพร้อมจะ ปฏิบัติตามคำชี้แนะ ไม่ร่วมกิจกรรม	-เชื่อมั่นใน ความสามารถของ ผู้นำและยินดีจะ ปฏิบัติตาม	-เชื่อมั่นใน ความสามารถของ ผู้นำและยินดีจะ ปฏิบัติตาม	-เชื่อมั่นใน ความสามารถของ ผู้นำและยินดีจะ ปฏิบัติตาม
4.3 ร่วมจัดกิจกรรมอัน แสดงให้เห็นความรักที่มี ต่อผู้นำ	ร่วมจัดกิจกรรมอัน แสดงให้เห็นถึง ความรักที่มีต่อผู้นำ	ร่วมกันสละเงินเพื่อจัดงาน วันเกิดให้ผู้นำชุมชน				ไม่ร่วมกิจกรรม	ไม่ร่วมกิจกรรม	ไม่ร่วมกิจกรรม

ตาราง ก 2 (ต่อ)

ทรัพยากรบุคคลในชุมชน	เสถียร*	บุญ*	พร*	ดี*	พันธ์*	กิต*	วัน*
1. ผู้นำในชุมชน	-เจ้าของตลาด	-เจ้าของตลาด	-เจ้าของตลาด	-เจ้าของตลาด	-เจ้าของตลาด	-เจ้าของตลาด	-เจ้าของตลาด
2. บทบาทผู้นำชุมชน							
2.1 ห่วงใย พุศุคช่วยเหลือคนอื่นในชุมชน ในยามที่เดือนร้อน	-ห่วงใย พุศุคช่วยเหลือคนอื่นยามเดือนร้อน	-ห่วงใย พุศุคช่วยเหลือคนอื่นยามเดือนร้อน	-ห่วงใย พุศุคช่วยเหลือคนอื่นยามเดือนร้อน	-ห่วงใย พุศุคช่วยเหลือคนอื่นยามเดือนร้อน	-ห่วงใย พุศุคช่วยเหลือคนอื่นยามเดือนร้อน	-ห่วงใย พุศุคช่วยเหลือคนอื่นยามเดือนร้อน	-ห่วงใย พุศุคช่วยเหลือคนอื่นยามเดือนร้อน
2.2 เป็นแกนนำในการดำเนินกิจกรรมการทอ่งเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในชุมชน	- ขับเคลื่อนการทอ่งเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในชุมชน	- ส่งเสริมการทอ่งเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในชุมชน	-ผลักดันให้เกิดการทอ่งเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในชุมชน	- ขับเคลื่อนการทอ่งเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในชุมชน	- ขับเคลื่อนการทอ่งเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในชุมชน	- ส่งเสริมการทอ่งเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในชุมชน	-ริเริ่มการทอ่งเที่ยวเชิงอนุรักษ์
2.3ดูแลบริหารจัดการตลาด	-ดูแลบริหารจัดการตลาดคลองสวนร้อยปี	-ดูแลความเป็นอยู่ของคนในชุมชน	-มีอำนาจตัดสินใจการดำเนินงานในตลาดคลองสวน	-ดูแลบริหารจัดการตลาดคลองสวนร้อยปี	-ดูแลบริหารจัดการตลาดคลองสวนร้อยปี	-ดูแลความเป็นอยู่ของคนในชุมชน	-ดูแลความเป็นอยู่ของคนในชุมชน
3. การปฏิบัติตนของผู้นำในชุมชน							
3.1 ใช้ระบบครอบครัวในการบริหารจัดการ	-ใช้ระบบครอบครัวในการบริหาร	-ใช้ระบบครอบครัวในการบริหาร	-ใช้ระบบครอบครัวในการบริหาร	-ยึดหลักสี่ประการในการบริหารจัดการตลาด	-ยึดหลักสี่ประการในการบริหารจัดการตลาด	-ใช้ระบบครอบครัวในการบริหาร	-ใช้ระบบครอบครัวในการบริหาร

ตาราง ก 2 (ต่อ)

ทรัพยากรบุคคลในชุมชน	สตรี*	บุรุษ*	พร*	ดี*	พันธ์*	กิต*	วัน*
3.2 เสมอต้นเสมอปลาย	-เสมอต้นเสมอปลาย	-เสมอต้นเสมอปลาย	-เสมอต้นเสมอปลาย	-เสมอต้นเสมอปลาย	-เสมอต้นเสมอปลาย	-เสมอต้นเสมอปลาย	-เสมอต้นเสมอปลาย
3.3 ไม่แสวงหาผลประโยชน์จากลูกบ้าน	-ไม่แสวงหาผลประโยชน์จากลูกบ้าน	-ช่วยเหลือสมาชิกในชุมชนโดยไม่หวังสิ่งตอบแทน	-ไม่แสวงหาผลประโยชน์จากลูกบ้าน	-ไม่แสวงหาผลประโยชน์จากลูกบ้าน	-ไม่แสวงหาผลประโยชน์จากลูกบ้าน	-ไม่แสวงหาผลประโยชน์จากลูกบ้าน	-ไม่แสวงหาผลประโยชน์จากลูกบ้าน
4.การยอมรับของกลุ่มผู้นำจากชุมชน							
4.1 ให้ความร่วมมือในการเข้าประชุมกลุ่ม	-เข้าร่วมประชุมเมื่อมีการร่วมประชุมทุกครั้ง	-เข้าร่วมการประชุมหากไม่ว่างจะส่งตัวแทน 1 คนเพื่อเข้าประชุม	-เป็นแกนนำในการบอกข่าวการประชุมให้ชาวบ้านได้ทราบและเข้าร่วมการประชุมทุกครั้ง	-เข้าร่วมการประชุมหากไม่ว่างจะส่งตัวแทน 1 คนเพื่อเข้าประชุม	-เข้าร่วมการประชุมหากไม่ว่างจะส่งตัวแทน 1 คนเพื่อเข้าประชุม	-เข้าร่วมการประชุมหากไม่ว่างจะส่งตัวแทน 1 คนเพื่อเข้าประชุม	-เข้าร่วมประชุมทุกครั้ง
4.2 สนับสนุนการดำเนินงานของผู้นำในชุมชน	-สนับสนุนการดำเนินงานของผู้นำในชุมชนอาจจะมีข้อเสนอแนะเพิ่มเติมในการประชุม	-สนับสนุนการดำเนินงานของผู้นำในชุมชน	-สนับสนุนการดำเนินงานของผู้นำในชุมชนเพราะผู้นำมีแง่และมีความสามารถ	-ยินดีที่จะนำคำชี้แนะของผู้นำมาพิจารณาและปฏิบัติตาม	-ยินดีที่จะนำคำชี้แนะของผู้นำมาพิจารณาและปฏิบัติตามตั้งแต่ผู้นำคนก่อน	-ยินดีที่จะนำคำชี้แนะของผู้นำมาพิจารณาและปฏิบัติตามตั้งแต่ผู้นำคนก่อน	-เชื่อมั่นในคำชี้แนะของเจ้าของตลาดและประธานชุมชน
4.3 ร่วมจัดกิจกรรมอันแสดงให้เห็นความรักที่มีต่อผู้นำ	-ร่วมจัดกิจกรรมวันเกิดให้ผู้นำชุมชนรวมถึงกิจกรรมขึ้นปีใหม่	-ร่วมจัดกิจกรรมวันเกิดให้ผู้นำชุมชน	-ร่วมจัดกิจกรรมวันเกิดให้ผู้นำชุมชน	ไม่ร่วมกิจกรรม	ไม่ร่วมกิจกรรม	ไม่ร่วมกิจกรรม	ไม่ร่วมกิจกรรม

ตาราง ก 3 แสดงความไว้วางใจในชุมชน

ความไว้วางใจ	ขวัญ*	อู๊ด*	ศักดิ์*	เชียม*	ณีย์*	ทศ*	บุศ*	พรรณ*
1.ความไว้วางใจในการดูแลและจัดการเกี่ยวกับบุคคลที่เป็นที่รัก								
1.1ฝากเพื่อนบ้านดูแลคนในครอบครัวเวลาไม่มีเหตุจำเป็น	-ฝากให้เพื่อนบ้านดูแลจัดอาหารให้พ่อและแม่เวลาไปธุระ	-ฝากให้เพื่อนบ้านดูแลคนในครอบครัวเวลาที่มีลูกค้ามาซื้อสินค้าเป็นจำนวนมาก	-ฝากเพื่อนบ้านดูแลคนในครอบครัวเวลาไม่มีเหตุจำเป็น	-ฝากเพื่อนบ้านดูแลคนในครอบครัวเวลาไม่มีเหตุจำเป็น	-ฝากให้เพื่อนบ้านดูแล คนในครอบครัว เช่น เวลาที่มีลูกค้ามาซื้อสินค้าเป็นจำนวนมาก	-ฝากเพื่อนบ้านดูแลคนในครอบครัวเวลาไม่มีเหตุจำเป็น	ฝากให้เพื่อนบ้านดูแลคนในครอบครัวเวลาที่มีลูกค้ามาซื้อสินค้าเป็นจำนวนมาก	-ฝากเพื่อนบ้านดูแลคนในครอบครัวเวลาไม่มีเหตุจำเป็น
1.2 ฝากเพื่อนบ้านดูแลลูกหลานเมื่อติดธุระ	ฝากเพื่อนบ้านดูแลลูกหลานเมื่อติดธุระ	ฝากเพื่อนบ้านดูแลลูกหลานเวลาเข้า-เลิกเรียนได้	-สามารถขอความช่วยเหลือเพื่อนบ้านในการดูแลลูกหลานหลังจากเวลาเลิกเรียน	-สามารถขอความช่วยเหลือเพื่อนบ้านในการดูแลลูกหลานหลังจากเวลาเลิกเรียน	ฝากเพื่อนบ้านดูแลลูกหลานเมื่อติดธุระ	-สามารถขอความช่วยเหลือเพื่อนบ้านในการดูแลลูกหลานหลังจากเวลาเลิกเรียน	--สามารถขอความช่วยเหลือเพื่อนบ้านในการดูแลลูกหลานหลังจากเวลาเลิกเรียน	ฝากเพื่อนบ้านดูแลลูกหลานเมื่อติดธุระ
1.3พึ่งพาเพื่อนบ้านยามคนในครอบครัวไม่สบาย	- พึ่งพาเพื่อนบ้านยามคนในครอบครัวไม่สบายเช่น พาไปส่งโรงพยาบาล	- ส่งเพื่อนบ้านไปโรงพยาบาลเวลาไม่สบาย	-พึ่งพาเพื่อนบ้านยามคนในครอบครัวไม่สบาย	-พึ่งพาเพื่อนบ้านยามคนในครอบครัวไม่สบาย	-พึ่งพาเพื่อนบ้านยามคนในครอบครัวไม่สบาย	-พึ่งพาเพื่อนบ้านยามคนในครอบครัวไม่สบาย	-พึ่งพาเพื่อนบ้านยามคนในครอบครัวไม่สบาย	-พึ่งพาเพื่อนบ้านยามคนในครอบครัวไม่สบาย

ตาราง ก 3 (ต่อ)

ความไว้วางใจ	ขวัญ*	อู๊ด*	ศักดิ์*	เข็ม*	ณีย์*	ทัต*	บุศ*	พรรณ*
<p>2. ความไว้วางใจในการดูแล และจัดการเกี่ยวกับสิ่งมีชีวิตที่เป็นที่รัก</p> <p>2.1สามารถให้เพื่อนบ้านจัดการสัตว์เลี้ยงแทนตนเอง</p>	-สามารถให้เพื่อนบ้านจัดการสัตว์เลี้ยงแทนตนเองเช่น การให้อาหาร	-สามารถให้เพื่อนบ้านจัดการสัตว์เลี้ยงแทนตนเองเช่น การพาไปพบแพทย์	-สามารถให้เพื่อนบ้านจัดการสัตว์เลี้ยงแทนตนเอง	-สามารถให้เพื่อนบ้านจัดการสัตว์เลี้ยงตนเอง	-สามารถให้เพื่อนบ้านจัดการสัตว์เลี้ยงตนเอง	-สามารถให้เพื่อนบ้านจัดการสัตว์เลี้ยงแทนตนเอง	-สามารถให้เพื่อนบ้านจัดการสัตว์เลี้ยงแทนตนเอง	-สามารถให้เพื่อนบ้านจัดการสัตว์เลี้ยงตนเอง
<p>3. ความไว้วางใจในการดูแลและจัดการเกี่ยวกับทรัพย์สินต่างๆ</p> <p>3.1ฝากเพื่อนบ้านดูแลทรัพย์สินเมื่อเวลาไปธุระต่างจังหวัด</p>	ฝากรถยนต์ไว้กับเพื่อนบ้านเวลาไปต่างจังหวัด	มีที่จอดรถยนต์หน้าตลาด	ฝากรถยนต์ไว้กับเพื่อนบ้านเวลาไปต่างจังหวัด	-ฝากให้เพื่อนบ้านดูแลบ้านเวลาไปต่างจังหวัด	-ฝากให้เพื่อนบ้านดูแลบ้านเวลาไปต่างจังหวัด	มีที่จอดรถยนต์หน้าตลาด	มีที่จอดรถยนต์หน้าตลาด	มีที่จอดรถยนต์หน้าตลาด
<p>3.2ไม่มีปัญหาหลักขโมยในชุมชน</p>	-ไม่มีปัญหาหลักขโมยในชุมชนเพราะคนในตลาดช่วยเป็นหูเป็นตา	-ไม่มีปัญหาหลักขโมยในชุมชนเช่น วางถังแก๊สทิ้งไว้ไม่เคยหาย	-ไม่มีปัญหาหลักขโมยในชุมชน	-ไม่มีปัญหาหลักขโมยในชุมชนมีกล้องวงจรปิดรักษาความปลอดภัย	-ไม่มีปัญหาหลักขโมยในชุมชนลืมของวางทิ้งไว้ไม่เคยหาย	-ไม่มีปัญหาหลักขโมยในชุมชน	-ไม่มีปัญหาหลักขโมยในชุมชน	-ไม่มีปัญหาหลักขโมยในชุมชน
<p>3.3 สามารถหยิบยืมเงินทองกันได้ชุมชน</p>	-สามารถหยิบยืมเงินทองกันได้ชุมชนเช่น ในการซื้อของมาขายในชุมชน	-สามารถหยิบยืมเงินทองกันได้ชุมชน	-สามารถหยิบยืมเงินทองกันได้ชุมชน	-สามารถหยิบยืมเงินทองกันได้ชุมชนเช่น ในการซื้อของมาขายในชุมชน	-สามารถหยิบยืมเงินทองกันได้ชุมชนเช่น ในการซื้อของมาขายในชุมชน	-สามารถหยิบยืมเงินทองกันได้ชุมชนเช่น ในการซื้อของมาขายในชุมชน	-สามารถหยิบยืมเงินทองกันได้ชุมชน	-สามารถหยิบยืมเงินทองกันได้ชุมชน

ตาราง ก 3 (ต่อ)

ความไว้วางใจ	ขวัญ*	อึด*	ศักดิ์*	เข็ม*	ฉัย*	ทัต*	บุศ*	พรณ*
3.4 สามารถหยิบยืม สิ่งของกันได้ในชุมชน	-สามารถหยิบยืม สิ่งของกันได้ในชุมชน	-สามารถหยิบยืม สิ่งของกันได้ในชุมชน	-สามารถหยิบยืม สิ่งของกันได้ใน ชุมชน	-สามารถหยิบยืมสิ่งของ กันได้ในชุมชน	-สามารถหยิบยืม สิ่งของกันได้ใน ชุมชน	-สามารถหยิบยืม สิ่งของกันได้ใน ชุมชน	-สามารถหยิบยืม สิ่งของกันได้ใน ชุมชน	-สามารถหยิบ ยืมสิ่งของกันได้ใน ชุมชน
4.ความเอาใจใส่ ช่วยเหลือต่อส่วนรวม								
4.1มีความเอื้ออาทร ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน	-คนในชุมชนช่วยเหลือ เกื้อกูลซึ่งกันและกัน แบบที่น้องรู้จักกัน ตั้งแต่สมัยพ่อแม่	-อยู่ร่วมกันแบบน้ำพึ่ง เรือเสือพึ่งป่า	-คนในชุมชน ช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่ง กันและกันแบบที่ น้อง มีอะไรคิดตั้งเกด ก็จะบอกซึ่งกันและ กัน	ผูกพัน รักใครและเอื้อ อาทรซึ่งกันและกัน	-พูดคุยกันอย่างไม่ว่าง เรื่องมารู้จักกันหมด มีอะไรก็ช่วยกัน	มีความเอื้ออาทร ช่วยเหลือเกื้อกูล กัน	-คอยช่วยเหลือซึ่ง กันและกัน ใคร เดือดร้อนก็ไม่ทิ้ง กัน	-คนในชุมชน ช่วยเหลือเกื้อกูล ซึ่งกันและกัน แบบที่น้อง
4.2กิจกรรมงานจิต อาสา/การเป็ยของ	-ช่วยกันจัดงาน กิจกรรมต่างๆใน ชุมชนอย่างดี เช่น กิจกรรมงานจิต อาสา	-ช่วยกันจัดงาน กิจกรรมต่างๆใน ชุมชนอย่างดี เช่น กิจกรรมงานจิต อาสา	-ร่วมประมุขของใน งานจิต	ร่วมเป็นคณะกรรมการ ศาลเจ้าพ่อคลองสวน	ร่วมเป็น คณะกรรมการศาลเจ้า พ่อคลองสวน	ร่วมเป็น คณะกรรมการศาล เจ้าพ่อคลองสวน	ร่วมเป็น คณะกรรมการศาล เจ้าพ่อคลองสวน	ร่วมเป็น คณะกรรมการ ศาลเจ้าพ่อคลอง สวน
4.3การประชุมการ จัดการการท่องเที่ยว เชิงอนุรักษ์ในชุมชน	-เข้าร่วมการประชุม ทุกครั้งและเป็นกบอ ให้เพื่อนบ้านได้ทราบ ข่าวการประชุม	-เข้าร่วมการประชุม ทุกครั้ง	-เข้าร่วมการประชุม หากคิดธุระจะส่ง ตัวแทน	-เข้าร่วมการประชุม หากคิดธุระจะส่ง ตัวแทน	-เข้าร่วมการประชุม หากคิดธุระจะส่ง ตัวแทน	-เข้าร่วมการประชุม ทุกครั้ง	-เข้าร่วมการ ประชุมทุกครั้ง พร้อมแลกเปลี่ยน ความคิดเห็น	-เข้าร่วมการ ประชุมทุกครั้ง

ตาราง ก 3 (ต่อ)

ความไว้วางใจ	ขวัญ*	อึด*	ศักดิ์*	เยี่ยม*	ฉิย*	ทศ*	บุศ*	พรรณ*
4.4 กิจกรรมงานสืบ สานตำนานคลองสวน	-เข้าร่วมกิจกรรมสืบ สานตำนานคลองสวน	-เป็นตัวแทนของ ชุมชนประสานงาน กิจกรรมสืบสาน ตำนานคลองสวน ร่วมกับหน่วยงานต่างๆ	-เข้าร่วมกิจกรรมสืบ สานตำนานคลอง สวน	-เข้าร่วมกิจกรรมสืบ สานตำนานคลองสวน	-เข้าร่วมกิจกรรมสืบ สานตำนานคลอง สวน	-เข้าร่วมกิจกรรม สืบสานตำนาน คลองสวน	-เข้าร่วมกิจกรรม สืบสานตำนาน คลองสวน	-เข้าร่วม กิจกรรมสืบสาน ตำนานคลอง สวน
5. ความผูกพันใน ชุมชน								
5.1 ไม่เสียค่าเช่าที่อยู่ อาศัยและที่ทำมาหากิน	-รู้สึกเป็นหนี้บุญคุณ เจ้าของตลาดที่ได้ให้ที่ อยู่อาศัยและที่ทำกิน โดยไม่เสียเงิน	-รู้สึกเป็นหนี้บุญคุณ เจ้าของตลาด	-รู้สึกเป็นหนี้บุญคุณ เจ้าของตลาด	-ไม่เสียค่าเช่าบ้านและค่า เช่าที่	-ไม่เสียค่าเช่าบ้าน และค่าเช่าที่	-ไม่เสียค่าเช่าบ้าน และค่าเช่าที่	-ย้ายตามสามีและ ไม่เสียบ้านและค่า เช่าที่ขายของ	-ซาบซึ้งใน บุญคุณของ เจ้าของตลาดที่ ได้ให้ที่อยู่ อาศัยโดยไม่เสีย เงิน
5.2 อาศัยอยู่และค้าขาย ในชุมชนตั้งแต่รุ่น บรรพบุรุษ	-อาศัยอยู่ตั้งแต่รุ่น บรรพบุรุษไม่ออกไป เริ่มต้นใหม่ที่อื่น	-อาศัยตั้งแต่เด็การู้จัก กันตั้งแต่หัวตลาด	-อยู่มานาน ไม่ชอบ การปรับตัวในสังคม ใหม่	-ค้าขายมาตั้งแต่สาวไม่ ชอบการเปลี่ยนแปลง	-คุ้นเคยกับสถานที่ ชอบสังคมที่อบอุ่น เป็นมิตร	-อาศัยอยู่ตั้งแต่รุ่น บรรพบุรุษไม่ ออกไปเริ่มต้น ใหม่ที่อื่น	-อาศัยอยู่ตั้งแต่รุ่น บรรพบุรุษไม่ ออกไปเริ่มต้น ใหม่ที่อื่น	-เกิดและโตใน ชุมชนตั้งแต่ยัง เด็ก อาศัยอยู่ใน ชุมชนมานาน
5.3 สนับสนุนกับคนใน ชุมชนแจกเช่นเครือ ญาติ	-ผูกพันกับเพื่อนบ้าน	-สนิทสนมกับเพื่อน บ้าน	-เพื่อนบ้าน เปรียบเสมือนญาติ สนิท	-เพื่อนบ้าน เปรียบเสมือนญาติสนิท	-ไม่รู้สึกลัวว่าแห้ว อยู่ กับแบบเครือญาติ	-เพื่อนบ้านดีคอย ช่วยเหลือในยามที่ เดือนร้อน	-เพื่อนบ้าน เปรียบเสมือนญาติ สนิท	-เป็นสังคมที่ไม่มี การแข่งขันถ้อย ช่วยเหลือกัน เหมือนพี่น้อง

ตาราง ก 3 (ต่อ)

ความไว้วางใจ	เสถียร*	บุญ*	พร*	ดี*	พันธ์*	กิต*	วัน*
1.ความไว้วางใจในการดูแลและจัดการเกี่ยวกับบุคคลที่เป็นที่รัก							
1.1ฝากเพื่อนบ้านดูแลคนในครอบครัวเวลามีเหตุจำเป็น	-ฝากเพื่อนบ้านดูแลคนในครอบครัวเวลามีเหตุจำเป็น	-ฝากเพื่อนบ้านดูแลคนในครอบครัวเวลามีกิจกรรมนอกสถานที่ เช่นไป ท่องเที่ยว	-ฝากเพื่อนบ้านดูแลคนในครอบครัวต้องไปทำธุระในการติดต่อราชการเช่น บัตร30บาท	-ฝากเพื่อนบ้านดูแลคนในครอบครัวเวลามีเหตุจำเป็น	-ฝากเพื่อนบ้านดูแลคนในครอบครัวเวลามีเหตุจำเป็น	-ฝากให้เพื่อนบ้านดูแล จัดอาหารพ่อและแม่ เวลาไปธุระ	-ฝากให้เพื่อนบ้านดูแล จัดอาหารพ่อและแม่ เวลาไปธุระ
1.2 ฝากเพื่อนบ้านดูแลลูกหลานเมื่อติดธุระ	ฝากเพื่อนบ้านดูแล ลูกหลานเมื่อติดธุระ เช่น เวลาไปทำธุระในพื้นที่ใกล้เคียง	-ฝากเพื่อนบ้านดูแล ลูกหลานเมื่อติดธุระ	-ฝากเพื่อนบ้านดูแล ลูกหลานเมื่อติดธุระ	ฝากเพื่อนบ้านดูแลลูกหลานเมื่อติดธุระเช่น กิจกรรมของโรงเรียน	ฝากเพื่อนบ้านดูแล ลูกหลานเมื่อติดธุระ	-ฝากเพื่อนบ้านดูแล ลูกหลานเมื่อติดธุระ	-ฝากเพื่อนบ้านดูแล ลูกหลานเมื่อติดธุระ
1.3 พึ่งพาเพื่อนบ้านยามคนในครอบครัวไม่สบาย	- พึ่งพาเพื่อนบ้านยามคนในครอบครัวไม่สบาย	- พึ่งพาเพื่อนบ้านยามคนในครอบครัวไม่สบาย	- พึ่งพาเพื่อนบ้านยามคนในครอบครัวไม่สบาย	- พึ่งพาเพื่อนบ้านยามคนในครอบครัวไม่สบาย	- พึ่งพาเพื่อนบ้านยามคนในครอบครัวไม่สบาย	- พึ่งพาเพื่อนบ้านยามคนในครอบครัวไม่สบาย	- พึ่งพาเพื่อนบ้านยามคนในครอบครัวไม่สบาย
2. ความไว้วางใจในการดูแลและจัดการเกี่ยวกับสิ่งมีชีวิตที่เป็นที่รัก	--สามารถให้เพื่อนบ้านจัดการสัตว์เลี้ยงแทนตนเองเช่น การให้อาหาร	--สามารถให้เพื่อนบ้านจัดการสัตว์เลี้ยงแทนตนเองเช่น การให้อาหาร	--สามารถให้เพื่อนบ้านจัดการสัตว์เลี้ยงแทนตนเองเช่น การให้อาหาร	-สามารถให้เพื่อนบ้านให้อาหารสัตว์เลี้ยงตนเองเช่น	-สามารถให้เพื่อนบ้านให้อาหารสัตว์เลี้ยงตนเองเช่น	-สามารถให้เพื่อนบ้านให้อาหารสัตว์เลี้ยงตนเองเช่น	--สามารถให้เพื่อนบ้านจัดการสัตว์เลี้ยงแทนตนเองเช่น การให้อาหาร

ตาราง ก 3 (ต่อ)

ความไว้วางใจ	เสถียร*	บุญ*	พร*	ดี*	พันธ์*	กิต*	วัน*
3. ความไว้วางใจในการดูแลและจัดการเกี่ยวกับทรัพย์สินต่างๆ							
3.1 ผাগเพื่อนบ้านดูแลทรัพย์สินเมื่อเวลาไปธุระต่างจังหวัด	- ผากเพื่อนบ้านให้ช่วยดูแลหน้าร้านเวลาติดธุระ	- ผากเพื่อนบ้านให้ช่วยดูแลหน้าร้านเวลาติดธุระ	- ผากเพื่อนบ้านให้ช่วยดูแลหน้าร้านเวลาติดธุระ	- ผากเพื่อนบ้านให้ช่วยดูแลหน้าร้านเวลาติดธุระ	- ผากเพื่อนบ้านให้ช่วยดูแลหน้าร้านเวลาติดธุระ	- ผากเพื่อนบ้านให้ช่วยดูแลหน้าร้านเวลาติดธุระ	- ผากเพื่อนบ้านให้ช่วยดูแลหน้าร้านเวลาติดธุระ
3.2 ไม่มีปัญหาหลักขโมยในชุมชน	- ไม่มีปัญหาหลักขโมยในชุมชน	- ไม่มีปัญหาหลักขโมยในชุมชน	- ไม่มีปัญหาหลักขโมยในชุมชน	- ไม่มีปัญหาหลักขโมยในชุมชน	- ไม่มีปัญหาหลักขโมยในชุมชน	- ไม่มีปัญหาหลักขโมยในชุมชน	- ไม่มีปัญหาหลักขโมยในชุมชน
3.3 สามารถหยิบยืมเงินทองกันได้ในชุมชน	- สามารถหยิบยืมเงินทองกันได้ในชุมชน	- สามารถหยิบยืมเงินทองกันได้ในชุมชน	- สามารถหยิบยืมเงินทองกันได้ในชุมชน	- สามารถให้เพื่อนบ้านหยิบยืมเงินทองกันได้เวลาติดธุระ	- สามารถหยิบยืมเงินทองกันได้ในชุมชน	- สามารถยืมเงินกันได้ ในชุมชนช่วงที่ต้องซื้อของมาขาย	- สามารถหยิบยืมเงินทองกันได้ในชุมชน
3.4 สามารถหยิบยืมสิ่งของกันได้ในชุมชน	- แลกเปลี่ยนสินค้ากันตามความพอใจ	- แลกเปลี่ยนสิ่งของกันได้ตามความพอใจ	- หากสินค้าไม่พอขายสามารถนำของร้านอื่นมาได้เลยโดยไม่ต้องวางเงิน	- สามารถเอาของร้านค้าใกล้เคียงมาก่อนได้โดยไม่ต้องจ่ายเงิน	- สามารถหยิบยืมสิ่งของกันได้ในชุมชน	- สามารถหยิบยืมสิ่งของกันได้ในชุมชน	- สามารถหยิบยืมสิ่งของกันได้ในชุมชน

ตาราง ก 3 (ต่อ)

ความไว้วางใจ	เสถียร*	บุญ*	พร*	ดี*	พันธ์*	กิต*	วัน*
4.ความเอาใจใส่ ช่วยเหลือต่อส่วนรวม							
4.1มีความเอื้ออาทร ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน	-ผูกพัน รักใครและเอื้ออาทรซึ่งกัน และกัน	-พูดกันง่ายมีอะไรก็ คุย กันช่วยเหลือดูแลกัน	-คนในชุมชน ช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่ง กันและกันแบบพี่น้อง รู้จักกัน ตั้งแต่สมัยพ่อ แม่	-คนในชุมชนช่วยเหลือ เกื้อกูลซึ่งกันและกันแบบที่ น้อง รู้จักกัน ตั้งแต่สมัยพ่อ แม่	พูดกันง่ายมีอะไรก็ คุยกัน ช่วยเหลือดูแลกัน	พูดกันง่ายมีอะไรก็ คุยกันช่วยเหลือดูแล กัน	-คอยช่วยเหลือ ซึ่งกัน และกันใครเดือดร้อนก็ ไม่ทิ้งกัน
4.2กิจกรรมงานจิต ประเพณี/การเป็ยของ	-ร่วมนำของมาประมูลในงานจิต ประเพณี	-ร่วมนำของมาประมูล ในงานจิตประเพณี	-บริจาคเงินสำหรับ กิจกรรมการจิต ประเพณีและร่วมเป็ย สิ่งของเพื่อนำเงินเข้า ศาลเจ้าพ่อคลองสวน	-บริจาคเงินสำหรับ กิจกรรมการจิตประเพณี และร่วมเป็ยสิ่งของเพื่อนำ เงินเข้าศาลเจ้าพ่อคลอง สวน	-บริจาคเงินสำหรับกิจกรรม การจิตประเพณีและร่วมเป็ย สิ่งของเพื่อนำเงินเข้าศาลเจ้า พ่อคลองสวน	-ร่วมเชิญคนที่เลขอยู่ ในชุมชนให้กลับมา ร่วมงานประจำปี	-เป็นส่วนหนึ่ง ในกิจกรรมงานจิตประเพณี
4.3การประชุมการ จัดการการท่องเที่ยว เชิงอนุรักษ์ในชุมชน	- เข้าร่วมการประชุมทุกครั้งพร้อม แลกเปลี่ยนความคิดเห็น	- เข้าร่วมการประชุม ทุกครั้งพร้อม แลกเปลี่ยนความ คิดเห็น	- เข้าร่วมการประชุม ทุกครั้งพร้อม แลกเปลี่ยนความ คิดเห็น	- เข้าร่วมการประชุมทุก ครั้ง	- เข้าร่วมการประชุมทุกครั้ง	- เข้าร่วมการประชุม ทุกครั้ง	- เข้าร่วมการประชุมทุก ครั้ง
4.4 กิจกรรมงานสืบ สานตำนานคลองสวน	-ร่วมจัดกิจกรรมสืบสานตำนาน คลองสวน	-ร่วมจัดกิจกรรมสืบ สานตำนานคลองสวน	-ร่วมจัดตลาดให้มี บรรยากาศแบบเมือง จีนในงานสืบสาน ตำนานคลองสวน	-ร่วมจัดกิจกรรมสืบสาน ตำนานคลองสวน	-ร่วมจัดกิจกรรมสืบสาน ตำนานคลองสวน	-ร่วมจัดกิจกรรมสืบ สานตำนานคลอง สวน	-เข้าร่วมกิจกรรมสืบ สานตำนานคลองสวน

ตาราง ก 3 (ต่อ)

ความไว้วางใจ	เสถียร*	บุญ*	พร*	ดี*	พันธ์*	กิต*	วัน*
5. ความผูกพันในชุมชน							
5.1 ไม่เสียค่าเช่าที่อยู่อาศัยและที่ทำมาหากิน	-สะดวกสบายไม่ต้องเสียค่าเช่าบ้านและค่าเช่าที่	-สะดวกสบายไม่ต้องเสียค่าเช่าบ้านและค่าเช่าที่	-ไม่เสียค่าเช่าบ้านและค่าเช่าที่	-ไม่เสียค่าเช่าบ้านและค่าเช่าที่	-ไม่เสียค่าเช่าบ้านและค่าเช่าที่	-ไม่เสียค่าเช่าบ้านและค่าเช่าที่	-สะดวกสบายไม่ต้องเสียค่าเช่าบ้านและค่าเช่าที่
5.2 อาศัยอยู่และค้าขายในชุมชนตั้งแต่รุ่นบรรพบุรุษ	- อาศัยอยู่มานาน ตั้งแต่รุ่นพ่อรุ่นแม่	-อาศัยอยู่ตั้งแต่รุ่นบรรพบุรุษไม่ออกไปเริ่มต้นใหม่ที่อื่น	-อาศัยอยู่ตั้งแต่รุ่นบรรพบุรุษไม่ออกไปเริ่มต้นใหม่ที่อื่น	-ดำเนินการค้าตั้งแต่ยุคบุกเบิกมีกาท่องเที่ยวในชุมชนไม่ยกย้ายออก	-อาศัยอยู่ตั้งแต่รุ่นบรรพบุรุษ	-อาศัยอยู่ตั้งแต่รุ่นบรรพบุรุษ	-อาศัยอยู่ตั้งแต่รุ่นบรรพบุรุษ
5.3 สนับสนุนกับคนในชุมชนแจกเช่นเครือญาติ	-เพื่อนบ้านคอยให้ความช่วยเหลือดูแล เอื้ออาทรซึ่งกันและกัน	-สนับสนุนคุ้นเคยกับเพื่อนบ้าน	-เพื่อนบ้านคอยให้ความช่วยเหลือดูแล เอื้ออาทรซึ่งกันและกัน	-เพื่อนบ้านคอยให้ความช่วยเหลือดูแล เอื้ออาทรซึ่งกันและกัน	-ไม่รู้สึกลัวว่าหว่า อยู่กับแบบเครือญาติ	-ไม่รู้สึกลัวว่าหว่า อยู่กับแบบเครือญาติ	-เพื่อนบ้านคอยให้ความช่วยเหลือดูแล เอื้ออาทรซึ่งกันและกัน

ตาราง ก 4 แสดงความเชื่อค่านิยมและบรรทัดฐาน

ความเชื่อค่านิยมและบรรทัดฐาน	ขวัญ*	ผู้ดี*	ศักดิ์*	เยี่ยม*	ฉิย*	ทัต*	บุศ*	พรรณ*
1 ค่านิยมที่เกิดขึ้นในชุมชน								
1.1ศาลเจ้าพ่อคลองสวน	-ศาลเจ้าพ่อคลองสวนเป็นสิ่งที่เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของคนในชุมชน	-ศรัทธาในความศักดิ์สิทธิ์ของศาลเจ้าพ่อคลองสวนเช่น มีการบนบาน ขอพรแล้วสมหวังมีการจัดงานจิวประจำปีทุกปี	-ศรัทธาในความศักดิ์สิทธิ์ของศาลเจ้าพ่อคลองสวนเช่น มีการบนขอพรสมหวังทำการค้าขายแล้วรุ่งเรืองมีการจัดงานจิวประจำปีทุกปี	-ศรัทธาในความศักดิ์สิทธิ์ของศาลเจ้าพ่อคลองสวนเช่น มีการบนขอพรสมหวังทำการค้าขายแล้วรุ่งเรืองมีการจัดงานจิวประจำปีทุกปี	-ศาลเจ้าพ่อคลองสวนเป็นสิ่งที่เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของคนในชุมชน	-ศาลเจ้าพ่อคลองสวนเป็นสิ่งที่เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของคนในชุมชน	-ศรัทธาในความศักดิ์สิทธิ์ของศาลเจ้าพ่อคลองสวนเช่น มีการบนบานขอพรในการขอบุตร	-ศรัทธาในความศักดิ์สิทธิ์ของศาลเจ้าพ่อคลองสวนเช่น มีการบนบานขอพรในการขอบุตร
1.2รักษารูปแบบสถาปัตยกรรม	-ร่วมกันรักษาไม้เรือดอนดัดแปลงสภาพหากพังให้ซ่อมบำรุง	-คงสภาพเดิมให้มากที่สุด	-รักษาดูแลให้คงสภาพหากผุพังให้ซ่อมแซม	-รักษาอาคารไม้ในชุมชนไม่ให้มีการดัดแปลงสภาพ	-ซ่อมแซมเฉพาะบางส่วนที่พังจากความเก่าเท่านั้น	-รักษาดูแลให้คงสภาพหากผุพังให้ซ่อมแซม	-คงสภาพเดิมให้มากที่สุด	-คงสภาพเดิมให้มากที่สุด
1.3ความเคารพต่อผู้อาวุโส	-เชื่อฟังคำสั่งสอนของผู้อาวุโสในชุมชนเปรียบเสมือนญาติ	-เชื่อฟังคำสั่งสอนของผู้อาวุโสในชุมชนเปรียบเสมือนญาติ	-คำชี้แนะของผู้อาวุโสในชุมชนเป็นสิ่งที่ควรเอาแบบอย่าง	-เชื่อฟังคำสั่งสอนของผู้อาวุโสในชุมชนเปรียบเสมือนญาติ	-ต้องขอคำปรึกษาจากผู้อาวุโสในการดำเนินกิจกรรม	-ผู้อาวุโสมีประสบการณ์มากกว่า	-เชื่อฟังคำสั่งสอนของผู้อาวุโสในชุมชนเปรียบเสมือนญาติ	-เชื่อฟังคำสั่งสอนของผู้อาวุโสในชุมชนเปรียบเสมือนญาติ

ตาราง ก 4 (ต่อ)

ความเชื่อค่านิยมและบรรทัดฐาน	ขวัญ*	ผู้ด*	ศักดิ์*	เยี่ยม*	ฉิย*	ทัศ*	บุศ*	พรหม*
<p>2. จารีตประเพณีของชุมชน</p> <p>2.1งานจิวประเพณีกิจกรรมการเปียของ</p>	-งานจิวเป็นงานประเพณีสำคัญต้องจัดทุกปี เพื่อหารายได้เข้าชุมชน	-เป็นงานประเพณีต้องจัดทุกปีขาดไม่ได้	-เป็นงานประเพณีต้องจัดทุกปีขาดไม่ได้คนในชุมชนร่วมกันจัด	-เป็นงานประเพณีต้องจัดทุกปีขาดไม่ได้คนในชุมชนร่วมกันจัดหมุนเวียนคณะกรรมการแบ่งหน้าที่รับผิดชอบ	-เป็นงานประเพณีช่วงเดือนมีนาคมทุกปีคนในชุมชนร่วมกันจัดเพิ่มลำดับ	-งานสำคัญประจำปีรายได้กลับเข้าสู่ศาลเจ้าจัดเป็นประจำทุกปี	-เป็นงานประเพณีต้องจัดทุกปีขาดไม่ได้	-เป็นงานประเพณีต้องจัดทุกปีขาดไม่ได้
<p>2.2งานเปิดทองหลวงพ่อปาน</p>	-ร่วมชมขบวนแห่และทำบุญโดยการบริจาคทรัพย์	-ร่วมชมขบวนแห่และทำบุญโดยการบริจาคทรัพย์	-ร่วมชมขบวนแห่และทำบุญโดยการบริจาคทรัพย์	-งานประจำปีของอำเภอบางบ่อ ร่วมบริจาคทรัพย์ทำบุญ	-งานประจำปีของอำเภอบางบ่อร่วมบริจาคทรัพย์ทำบุญ	-ร่วมชมขบวนแห่และทำบุญโดยการบริจาคทรัพย์	-งานประจำปีของอำเภอบางบ่อ ร่วมบริจาคทรัพย์ทำบุญ	-งานประจำปีของอำเภอบางบ่อร่วมบริจาคทรัพย์ทำบุญ
<p>3. ข้อตกลงระหว่างกันในชุมชน</p> <p>3.1 ค่ายขายสินค้าที่มีคุณภาพและไม่ต่ำกว่าไรเกินควร</p>	- ค่ายของเจ้าของตลาดขายสินค้าที่ดีในราคาที่เหมาะสม	- ไม่เอาเปรียบลูกค้า	- ขายสินค้าในราคาที่เหมาะสมไม่เอาของค้างเก่ามาขาย	- ค่ายของเจ้าของตลาดขายสินค้าที่ดีในราคา	- ค่ายของเจ้าของตลาดขายสินค้าที่ดีในราคาที่เหมาะสม	- ค่ายของเจ้าของตลาดขายสินค้าที่ดีในราคาที่เหมาะสม	- ค่ายของเจ้าของตลาดขายสินค้าที่ดีในราคาที่เหมาะสม	- ค่ายของเจ้าของตลาดขายสินค้าที่ดีในราคาที่เหมาะสม
<p>3.2 ใช้สื่อคำที่สุภาพกับนักท่องเที่ยว</p>	- พูดยาสุภาพต่อนักท่องเที่ยวที่เข้ามาและมีความอดทน	- เป็นคำสอนที่เจ้าของตลาดมักจะพูดกับคนในชุมชน	- เป็นคำสอนที่เจ้าของตลาดมักจะพูดกับคนในชุมชน	- เป็นคำสอนที่เจ้าของตลาดมักจะพูดกับคนในชุมชน	- เป็นคำสอนที่เจ้าของตลาดมักจะพูดกับคนในชุมชน	- พูดยาด้วยถ้อยคำสุภาพจะพูดกับคนในชุมชน	- เป็นคำสอนที่เจ้าของตลาดมักที่เข้ามา และมีความ	- พูดยาสุภาพต่อนักท่องเที่ยว

ตาราง ก 4 (ต่อ)

ความเชื่อค่านิยมและบรรทัดฐาน	ขวัญ*	อู๊ด*	ศักดิ์*	เข้ยม*	ณีย์*	ทัต*	บุศ*	พรรณ*
3.3ผู้ประกอบในชุมชนต้องเป็นคนในพื้นที่เท่านั้น	-จากการประชุมร่วมกันในชุมชนให้ผู้ประกอบการเป็นคนในพื้นที่เท่านั้น	-ตั้งแต่เกิดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ขึ้นในชุมชนผู้ประกอบการจะต้องเป็นคนในพื้นที่หากไม่ใช่ต้องย้ายทะเบียนบ้านเข้ามา	-จากการประชุมร่วมกันในชุมชนให้ผู้ประกอบการเป็นคนในพื้นที่เท่านั้น	-จากการประชุมร่วมกันในชุมชนให้ผู้ประกอบการเป็นคนในพื้นที่เท่านั้น	-จากการประชุมร่วมกันในชุมชนให้ผู้ประกอบการเป็นคนในพื้นที่เท่านั้น	-ตั้งแต่เกิดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ขึ้นในชุมชนผู้ประกอบการจะต้องเป็นคนในพื้นที่หากไม่ใช่ต้องย้ายทะเบียนบ้านเข้ามา	-ตั้งแต่เกิดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ขึ้นในชุมชนผู้ประกอบการต้องเป็นคนในพื้นที่เท่านั้น	-จากการประชุมร่วมกันในชุมชนให้ผู้ประกอบการเป็นคนในพื้นที่เท่านั้น
4. กฎเกณฑ์ของชุมชนที่เป็นทางการ								
4.1ห้ามทำการรื้อถอนดัดแปลงอาคารไม้ภายในชุมชน	-เพื่อนดึงดูความสนใจของนักท่องเที่ยว	-อนุรักษ์สืบเนื่องจากรางวัลสถาปัตยกรรมดีเด่นเพื่อคงความเป็นเอกลักษณ์ของชุมชน	-อนุรักษ์สืบเนื่องจากรางวัลสถาปัตยกรรมดีเด่นเพื่อคงความเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนมีการออกเป็นเทศบัญญัติ	-ห้ามรื้อถอนดัดแปลงอาคารไม้ในชุมชนหากพังให้ซ่อมแซมได้	-ร่วมกันอนุรักษ์ความเป็นเอกลักษณ์ของสถาปัตยกรรมในชุมชน	-ห้ามรื้อถอนดัดแปลงอาคารไม้ในชุมชนหากพังให้ซ่อมแซมได้	-ห้ามรื้อถอนดัดแปลงอาคารไม้ในชุมชนหากพังให้ซ่อมแซมได้	-ห้ามรื้อถอนดัดแปลงอาคารไม้ในชุมชนหากพังให้ซ่อมแซมได้
4.2ไม่สามารถทำการซื้อขายที่ดินในตลาดคลองสวน	-มีสิทธิ์อยู่อาศัยฟรีแต่ไม่มีสิทธิ์ในการซื้อขายที่ดิน	-มีสิทธิ์อยู่อาศัยฟรีแต่ไม่มีสิทธิ์ในการซื้อขายที่ดิน	-เจ้าของตลาดให้อยู่ฟรีแต่ไม่มีสิทธิ์ซื้อขายที่ดิน	-เจ้าของตลาดให้อยู่ฟรีแต่ไม่มีสิทธิ์ซื้อขายที่ดิน	-เจ้าของตลาดให้อยู่ฟรีแต่ไม่มีสิทธิ์ซื้อขายที่ดิน	-เจ้าของตลาดให้อยู่ฟรีแต่ไม่มีสิทธิ์ซื้อขายที่ดิน	-ไม่มีโฉนดผู้ประกอบการต้องเป็นคนพื้นที่	-มีสิทธิ์อยู่อาศัยฟรีแต่ไม่มีสิทธิ์ในการซื้อขายที่ดิน

ตาราง ก 4 (ต่อ)

ความเชื่อค่านิยมและบรรทัดฐาน	ขวัญ*	อู่ดี*	ศักดิ์*	เยี่ยม*	ฉิย*	ทัต*	บุต*	พรรณ*
5. การปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของชุมชนที่มีร่วมกัน								
5.1 รักษากฎกติกาบนพื้นฐานของการอยู่ร่วมกันอย่างดี	-ไม่ค้ำก่าไรเกินควร พุดจาสุภาพรักษา กติกาการอยู่ร่วมกัน ในสังคม	-ปฏิบัติตามกฎระเบียบของชุมชนอย่างเคร่งครัด	-ปฏิบัติตามกฎระเบียบของชุมชนอย่างเคร่งครัด	-ทำตามกฎระเบียบ พุดจาสุภาพรักษา กติกาการอยู่ร่วมกัน ในสังคม	-ไม่ค้ำก่าไรเกินควร พุดจาสุภาพรักษา กติกาการอยู่ร่วมกัน ในสังคม	-ขายสินค้าที่ดีมีคุณภาพ	-หลีกเลี่ยงพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมต่อนักท่องเที่ยวเช่น การพุดจาไม่ดีหรือขายสินค้าราคาแพง	-ไม่ค้ำก่าไรเกินควร พุดจาสุภาพ รักษากติกาการอยู่ร่วมกันในสังคม
5.2 มีบางครั้งที่ไม่ปฏิบัติตามกฎเกณฑ์การอยู่ร่วมกัน	-มีบางร้านที่ขายสินค้าราคาแพง	-เมื่อวันที่มีลูกค้าเข้ามาจำนวนมากเช่น พุดจาไม่ดีกับนักท่องเที่ยว	ปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของการอยู่ร่วมกัน	-มีบางร้านที่ขายสินค้าราคาแพง	-มีบางร้านที่ขายสินค้าราคาแพง	ปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของการอยู่ร่วมกัน	ปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของการอยู่ร่วมกัน	ปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของการอยู่ร่วมกัน
6 กระบวนการตัดสินใจไทยและการตัดสินใจของชุมชน								
6.1 เจ้าของตลาดทำการตัดสินใจเป็นกรณี	-เจ้าของตลาดเรียกผู้ฝ่าฝืนกฎระเบียบมาตัดสิน	-เจ้าของตลาดเรียกผู้ฝ่าฝืนกฎระเบียบมาตัดสิน	-เจ้าของตลาดเรียกผู้ฝ่าฝืนกฎระเบียบมาตัดสิน	-หากปัญหาใหญ่จะเอาเข้าที่ประชุม	-เจ้าของตลาดเรียกผู้ฝ่าฝืนกฎระเบียบมาตัดสิน	-เจ้าของตลาดเรียกผู้ฝ่าฝืนกฎระเบียบมาตัดสิน	-เจ้าของตลาดเรียกผู้ฝ่าฝืนกฎระเบียบมาตัดสิน	-เจ้าของตลาดเรียกผู้ฝ่าฝืนกฎระเบียบมาตัดสิน
6.2 นำประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นเข้าประชุมร่วมกัน	-ปัญหาใหญ่จะหาทางออกร่วมกันในการประชุม	-ประชุมร่วมกัน เช่น ผู้ประกอบการรายใหม่ที่จะเข้ามาค้าขายในชุมชน	-ปัญหาใหญ่จะหาทางออกร่วมกันในการประชุม	-หากปัญหาใหญ่จะเอาเข้าที่ประชุมเช่น มีการลักขโมย	-ปัญหาใหญ่จะหาทางออกร่วมกันในการประชุม	-ปัญหาใหญ่จะหาทางออก ร่วมกันในการประชุม	-ปัญหาใหญ่จะหาทางออก ร่วมกันในการประชุม	-ปัญหาใหญ่จะหาทางออก ร่วมกันในการประชุม

ตาราง ก 4 (ต่อ)

ความเชื่อค่านิยมและบรรทัดฐาน	เสถียร*	บุญ*	พร*	ดี*	พันธ์*	กิต*	วัน*
1 คำนิยมที่เกิดขึ้นในชุมชน							
1.1ศาลเจ้าพ่อคลองสวน	-ศรัทธาในความศักดิ์สิทธิ์ของศาลเจ้าพ่อคลองสวนร่วมกันจัดงานประจำปีศาลเจ้าพ่อคลองสวนในเดือนมีนาคมของทุกปี	-ศรัทธาในความศักดิ์สิทธิ์ของศาลเจ้าพ่อคลองสวนร่วมกันจัดงานประจำปีศาลเจ้าพ่อคลองสวนในเดือนมีนาคมของทุกปี	-ศรัทธาในความศักดิ์สิทธิ์ของศาลเจ้าพ่อคลองสวนเช่น มีการบนบานขอพรในการขอมุตร	-ศรัทธาในความศักดิ์สิทธิ์ของศาลเจ้าพ่อคลองสวนเช่น มีการบนบาน ขอพร แล้วสมหวังค้ำขายรุ่งเรืองมีการจัดงานจิวประจำปีทุกปี	-ศรัทธาในความศักดิ์สิทธิ์ของศาลเจ้าพ่อคลองสวนเช่น มีการบนบาน ขอพร แล้วสมหวัง	-ศรัทธาในความศักดิ์สิทธิ์ของศาลเจ้าพ่อคลองสวนเช่น มีการบนบานขอพรในการขอมุตร	-ศาลเจ้าพ่อคลองสวนมีมาตั้งแต่รุ่นบรรพบุรุษคนในชุมชนเลื่อมใสศรัทธากันมากเชื่อว่าช่วยให้ค้าขายรุ่งเรือง
1.2รักษารูปแบบสถาปัตยกรรม	-ร่วมกันรักษาไม่รี้อถอนคิดแปลงสภาพหากพังให้ซ่อมบำรุง	-ร่วมกันรักษาไม่รี้อถอนคิดแปลงสภาพหากพังให้ซ่อมบำรุง	-ร่วมกันรักษาไม่รี้อถอนคิดแปลงสภาพหากพังให้ซ่อมบำรุง	-คงสภาพเดิมให้มากที่สุด	-คงสภาพเดิมให้มากที่สุด	-คงสภาพเดิมให้มากที่สุด	-คงสภาพเดิมให้มากที่สุด
1.3ความเคารพต่อผู้อาวุโส	-ต้องขอคำปรึกษาจากผู้อาวุโสในการดำเนินกิจกรรม	-ต้องขอคำปรึกษาจากผู้อาวุโสในการดำเนินกิจกรรม	-เชื่อฟังคำสอนของผู้อาวุโสในชุมชน เปรียบเสมือนญาติ	-เชื่อฟังคำสอนของผู้อาวุโสในชุมชน เปรียบเสมือนญาติ	-ต้องขอคำปรึกษาจากผู้อาวุโสในการดำเนินกิจกรรม	-เชื่อฟังคำสอนของผู้อาวุโสในชุมชน เปรียบเสมือนญาติ	-ต้องขอคำปรึกษาจากผู้อาวุโสในการดำเนินกิจกรรม
2. จารีตประเพณีของชุมชน							
2.1งานจิวประเพณี, กิจกรรมการเปียของ	-จัดทุกปีขาดไม่ได้	คนในชุมชนแบ่งหน้าที่กันจัดงานเป็นประจำทุกปี	-เป็นงานประเพณีต้องจัดทุกปีขาดไม่ได้	-เป็นงานประเพณีต้องจัดทุกปีขาดไม่ได้	-เป็นงานประเพณีช่วงเดือนมีนาคมทุกปี	-งานสำคัญประจำปีทยอยได้กลับเข้าสู่ศาลเจ้า	-เป็นงานประเพณีต้องจัดทุกปีขาดไม่ได้

ตาราง ก 4 (ต่อ)

ความเชื่อค่านิยมและบรรทัดฐาน	เสถียร*	บุญ*	พร*	ดี*	พันธ์*	กิต*	วัน*
2.2งานปิดทองหลวงพ่อบาน	-บริจาคเงินทำบุญ	-บริจาคเงินทำบุญ	- ร่วมทำบุญตักบาตรตอนเช้าและบริจาคเงินทำบุญ	- ร่วมทำบุญตักบาตรตอนเช้าและบริจาคเงินทำบุญ	- ร่วมทำบุญตักบาตรตอนเช้าและบริจาคเงินทำบุญ	-บริจาคเงินทำบุญ	-บริจาคเงินทำบุญ
3.ข้อตกลงระหว่างกัน ในชุมชน							
3.1ค้าขายสินค้าที่มีคุณภาพและไม่ค้ากำไรเกินควร	-ขายสินค้าในราคาที่เหมาะสมไม่เอาของค้างเก่ามาขาย	-ขายสินค้าที่ดีมีคุณภาพ	-ขายสินค้าในราคาที่เหมาะสมไม่เอาของค้างเก่ามาขาย	-ขายสินค้าในราคาที่เหมาะสมไม่เอาของค้างเก่ามาขาย	-ขายสินค้าในราคาที่เหมาะสมไม่เอาของค้างเก่ามาขาย	-คำสั่งของเจ้าของตลาดขายสินค้าที่ดีในราคาที่เหมาะสม	-คำสั่งของเจ้าของตลาดขายสินค้าที่ดีในราคาที่เหมาะสม
3.2ใช้ถ้อยคำที่สุภาพกับนักท่องเที่ยว	- พุดจาสุภาพต่อนักท่องเที่ยวที่เข้ามาและมีความมื่อคทน	- พุดจาสุภาพต่อนักท่องเที่ยวที่เข้ามาและมีความมื่อคทน	- พุดจาสุภาพต่อนักท่องเที่ยวที่เข้ามาและมีความมื่อคทน	- พุดจาสุภาพต่อนักท่องเที่ยว	- พุดจาสุภาพต่อนักท่องเที่ยว	- พุดจาสุภาพต่อนักท่องเที่ยว	- พุดจาสุภาพต่อนักท่องเที่ยว
3.3ผู้ประกอบในชุมชนต้องเป็นคนในพื้นที่เท่านั้น	-ตั้งแต่เกิดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ขึ้นในชุมชนผู้ประกอบการต้องเป็นคนในพื้นที่เท่านั้น	-จากการประชุมร่วมกันในชุมชนให้ผู้ประกอบการเป็นคนในพื้นที่เท่านั้น	-ผู้ประกอบการต้องเป็นคนในชุมชนเท่านั้น	-ผู้ประกอบการต้องเป็นคนในชุมชนเท่านั้น	-ผู้ประกอบการต้องเป็นคนในชุมชนเท่านั้น	-ผู้ประกอบการต้องเป็นคนในชุมชนเท่านั้น	-ผู้ประกอบการต้องเป็นคนในชุมชนเท่านั้น

ตาราง ก 4 (ต่อ)

ความเชื่อค่านิยมและบรรทัดฐาน	เสรียร*	บุญ*	พร*	ตี*	พันธ*	กิต*	วัน*
4. กฎเกณฑ์ของชุมชนที่เป็นทางการ							
4.1 ห้ามทำการรื้อถอน ดัดแปลงอาคารไม้ภายในชุมชน	-ห้ามรื้อถอน ดัดแปลงอาคารไม้ในชุมชนหากพังให้ซ่อมแซมได้	-ร่วมกันอนุรักษ์ความเป็นเอกลักษณ์ของสถาปัตยกรรมในชุมชน	-ห้ามรื้อถอน ดัดแปลงอาคารไม้ในชุมชนหากพังให้ซ่อมแซมได้เป็นสิ่งที่ทำได้ยาก	-ห้ามรื้อถอน ดัดแปลงอาคารไม้ในชุมชนหากพังให้ซ่อมแซมได้มีการออกเป็นเทศบัญญัติ	-ห้ามรื้อถอน ดัดแปลงอาคารไม้ในชุมชนหากพังให้ซ่อมแซมได้มีการออกเป็นเทศบัญญัติ	-ห้ามรื้อถอน ดัดแปลงอาคารไม้ในชุมชนหากพังให้ซ่อมแซมได้	-ห้ามรื้อถอน ดัดแปลงอาคารไม้ในชุมชนหากพังให้ซ่อมแซมได้
4.2 ไม่สามารถทำการซื้อขายที่ดินในตลาดคลองสวน	-เจ้าของตลาดให้อยู่ฟรีแต่ไม่มีสิทธิ์ซื้อขายที่ดิน	-ใช้ที่ดินเป็นที่อยู่อาศัยและประกอบอาชีพไม่เสียเงินแต่ไม่มีสิทธิ์ขาย	-ใช้ที่ดินเป็นที่อยู่อาศัยและประกอบอาชีพไม่เสียเงินแต่ไม่มีสิทธิ์ขาย	-ใช้ที่ดินเป็นที่อยู่อาศัยและประกอบอาชีพไม่เสียเงินแต่ไม่มีสิทธิ์ขาย	-ใช้ที่ดินเป็นที่อยู่อาศัยและประกอบอาชีพไม่เสียเงินแต่ไม่มีสิทธิ์ขาย	-ใช้ที่ดินเป็นที่อยู่อาศัยและประกอบอาชีพไม่เสียเงินแต่ไม่มีสิทธิ์ขาย	-เจ้าของตลาดให้อยู่ฟรีแต่ไม่มีสิทธิ์ซื้อขายที่ดิน
5.- การปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของชุมชนที่มีร่วมกัน							
5.1 รักษาภูมิกิจกานบนพื้นฐานของการอยู่ร่วมกันอย่างดี	-ปฏิบัติตามกฎระเบียบของชุมชนเป็นอย่างดีเช่นขายสินค้าที่สดใหม่	-หลีกเลี่ยงพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมต่อนักท่องเที่ยวเช่น การพูดจาไม่ดีหรือขายสินค้าราคาแพง	-ปฏิบัติตามกฎระเบียบของชุมชนเป็นอย่างดี	-ปฏิบัติตามกฎระเบียบของชุมชนเป็นอย่างดี	-ปฏิบัติตามกฎระเบียบของชุมชนเป็นอย่างดี	-ปฏิบัติตามกฎระเบียบของชุมชนเป็นอย่างดี	-ปฏิบัติตามกฎระเบียบของชุมชนเป็นอย่างดี

ตาราง ก 4 (ต่อ)

ความเชื่อค่านิยมและบรรทัดฐาน	เสรี*	บุญ*	พร*	ตี*	พันธ*	กิต*	วัน*
5.2 มีบางครั้งที่ไม่ปฏิบัติตามกฎเกณฑ์การอยู่ร่วมกัน	ปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของการอยู่ร่วมกัน	-เมื่อวันที่มีลูกค้าเข้ามาจำนวนมากเช่น พุดจา ไม่ดีกับนักท่องเที่ยว	ปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของการอยู่ร่วมกัน	ปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของการอยู่ร่วมกัน	ปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของการอยู่ร่วมกัน	ปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของการอยู่ร่วมกัน	ปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของการอยู่ร่วมกัน
6 กระบวนการตัดสินใจไทยและการตัดสินใจของชุมชน							
6.1 เจ้าของตลาดทำการตัดสินใจเป็นกรณี	-เจ้าของตลาดเรียกผู้ฝ่าฝืนกฎระเบียบมาตักเตือนหากปัญหาใหญ่จะเอาเข้าที่ประชุม	-เจ้าของตักเตือนและนำเข้าประชุมหารือร่วมกันต่อไป	-เจ้าของตลาดเรียกผู้ฝ่าฝืนกฎระเบียบมาตักเตือนหากปัญหาใหญ่จะเอาเข้าที่ประชุม	-ผู้นำเรียกมาตักเตือนเป็นรายบุคคล	-ผู้นำเรียกสอบถามและตักเตือนเป็นรายบุคคล	-เจ้าของตลาดเรียกผู้ฝ่าฝืนกฎระเบียบมาตักเตือนหากปัญหาใหญ่จะเอาเข้าที่ประชุม	เรียกผู้ฝ่าฝืนกฎระเบียบมาตักเตือนหากปัญหาใหญ่จะเอาเข้าที่ประชุม
6.2 นำประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นเข้าประชุมร่วมกัน	-เฉพาะเรื่องใหญ่ร้ายแรง	-นำประเด็นที่เกิดขึ้นเข้าประชุมร่วมกัน เช่น ผู้ประกอบการรายใหม่รูปแบบกิจกรรมที่อยากให้เกิดขึ้นหรือเปลี่ยนแปลงให้ดีขึ้น	-เฉพาะเรื่องที่เร่งด่วน	-เฉพาะเรื่องที่เร่งด่วน	-เฉพาะเรื่องที่เร่งด่วน	-เฉพาะเรื่องที่เร่งด่วน	-เฉพาะเรื่องที่เร่งด่วน

ตาราง ก 5 แสดงกลุ่ม/องค์กรภายในชุมชน

กลุ่ม/องค์กรภายในชุมชน	ขวัญ*	อู๊ด*	ศักดิ์*	เชี่ยม*	ณีย์*	ทัต*	บุศ*	พรรณ*
1. การเป็นสมาชิกของกลุ่มทางสังคมในชุมชน								
1.1 คณะกรรมการตลาด	- สมัยก่อนใช้ขามเดินดูแลความเรียบร้อยในชุมชน	- เกิดหลังจากมีการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในชุมชนคัดเลือกจากสมาชิกในชุมชน	- เป็นคนในชุมชนในกลุ่มมีประมาณ 10-15 คน จากการคัดเลือกของผู้นำ	- คัดเลือกโดยผู้นำชุมชนดูจากผลงานที่เคยทำในกิจกรรมต่างๆ	ที่ผ่านการคัดเลือกจากผู้นำชุมชน	- เป็นผู้อาวุโสในชุมชนที่ผ่านการคัดเลือกจากผู้นำชุมชน	- มีหน้าที่ดูแลความเรียบร้อยในชุมชน	- สามารถตัดสินใจในเรื่องเร่งด่วนและสำคัญ โดยสมาชิกกลุ่มเป็นคนในชุมชน
1.2 คณะกรรมการศาลเจ้าพ่อคลองสวน	- กลุ่มทางสังคมที่เก่าแก่ที่สุดมีการหมุนเวียนสมาชิกในชุมชนดูแลกิจกรรมงานจิวประเพณีจัดการเงินจากการเปียของการเงินจากการเปียของ	- กลุ่มทางสังคมที่เก่าแก่ที่สุดมีการหมุนเวียนสมาชิกในชุมชน	- กลุ่มทางสังคมที่เก่าแก่ที่สุดมีการหมุนเวียนสมาชิกในชุมชน	- แบ่งหน้าที่กันตามความถนัดในการดูแลกิจกรรมงานจิวประเพณีมีการหมุนเวียนสมาชิกในชุมชนทุกๆ4ปี	- แบ่งหน้าที่กันตามความถนัดในการดูแลกิจกรรมงานจิวประเพณี	- แบ่งหน้าที่กันตามความถนัดในการดูแลกิจกรรมงานจิวประเพณี	- ทุกๆปีจะมีการหมุนเวียนคณะกรรมการศาลเจ้าพ่อคลองสวน	- แบ่งหน้าที่กันตามความถนัดในการดูแลกิจกรรมงานจิวประเพณี
1.3 อาสาสมัครสาธารณสุขในชุมชน	- สมาชิกในชุมชนร่วมตัวกันแบ่งโซนรับผิดชอบประสานงานกับแพทย์ที่โรงพยาบาลส่งเสริมตำบล	- สมาชิกในชุมชนร่วมตัวกันร่วมตรวจคุณภาพของร้านอาหารในชุมชน	- สมาชิกในชุมชนร่วมตัวกัน	- สมาชิกในชุมชนร่วมตัวกัน	- สมาชิกในชุมชนร่วมตัวกัน	- สมาชิกในชุมชนร่วมตัวกัน	- สมาชิกในชุมชนร่วมตัวกัน	- สมาชิกในชุมชนร่วมตัวกัน
1.4 กลุ่มสนทนา	- จับกลุ่มกันเวลาที่ไม่มีลูกค้าพูดคุยกันเรื่องชีวิตประจำวัน	- จับกลุ่มกันเวลาที่ไม่มีลูกค้าพูดคุยกันเรื่องชีวิตประจำวัน	- คนในชุมชนรวมตัวกันเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นที่ร้านกาแฟ	- คนในชุมชนรวมตัวกันเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นที่ร้านกาแฟ	- คนในชุมชนรวมตัวกันเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเช่นหลังกิจกรรมเอโรบิค	- รวมตัวกันแลกเปลี่ยนความคิดเห็นทุกวันหลังเลิกงาน	- รวมตัวกันแลกเปลี่ยนความคิดเห็นทุกวัน	- รวมตัวกันแลกเปลี่ยนความคิดเห็นทุกวันหลังเลิกงาน

ตาราง ก 5 (ต่อ)

กลุ่ม/องค์กรภายในชุมชน	ขวัญ*	อึด*	ศักดิ์*	เยี่ยม*	ฉิย*	ทัต*	บุต*	พรณ*	
2.ความสัมพันธ์ภายในกลุ่ม									
2.1 สนิทสนมคุ้นเคยกัน	- คนในชุมชนรู้จักกัน ทั้งตลาดตั้งแต่รุ่นพ่อรุ่นแม่	-มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันในทุกๆวันๆ	-คุ้นเคยกันตั้งแต่สมัยเด็กๆ	-พูดคุยกันง่ายเพราะรู้จักกันหมด	-อยู่ร่วมกันเหมือนที่เหมือนน้องพูดคุยกันง่าย	-อยู่ร่วมกันเหมือนที่เหมือนน้องพูดคุยกันง่าย	-อยู่กันแบบเครือญาติช่วยเหลือพึ่งพากัน	- คนในชุมชนรู้จักกัน ทั้งตลาดตั้งแต่รุ่นพ่อรุ่นแม่	
2.2การทำงานไม่มีแบบแผนตายตัว	-พูดคุยกันง่ายประชุมไม่ต้อง	-การประชุมจะไม่มีแบบแผนตายตัวพูดคุยกันง่ายๆ	-พูดคุยกันง่ายประชุมไม่ต้องมีการบันทึก	-ยืดหยุ่นไม่มีแบบแผนพูดคุยกันง่าย	-ยืดหยุ่นไม่มีแบบแผน	-ยืดหยุ่นไม่มีแบบแผน	-พูดคุยกันง่ายประชุมไม่ต้องมีการบันทึก	-ยืดหยุ่นไม่มีแบบแผนพูดคุยกันง่าย	
2.3ช่วยเหลือเกื้อกูลกันแบบเครือญาติ	-ช่วยเหลือเกื้อกูลกันแบบเครือญาติเช่น การยืมเงิน	- สามัคคีกันช่วยเหลือกัน	-เอาใจใส่ ห่วงใยกันแบบเครือญาติ	- สามัคคีกันช่วยเหลือกัน	-ช่วยเหลือเกื้อกูลกันแบบเครือญาติเช่น การยืมเงิน	-ช่วยเหลือเกื้อกูลกันแบบเครือญาติเช่น การยืมเงิน	-ช่วยเหลือเกื้อกูลกันแบบเครือญาติเช่น การยืมเงิน	-ช่วยเหลือเกื้อกูลกันแบบเครือญาติเช่น การดูแลเมื่อยามเจ็บป่วย	
2.4 เกิดการทะเลาะเบาะแว้งกันระหว่างตัวบุคคล	-ความคิดเห็นไม่ตรงกันในการประชุม	ไม่มีการทะเลาะเบาะแว้งกัน	ไม่มีการทะเลาะเบาะแว้งกัน	ไม่มีการทะเลาะเบาะแว้งกัน	ไม่มีการทะเลาะเบาะแว้งกัน	ไม่มีการทะเลาะเบาะแว้งกัน	ไม่มีการทะเลาะเบาะแว้งกัน	ไม่มีการทะเลาะเบาะแว้งกัน	
3.แบบแผนของการปฏิบัติต่อกัน	-ปฏิบัติตามคำแนะนำของผู้นำ หเจ้าของตลาดตัดสินใจในเรื่องเร่งด่วนและสำคัญเช่นการจัดตั้งคณะกรรมการ เข้าร่วมประชุมทุกครั้ง	-ปฏิบัติตามคำแนะนำของผู้นำ -เจ้าของตลาดตัดสินใจในเรื่องเร่งด่วนและสำคัญ	- เชื้อพึ่งผู้นำชุมชน-เจ้าของตลาดตัดสินใจเรื่องที่สำคัญ - เข้าร่วมประชุมทุกครั้งถ้าไม่ว่างจะส่งตัวแทนเข้าร่วมประชุม	-ปฏิบัติตามคำแนะนำของผู้นำ -เคารพในการตัดสินใจเรื่องที่สำคัญของเจ้าของตลาด - เข้าร่วมประชุมทุกครั้ง	-ปฏิบัติตามคำแนะนำของผู้นำ -เคารพในการตัดสินใจเรื่องที่สำคัญของเจ้าของตลาด	-ปฏิบัติตามคำแนะนำของผู้นำ -เคารพในการตัดสินใจเรื่องที่สำคัญของเจ้าของตลาด	-ปฏิบัติตามคำแนะนำของผู้นำ -เคารพในการตัดสินใจเรื่องที่สำคัญของเจ้าของตลาด	-ปฏิบัติตามคำแนะนำของผู้นำ -เคารพในการตัดสินใจเรื่องที่สำคัญของเจ้าของตลาด	-ปฏิบัติตามคำแนะนำของผู้นำ -เคารพในการตัดสินใจเรื่องที่สำคัญของเจ้าของตลาด

ตาราง ก 5 (ต่อ)

กลุ่มองค์กรภายใน ชุมชน	ขวัญ*	อู๊ด*	ศักดิ์*	เขี่ยม*	ณีย์*	ทัต*	บุศ*	พรรณ*	
4.การร่วมกิจกรรมของ สมาชิกในกลุ่ม	- เข้าร่วมการประชุม ทุกครั้งแลกเปลี่ยน ความคิดเห็นในการ ประชุม -เข้าร่วมกิจกรรมงาน จิตอาสาของชุมชน ทุกปี -ร่วมบริจาคทรัพย์ใน งานจิตอาสาของ ชุมชน	- เข้าร่วมการประชุม ทุกครั้ง -เข้าร่วมกิจกรรมงาน จิตอาสาของ ชุมชนทุกปี -ร่วมบริจาคทรัพย์ใน งานจิตอาสาของ ชุมชน	- เข้าร่วมการ ประชุมทุกครั้งหาก ไม่ว่าจะส่งตัวแทน เข้าประชุม -เข้าร่วมกิจกรรม งานจิตอาสาของ ชุมชนทุกปี -ร่วมบริจาคทรัพย์ ในงานจิตอาสา ของชุมชน	- เข้าร่วมการ ประชุมทุกครั้ง -เข้าร่วมกิจกรรม งานจิตอาสาของ ชุมชนทุกปี -ร่วมบริจาคทรัพย์ ในงานจิตอาสา ของชุมชน	- เข้าร่วมการ ประชุมทุกครั้ง -เข้าร่วมกิจกรรม งานจิตอาสาของ ชุมชนทุกปี	- เข้าร่วมการประชุม ทุกครั้ง -เข้าร่วมกิจกรรม งานจิตอาสาของ ชุมชนทุกปี	- เข้าร่วมการ ประชุมทุกครั้ง -เข้าร่วมกิจกรรม งานจิตอาสาของ ชุมชนทุกปี	- เข้าร่วมการ ประชุมทุกครั้ง -เข้าร่วมกิจกรรม งานจิตอาสาของ ชุมชนทุกปี	- เข้าร่วมการ ประชุมทุกครั้ง -เข้าร่วมกิจกรรม งานจิตอาสาของ ชุมชนทุกปี
5. -ผลประโยชน์ที่ได้รับ จากการเข้าร่วมกลุ่ม	- เกิดเป็นพลัง ขับเคลื่อนกิจกรรม การท่องเที่ยวใน ชุมชน -เกิดการระดมทุนใน กิจกรรมการเปียของ	- เกิดเป็นพลัง ขับเคลื่อนกิจกรรม การท่องเที่ยวใน ชุมชน -เกิดกองทุนในการ พัฒนาชุมชนจากการ เปียของ	- เกิดเป็นพลัง ขับเคลื่อนกิจกรรม การท่องเที่ยวใน ชุมชน กิจกรรมการ เปียของก่อให้เกิด ทุนในการพัฒนา ชุมชน	- เกิดเป็นพลัง ขับเคลื่อนกิจกรรม การท่องเที่ยวใน ชุมชน -เกิดเงินทุนจาก กิจกรรมการเปีย ของในงานจิต อาสา	- เกิดเป็นพลัง ขับเคลื่อนกิจกรรม การท่องเที่ยวใน ชุมชน -เกิดเงินทุนจาก กิจกรรมการเปีย ของในงานจิต อาสา	-เกิดเงินทุนจาก กิจกรรมการเปีย ของในงานจิต อาสา -คนในชุมชนเห็น ความสำคัญของ การรวมกลุ่ม ก่อให้เกิดความ สามัคคีกัน	- เกิดการรวมกลุ่ม ร่วมกันดำเนิน กิจกรรมการ ท่องเที่ยว - คนในชุมชนรัก และหวงแหน ชุมชนของตนเอง สูง	- เกิดเป็นพลัง ขับเคลื่อน กิจกรรมการ ท่องเที่ยวใน ชุมชน -ทุกคนร่วมใจกัน ดำเนินกิจกรรม การท่องเที่ยวใน ชุมชน	

ตาราง ก 5 (ต่อ)

กลุ่มองค์กรภายใน ชุมชน	เสถียร*	บุญ*	พร*	ดี*	พันธ์*	กิต*	วัน*
1. การเป็นสมาชิกของ กลุ่มทางสังคมในชุมชน							
1.1 คณะกรรมการตลาด	-เป็นคนในชุมชนใน กลุ่มมีประมาณ10-15 คน จากการคัดเลือก ของผู้นำ	-เกิดหลังจากมีการ ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ในชุมชนคัดเลือกจาก สมาชิกในชุมชน	-ดูแลจัดการกิจกรรม การท่องเที่ยวเชิง อนุรักษ์ในชุมชน	-มีการรวมตัวกันของผู้ อาวุโสในชุมชนและ บุคคลที่เป็นที่รู้จักที่คน ในชุมชนให้ความ เคารพ นับถือ	-ประสานกิจกรรม กับกลุ่มอื่นๆในการ บริหารจัดการตลาด และการท่องเที่ยว เชิงอนุรักษ์ในชุมชน	-ไม่มีค่าเบี้ยเลี้ยงในการ ดำเนินกิจกรรม	-ประสานกิจกรรมกับกลุ่ม อื่นๆในการบริหารจัดการ ตลาดและการท่องเที่ยวเชิง อนุรักษ์ในชุมชน
1.2 คณะกรรมการศาลเจ้า พ่อคลองสวน	-กลุ่มทางสังคมที่ เก่าแก่ที่สุดมีการ หมุนเวียนสมาชิกใน ชุมชน	-แบ่งหน้าที่กันเพื่อจัด งานประจำปี	-ร่วมกันจัดงาน ประจำปีเพื่อระดมเงินเข้าศาล เจ้า	-ดูแลเงินที่ได้จากการ เปียของ	-แบ่งหน้าที่กันเพื่อ จัดงานประจำปี	-แบ่งหน้าที่กันตามความ ถนัดในการดูแลกิจกรรม งานประจำปี	-แบ่งหน้าที่กันตามความ ถนัดในการดูแลกิจกรรม งานประจำปี
1.3 อาสาสมัคร สาธารณสุขในชุมชน	-การรวมตัวกันของ สมาชิกในชุมชน	-การรวมตัวกันของ สมาชิกในชุมชน	-การรวมตัวกันของ สมาชิกในชุมชน	-แบ่งโซนรับผิดชอบ ประชาสัมพันธ์ภายใน ชุมชนเกี่ยวกับเช่น การ ฉีดวัคซีนฉีดพ่นยากัน ยุง	-การรวมตัวกันของ สมาชิกในชุมชน -มีหน้าที่ตรวจสอบ คุณภาพอาหาร	-การรวมตัวกันของ สมาชิกในชุมชน	-การรวมตัวกันของสมาชิก ในชุมชน

ตาราง ก 5 (ต่อ)

กลุ่ม/องค์กรภายในชุมชน	เสถียร*	บุญ*	พร*	ดี*	พันธ์*	กิต*	วัน*
1.4 กลุ่มสนทนา	-รวมตัวกัน แลกเปลี่ยนความคิด เห็นทุกวันหลังเลิก งาน	-รวมตัวกัน แลกเปลี่ยนความคิด เห็นทุกวันหลังเลิก งาน	-รวมตัวกัน แลกเปลี่ยนความคิด เห็นทุกวันหลังเลิก งาน	-คนในชุมชนรวมตัวกัน เช่น ที่ร้านกาแฟหลัง กิจกรรมเดินเอโรบิค	-คนในชุมชนรวมตัว กันเพื่อแลกเปลี่ยน ความคิดเห็น เช่น ที่ ร้านกาแฟ	-รวมกลุ่มกันเมื่อ เวลาลูกค้าน้อยจับ กลุ่มกันสนทนาเรื่อง ทั่วไป	-คนในชุมชนมักจับกลุ่ม สนทนากันที่ร้านกาแฟ แป๊ะเก๋า
2.ความสัมพันธ์ภายใน กลุ่ม							
2.1สนิทสนมคุ้นเคยกัน	- คนในชุมชนรู้จัก กันที่ตลาดตั้งแต่รุ่น พ่อรุ่นแม่	- คนในชุมชนรู้จักกัน ที่ตลาดตั้งแต่รุ่นพ่อ รุ่นแม่	- คนในชุมชนรู้จักกัน ที่ตลาดตั้งแต่รุ่นพ่อ รุ่นแม่	-พูดคุยกันง่ายเพราะรู้จัก กันหมด	-พูดคุยกันง่ายเพราะ รู้จักกันหมด	-พูดคุยกันง่ายเพราะ รู้จักกันหมด	-พูดคุยกันง่ายเพราะรู้จักกัน หมด
2.2การทำงานไม่มีแบบ แผนตายตัว	-ยึดหยุ่นไม่มีแบบ แผน	-ยึดหยุ่นไม่มีแบบ แผน	-ยึดหยุ่นไม่มีแบบ แผนพูดคุยกันง่าย	-ยึดหยุ่นไม่มีแบบแผน พูดคุยกันง่าย	-ยึดหยุ่นไม่มีแบบ แผนพูดคุยกันง่าย	-ยึดหยุ่นไม่มีแบบ แผนพูดคุยกันง่าย	-คุยกันง่ายๆไม่มีแบบแผน
2.3ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน แบบเครือญาติ	-ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน แบบเครือญาติ	-ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน แบบเครือญาติ	-ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน แบบเครือญาติเช่น การยืมเงิน	-ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน แบบเครือญาติ	- สามัคคีกันช่วยเหลือ กัน	- สามัคคีกัน ช่วยเหลือกัน	- สามัคคีกันช่วยเหลือกัน
2.4 เกิดการทะเลาะเบาะ แว้งกันระหว่างตัวบุคคล	- เรื่องส่วนตัว ระหว่างบุคคล	- เรื่องส่วนตัวระหว่าง บุคคล	- เรื่องส่วนตัวระหว่าง บุคคลเช่น ปัญหาการ ขายของซ้ำซ้อนกัน	- เรื่องส่วนตัวระหว่าง บุคคล	-ความคิดเห็นไม่ ตรงกันในการประชุม	- เรื่องส่วนตัว ระหว่างบุคคล	- เรื่องส่วนตัวระหว่าง บุคคล

ตาราง ก.5 (ต่อ)

กลุ่มองค์กรภายในชุมชน	เสถียร*	บุญ*	พร*	ตี*	พันธ์*	กิต*	วัน*
3.แบบแผนของการปฏิบัติ ต่อกัน	- เชื้อฟุ้งผู้นำชุมชน - เจ้าของตลาด ตัดสินใจเรื่องที่สำคัญ และสมาชิกเข้าร่วม ประชุมทุกครั้ง - ร่วมแสดงความ คิดเห็นอย่างอิสระใน การประชุม	- ปฏิบัติตามคำชี้แนะ ของผู้นำ - เจ้าของตลาด ตัดสินใจเรื่องที่สำคัญ - เข้าร่วมประชุมทุก ครั้งทุกครั้งเมื่อมี โอกาส	- เชื้อฟุ้งผู้นำชุมชน - เจ้าของตลาดตัดสินใจ เรื่องที่สำคัญ - เข้าร่วมประชุมทุกครั้ง เมื่อมีโอกาส	- นำคำชี้แนะของผู้นำมา ปฏิบัติตาม - เจ้าของตลาดตัดสินใจ เรื่องที่สำคัญ - เข้าร่วมประชุมทุกครั้ง - ร่วมเสนอกิจกรรมการ ท่องเที่ยวที่อยากให้ เกิดขึ้นในชุมชน	- เชื้อฟุ้งผู้นำชุมชน - เจ้าของตลาดตัดสินใจ เรื่องที่สำคัญ - เข้าร่วมประชุมทุก ครั้ง - ร่วมเสนอกิจกรรมการ ท่องเที่ยวที่อยากให้ เกิดขึ้นในชุมชน	- เชื่อว่าความคิด ของผู้นำเป็นสิ่งที่ดี - เจ้าของตลาด ตัดสินใจเรื่องที่สำคัญ - เข้าร่วมประชุม ทุกครั้ง - ร่วมเสนอกิจกรรม การท่องเที่ยวที่ อยากให้เกิดขึ้นใน ชุมชน	
4.การร่วมกิจกรรมของ สมาชิกในกลุ่ม	- เข้าร่วมการประชุม ทุกครั้งร่วมออกความ คิดเห็นในการประชุม - เข้าร่วมกิจกรรมงาน จิตอาสาของชุมชน ทุกปี	- เข้าร่วมการประชุม ทุกครั้ง นำของเข้า ร่วมประมูลใน กิจกรรมการเปียของ ในงานจิตอาสา	- เข้าร่วมการประชุมทุก ครั้ง - เข้าร่วมกิจกรรมงานจิต อาสาของชุมชนทุก ปี	- เข้าร่วมการประชุมทุก ครั้ง - เข้าร่วมกิจกรรมงานจิต อาสาของชุมชนทุกปี	- เข้าร่วมการประชุมทุก ครั้ง สนองกิจกรรมที่ อยากให้เกิดขึ้นใน ชุมชน - เข้าร่วมกิจกรรมงานจิต อาสาของชุมชนทุก ปี	- เข้าร่วมการประชุม ทุกครั้ง - เข้าร่วมกิจกรรม งานจิตอาสา ของชุมชนทุกปี	- เข้าร่วมการประชุมทุก ครั้ง - เข้าร่วมกิจกรรมงานจิต อาสาของชุมชนทุกปี

ตาราง ก 5 (ต่อ)

กลุ่มองค์กรภายในชุมชน	เสถียร*	บุญ*	พร*	ตี*	พันธ์*	กิต*	วัน*
5.-ผลประโยชน์ที่ได้รับจากการเข้าร่วมกลุ่ม	- เกิดการรวมกลุ่ม ร่วมกันดำเนิน กิจกรรมการท่องเที่ยว -เกิดเงินทุนจาก กิจกรรมการเปียของ ในงานจิวประเพณี	- เกิดการรวมกลุ่ม ร่วมกันดำเนิน กิจกรรมการท่องเที่ยว กิจกรรมการเปียของ -ก่อให้เงินทุนในการ พัฒนาชุมชน	- เกิดการรวมกลุ่ม ร่วมกันดำเนินกิจกรรม การท่องเที่ยว -เกิดเงินทุนจาก กิจกรรมการเปียของใน งานจิวประเพณี	- เกิดการรวมกลุ่ม ร่วมกันดำเนินกิจกรรม การท่องเที่ยว -ระบบสาธารณสุขใน ชุมชนดีขึ้น	- เกิดการรวมกลุ่ม ร่วมกันดำเนินกิจกรรม การท่องเที่ยว -เกิดเป็นความรักความ สามัคคีอย่างเหนียวแน่น ในชุมชน	-เกิดเงินทุนจาก กิจกรรมการเปีย ของในงานจิว ประเพณี -มีกลุ่ม อสม.ใน ชุมชน -คนในชุมชนมี ความสามัคคีกัน มากขึ้น	- เกิดการรวมกลุ่ม ร่วมกันดำเนินกิจกรรม การท่องเที่ยว -เกิดเงินทุนจาก กิจกรรมการเปียของใน งานจิวประเพณี

ตาราง ก 6 แสดงความสัมพันธ์เชิงเครือข่าย

ความสัมพันธ์เชิงเครือข่าย	ขวัญ*	อู๊ด*	ศักดิ์*	เข็ม*	ณีย์*	ทัต*	บุศ*	พรม*
1.เครือข่ายที่เกิดขึ้นในชุมชน	-คนในชุมชนเห็นความสัมพันธ์ของการรวมกลุ่ม -รวมกลุ่มในลักษณะของคณะกรรมการตลาด -รวมกลุ่มในลักษณะของคณะกรรมการศาลเจ้าพ่อคลองสวน	-ความสนิทสนมคุ้นเคย -เห็นประโยชน์ของความสำคัญในการรวมกลุ่ม ดำเนินกิจกรรม -ความเสียสละเป็นคณะกรรมการตลาด -เกิดกลุ่มคณะกรรมการศาลเจ้าพ่อคลองสวน	-ความสนิทสนมคุ้นเคย -เห็นประโยชน์ของความสำคัญในการรวมกลุ่มดำเนินกิจกรรม - ความสมัครใจในการรวมกลุ่มดำเนินกิจกรรม คณะกรรมการตลาด	-มีการติดต่อสื่อสารกันเป็นความสัมพันธ์แบบเพื่อนบ้าน -เห็นความสำคัญในการรวมกลุ่มคณะกรรมการศาลเจ้าพ่อคลองสวน	-มีความสนิทสนมคุ้นเคยตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษ -เห็นความสำคัญในการรวมกลุ่มคณะกรรมการตลาด คลองสวน	-การช่วยเหลือซึ่งกันและกันของคนในชุมชน	-ความรู้สึกที่ดีต่อกันและกันของคนในชุมชน -เห็นความสำคัญในการรวมกลุ่มคณะกรรมการตลาดคลองสวน	-มีการไปมาหาผู้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันอย่างสม่ำเสมอ -เห็นความสำคัญในการรวมกลุ่มคณะกรรมการตลาดคลองสวน
2.การร่วมกิจกรรมกับเครือข่ายอื่นๆ	-ศึกษาดูงานตลาดท่องเที่ยวที่ประสบความสำเร็จเช่น ตลาดสามชุก -จัดประชุมสัมมนาวิชาการร่วมกับสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง	-ศึกษาดูงานตลาดท่องเที่ยวอื่นๆ เช่น ตลาดอัมพวา -เชิญผู้นำตลาดท่องเที่ยวอื่นๆ เข้าร่วมประชุมสัมมนาในชุมชน	-ศึกษาดูงานตลาดท่องเที่ยวอื่นๆ เช่น ตลาดสามชุก ตลาดอัมพวา -ร่วมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับภาคีเครือข่ายเกี่ยวกับทิศทางในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์	-ร่วมกันจัดงานสืบสานตำนานคลองสวนเพื่อเป็นการคืนกำไรให้กับนักท่องเที่ยวร่วมกับเทศบาลและททท.	-ร่วมกันจัดงานสืบสานตำนานคลองสวนเพื่อเป็นการคืนกำไรให้กับนักท่องเที่ยวร่วมกับเทศบาลและททท. -เทศบาลจัดอบรมหลักสูตรพัฒนาฝีมือการทำอาหาร	-ประสานความร่วมมือกับเทศบาลในการจัดงานสืบสานตำนานคลองสวน -เทศบาลจัดอบรมหลักสูตรพัฒนาฝีมือการทำอาหาร	-จัดงานสืบสานตำนานคลองสวนร่วมกับภาคีเครือข่ายเช่น เทศบาลและททท. -เทศบาลจัดอบรมหลักสูตรพัฒนาฝีมือการทำอาหาร	-จัดงานสืบสานตำนานคลองสวนร่วมกับภาคีเครือข่ายเช่น เทศบาลและททท. -เทศบาลจัดอบรมหลักสูตรพัฒนาฝีมือการทำอาหาร

ตาราง ก 6 (ต่อ)

ความสัมพันธ์เชิง เครือข่าย	ขวัญ*	อู๊ด*	ศักดิ์*	เชี่ยม*	ณีย์*	ทัต*	บุศ*	พรณ*
1. การใช้ทรัพยากร ร่วมกัน	-ได้รับเงินทุนจากการ ท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยในการปรับปรุง สภาพแวดล้อมใน ตลาดคลองสวน -บ้านเลขที่ 3 เป็น สถานที่จัดประชุมที่ สำคัญ	-เงินทุนจากการ ท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย	-เงินทุน 15 ล้านบาทจาก การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยในการ ปรับปรุง สภาพแวดล้อมเช่น แพลอยน์ 3 ชุมประตู่ ทางเข้า	-ใช้บ้านเลขที่ 3 ใน การประชุมกลุ่ม ร่วมกัน	-ใช้บ้านเลขที่ 3 ใน การประชุมกลุ่ม ร่วมกัน	-ใช้พื้นที่ตลาด คลองสวนในการ ประชุมร่วมกัน	-ใช้พื้นที่ตลาด คลองสวนในการ ประชุมร่วมกัน	-เงินทุนจากการ ท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยเพื่อ ปรับปรุง แพลอยน์ 3 ชุมประตู่ทางเข้า
2. กิจกรรมการแบ่งปัน แลกเปลี่ยน ประสบการณ์ระหว่าง เครือข่ายเพื่อช่วยเหลือ เกื้อกูลกัน	-โครงการสัมมนาเชิง วิชาการในโครงการ พัฒนาตลาดคลอง สวนในเชิงอนุรักษ์ -ศึกษาดูงานตลาด ท่องเที่ยวที่ประสบ ความสำเร็จ	-เกิดการ แลกเปลี่ยนทัศนะ คติร่วมกันถึงแนว ทางการดำเนิน กิจกรรมและ ประสบการณ์ที่ ผ่านมา	-โครงการสัมมนาเชิง วิชาการในโครงการ พัฒนาตลาดคลอง สวนในเชิงอนุรักษ์	-โครงการสัมมนา เชิงวิชาการใน โครงการพัฒนา ตลาดคลองสวนใน เชิงอนุรักษ์	-ศึกษาดูงานตลาด ท่องเที่ยวที่ประสบ ความสำเร็จเช่น ตลาดสามชุก	-ศึกษาดูงานตลาด ท่องเที่ยวอื่นๆเช่น ตลาดอัมพวา -เชิญผู้นำตลาด ท่องเที่ยวอื่นๆเข้า ร่วม ประชุมสัมมนาใน ชุมชน	-ศึกษาดูงานตลาด ท่องเที่ยวอื่นๆเช่น ตลาดสามชุก ตลาด อัมพวา -ร่วมแลกเปลี่ยน ความคิดเห็นกับ ภาคีเครือข่าย เกี่ยวกับ	-ศึกษาดูงานตลาด ท่องเที่ยวที่ประสบ ความสำเร็จ

ตาราง ก 6 (ต่อ)

ความสัมพันธ์เชิงเครือข่าย	เสถียร*	บุญ*	พร*	ดี*	พันธ์*	กิต*	วัน*
1. เครือข่ายที่เกิดขึ้นในชุมชน	-การพบปะพูดคุยระหว่างเพื่อนบ้าน ตั้งแต่อดีตอย่างยาวนาน -รวมกลุ่มในลักษณะของคณะกรรมการตลาด	-ความสัมพันธ์สนทน ช่วยเหลือเกื้อกูลกันเช่น ในยามมีปัญหา -รวมกลุ่มในลักษณะของคณะกรรมการตลาด	-การรวมกลุ่มกันเพื่อแก้ไขปัญหาลาดซบเซาของคนในชุมชน -รวมกลุ่มในลักษณะของคณะกรรมการตลาด	-การรวมกลุ่มกันเพื่อลดปัญหาสาธารณสุขของคนในชุมชน -รวมกลุ่มในลักษณะของคณะกรรมการตลาด	-เห็นความสำคัญในการรวมกลุ่มคณะกรรมการตลาดคลองสวน -การแบ่งหน้าที่รับผิดชอบร่วมกันในการเป็นคณะกรรมการศาลเจ้าพ่อคลองสวนตามความถนัด	-ความสนิทสนมคุ้นเคยตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษ -การแบ่งหน้าที่รับผิดชอบร่วมกันในการเป็นคณะกรรมการศาลเจ้าพ่อคลองสวนตามความถนัด	-เห็นประโยชน์ในการรวมกลุ่มคณะกรรมการตลาดคลองสวน
2. การร่วมกิจกรรมกับเครือข่ายอื่นๆ	-จัดงานสืบสานตำนานคลองสวนร่วมกับ ภาทศเครือข่าย เช่น เทศบาล ,การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย -เทศบาลจัดอบรมหลักสูตรพัฒนาฝีมือการทำอาหาร	-ศึกษาดูงานตลาดท่องเที่ยวอื่นๆเช่น ตลาดสามชุก ตลาดอัมพวา -ร่วมจัดสัมมนาเชิงวิชาการกับสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง	-ศึกษาดูงานตลาดท่องเที่ยวอื่นๆเช่น ตลาดสามชุก ตลาดอัมพวา -ร่วมจัดสัมมนาเชิงวิชาการกับสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง	-ศึกษาดูงานตลาดท่องเที่ยวอื่นๆเช่น ตลาดสามชุก ตลาดอัมพวา -ร่วมจัดสัมมนาเชิงวิชาการกับสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง -เทศบาลจัดอบรมหลักสูตรพัฒนาฝีมือการทำอาหาร	-ศึกษาดูงานตลาดท่องเที่ยวอื่นๆเช่น ตลาดสามชุก ตลาดอัมพวา -ร่วมจัดสัมมนาเชิงวิชาการกับสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง -เทศบาลจัดอบรมหลักสูตรพัฒนาฝีมือการทำอาหาร	-ศึกษาดูงานตลาดท่องเที่ยวอื่นๆเช่น ตลาดสามชุก ตลาดอัมพวา -เทศบาลจัดอบรมหลักสูตรพัฒนาฝีมือการทำอาหาร	-จัดงานสืบสานตำนานคลองสวนร่วมกับ ภาทศเครือข่ายเช่น เทศบาล,การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย -เทศบาลจัดอบรมหลักสูตรพัฒนาฝีมือการทำอาหาร

ตาราง ก 6 (ต่อ)

ความสัมพันธ์เชิงเครือข่าย	เสถียร*	บุญ*	พร*	ตี*	พันธ์*	กิต*	วัน*
1. การใช้ทรัพยากรร่วมกัน	-ได้รับเงินทุนจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยในการปรับปรุงสภาพแวดล้อมในตลาดคลองสวน	-ได้รับเงินทุนจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยในการปรับปรุงสภาพแวดล้อมในตลาดคลองสวน -จัดกิจกรรมสืบสานตำนานคลองสวนในชุมชนร่วมกันกับเทศบาลและการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย	-เงินทุนจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย -จัดกิจกรรมสืบสานตำนานคลองสวนในชุมชนร่วมกันกับเทศบาลและการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย	-เงินทุนจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย -จัดกิจกรรมสืบสานตำนานคลองสวนในชุมชนร่วมกันกับเทศบาลและการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย	-เงินทุนจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย -เงินทุนจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย	-ใช้บ้านเลขที่๓ ในการจัดทำโครงการวิจัยของสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง	-ใช้บ้านเลขที่๓ ในการจัดทำโครงการวิจัยของสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง
2.กิจกรรมการแบ่งปันแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างเครือข่ายเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลกัน	-ศึกษาดูงานตลาดท่องเที่ยวที่ประสบความสำเร็จ	-โครงการสัมมนาเชิงวิชาการในโครงการพัฒนาตลาดคลองสวนในเชิงอนุรักษ์ -ศึกษาดูงานตลาดท่องเที่ยวที่ประสบความสำเร็จ	-โครงการสัมมนาเชิงวิชาการในโครงการพัฒนาตลาดคลองสวนในเชิงอนุรักษ์	-โครงการสัมมนาเชิงวิชาการในโครงการพัฒนาตลาดคลองสวนในเชิงอนุรักษ์	-โครงการสัมมนาเชิงวิชาการในโครงการพัฒนาตลาดคลองสวนในเชิงอนุรักษ์	-โครงการสัมมนาเชิงวิชาการในโครงการพัฒนาตลาดคลองสวนในเชิงอนุรักษ์	-ศึกษาดูงานตลาดท่องเที่ยวที่ประสบความสำเร็จ

ตาราง ก 7 แสดงการวิเคราะห์รูปแบบการมีส่วนร่วมและกระบวนการจัดการการท่องเที่ยวในชุมชน

รูปแบบการมีส่วนร่วมและกระบวนการจัดการ การท่องเที่ยวในชุมชน	ขวัญ*	อุต*	ศักดิ์*	เยี่ยม*	ธัญ*	ทัต*	บุต*	พรณ*	เสถียร*	บุญ*	พร*	ตี*	พันธ์*	กิต*	วัน*	รวม	ร้อยละ
1. การวางแผนและการตัดสินใจของชุมชน																	
1.1การตัดสินใจกำหนดความต้องการของ ชุมชน																	
-เกิดปัญหาภาวะชบเซาในตลาดคลองสวน	/	/					/	/	/	/	/					7	46.67
-เกิดการชักนำจากเจ้าของตลาด	/	/	/	/	/	/						/	/	/	/	10	66.67
1.2การจัดลำดับความสำคัญของความต้องการ																	
-อำนาจตัดสินใจขึ้นอยู่กับเจ้าของตลาดเป็น สำคัญ	/	/	/	/	/		/	/	/	/	/	/	/	/	/	14	93.33
-แก้ปัญหาเศรษฐกิจชบเซาในตลาดคลองสวน	/	/	/	/	/		/	/	/	/	/	/	/	/	/	14	93.33
-ร่วมประชุมหาจุดเด่นของตลาดคลองสวน		/	/			/				/	/	/	/			7	46.67
1.3การกำหนดวิธีการและแนวทางการ ดำเนินงาน																	
-ร่วมกันหารูปแบบกิจกรรมในตลาดคลองสวน	/	/	/	/	/		/	/	/	/	/	/	/	/	/	13	86.67
-การศึกษาดูงาน	/	/	/				/	/	/	/	/	/	/	/		11	73.33
-แนวทางการปฏิบัติตนของผู้ประกอบการใน	/	/	/				/	/	/					/	/	8	53.33

ตลาด																	
------	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

ตาราง ก 7 (ต่อ)

รูปแบบการมีส่วนร่วมและกระบวนการจัดการ การท่องเที่ยวในชุมชน	จวัญ*	อุ๊ย*	ศักดิ์*	เยี่ยม*	ณีย*	ทัต*	นุศ*	พรณ*	เสณร*	นุญ*	พร*	ต*	พนธ์*	กิต*	วัน*	รวม	ร้อยละ
2.การดำเนินงาน /กิจกรรม																	
2.1 การร่วม ปฏิบัติและประสานงานกิจกรรม																	
-การประชุมร่วมกันของคนในชุมชน	/	/	/			/	/	/	/	/	/		/	/	/	12	80.0
-กิจกรรมการค้าขายในตลาดคลองสวนตาม ความถนัด	/	/	/			/	/	/	/	/	/		/	/	/	12	80.0
-การตั้งคณะกรรมการตลาดคลองสวน				/	/	/	/	/	/	/	/					8	53.33
-กิจกรรมสืบสานตำนานคลองสวน	/	/	/					/	/			/				6	40.0
-อบรมหลักสูตรการทำอาหาร						/	/	/					/	/		5	33.33
2.2สนับสนุนทรัพยากร/แรงงาน/วัสดุ																	
-เกิดพิพิธภัณฑิ์ในชุมชนตลาดคลองสวน	/	/	/	/	/		/	/	/	/	/	/	/	/	/	14	93.33
-การร่วมกันจัดงานประเพณีต่างๆในชุมชน	/	/	/	/	/	/	/	/	/						/	10	66.67
3. การรับผลประโยชน์																	
3.1ทางวัตถุ																	
-รายได้มากขึ้น	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	15	100.0
-ระบบสาธารณูปโภคดีขึ้น	/	/	/				/	/	/	/	/		/	/		10	66.67
3.2ทางสังคม																	
-ระดับการศึกษาของคนในชุมชนสูงขึ้น	/	/	/				/	/	/	/	/		/	/		10	66.67
-ระบบรักษาความปลอดภัยที่ดีขึ้น	/	/	/				/	/	/	/	/		/	/		10	66.67
-ความสามัคคีในชุมชน				/	/	/					/	/	/	/	/	8	53.33

ตาราง ก 9 แสดงการวิเคราะห์ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากกระบวนการจัดการการท่องเที่ยว

ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากกระบวนการจัดการการท่องเที่ยว	ขวัญ*	อุทัย*	ศักดิ์*	เชยเม*	ณีย์*	ทัต*	บุศ*	พรณ*	เอียร*	บุญ*	พร*	ศักดิ์*	พันธ์*	กิต*	ไน*	รวม	ร้อยละ
1. กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในชุมชน																	
-กิจกรรมสืบสานตำนานคลองสวน	/	/	/	/			/	/	/	/	/		/	/	/	12	80.0
-กิจกรรมงานจิวประเพณี	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	15	100
-กิจกรรมการดองเรือ			/	/	/											3	20.0
2. ความตระหนักในด้านการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมในชุมชน																	
-เป็นสิ่งที่หาชมได้ยากในปัจจุบัน	/	/		/	/		/	/		/				/	/	9	60.0
-ดึงดูดนักท่องเที่ยว	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/				/	/	10	66.67
-เป็นจุดเด่นของตลาดคลองสวน	/	/	/	/			/	/	/	/	/	/			/	12	80.0
-เป็นที่อยู่อาศัยตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษ	/	/	/	/	/								/			6	40.0
3. ผลประโยชน์ของชุมชนที่ได้จากการจ้างงาน																	
ทั้งทางตรงและทางอ้อม																	
-ความภาคภูมิใจในการประกอบอาชีพ	/	/	/				/	/	/	/	/	/	/			10	66.67
-กระตุ้นเศรษฐกิจของชุมชน				/	/	/									/	4	26.67
-คนในท้องถิ่นและพื้นที่ใกล้เคียงมีงานทำ	/	/	/				/	/					/	/	/	8	53.33

ภาคผนวก ข

เทศบัญญัติเทศบาลตำบลคลองสวน เรื่อง การกำหนดบริเวณห้ามก่อสร้าง
ดัดแปลงใช้หรือเปลี่ยนการใช้อาคารบางชนิด หรือบางประเภท ในท้องที่
เขตเทศบาลตำบลคลองสวน อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ

เทศบัญญัติเทศบาลตำบลคลองสวน

เรื่อง กำหนดบริเวณห้ามก่อสร้าง คัดแปลง ใช้หรือเปลี่ยนแปลงใช้อาคารบางชนิด หรือบางประเภท
ในท้องที่เขตเทศบาลตำบลคลองสวน อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ

พ.ศ. ๒๕๕๑

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๕ แห่งพระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. ๒๕๒๒ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติควบคุมอาคาร (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ อันเป็นพระราชบัญญัติที่มีบทบัญญัติบางประการเกี่ยวกับการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคล ซึ่งมาตรา ๒๕ ประกอบกับ มาตรา ๓๒ มาตรา ๓๓ มาตรา ๔๑ มาตรา ๔๒ และมาตรา ๔๓ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย บัญญัติให้กระทำได้โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย และมาตรา ๖๐ แห่งพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. ๒๔๘๖ ซึ่งได้แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติเทศบาล (ฉบับที่ ๕) พ.ศ. ๒๕๑๐ เทศบาลตำบลคลองสวน โดยความเห็นชอบของสภาเทศบาลตำบลคลองสวน จึงตราเทศบัญญัติไว้ดังต่อไปนี้

ข้อ ๑ เทศบัญญัตินี้เรียกว่า “เทศบัญญัติเทศบาลตำบลคลองสวน เรื่อง กำหนดบริเวณห้ามก่อสร้าง คัดแปลง ใช้หรือเปลี่ยนแปลงใช้อาคารบางชนิด หรือบางประเภท ในท้องที่เขตเทศบาลตำบลคลองสวน อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ พ.ศ. ๒๕๕๑”

ข้อ ๒ เทศบัญญัตินี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป และให้สิ้นสุดระยะเวลาการใช้บังคับเมื่อมีการประกาศกฎกระทรวงให้ใช้บังคับผังเมืองรวมสมุทรปราการที่ออกตามความในพระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ. ๒๕๑๘

ข้อ ๓ ในเทศบัญญัตินี้

“บริเวณที่ ๑” หมายความว่า พื้นที่ในบริเวณด้านเหนือ จดแนวเขตเทศบาลตำบลคลองสวน ด้านเหนือ ด้านตะวันออก จดแนวเขตเทศบาลตำบลคลองสวนด้านตะวันออก ด้านใต้จดคลองพระยานาคราช ฝั่งตะวันตก เส้นขนานระยะ ๒๐๐ เมตร กับศูนย์กลางถนนอ่อนนุช - ลาดกระบัง และด้านตะวันตก จดเส้นตั้งฉากกับถนนอ่อนนุช - ลาดกระบัง ฝากตะวันออก และฝากตะวันตก ที่จุดซึ่งอยู่ห่างจากแนวเขตเทศบาลตำบลคลองสวน ด้านตะวันออก ตัดกับถนนอ่อนนุช - ลาดกระบัง ไปทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือ ตามแนวถนนอ่อนนุช - ลาดกระบัง เป็นระยะ ๕๐๐ เมตร

“บริเวณที่ ๒” หมายความว่า พื้นที่ในบริเวณด้านเหนือ จดแนวเขตเทศบาลตำบลคลองสวน ด้านเหนือ ด้านตะวันออก จดเส้นตั้งฉากกับถนนอ่อนนุช - ลาดกระบังฟากตะวันออก และฟากตะวันตก ที่จุดซึ่งอยู่ห่างจากแนวเขตเทศบาลตำบลคลองสวนด้านตะวันออกตัดกับถนนอ่อนนุช - ลาดกระบัง ไปทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือตามแนวถนนอ่อนนุช - ลาดกระบัง เป็นระยะ ๕๐๐ เมตร เส้นขนาน ระยะ ๒๐๐ เมตรกับศูนย์กลางถนนอ่อนนุช - ลาดกระบัง และคลองพระยานาคราช ฟังตะวันตกด้านใต้ จดคลองกระแซงเตย ฟังเหนือ และด้านตะวันตก จดแนวเขตเทศบาลตำบลคลองสวนด้านตะวันตก

“บริเวณที่ ๓” หมายความว่า พื้นที่ในเขตเทศบาลตำบลคลองสวน ยกเว้นพื้นที่ในบริเวณ ที่ ๑ และบริเวณที่ ๒

ทั้งนี้ ตามแผนที่ท้ายเทศบัญญัตินี้

ข้อ ๔ ภายในบริเวณที่ ๑ ห้ามมิให้บุคคลใดก่อสร้างอาคาร ดังต่อไปนี้

(๑) โรงงานตามกฎหมายว่าด้วยโรงงาน

(๒) สถานที่บรรจุก๊าซ สถานที่เก็บก๊าซ และห้องบรรจุก๊าซสำหรับก๊าซปิโตรเลียมเหลว ตามกฎหมายว่าด้วยการควบคุมน้ำมันเชื้อเพลิง แต่ไม่หมายความรวมถึงสถานีบริการ ร้านจำหน่ายก๊าซ สถานที่ใช้ก๊าซ และสถานที่จำหน่ายอาหารที่ใช้ก๊าซ

(๓) สถานที่ที่ใช้ในการเก็บน้ำมันเชื้อเพลิงที่ไม่ใช่ก๊าซปิโตรเลียมเหลว และก๊าซธรรมชาติ เพื่อจำหน่ายที่ต้องขออนุญาตตามกฎหมายว่าด้วยการควบคุมน้ำมันเชื้อเพลิง เว้นแต่เป็นสถานีบริการ น้ำมันเชื้อเพลิง

(๔) สถานที่เลี้ยงม้า โค กระบือ สุกร แพะ แกะ ห่าน เป็ด ไก่ ฝูง หรือสัตว์ป่า ตามกฎหมายว่าด้วยการสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า เพื่อการค้า

(๕) สุสาน และฌาปนสถานตามกฎหมายว่าด้วยสุสานและฌาปนสถาน เว้นแต่เป็นการก่อสร้างแทนสุสาน หรือฌาปนสถานที่มีอยู่เดิม

(๖) คลังสินค้า

(๗) โรงฆ่าสัตว์

(๘) ไซโลเก็บผลิตผลทางการเกษตร

(๙) สถานที่กำจัดมูลฝอย

(๑๐) สถานที่ซื้อขายเศษวัสดุ

ข้อ ๕ ภายในบริเวณที่ ๒ ห้ามมิให้บุคคลใดก่อสร้างอาคาร ดังต่อไปนี้

(๑) โรงงานตามกฎหมายว่าด้วยโรงงาน

(๒) สถานที่บรรจุก๊าซ สถานที่เก็บก๊าซ และห้องบรรจุก๊าซสำหรับก๊าซปิโตรเลียมเหลว ตามกฎหมายว่าด้วยการควบคุมน้ำมันเชื้อเพลิง แต่ไม่หมายความรวมถึงสถานีบริการ ร้านจำหน่ายก๊าซ สถานที่ใช้ก๊าซและสถานที่จำหน่ายอาหารที่ใช้ก๊าซ

(๓) สถานที่ที่ใช้ในการเก็บน้ำมันเชื้อเพลิงที่ไม่ใช่ก๊าซปิโตรเลียมเหลว และก๊าซธรรมชาติ เพื่อจำหน่ายที่ต้องขออนุญาตตามกฎหมายว่าด้วยการควบคุมน้ำมันเชื้อเพลิง เว้นแต่เป็นสถานีบริการ น้ำมันเชื้อเพลิง

(๔) สถานที่เลี้ยงม้า โค กระบือ สุกร แพะ แกะ ห่าน เป็ด ไก่ ู หรือสัตว์ป่าตามกฎหมายว่าด้วยการสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า เพื่อการค้า

(๕) สุสาน และฌาปนสถานตามกฎหมายว่าด้วยสุสานและฌาปนสถาน เว้นแต่เป็นการก่อสร้างแทนสุสาน หรือฌาปนสถานที่มีอยู่เดิม

(๖) โรงฆ่าสัตว์

(๗) สถานที่กำจัดมูลฝอย

(๘) สถานที่ซื้อขายเศษวัสดุ

ข้อ ๖ ภายในบริเวณที่ ๓ ห้ามมิให้บุคคลใดก่อสร้างอาคาร ดังต่อไปนี้

(๑) โรงงานตามกฎหมายว่าด้วยโรงงาน

(๒) สถานีบรรจุก๊าซ สถานีเก็บก๊าซ และห้องบรรจุก๊าซสำหรับก๊าซปิโตรเลียมเหลว ตามกฎหมายว่าด้วยการควบคุมน้ำมันเชื้อเพลิง แต่ไม่หมายความรวมถึงสถานีบริการ ร้านจำหน่ายก๊าซ สถานที่ใช้ก๊าซ และสถานที่จำหน่ายอาหารที่ใช้ก๊าซ

(๓) สถานที่ที่ใช้ในการเก็บน้ำมันเชื้อเพลิงที่ไม่ใช่ก๊าซปิโตรเลียมเหลว และก๊าซธรรมชาติ เพื่อจำหน่ายที่ต้องขออนุญาตตามกฎหมายว่าด้วยการควบคุมน้ำมันเชื้อเพลิง เว้นแต่เป็นสถานีบริการ น้ำมันเชื้อเพลิง

(๔) โรงแรมตามกฎหมายว่าด้วยโรงแรม

(๕) อาคารขนาดใหญ่ อาคารสูง อาคารขนาดใหญ่พิเศษ

(๖) ห้องชุด อาคารชุด

(๗) หอพัก

(๘) บ้านแถว ห้องแถว ตึกแถว

ข้อ ๗ ภายในบริเวณพื้นที่ที่กำหนดไว้ตามข้อ ๔, ๕ และข้อ ๖ ห้ามมิให้บุคคลใด
ตัดแปลง ใช้อหรือเปลี่ยนการใช้อาคารใด ๆ ให้เป็นอาคารชนิดหรือประเภทที่มีลักษณะต้องห้ามตามที่
กำหนดในข้อ ๔, ๕ และข้อ ๖

ข้อ ๘ อาคารที่มีอยู่แล้วในพื้นที่ที่กำหนดตามข้อ ๔, ๕ และข้อ ๖ ก่อนหรือในวันที่
เทศบัญญัตินี้ใช้บังคับ ให้ได้รับยกเว้นไม่ต้องปฏิบัติตามเทศบัญญัตินี้ แต่ห้ามตัดแปลงหรือเปลี่ยนการใช้
อาคารดังกล่าวให้เป็นอาคารชนิด หรือประเภทที่มีลักษณะต้องห้ามตามที่กำหนดในข้อ ๔, ๕ และข้อ ๖

ข้อ ๙ อาคารที่ได้รับอนุญาตหรือในวันแจ้งการก่อสร้าง ตัดแปลง ใช้อหรือเปลี่ยนการใช้
ตามกฎหมายว่าด้วยการควบคุมอาคาร หรือที่ได้รับอนุญาตตามกฎหมายเฉพาะว่าด้วยกิจการนั้น
ก่อนวันที่เทศบัญญัตินี้ใช้บังคับ และยังก่อสร้าง ตัดแปลง ใช้อหรือเปลี่ยนการใช้ไม่แล้วเสร็จ ให้ได้รับ
ยกเว้นไม่ต้องปฏิบัติตามเทศบัญญัตินี้ แต่จะขอเปลี่ยนแปลงการอนุญาตหรือการแจ้งให้เป็นการจัดต่อ
เทศบัญญัตินี้ไม่ได้

ข้อ ๑๐ ให้นายกเทศมนตรีตำบลคลองสวน รักษาการตามเทศบัญญัตินี้

ประกาศ ณ วันที่ ๒๓ กันยายน พ.ศ. ๒๕๕๑

สุธีร์ อัสวานิชย์

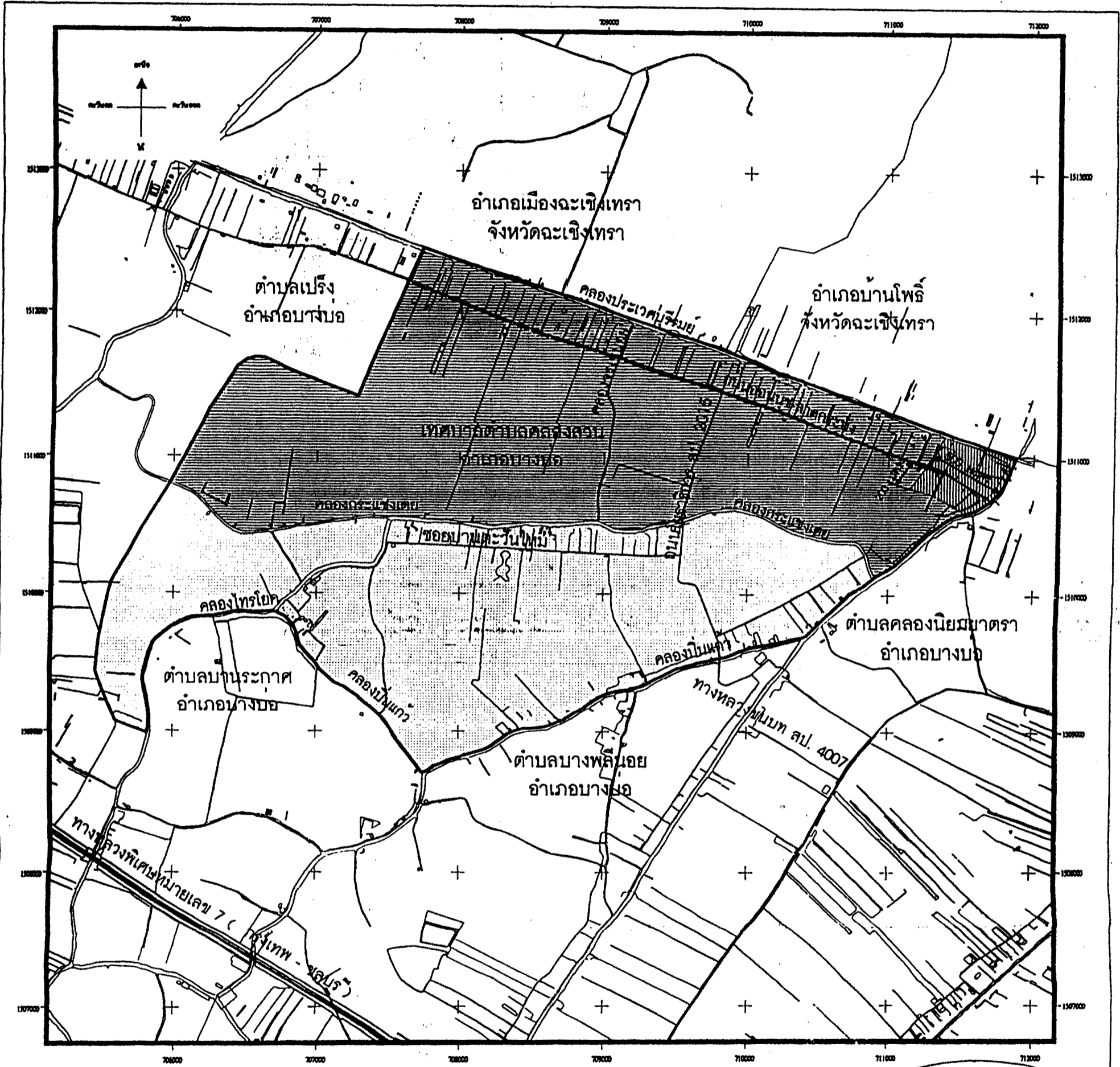
นายกเทศมนตรีตำบลคลองสวน

แผนที่ท้ายเทศบัญญัติเทศบาลตำบลคลองสวน
 เรื่อง กำหนดบริเวณห้ามก่อสร้าง ตัดแปลง ใช้หรือเปลี่ยนแปลงใช้อาคารบางชนิด หรือบางประเภท
 ในท้องที่เขตเทศบาลตำบลคลองสวน อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ

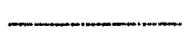

พ.ศ. ๒๕๕๑

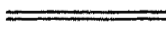
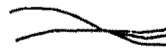
มาตราส่วน ๑:๓๐,๐๐๐

๑ กิโลเมตร

เครื่องหมาย

- บริเวณที่ 1
- บริเวณที่ 2
- บริเวณที่ 3
- เขตจังหวัด
- เขตอำเภอ
- เขตตำบล
- เขตเทศบาล

- ทางหลวง ถนน ซอย
- แม่น้ำ คลอง ห้วย

นายณรงค์ สุทธิงามกุล
 ผู้อำนวยการกองช่างเทศบาลตำบลคลองสวน

นายสุวิทย์ เพ็ชรพนาภิบาล
 ปลัดเทศบาลตำบลคลองสวน
 (นายเกียรติชัย กว่งใจ)

รองนายกเทศมนตรี ทวีศักดิ์ เทน
 นายกเทศมนตรี ทวีศักดิ์ เทน
 นายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลคลองสวน

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-ชื่อสกุล

นางสาวเบญญาภา เศรษฐทัตต์

ประวัติการศึกษา

มัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนพระมารดานิจจานุเคราะห์
กรุงเทพมหานคร ปีที่สำเร็จการศึกษา พ.ศ. 2536

มัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนสตรีศรีอยุธยา
กรุงเทพมหานคร ปีที่สำเร็จการศึกษา พ.ศ. 2542

ศิลปศาสตรบัณฑิต (การจัดการพัฒนาชุมชน) เกียรตินิยมอันดับ 2 มหาวิทยาลัยมหาวิทาลัยศิลปากร วิทยาเขต
เพชรบุรี ปีที่สำเร็จการศึกษา พ.ศ. 2551

ที่อยู่ปัจจุบัน

69/147 หมู่บ้านนั้ตรเกล้าวิไล ตำบลถนนนวมินทร์
แขวงนวลจันทร์ เขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร 10230